Yazan:
Ömer Nasuhi Bilmen
Emekli Diyanet İşleri Başkanı

Ashâb-ı Kirâm Hakkında

Müslümanların

NEZİH İTİKADLARI

Hz. Muaviye Hakkındaki Suallere Cevaplar

HİSAR YAYINEVİ
Büyük Reşit Paşa cad. No: 22/4
Laleli / İSTANBUL
Tel: 0212 5284642 **Fax:** 0212 5223483

Hisar Neşriyat: 83

İÇİNDEKİLER

Aziz Okuyucu,

Bilindiği üzere Hz. Peygamber (s.a.v) efendimizi görmek şerefine nâil olan bir müslümana sahabî denir.

Bunlar başlıca üç mertebeye ayrılırlar:

Birinci mertebe, Mekke'nin fethinden önce Hicret eden sahabe-i güzîndir. Bunlara "Muhacirîn" denir.

İkinci mertebe, Medine-i Münevvere ahalisinden olup muhacirlere yardım eden Müslümanlardır. Bunlara "Ensar" denir.

Üçüncü mertebe, de bulunanlar ise Mekke-i Mükerreme'nin fethinden sonra Müslüman olan veya evlerini Medine'ye nakleden Müslümanlardır. Bunlara "Muhacir" denilmez.

Peygamber-i âlişan efendimizin mübarek sohbetlerine devam edip onunla şereflenmek ulvî nazarına âil olmak, onun nezih lâtif cemalini görmek en büyük bir bahtiyarlıktır.

Bu sohbet ve rüyet (görme)in o kadar manevî bir tesiri vardır ki bunun müddeti ne olursa olsun buna nâil olan zâta ebedî bir şeref ve ulviyet bahşeder. Onu peygamberlerden sonra ehli îmanın en yüksek mertebesine yükseltir. Dolayısıyla Ashab-ı kiramın hepsi de fevkalâde hürmete lâyık kimselerdir.

Allah yanında dereceleri âlîdir. Ayrıca efdâliyet yönünden dereceleri farklıdır.

Bunların en efdâli sırasıyla Hulefa-i Raşidin, Aşere-i mübeşşere, sonra Bedir ashabı, sonra Uhud ashabı, bundan sonra da Hudeybiye musâlahasında bulunan sahabelerdir.

Bu sahabeler hakkında Resûlullah (s.a.v): "Ashabım gökteki yıldızlar gibidir. Hangisine tâbi olursanız, sizi selâmete ulaştırır." Buyurmuşlardır.

İşte İslâmiyet sayesinde en yüksek ahlâka ulaşmış olan bu zâtlar da nihâyet insandılar. Ve kendi aralarında bazı hatalar da zuhur edebilirdi. Hususiyetle hakkında dînî nâs bulunmayan bazı meselelerde aralarında ihtilâf zuhur edebilirdi.

Nitekim Peygamberimizin vefatından sonra, Müslümanlığın şark ve garba yayılmaya başlaması, şâşâlı günlerin başlamasıyla İslâm düşmanları da İslâm'ı söndürmek için sahabeler arasına fitne sokmak sûretiyle bazı elîm ve üzücü olaylar meydana getirmişlerdir.

Halbuki bütün Müslümanların Resûlullah (s.a.v)'ın sahabeleri hakkında iyi düşünmeleri bir dînî vazifedir. Ancak ne yazık ki, daha sahabe devrinde başlayan İbn-i Sebe gibi İslâm düşmanı Yahudiler başta olmak üzere sahabe-i kiram hakkında dedikodu üretenler olmuştur. Bu gizli düşmanların maksatlarını bir kısım saf Müslümanlar anlayamıyorlar ve İslâm'ın sînesinde ebedî yaralar açacak hareketlere âlet oluyorlardı. Bizzat o zaman Hz. Ali efendimiz, İbn-i Sebe'nin hıyânetini ortaya çıkarmış, onun ihânetini teşhir etmiştir. Ne yazık ki bu hareketler durmamış, bazı müessif hadiselerin çıkmasına vesile olmuştur.

1400 küsür sene önce meydana gelen bu olayları hâlâ kaşıyarak bu müessif olaylardan fayda umanlar bu bahane ile sahabelere dil uzatmaktadırlar. İşte bu işin vebâlini anlatmak üzere eski Diyanet İşleri Başkanımız, büyük âlim Ömer Nasuhi Bilmen Hazretleri sahabe hakkındaki

"Ehl-i Sünnet İtikadı Nasıl Olmalıdır?" diye bir kitap telif etmiştir.

Zamanımızında da sahabe hakkında bazılarının ileri geri konuşmaları, bu konuyu tekrar gündeme getirmiştir.

Yayınevimiz de bunlara cevap niteliğinde olan bu kıymetli eseri yazarın torunundan müsaade alarak okuyucularımızın hizmetine arz etmiştir.

Bu hizmeti bizlere nasibe eden Allah (c.c)'a sonsuz hamd eder, bu nimetlerin devamını niyaz ederiz.

MEVLÜT KARACA

بســـــم الله الرحمن الرحيم

ASHAB-I KİRAM HAKKINDA MÜSLÜMANLARIN NEZİH İ'TİKATLARI

İçindekiler: Tahdit ve taslıya, maksadı arz. Peygamber Efendimizin mübarek varlığı ve bütün âleme bir rahmeti ilâhiye olduğu, yüksek muvaffakiyeti, nah ile güzel muamelesi, afi-ü keremi. Nebiyi Zişancımızın muhterem Ehli Bayati ve aleve evlâdı. Peygamber Efendimizin Ehli Beytine ve âl ve evlâdına hürmet ve muhabbet vazifemiz: Peygamberi Âlışanımızın her türlü tebcillere lâyık olan Ashabı kiramı. Ashabı kiram hakkındaki bazı âyetler ve hadisler. Ashabı kiram arasındaki mütekabil hürmet ve muhabbet. Ashabı kiram arasındaki tahaddüs etmiş bazı münazaaların ledünniyyatı. Ashabı kiramın ve sair Eazimi ümmetin ihraz etmiş oldukları riyaseti âmme makamı. Hazreti Muaviye hakkındaki bazı suallerin cevapları. Ashabı kiram ve bilhassa Hazreti Muaviye hakkında başlıca İslâm kitaplarının hüsn-i şehadeti ve eazimi ümmetin nezih kanaatleri. Ashabı kiram hakkında mühim vazifelerimiz.

Tahmid ve tasliye:

* Allah Taalâ Hazretlerine nihayetsiz hamd-ü senâ olsun ki, bizleri en büyük bir peygamberin ümmetinden bulunmak şerefine erdirmiş, bizleri mukaddes İslâm dininin yüksek hükümleriyle tenvir ederek dünyada da, ahirette de selâmet ve saadetimize vesile olacak vecibeler ile mükellef kılmıştır.

* Hak Tealâ Hazretlerinin bînihaye Salâtüsselâmı muhterem peygamberimiz Hâtemül'enbiya, Hazretleri Muhammed Mustafa Efendimizin latif ruhlarına olsun ki, o büyük Peygamberi Zîşan, bizlere kudsî dinimizin uîvî hükümlerini tebliğ etmiş, bizlere en güzel ahlâk düsturlarını tavsiye buyurmuş, bizleri hak ve hakikatten haberdar ederek önümüzde sünneti seniyyeleri yolunu olanca genişliğiyle, olanca aydınlığıyla açık bulundurmuştur.

* Kerim, rahim hâlikimizin Salâtüsselâmı o Peygamberi âlişanın bilcümle mübarek âl ve ashabının pâk ruhlarına da olsun ki, her biri bizler için bir hidayet yıldızı, bir saadet rehberi olarak yollarımızı aydınlatmış, İslâm dininin nihayetsiz feyizlerinden her tarafı müstefit kılmak için mücahede sahalarına atılmış, yüksek dinimizin semavî hükümlerini şark ve garba yaymış, tanıtmış kutsal isimleriyle mübeccel hörmet ve muhabbetleriyle asfiyai ümetin kalplerini daima tezyîn etmekte bulunmuşlardır.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَاَصْحَابِهِ اَجْمَعِينَ

Maksadı arz:

* Resulü Ekrem (Sallâllâhü aleyhivessellem) efendimizin, ümmetinden olmak nimetine nâil bulunuyoruz. Yarabbi! Bu ne büyük nimet! Bu kudsî nimetin icap ettiği yüz binlerce şükran vazifesinden yalnız birisini ifa için o Neabîyyi Zîşanımızın ve onun muhterem âl ve evlâdiyle ashabı kiramının fazail ve mehasinini madamelhayat yazmakla, yad etmekle meşgul olsak yine bu şükran vazifesini asla yerine getirmiş olamayız. Bu; bir hakikattir, âcizleri bu hakikate mu'tekid, bu hususta aczimi müdrik olduğum için bir şey yazmaya cür'et edememekte idim.

Zaten bu hakikat, bütün Müslümanlarca müsellemdir. Nebiyi Alîşanımızın kudsiyetini, âl ve evlâdının necebet ve ulviyetini, ashabı kiramının mübeccel kadr ve kıymetini takdir etmeyen ve bunu tasvirden aczini mu'terif bulunmayan kim vardır?.

Evet... bu âlî zevatın kudsiyetini, fazail ve mehasinini yazmaya hangi kalem muktedir olabilir. Bu kemalât ve maliyi, bu mehasin ve mekârimi dinimize mensup olmayan bir takım münsif ilim sahipleri de vakit vakit itirafa mecbur kalmaktadırlar.

* Ancak şu günlerde gerek bazı matbuat sütunlarında ve gerek bazı risalelerde ashabı kiramdan bazıları hakkında yanlış mutalcalar yürütüldüğüne, yanlış hükümler verildiğine muttal oldum, hattâ bu bapta yazı yazanlardan bazıları, fikirlerinin, kanaatlerinin doğru olup olmadığını ulemayı islâmiyeden ve bilhassa müftülüğümüzden sormaya lüzum görmüş bulundular, bunlara cevap verilmesi,

o yazıları okuyup müteessir olmuş zatlar tarafından da istenildi.

Şu kadar var ki bu suallerin, istizahların bir kısmında samimiyet görülmemektedir. O yazıların sahipleri, kendilerince kat'î surette verdikleri hükümlere başkalarının da iştirakini temin veya iddialarının kuvvetli olduğunu okuyucularına işrap için bu suallere lüzum görmüşlerdir.

Mamafih bu sualler ile yok yere bir münakaya kapısı açılması gayesi de istihdaf edilmiş gibi sanılmaktadır. İslâm âleminde lüzunsuz yere münakaşalara, tefrikalara sebebiyet verecek suallere, yazılara cevap verilmesi ise elbette muvafık olmaz.

Bu cihetle bir müddet tereddütten kendimi alamadım. Fakat bilâhare bir münakaşai kalemiye tarzında olmaksızın ve sual sahipleri nazara alınmaksızın mücerred bir hakikatin tecellisine hizmet etmeği ve dini, tarihi bazı hâdiselerin hakiki mahiyetini göstermeğe çalışmayı bir ilmi vazife telâkki ederek bu hususta bazı şeyler yazmaya karar verdim.

* Vakıa daha mufassal bir eser yazmak isterdim, fakat resmi ve ilmi vazifelerimin çokluğu ve ikmaline çalıştığım sair bir kısım ilmi eserlerin mevcudiyeti bu hususta dilhahım üzere etraflıca bir eser yazmaya mani olmuştur.

Maahaza bu baptaki suallere, istizahlara bir cevap teşkil eden bu muhtasar risalem, bir hakikatin inkişafına yardım ederse, bazı kalplerdeki ukdeleri, şüpheleri çözüp giderebilirse ve bir kısım din kardeşlerimin bu husustaki arzularını yerine getirerek din büyükleri hakkındaki muhabbetlerinin, hörmetlerinin artmasına hizmet edebilirse bundan dolayı da ayrıca şükran secdesi için barigâh

ahadiyete kapanarak yüzümü yerlere sürmeği bir vecibe bilirim.

وَمَا تَوْفِيقِي اِلاَّ بِاللهِ

Peygamber Efendimizin mübarek varlığı ve bütün âleme bir rahmet-i İlâhiye olduğu:

* Ma'lûm olduğu üzere Resuli Ekrem (Sâllallâhü aleyhi vessellem) Efendimizin mübarek vücutları, bütün kâinat için haktaalânın bir lütfu, bir rahmetidir. O bir hakikat güneşidir ki, onun neşr ettiği hidayet ve hikmet ziyaları bütün âlemleri tenvir edecek bir mahiyettedir. Onun bütün mükevvenata karşı ifaza ettiği rahme ve i'tilâ nurları müsteit olan ruhları aydınlatmış, kendilerini ebedî saadetlere kavuşturmuştur.

O bir Âlişan peygamberdir ki, zatında bütün kemalât ve fezail olanca şa'şaasile tecelli etmiştir. Bu hususta değil böyle bir risale, yüzlerce kitap yazılsa yine o kemalât ve fezailin binde biri yazılmış olamaz. Ancak biz burada o büyük, o ebedî peygamberin, o hidayet güneşinin, o rahmet ve inayet menbaının bütün kâinat hakkında nasıl bir rahmeti ilâhiye olduğunu kaydedeceğiz, onun mahlûkat hakkında göstermiş olduğu hayrhahlıktan şefkat ve merhametten bir nebze bahseyleyeceğiz. Tâ ki o kudsi vücudun, ümmeti merhumesi için bir usvei hasene = bir imtisal nümunesi olan o muazzez peygamberin ulviyetini güzelce düşünelim, onun mübarek sünnetlerine sarılalım, o sayede ahlâk ve edvarımızı tashihe, hattı hareketimizi tayine lâyıkiyle çalışalım. Şöyle ki:

* Allah Taalâ Hazretleri, Resuli Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur:

وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلاَّ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

Bu cihetle o Nebiyi Zişanın vücudu bütün âlemlere bir rahmet-i ilâhiyedir, insanlık âlemini kaplamış olan cehalet ve dalâlet bulutları onun neşr ettiği diyanet ve hidayet nurları sayesinde açılmaya başlamıştır. Asırlardan beri insanlar arasında devam edegelen ihtiraslar, muzur âdetler onun verdiği güzel terbiyeyi kabul eden kavimler arasında nihayet bulmuştur, o sayede hak ve hakikate hizmet eden, hakkın dinini i'lâya çalışan pek şanlı, şerefli bir içtimaî varlık vücude gelmiştir.

Artık şüphe yok ki, Peygamberi Âlişanımızın vücudu bütün âlemlere en büyük bir rahmettir. Evet ... Onun dünya hayatı böyle bir rahmet olduğu gibi ahiret hayatı da yine onun neşrettiği hakikat nurlarından müstefit olan insanlar için bir rahmet bulunmuştur. Nitekim bir hadisi şerifte:

حَيَاتِي خَيْرٌ لَكُمْ وَمَوْتِي خَيْرٌ لَكُمْ

(Sizin için hayatım da, meytim de büyük bir hayırdır) buyurulmuştur.

Filhakika dünyada bulundukça beşeriyeti irşat ve tenvire çalışmış, herkesi selâmet ve saadete eriştirmeyi bir gaye bilmiş, kendisine tabi' olanları meleklerden daha yüksek bir kemal mertebesine eriştirmiştir. Ebediyet âlemine intikalden sonra da ümmetinin şefaatçisi, uhrevî hamisi bulunmuştur. Ümmeti merhumesi, ahirette onun

rehiki kevserinden kana kana içecek, onun şefaatiyle mahşerin dehşetinden, birçok uhrevi mesuliyetlerden kurtulacak, bir nice ilâhi nimetlere, manevî tecellilere nâil olacaklardır. Artık onun mücessem, bir hayır, muazzam bir rahmet, mukaddes bir vücut olduğunda kim tereddüt edebilir?.

* Evet... Nebiyi zişanımızın, öyle kerim, ulvi siret bir Peygamberdir ki, Allah Taalâ onu kendi zatı kibiryasına mahsus olan iki mübarek isim ile taltif etmiş, onun hakkında lisanı Kur'an ile şöyle buyurmuştur:

بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ

İşte bu nazmi ilâhî de gösteriyor ki: Onun mübeccel vücudu mücessem bir rahmettir, onun ümmeti hakkında göstermediği şefkat ve merhamet eseri kalmamıştır. Artık onun ümmetinden bulunmak şerefine nâil olan bahtiyar insanlar arasında bir mukabil şefkat ve merhametin, bir muhabbet ve hürmetin daima tecelli edip durması icab etmez mi?

* Muazzam Peygamberimizin ifasile mükellef bulunduğu yüksek vazifeler, tarafi ilâhiden şu âyeti celile ile beyan buyurulmuştur:

يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّا اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَدَاعِيًا اِلَى اللهِ بِاِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا

Evet ... Resuli Ekrem efendimiz, Allah Taalâ tarafından gönderilmiş bir şâhiddir, ümmetinin hallerine ve bilcümle hak ve hakikate şehadet eder bulunmuştur. Ve o bir mübeşşirdir: Hak taalâya itaat edenlere Allah talânın lûtuf ve inayetine ereceklerini müjdelemiştir. Ve o, bir münzirdir: Günehkârlarla müstehık oldukları azapları haber vermiş, kendilerini dünyevi ve uhrevî hayatın kötü âkibetlerinden korkutmuştur.

O büyük peygamber, Hak talânın bir dâvetçisidir, bütün insanları Allah talânın izniyle İslâm dinine davete memur olmuştur. O peygamberi Alişan, pek direhşan bir kandildir, lahuti bir meş'aledir: zülmetli geceleri aydınlatmış, Hak ile batılın, helâl ile haramın, güzel huylar ile çirkin huyların arasını ayırt etmiş, belirmiştir.

Artık böyle bir Nebiyyizişan, bütün beşeriyet için bir rahmet olmuş olmaz mı?. Artık onun kudsî vücudundan daha hayırlı ne şey tasavvur olunabilir?

Binaenaleyh insanlar için en büyük bir cecîbedir ki, ona tabi' olsunlar, onun emirlerini tutsunlar, onun yüksek ahlâkiyle ittisafa çalışsınlar.

صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

Peygamber Efendimizin yüksek muvaffakiyetleri:

* Resuli Ekrem Efendimizin muvaffakiyetleri her türlü tasavvurların fevkindedir. Bir kere bi'setten evvelki ehvali düşünelim: Beşeriyet âlemini ne müzlim âbuslar kaplamıştı, insanlar ne kadar delâlet içinde kalmışlardı. İşte böyle

bir zamanda idi ki, o hidayet güneşi doğdu; medeniyetten mahrum, ilim ve hikmet nasip bulunan Ceziretülarabî nurlar içinde bıraktı; haiz olduğu pek ulvî bir fitret, pek kudsî bir haslet sebebiyle herkese karşı pek rahimane, pek kerimane hareketlerde bulundu, bunun neticesinde de harikulâde muvaffakiyetlere nâil oldu. işte Kur'anı mübindeki şu medhiyei ezelliye de bunu isbat etmektedir:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

Bu âyeti kerime ile buyurulmuş oluyor ki: Ey Nebiyi Kerim! Allah Taalâ tarafından nail olduğun büyük bir rahmet sebebiyledir ki, etrafındaki insanlara rıfk ile, mülâyemet ile muamele yaptın, eğer sen kötü huylu, katı yürekli olsa idin elbette çevrenden dağılır giderlerdi. Artık onlardan sudur edecek kusurları, gaflet eserlerini afvet, onlar için Allah'tan mağfiret dile ve onlar ile bazı işler hakkında müşaverede bulun, müşavereden sonra da bir işi yapmaya azım ettin mi, artık Allah taalâya tevekkül et, şüphe yok ki, Allah Taalâ kendisine tevekkül ve itimat edenleri, kaza ve kaderine razı olanları sever.

Ne büyük ilâhi bir sena! Ne mükemmel, kudsî bir tavsiye!..

İşte bu mealdeki Âyeti Celile de Peygamber Efendimizin yüksek ahlâkını, bînazîr siyasetini, ümmeti hakkında tecelli eden emsalsiz şefkat ve merhametini tebarüz ettirmektedir.

Artık o büyük Peygambere uyan, onun sevgisiyle kalbi dolu bulunan her hangi insan için lâzım gelmez mi ki, bütün insanlara ve bilhassa kendi dindaşlarına karşı rıtk ve mülâyemetten ayrılmasın, fena huylar ile müttasıf olmasın, kalp katılığına meydan vermesin, nas hakkında istiğfar yerine beddualar ile uğraşıp durmasın, Hak Taalâya tevekkül ve ittihattan ayrılmasın.

İşte Kur'anı mübinin bütün ulvi hitabeleri, bizleri bu gibi faideli, hayırlı yollara sevkedip durmaktadır. Artık bizler için lâzımdır ki bu ilâhî hitabelerden âzami derecede istifadeye çalışalım.,

Peygamber Efendimizin herkes ile güzel muamelesi:

* Resuli Ekrem (Sallâllâhü aleyhi ve selem) Hazretleri, herkes ile güzel görüşürdü, hiçbir kimsenin söylerken sözünü kesmezdi, hiçbir kimseye karşı kalbini kıracak bir söz söylemezdi, herkesi en memnun olacağı adıyle, lâkabiyle yadederdi, bu suretle hem muhataplarına ikram etmiş, hem de başkalarına bir edep dersi vermiş, hem de Ahbabı kiramı hakkında ne yolda muamele yapılması lüzumuna işaret buyurmuş olurdu.

* Şifa'i şerifte vesair bütün siyer kitaplarında mufassalan yazılmış olduğu üzere Nebiyi Zişan Efendimiz, pek geniş yürekli, pek sabırlı ve tahammüllü idi, halk

ile muaşeret ve musahabet hususunda nasın en kerimi idi, fahiş lâkırdılardan ve nasın kusurlarını teftiş ve teşhirden pek ziyade kaçınırdı, bir kimsenin ıslâha muhtaç bir halini haber alsa adını tasrih etmeksizin, tarzında işaret buyururlardı, bağırıp çağırmazdı, lüzumsuz yere kimseyi medhüsenada bulunmazdı, bütün sözleri birer hakikate tercüman idi, mazeret dermeyan edenlerin özürlerini kabul buyururdu.

Meselâ: Tebük gazvesi esnasında bazı zatlar, birer mazeret ileri sürerek bu gazaya iştiraktan afivlerini dilemişlerdi. Resuli Ekrem Hazretleri, onların zahiri sözlerine göre bu gazadan müstesna tutulmalarına müsaade etti, onların kalbi hallerini, Batınî düşüncelerini araştırmadı, o cihetleri Allah Taalâya havale buyurdu.

İşte bütün bunlar, bizim için birer hikmet dersidir. Filhakika:

نَحْنُ نَحْكُمُ بِالظَّاهِرِ

= biz zahire göre hükmederiz" sözü, Müslümanlıkta bir düsturdur. Bir görünüşe göre karar veririz, kimsenin kalbine nüfuz edemeyiz, hiçbir kimse hakkında: "batını zahire muhaliftir" diye bir suizanna tâbi' olamayız. Ezcümle islâmiyetini izhar ve iddia eden bir kimse hakkında "bu samimi Müslüman değildir" diye hüküm veremeyiz.

Velhasıl; bizler için lâzımdır ki, Peygamberi Zişanımızın bütün bu ahval ve ahlâkını kendimize bir imtisal nümunesi ittihaz edelim. O büyük Peygambere muhabbet ve ittiba' iddiasında bulunan kimseler için elzemdir ki, onun o yüksek etvar ve ahlâkını takibe çalışsınlar, onun bütün ehli beytini, bütün âl ve ashabını en hürmetli sözler-

le yadetsinler, onların haklarında hürmetsizliği işrap eden sözlerden son derece kaçınsınlar, bütün efradı ümmet hakkında hayrhah bulunsunlar. Bu yolda hareket edilmedikçe kuru bir muhabbet ve ittiba' iddiası, faide vermez.

Resuli Erkemin afv-ü keremi:

* Peygamber Efendimiz Hazretleri, son derece afv-ü keremle muttasıf idi. Onun afv-ü keremine dair binlerce misal vardır, biz burada bir kaçını kayıt ile iktifa edeceğiz. Şöyle ki:

Sahihi Buharîde vesair siyer kitaplarında yazıldığı üzere "Zatürrika'" gazvesinde ashabı kiram kaylule uykusuna yatmış, Nebiyi Zişan Hazretleri de kendi başına tenhaca bir ağaç altında uykuya dalmıştı. Fırsat bekleyen "Gevres ibnilharis" ansızın Resuli Erkemin üzerine atılmış, elindeki kılıç ile sûikastte bulunmak istemişti. Resuli Ekrem Hazretleri birden bire uyanınca Gevres: "Şimdi seni benim elimden kim kurtaracak?" dedi, Nebiyi Âlişan Hazretleri de: "Allah" diye cevap verdi. Bunun üzerine Gevresin elinden kılıç düştü, sıra Resuli Erkeme gelmişti, hemen kim men'edecek?." Diye buyurdu. Gevres, artık ilticaya mecbur olmuştu: "Kılıcı eline hayırlısı ile almış ol, ya'ni: istirhama başladı, Peygamberi Zişan Hazretleri de kendisini affetti, serbest bıraktı.

Bu kerimane muamele, Gevres'in islâmiyetine sebep olmuştur. Gevres, kavmine dönüp gidince: "Ben size nasın en hayırlısı yanından gelmiş bulunuyorum." Demişti. Gevres, kavminin en şecaatlisi idi.

Artık kudsî hayatına kasteden düşmanları hakkında da bu kadar atıfetkâr olan bir Peygamberi Alîşanın kendi ashabı kiramı hakkında ne kadar muhabbetle, merhametle, ne kadar afv-ü keremle muttasıf bulunmuş olacağını düşünmeli.

Artık o yüce Peygambere, o afv-ü atıfet menbaına muhabbet ve mensubiyet iddiasında bulunan bir Müslüman, onun ashabından, onun sair ümmetinden her hangi bir zat hakkında hürmete, ta'zime münafi, husumeti müş'ir bir lâkırdı da bulunabilmiş mi?.

* Şifai Şerifte vesair siyer kitaplarında beyan olunduğu üzere Hayber Gazvesi, nihayet bulmuş, fütühat nesîmi İslâm ordusunda tamamiyle esmeğe başlamıştı. "Zeyneb Bintülharis" adında bir Yahudî kadını zehirlemiş olduğu bir koyun etini Resuli Erkeme bir hediye olarak takdim etmişti. Nebiyi Âlişan efendimiz, bundan bir lokma yer yemez zehirli olduğunu anlamış, bu yüzden müteessir olmuş, hattâ bunun tesiri irtihalleri esnasında da kendisini göstermişti. Buna rağmen o mücessem afv-ü atıfet olan Peygamberi Zişan kendi hakkından dolayı kadını muahaze buyurmamıştı.

Artık o kutsî sîret Peygamberin ümmetinden bulunmak şerefini haiz olan bir Müslüman, düşünmeli!. Artık o ra'fetpenah Peygamberin suhbetiyle müşerref bulunmuş olan zatlardan herhangi birine karşı düşmanâne bir vaziyet almak, onların haklarında intikam cûyane tefevvühatta bulunmak, o Peygamberi Zişanın ahlâkına pek aykırı bir hareket, bir cüret olmaz mı?.. Biz, Resuli Ekrem Efendimizin mübarek ahlâkı ile ittisafe nâilliyeti barigahi ulûhiyetten niyaz eyleriz.

* Resulü Ekrem Efendimizin ne kadar afüvkâr olduğuna bütün siyer kitaplarında ve birçok tesirlerde yazılı bulunan şu vak'a parlâk bir misaldir:

Nebiyi Zişan Hazretleri, Hüdeybiye seferi esnasında "Batnı Mekke" mevkiinde bulunuyordu, sabahleyin "Ten'ım" mevkiinden seksen kişilik bir çete, Resuli Erkeme suikastte bulunmak için aşağıya inmişlerdi, hepsi de elde edildi, hepsi de ölüme mahkûm bir vaziyette idi. Fakat ra'fetpenah Peygamberimiz, hepsini azat etti, hiç birinin hayatına dokunmadı, bunun üzerine şu âyeti kerimesi nâzil olmuştur:

وَهُوَ الَّذِي كَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ

İşte büyüklüğün, avf-ü keremin pek büyük bir nişanesi.

* Nebîyi Zîşan Efendimizin afv-ü âtıfetlerine dair olan şu pek parlak misali de düşünelim: Malûm olduğu üzere Resuli Ekrem Efendimiz, vaktiyle Mekkei Mükerreme ehalisinin büyük bir kısmından pek ziyade zahmetler, eziyetler çekmiş, nihayet hicrete lüzum görmüştü.

Fakat Hak Taalâ Hazretlerinin nusreti imdadına yetişti, muvaffakiyetten muvaffakiyete nâil oldu, pek şanlı bir surette Mekkei Mükerremeyi fethetti. Artık onun mübarek şahsiyetine karşı yapmamış oldukları düşmanlık kalmayan birçok kimseler, Beytullahın civarında toplanmış, hepsi de hayatından ümidini kesmiş, mahv-ü tenkil edileceklerine muntazır bulunmuşlardı. Resuli Ekrem Hazretleri yanlarına teşrif etti, "Ey Mekke ahalisi! Şimdi benim size ne ya-

pacağıma kail bulunuyorsunuz?." Diye sordu. Onlar da: "Ey kerim kardeş. Ey kerim kardeş oğlu. Biz senden hayır bekleriz" diye isti'tafta bulundular. Bunun üzerine o merhametpenap peygamber: "Sen kardeşim Yusufun dediği gibi:

لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

derim, haydi gidiniz, hepiniz tuleka = serbestsiniz" diye hepsini afvetti, hepsini hürriyetine kavuşturdu, hepsini âtıfet mazhar buyurdu.

İşte o Nebîyi Zişan, kendisine karşı senelerce tevali eden büyük bir düşmanlığı unutmuş, düşmanlarını afvetmiş, onların imanlarını, tövbelerini takdir ile kabul eylemiş, hepsinin hakkında bezli âtıfette bulunmuş, bütün kâinata karşı en yüksek bir avf-ü kerem örneği göstermiştir.

وَلَكُمْ فِى رَسُولِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ

Artık insaf edelim, insaf ile düşünelim, o Peygamberi Alişanın bizzat afvetmiş, nüvaziş ve keremine lâyık görmüş olduğu o gibi zevattan her hangi biri hakkında bugün bizlerin bir şey söylemeğe hakkımız olabilir mi? Böyle bir cür'et, Resuli Erkemin fi'line muhalif, rızasına münafi, İslâm âdâbına mugayir olmaz mı?

Binaenaleyh böyle bir cür'ette bulunmanın şeametinden Hak Taalâya sığınırım,

رَبَّنَا لاَ تَجْعَلْ فِى قُلُوبِنَا غِلاًّ لِلَّذِينَ آمَنُوا... diye Allah Taalâdan kalp safvetine nâiliyet dilerim, bütün din kardeşlerimin sıyaneti - ilâhiyeye mazhariyetini Hak Taalâdan niyaz eylerim.

Nebiyi zîşanımızın muhterem Ehlibeyti ve âl ve evlâdı:

* Resuli Ekrem Efendimizin Ehli beyti, zevciyet ve nesep cihetile zatı risaletpenahlarına mensup olan zevatı Aliyedir. Bu cihetle ezvacıtahırât ve Hazreti Fatime ile Hazreti Ali ve Hazreti Hasan ile Hazreti Hüseyin, Resuli Erkemin başlıca Ehlibeytini teşkil etmektedirler. Hattâ Müfessirlerin ekserisine göre:

اِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

Âyeti Kerimesi, Hazreti Ali ile Hazreti Fatıma ve Hazreti Hasan ile Hazreti Hüseyin hakkında nazil olmuştur. Ezvacı tahirât hakkında nâzil olduğuna kail olanlar da vardır. bu ne büyük tezkiyei ilâhiye!.

Demek ki Allah Taalâ, bu kudsî hanedanın taharet ve nezahatını, ulviyet ve mümtaziyetini emir ve irade buyurmuş. Artık bu hanedan için de her türlü fazilet ve nezahat, her türlü kemalat insaniyet tecelli etmiş olmaz mı?

Filhakika Ehlibeytin fevkalâde bir nezahata; bir ulvî fitrete mâlik bulunduğunda şüphe yoktur. Onlardan her birinin parlak simasından İslâmiyet âlemine serpilen diya-

net ve fazilet, ilim ve hikmet nurları melekleri bile kendi şa'şaasına meclûp edecek mertebelerdedir.

Beni Haşim ile Beni Muttalibin İslâm şerefine nâil olan azayı kiramı da Ehlibeyti Nebevîden sayılmıştır.

* Âli Nebevîye gelince bunların ilk saffında bulunanları, şüphe yok ki Resulüllahın mübarek Ehlibeytidir. Mamafih bütün mütteki olan müminler de Hazreti Peygamberin Âli sayılmaktadır. Hattâ:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ

Bu gibi dualarda âl'dan maksat da bilcümle müttaki olan müminlerdir, denilmektedir.

* Evlâdı Nebeviye gelince bunlar, Resuli Erkemin hayatında ahirete irtihal eden ve sinsi ricale ermiş bulunmayan Abdullah, İbrahim, Kasım adındaki masum mahdumlar ile Zeynep, Rûkiye ve Ümmi Gülsüm, namında üç muhterem kerimesi ve bilâhere vefat eden Fatımatüzzehra ile onun evlât ve ahfadıdır.

Resuli Ekrem Efendimizin mübarek zürriyeti, kendisine has bir imtiyaz olmak üzere muhterem kerimesi Hazreti Fatımanın evlât ve ahfadı vasıtasiyle tevali etmiş, Hazreti Hasan ile Hazreti Hüseyin ve onların kıyamete kadar devam edecek olan mübarek ensali, Nebiyyizişanımızın zürriyetini teşkil etmekte bulunmuştur.

*Resuli Ekrem Hazretlerinin hanedanı nübüvveti ve evlâdı kiramı hakkında büyük muhabbetleri, teveccühleri vardır. hattâ birgün üzerindeki mübarek bir libasın altına Hazreti Ali ile Hazreti Fatımayı ve Hazreti Hasan ile Hazreti Hüseyin'i alarak şu âyeti kerimesini okumuştur:

اِنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ...

Ve şöyle dua buyurmuştur.[1]

اَللّٰهُمَّ هٰؤُلَاءِ اَهْلُ بَيْتِي وَحَاصَّتِي اَذْهِبْ عَنْهُمُ الرِّجْسَ وَطَهِّرْهُمْ تَطْهِيرًا

Ya'ni: İlâhi! bunlar benim ehli beytimdir. Benim hanedanımın havâssındandır, bunları napâk hallerden, günahlardan beri tut, bunları tam bir taharet ve nezahete mazhar buyur. Bu cihetle bu dört muhterem zata "ehli kisa" denilmiştir.

Artık bunların haklarındaki duayı nebevî müstecap olmaz mı?.

*Nebiyyizîşan Efendimiz, Hazreti Fatımaya çok muhabbet ve hürmet gösterdi. Ahirete irtihalinden sonra ehli beytinden kendisine ilk kavuşan da Hazreti Fatımadır.

Resuli Ekrem Hazretleri, dünyadaki son günlerinden birinde Hazreti Fatımaya hitaben:

"Cibril, Kur'anı bana her sene bir def'a arzederdi, bu sene iki def'a arzetti, ya'ni: tamamını okudu, bunu başka türlü değil, ecelimin yaklaştığına bir alâmet gibi görüyorum. Bana ehli beytimden ilk kavuşacak, şüphe yok ki sen olacaksın. Artık Allah'tan korun, sabret, çünkü ben sana güzel bir öncül bulunmuş olacağım" diye buyurmuştu.[2]

---

[1] Müslim ve savaikı muhrika. S. 85.
[2] Buharî, Müslim. Savaik. S. 114.

Filhakika Hazreti Fatıma, irtihali nebevîden altı ay sonra vefat etmiştir. (Radıyallahü anha.)

Fatımatüzzehra Hazreti, mübarek pederi âlîşanlarının irtihallerinden çok müteessir olmuştu. Bu teessürünü, şu mersiyesi ile de tesbît etmiştir:

مَاذَا عَلَى مَنْ شَمَّ تُرْبَةَ اَحْمَدَ
اَنْ لاَ يَشُمَّ مَدَى الزَّمَانِ غَوَالِيَا
صُبَّتْ عَلَيَّ مَصَائِبُ لَوْ اَنَّهَا
صُبَّتْ عَلَى الاَيَّامِ صِرْنَ لَيَالِيَا

Hazreti Fatımanın bu hazin, ulvî hissiyatına şu nâçiz manzumemle tercüman olmak istemiştim:

Koklayan ravzai pür ıtrını şahi rüsülün,
İstemez koklamasın buyunu anberle gülün.

Kıydı öz canıma bir hâilei rûh güdaz.,
Fahrı alem, ufakı arşa edince pervaz.

Uğrasaydı şu benim uğradığım derde eğer,
Kapkaranlık geceye dönmüş olurdu günler.

Şimdi tenvir ediyor cenneti Peygamberimiz,
Göremez oldu o parlak güneşi gözlerimiz.

Haydi matem ederek derdimi tezyit ediniz,
Ağlayan siz de bulutlar!. Beni taklit ediniz.

Narı hicranla yanıp bitmededir bal-üperim,
Yetiş imdadıma ey valilidi kudsî kuherin!.

Hak bilir ki bana sensiz yaşamak oldu muhal,
Beni de lütfederek ravzai ür feyzine al.

*Peygamberi Zîşan Efendimizin Hazreti Hasan ile Hazreti Hüseyin hakkında muhabbet ve iltifatları da pek ziyade idi. Bir hadisi şerifte:

اَلْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ اَهْلِ الْجَنَّةِ

= Hasan ile Hüseyin, ehli cennet gençlerinin iki efendisidir" buyurulmuştur.[3] Diğer bir hadisi şerifte de şöyle buyurmuştur:

مَنْ اَحَبَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ فَقَدْ اَحَبَّنِي وَمَنْ اَبْغَضَهُمَا فَقَدْ اَبْغَضَنِي

Ya'ni: Her kim Hasan ile Hüseyini severse mutlak beni sevmiş olur ve her kim onlara buğz ederse muhakkak bana buğz etmiş bulunur.[4]

Binaenaleyh bütün Müslümanlar ve bilhassa bütün ashabı kiram, hanedanı nübüvvete karşı büyük bir hürmet ve

---

[3] Tirmizî.savaik: s. 82.
[4] İbni Mace c. 1 Sahife: 33.

muhabbetle mutehassis bulunmuşlardır. Aralarındaki bazı dünyevi münazaat, bu hürmet ve muhabbete asla mani' olmamıştır. Nitekim ileride bu hususa dair daha tafsilât verilecektir.

Velhasıl: Fatımatüzzehra ile iki necli necibinin fezail ve kemalâtı, kudsilerin bile tasvir edemeyecekleri mertebelerde âlidir. (Rıdvanullahi aleyhim ecmain)

*Ezvacı mutahharatın fezail ve mehasinine de nihayet yoktur. Onlar müminlerin valideleridir. Onlara karşı da her türlü hürmet v muhabbetle mütehassis bulunmak bizim için bir vecibedir.

Malûm olduğu üzere Resuli Erkemin ilk muhterem refikası Hadicetülkübra Hazretleridir. Hazreti Hatice, Nebiyyizîşanımızı tasdik edenlerin birincisi bulunmak şerefini haizdir. Hazreti İbrahim'den başka sair evlâdı nebeviyenin muazzez validesidir. Resuli Erkemin uğurundaki fidekârlıkları her türlü senalara lâyıktır. Bir hadisi şerifte şöyle buyrulmuştur:

خَيْرُ نِسَائِهَا مَرْيَمُ وَخَيْرُ نِسَائِهَا خَدِيجَةُ

Ya'ni: Dünya kadınlarının en hayırlısı, Hazreti Meryem ile Hazreti Haticedir.[5]

Cibrili emîn, Allah Talânın ve kendisinin selâmlarını Resuli Ekrem vasıtasiyle Hazreti Haticeye tebliğ etmiş ve onun için cennette pek kıymetli bir makam bulunduğunu da müjdelemiştir.[6]

---

[5] Sahihî Buhari, c: 7. s: 214
[6] Sahihî Müslim. C. 7. s: 33.

Hadicetülkübra validemizin fezaili hakkında daha nice hadisi şerife vardır. (Radıyallahu anha.)

* Peygamber Efendimizin zevcati mutahharatından biri de Hazreti Aişei Sıddıka validemizdir. Bu muhterem validemiz, Resuli Erkeme çok hizmetlerde bulunmuş, ondan çok ilm-ü irfan ahzetmiş, İslâmiyet âlemini neşrettiği dini malûmat ile aydınlatmıştır.

Hazreti Aişenin zekâsı, dirayeti, nezaheti, kudreti ilmiyesi fevkalâde idi, onun nezahetini Kur'anı Mübîn ilân etmektedir. Onun bu nezahetine muhalif bir söz söyleyecek bir Müslüman tasavvur olunamaz. Böyle bir söz, Kur'anı Azîmin tezkiyesine, bütün ehli imanın hüsnü şehadetine münafi bulunacağı cihetle mücasirlerinin islâmiyetle hiçbir alâkası bulunamaz.

Cibrili emîn, Resuli Ekrem vasıtasiyle selâmlarını Hazreti Aişeye ithaf etmiş, Aişe Sıddıka validemiz de; وَعَلَيْهِ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ diye mukabelede bulunmuş ve "Yaresulallah bizim görmediklerimizi sen görüyorsun, demiştir[7]. Cibrilin bu iltifatı, Hazreti Aişenin kudsîler nezdindeki ulviyetine bir delildir.

Aişeyi Sıddıka validemiz, Fukahayı sahabenin büyüklerindendir. Ashabı Kiram arasında birçok Ehadisi şerife rivayet ile temayüz etmiş altı zat vardır ki, bunlardan biri de ümmül'mümin Hazreti Aişedir. Kendisinden (2210) Hadişi şerif rivayet olunmuştur.[8] Dinimizin birçok ahkâmı bu hâdislere müstenit bulunmaktadır. Bu bakımdan da

---

[7] Aynî. C: 7. s: 239.
[8] Aynî. C: 1. s: 45.

hazareti Sıddıka validemizin kadri pek yüksektir. (Radiyallâhûtaalâ anha.)

* Ümmühati müminінden biri de Hazreti Ömer'in muhterem kerimesi Hafsa hazretleridir. Sahabei güzenin fukahasından sayılmaktadır. Kendisinden (60) hadisi şerif rivayet olunmuştur. Başlıca ravisi, biraderi Abdullah İbni Ömer'dir. Allah Taalâ kendilerinden razı olsun.

* Müminlerin muhterem validelerinden biri de Ebû Süfyan hazretlerinin kızı, hazreti Müaviyenin hemşerisi olan Ümmi Habibe hazretleridir. Bu muhterem validemiz, babasından, kardeşinden evvel Şerefi İslâma nâil olmuş, ilk kocası ile beraber Habeşeye hicret etmiş, kocası orada ölmekle kendisi dul kalmıştı. Kendisinin asaletine, diyanetine bir mükafât olmak üzere tarafı Nebevîden Amrbini Ümeyye Habeşeye gönderilerek Resuli Ekrem namına nikâhı akdedilmişti. Habeş hükümdarı Necaşyi de bir cemile olmak üzere Resuli Ekrem namına mehr olarak bu muhterem validemize dörtyüz dinar vermişti. Hazreti Müaviye ara sıra Hücrei saadete gider, bu mübarek hemşiresini ziyaret ederdi, kendisinden bazı ehadisi şerife rivayet edilmiştir, tabekatı fukahaya dahildir. Allah Tealâ kendilerinden razı olsun.

* İşte bütün bu muhterem zevat, Resuli Ekrem, (Salllalahü aleyhi vessellem) Efendimizin mübarek ehli beytini, hanedanı nübüvvetini teşkil eden pek büyük, pek kudsî simalardan bulunmuşlardır. Bunların hepsini hurmetle yad etmek, hepsine muhabbet ve tazimde bulunmak bizim için bir vazifedir. Allah Taalâ cümlesinden razı olsun ve bizleri şefaatlarına nâil buyursun âmin.

Peygamber Efendimizin Ehli beytine' âl ve evlâdına hürmet ve muhabbet vazifemiz:

* Resuli Ekrem (Sallâllâhü aleyhi vessellem) Efendimizin ehli beytine, Âl ve evlâdına candan hürmet ve muhabbet etmek, onları her vechile tebcil ve tevkıre çalışmak, onların ulviyetini, nezahatını bilip itirafta bulunmak, bütün Müslümanlar için bir vazifedir. Bizim selâmet ve saadetimiz onlara ittiba' ile kaimdir. Nitekim bir hadisi şerifde şöyle buyrulmuştur:[9]

إِنَّمَا مَثَلُ اَهْلِ بَيْتِي كَمَثَلِ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا

Evet... Ehli beyti nübüvvetin meselesi, Nuh Aleyhisselâmın sefinesi gibidir. Bu sefineye rakip olan tufandan necat bulduğu gibi Ehli beyte tabi olan da hüsrandan halas olur. Haktaalâ, cümlemize kemaliyle mütabaat nasip buyursun.

قُلْ لَا اَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى

* Âyeti celilesi de Resuli Erkeme ve onun kariblerine hürmet ve meveddetin lüzumunu müş'ır bulunmaktadır.

Bir çok müfessirler ve bilhassa İbni Abbas hazretleri, bu nazmi celildeki Kurbanın umumiyeti re'yinde bulunmuşlardır.

İbni Cübeyr, "Kurba" yi yalnız "Ali Muhammed" diye tefsir etmişti. Buna muttah' olan İbni Abbas hazretleri: Ya

---

[9] Deylemî.

Cübeyir!.. Tefsirde ta'cil etmişsin, Kureyş, arasında hiçbir betin yoktur ki Resullahın onunla uzak yakın bir karabeti bulunmasın diye itirazda bulunmuştur[10].

Binaenaleyh bu âyeti Kerime şu mealdedir., "Resulüm! Deki: Bu risalet ve tebşir vazifesi mukabilinde sizden bir ücret istemeyeceğim, ancak karabet hususunda meveddetin cereyanını isterim, bu meveddet, bu sevgi karabet hususunda iki canibden lâzımdır. Ben size nasihat vermekten, sizin hayrınızı dilemekten, size sevgi göstermekten geri durmuyorum, artık sizin üzerinize vacip olan şudur ki: Bana mütabaata, nusrete efradı ümmetimden ezayı def'a çalışasınız[11].

*Minhacüssünnede de deniliyor ki: "Bu âyeti kerimenin yalnız Hazreti Ali ile Hazreti Fatıma ve muhterem mahdumları hakkında nâzil olduğu iddiası doğru değildir. Çünkü bu âyeti celile, "Şûrâ" sûresindedir. Bu sûre ise mekkîdir, İmam Alinin Fatımatüzzehra ile evlenmesinden ve Hazreti Hasan ile Hazreti Hüseyinin doğmasından evvel nâzil olmuştur. İmam Ali ise Hazreti Fatımayı hicretin ikinci senesinde Medinei Münevverede tezevvüc etmiş, zifafları Bedir gazvesinden sonraya müsadif bulunmuştur.

Binaenaleyh bu âyeti kerimdeki Kurbadan murat, İbni Abas Hazretlerinin – yukarıdaki – beyanatından ibarettir.

Vakıa bu bapta bir hadis rivayet olunmuştur. Şöyle ki: Bu âyeti celile nâzil olunca: "Yaresulâllah!. Kendilerine meveddet edilmesi istenilen Kurbadan murat kimlerdir" diye sorulmuş, Resuli Ekrem Hazretleri de: "Onlar Ali ile Fatıma ve oğullarıdır" diye cevap vermiştir. Fakat ehli

---

[10] Buharî ve Savaiki muhrika: s: 103.

[11] Şifaişerif şerhi aliyyülkari. S. 19.

sünnetten ve şiadan birçok müfessirlerin, musanniflerin rivayet ettikleri bu hadis, ilmi hadise vukufları olan zatların ittifakiyle uydurmadır."[12]

Bu âyeti kerimedeki Kurbadan murat, "Salih amel ile Hak Taalâya tekarrup" dan ibaret olduğu da tefsirlerde mukayyettir.

اَلْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ

Hasılı: Kurba tâbiri daha şumullü bir kelimedir. Şüphe yok ki Resuli Ekrem Efendimizin mübarek ehli beyti de bunun dairei şümuluna evlâ bittarik dahildir. Binaenaleyh biz, gerek bu muhterem ehli beytin ve gerek Resuli Erkeme ittiba' etmiş olan sair kariplerinin haklarında hürmet ve meveveddeti, tazim ve tevkiri en mühim bir vecibe biliriz.

رِضْوَانُ اللهِ تَعَالَى عَلَيْهِمْ اَجْمَعِينَ

*İmami Rabbanî diyor ki: "Muhalifler, ifratı muhabbetten dolayı İmam Aliye muhabbetin tahakkuku için hulefayi selâseden ve başkalarından teberi edilmesini şart kılmışlardır. İnsaf edilmeli. Nebiyyizişan Efendimizin nâiplerinden, makamına kaim olan zatlardan teberi etmek, hayrülbeşerin ashabına seb ve ta'n eylemek şartiyle hasıl olacak bir muhabbetin manası ne olabilir?

رِضْوَانُ اللهِ تَعَالَى عَلَيْهِمْ اَجْمَعِينَ

12 Minhacüssünne, cilt 2. sahife: 250.

Ehli sünnetin günahı!. Ehli beytin muhabbetine bütün ashabı kiramın tevkîrını zammetmekten, hepsine birlikte tazim eylemekten, aralarında münazaalar, muhalefetler bulunmuş olmakla beraber onlardan hiçbirini kötülükle zikreylememekten başka değildir."

"O ehli sünnet ki ashabı kiramı – sohbeti risalete tazim, Resulâllahın musahiplerine terkim cihetiyle – nesanî havalardan, beşeri taassuplardan tenzih ederler.

عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمُ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ

"Maahaza ehli sünnet, muhikka muhik, mübtile de mübtildir. Şu kadar var ki onlardan zuhur etmiş oban bir butlanı, hava ve heves eseri olmaktan tenzih ederler, onu re'y ve ictihada ihalede bulunurlar"[13]

Velhasıl: Her hususta ifrat ve tefrit mezmum, itidal hali memduhtur. Nitekim bir hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur:

خَيْرُ الْاُمُورِ اَوْسَطُهَا

Bizler, mücerret Resuli Ekrem Efendimize intisaplarından ve dini islâma hizmetlerinden dolayı bütün hanedani nübüvvete, bütün ashabı kirama, bütün eazimi dine hürmet ve muhabbeti bir vazife bilir, hepsini ihtiram ile yad ederiz. Allah Taalâ cümlesinden razı olsun âmin.

---

[13] Mektubati İmamı Rabbanî. Cild: 2. sahife: 47.

Peygamberi Alişanımızın her türlü tebcillere lâyık olan ashabı kiramı:

Malûm olduğu üzere Resuli Ekrem (S.A.V) Efendimizi görmek şerefine nâil olan veya kendisi âmâ bulunmakla Resuli Ekrem tarafından görülmüş bulunan her hangi bir müslümana sahabi denir. Cem'i: Sahabe ve Ashabdır.

Bazı zevata göre bir müslümanın ashaptan olabilmesi için Resulâllaha mülâki olduğu zaman bulûğ çağına erişmiş bulunması lâzımdır. Fakat bu iddia, doğru değildir. Buna nazaran Hazreti Hasan ve Hazreti Hüseyin gibi genç zatların ashabdan sayılmaları lâzım gelir. Halbuki bunların ve emsalinin sahabeden olduklarında ittifak vardır.

*Bazı zatlara göre de bir müslümanın sahabeden olabilmesi, Resuli Erkeme uzun bir müddet musahip olmasına, ondan dini malûmat almış bulunmasına mütevakkıftır. Fakat bu noktai nazarda cumhuri ulemaca kabul edilmemiştir. Hadis âlimleri, Resulâllahı görüp ondan bir hadis veya bir kelime rivayet eden veya Resuli Erkemi yalnız bir kere görmüş bulunan her hangi müslümanı sahabeden sayımışlardır.

Hattâ Resulâllahı Müslüman olarak görüp de sonradan نعوذ بالله irtidat ve irtihali nebevîden sonra tekrar ihtida eyleyen bir kimseyi de sahabeden saymaktadırlar. "Eş'as ibni Kays" ve emsali bu cümledendirler. Bunların rivayet ettikleri hadisler de "Mesanid" denilen hadis kitaplarına dercedilmiştir. Çünkü itibar hatimeyedir. Araya giren irtidad hâdisesi, bilâhara vukubulan nedamet ve istiğfar sebebiyle affedilmiş bulunur.

* Ecilleri tâbiinden olan Sa'id ibni Müseyyebden rivayet edilen bir kavle göre de Resuli Ekrem ile bir veya iki sene beraber bulunmamış, onunla bir veya iki gazaya iştirâk etmemiş bir Müslüman, sahabeden sayılmaz.

Bu kavil, sahabe sahasını darlatmaktadır. O halde hicretin onuncu senesinde Müslüman olan "Cerir İbni Abdullahil' becelî" ve bilhassa Hazreti Hasan ve Hazreti Hüseyin gibi genç zatlar, Resuli Ekrem ile beraber gazvelerde bulunmamış oldukları cihetle sahabeden sayılmak lâzım gelir. Binaenaleyh bu kavil doğru görülemez. Bahusus bu kavli İbni Müseyyebden rivayet edenler arasında Muhammed İbni Ömeril'vakidî vardır. bu zat ise hadis hususunda zayıftır.

Velhasıl: A'midinin de dediği vechile eşbeh olan şudur ki: Resulüllahı her gören Müslüman sahibidir. İmam Ahmedin ve İmam Şafiye müntesip bir çok zatların kanatları da böyledir. Mâliki ülemasından İbni Hacibin muhtarı da budur. Çünkü sohbet azada çoğa da şamildir[14].

Filhakika ammei ülemaca kabul edilen kavle göre Resuli Ekrem velev bir def'a olsun, Müslüman olduğu halde görmek şerefine nâil olan ve Müslüman olarak âhirete irtihal eden her zat, ashapdan ma'duttur.

*Bir zatın Sahabeden olduğu, ya tevatür ile veya şöhret ile veya Ashabı Kiramdan bazılarının haber vermeleri ile sâbit olur.

Adaleti sâbit, iddiası muktezai zahire uygun olmak şartı ile bir zatın sahabeden olduğu, kendisinin haber vermiş olması ile de sâbit olabilir.[15]

---

[14] Umdetülkari, cilt: 7. sahife: 584 – 585.
[15] Umdetülkari, cilt: 7. sahife: 584 – 585.

* Ashabı Kiram başlıca üç mertebeye ayrılmıştır: Birinci mertebede bulunanlar, Mekkei Mükerremenin fethinden evvel hicret eden sahabei Güzindir. Bunlara "Muhacirin" denir. İkinci mertebede bulunanlar, Medinei münevvere ahalisinden olup muhacirlere, yardım, dini İslâmın intişarına gayret eden Ehli imandır. Bunlara da "Ensar" denir. Üçüncü mertebede bulunanlar da Mekkei Mükerremenin fethinden sonra Medinei Münevvereye hanelerini nakleden sahabei Kiramdır. Bu zatlara muhacir adı verilmemiştir. Çünkü Mekkei Mükerreme fethedilmekle Medinei Münevvere ile birleşmiş, ikisi de Darulislâm bulunup Resulüllahın idaresine tabi olmuş olduğundan artık bunların birinden diğerine nakli hanede bulunmak, bu muhaceret sayılamazdı.

Muhacirini Kiramın en sonu, Peygamber Efendimizin muhterem amcası Abbas Hasretleridir.

Nebiyi Alişan Efendimizin mübarek sohbetiyle şereflenmek, onun ulvî nazarına nâil olmak, onun Nezîh, latif cemalini görmüş bulunmak, en büyük bir bahtiyarlıktır, bu sohbet ve rüyetin o kadar manevi bir tesiri vardır ki bunun müddeti ne kadar az olursa olsun bu, kendisine nâil olan zata din bakımından ebedi bir şeref, bir ulviyet verir, onu peygamberlerden sonra ehli imanın en yüksek mertebelerine yükseltir, onun için dünyada da ve ahirette de feyiz ve saadete vesile olur.

Binaenaleyh ashabı kiramdan hepsi de fevkalâde hürmete lâyık ve indalllah yüksek dereceleri hâiz bulunmuşlardır. Bununla beraber efdaliyet itibarile dereceleri mütefavittir.

* Müslümanlarca Ashabı kiramın efdalı sırası ile Hulefai Raşidin denilen Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ hazaratıdır. Bunlardan sonra bir hadis şerif ile ehli cennetten oldukları tebşir olunan ve bu cihetle kendilerine "Aşerei mübeşşere" denilen zatların mütebakisidir. Aşerei Mübeşşerenin dördü, Hulefai Raşidindir. Diğerleri de: Zübeyr İbnil'avvam, Talhatibni Ubeydillâh, Sa'dibni Ebi Vakkas, Saiddibni zeyid, Ebu Ubeydetibnil'cerrah Abdurrahman ibni Avf hazaratıdır.

Bunlardan sonra da Ashabı kiramın Efdalı Bedir Gazvesinde bulunan sair ashabı kiramdır, bunlardan sonra da Uhud Gazsvesinde bulunan sair Ashabı güzindir, bunlardan sonra da Hudeybiye musalehasında bulunan sair Sahabei kiramdır.

*Ashabı kiramdan birçokları İslâmiyetteki kıdemleri i'tibarile ayrıca bir fazileti haizdirler. Mamafih sahabei Güzin arasında birçokları da vardır ki, şerefi İslâma müahharan nâil oldukları halde bu şerefe daha evvel nâil olmuş olanların bir kısmından afdal bulunmuşlardır. Nitekim Ömer İbni Hattab Hazretleri, kendisinden evvel şerefi İslâma nâil bulunmuş olan Bilâli Habeşi Hazretlerinden afdal bulunmaktadır.

*Resuli Ekrem Hazretlerinin sohbetlerinde daha ziyade bulunmuş, ondan daha ziyade, dini malûmat almış, gazevatı İslâmiyeye daha ziyade iştirâk etmiş, İslâmiyetin etrafa yayılmasına daha çok çalışmış olan bir sahabînin fazlü şerefi şüphe yok ki, bu kadar muvaffakiyetlere nâil olamamış olan diğer sahabeden daha fazladır. Mahaza her birinin kadr ve şerefi yine fevkalâde yüksektir, her birisi

için tarafı İlâhîden bir nice ecr ve sevap mev'ut bulunmuştur. Ezcümle:

لاَ يَسْتَوِى الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ
وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللّهُ
الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلاًّ
وَعَدَ اللّهُ الْحُسْنَى وَفَضَّلَ اللّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ
أَجْرًا عَظِيمًا

Âyeti kerimesi de bu hakikati nâtıktır.

Bu âyeti celîle, Bedir gazvesi üzerine nâzil olmuştur. Ashabı kiramdan bazıları buna iştirâk edememişti, âmalığı cihetiyle ma'zur bulunan İbni Ümmi Mektum Hazretleri de bunların arasında idi. Bu âyeti kerimenin nuzuli, hepsinin kalbini tatyîb, hepsini de cennetle tebşir etmiş oldu. bununla buyurulmuş oluyordu ki: "Ma'zur olmayan mü'minlerden oturup kalanlar ile Allah yolunda mallariyle, canlariyle mücahede edenler müsavi olmazlar. Allah Taalâ, mallariyle, canlariyle savaşa atılanları, oturup kalanların üzerine mertebece i'lâ buyurmuştur. Allah Taalâ hepsine de güzel mükâfat – Cennet – vaat etmiştir. Mamafih Allah Taalâ mücahitleri oturup kalanların üzerine büyük bir mükâfat ile tafdil buyurmuştur."

Demek oluyor ki: Mü'minler, cihada iştirâk etmiş olsunlar, olmasınlar, güzel i'tikatları, güzel niyetleri sebebiyle hünsaya, ya'ni Cennete, uhrevî mükâfata nâil olacaklardır.

وَكُلاًّ وَعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى nazmi celîli bunu müjdelemektedir. Şu kadar var ki: Bir mazereti olmadığı halde her nasılsa cihada iştirâk etmemiş olan bir mü'minin uhrevî mertebesi, bu cihada iştirâk eden mücahide – bu bakımdan – müsavi olmayacaktır. Mamafih böyle bir mü'minin başka güzel amelleri bulunabilir ki bu yüzden birçok mücahitdlere müsavi veya onlardan efdal olabilir. Binaenaleyh bütün mü'minler hakkında daima hüsnü zanda bulunmalıdır, hiç birinin kaderini tenkîse cüret göstermemelidir. Bahusus Ashabı Kiram hakkında nasıl bir düşüncede bulunmak icap edeceğini bu âyeti kerimeden güzelce anlayarak ona göre hareket etmelidir.

Ashabı kiram hakkındaki bazı âyetler ve hadisler:

*Ashabı kiramın yüksek mertebeleri, faziletleri hakkında nâzil olan müteaddid âyetleri ve birçok hâdisleri burada yazıp izah etmeğe imkân yoktur. Ancak sahifelerimeze şeref vermek ve mübarek isimleri ile teberrükte bulunmak için Çıharı yarıgüzîn hazeratına ve haklarındaki bazı âyatı celile ve ehadisi şerifeye dair bazı şeyler kayd edeceğiz. Şöyle ki:

(1) Ebubekrissıddık, hür erkeklerden Resuli Erkemi ilk tasdik ederek İslâm şerefine nâil olan zattır. Resulullahın muhterem refikası Hazreti Aişe'nin pederidir. Peygamberi zişanımızın hicret refikidir ve ilk halifesidir. Riddet temayüllerini durdurmuş, islâmiyetin tevessuuna, itilâsına pek büyük hizmette bulunmuştur. Kendisinin sahabei kiramdan olduğu tevatüren sâbit olduğu gibi şu ayeti kerime ile de sâbittir.

إِلاَّ تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لاَ تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Bu nazmi celildeki sahipden murad, Ebubekir sıdıktır. Bunda bütün Müslümanların icmaı vardır. Binaenaleyh onun sahabeden olduğunu inkâr eden, bilicma küfre düşmüş olur.

Resuli efhamın mağara refiki olmak, ilâhî sekînete mazhar bulunmak ne büyük bir şereftir. Bu âyeti kerimede buyurulmuş oluyor ki: "Ey münkirler!. Muanidler!. Eğer siz resulüme yardım etmezseniz Allah taalâ ona yardım eder, nitekim ona yardım da etmiştir., hem öyle bir zamanda ki kâfirler onu yurdundan, Mekkei mükerremeden çıkarmışlardı. O, iki zatın birisi bulunuyordu, ikisi de bir mağaraya kapanmış idi, arkadaşına diyordu ki: Mahzin olma, şüphe yok ki Allah Taalâ bizimle beraberdir, artık Hak taalâ onu görmediğimiz bir takım leşkerlerle teyit etti, onun refikinin kalbine sekînet, itminan indirdi, ehli küfrün sözlerini en alçak bir halde bıraktı. Allahın kelâmı ise en yüksek bulunmaktadır. Allah Azizdir, hâkimdir."

İşte öyle tehlikeli bir zamanda Resuli erkeme refakat etmek fedakârlığını ihtiyar eden ve bunun mükâfatı olarak kalbine sekîneti ilâhiye ilka buyrulan ve bu şerefli refakat

ve sahibiyyeti lisani kur'an ile tebcil edilen bir zatın ulüvvi kadrini artık düşünmeli!..

*Hazreti Sıddıkın ashabı kiram arasında ne mümtazt bir mevki sahibi olduğunu göstermek için tarafı nebevîaden şöyle buyurulmuştur: [16]

مَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ عَلَى اَحَدٍ بَعْدَ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ اَفْضَلَ مِنْ اَبِي بَكْرٍ

Ya'ni: Nebilerden, resullerden sonra Ebu Bekirden daha faziletli bir zat üzerine güneş doğmuş değildir.

Diğer bir hadisi şerifte de: [17]

اِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ جِبْرِيلَ اَخْبَرَنِي اَنَّ خَيْرَ اُمَّتِكَ بَعْدَكَ اَبُو بَكْرٍ

Ya'ni: Cibriliemin, bana haber verdi ki: Senden sonra ümmetinin en hayırlısı Ebu Bekirdir. Hazreti Ebu Bekirin bu hayriyet ve efdaliyetinde bütün ehli sünnetin ittifakı vardır.

*Hazreti Cibriliemin, bana haber verdi ki: Senden sonra ümmetimin en hayırlısı Ebu Bekirdir. Hazreti Ebu Bekirin bu hayriyet ve efdaliyetinde bütün ehli sünnetin ittifakı vardır.

*Hazreti Ömer, bir gün minbere çıkarak şöyle demişti:

---

[16] Müsnedi Ebi Nüayim.
[17] Taberanî.

اَلاَ اِنَّ اَفْضَلَ هَذِهِ الْاُمَّةِ بَعْدَ نَبِيِّهَا اَبُو بَكْرٍ فَمَنْ قَالَ غَيْرَ هَذَا فَهُوَ مُفْتَرٍ عَلَيْهِ مَا عَلَى الْمُفْتَرِي

Ya'ni: Haberiniz olsun, bu ümmetin en hayırlısı, peygamberinden sonra Ebu Bekirdir. Artık kim bundan başkasına kail olursa müfteridir, müfteri üzerine lâzım gelen cezaya mustahık olur.

Filhakika Hazreti Sıddık, ashabı kiramın efdaliyetçe birincisidir, Resuli Erkemin en büyük iltifaklarına mazhar olmuştur. Onun fazail ve mehasinine nihayet yoktur.

رَضِىَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ

(18) Ömer İbnilhattap, Resuli Erkemin vezîridir ve muhterem refikası Ümınülmü'minin Hazreti Hafsanın pederidir, Nebiyyizîşanımızın ikinci halifesidir, dini islâmın en büyük nâşirlerinden biridir.

Bir kısım müfessirlerin, muhaddislerin beyanına nazaran:

فَاِنَّ اللهَ هُوَ مَوْلَيهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ

Âyeti kerimesindeki "Salihülmü'mimîn" den murat, Hazreti Sıddik ile Hazreti Ömerdir.[18]

Ömer İbnilhattap hakkında birçok ehadisi şerife vardır. ezcümle Resuli Ekrem Efendimiz şöyle dua etmiştir:[19]

---

[18] Taberanî.
[19] Elhâkim, Taberanî, Savaik, s: 54.

اَللّٰهُمَّ اَعِزَّ الْاِسْلَامَ بِعُمَرَ ابْنِ الْخَطَّابِ

Ya'ni Allahım! Dini islâma Hattabın oğlu Ömer ile kuvvetlendir. Nebbiyyi hikmet beyan efendimizin bu duaları müstecâp olmuş, Hazreti Ömer, Hayatı Nebevîde İslâmiyete pek çok hizmet ettiği gibi irtihali Nebevîden sonra da islâmiyetin intişarına pek ziyade çalışmış, muvaffak da olmuştur.

Filvaki Hazreti Ömerin zamanı hılâfetinde birçok yerler fethedilerek İslâm ülkesine ilhak edilmiştir. Bu yerlerde yaşayan ehali, bu sayede İslâm nimetine nâil olmuşlardır. Onlar herkesten ziyade Hazreti Ömere medyunus şükran bulunmaktadırlar. O büyük mücahidin bu hizmetlerini takdir etmeyenler var ise onlar samimi surette Müslüman olmamış kimselerden başka değildir.

* Bir hadisi şerifte de şöyle buyurulmuştur:[20]

لَوْ كَانَ بَعْدِي نَبِيٌّ لَكَانَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ

Ya'ni: Benden sonra peygamber gelecek olsaydı Ömer İbnilhattap olurdu.

Şu hadisi şerifi de Hazreti Muaviye rivayet etmiştir: [21]

اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى جَعَلَ الْحَقَّ عَلٰى لِسَانِ عُمَرَ وَقَلْبِهِ

[20] Tirmizî. Savaik. S: 58.

[21] İbni Mace.

Ya'ni: Şüphesiz Allah Taalâ, hakkı Ömerin dili ve kalbi üzerine kılmıştır.

Bir hadisi şerifi de şöyle buyurulmuştur:[22]

مَنْ اَبْغَضَ عُمَرَ فَقَدْ اَبْغَضَنِي وَمَنْ اَحَبَّ عُمَرَ فَقَدْ اَحَبَّنِي

Ya'ni Ömer'e buğz eden, bana buğz etmiş, Ömer'i seven de beni sevmiş olur.

Sıddiki a'zam Hazretleri, marazı mevti esnasında: "Sen Ömeri veliyyil'ahd tayin ettin, Rabbine ne diyeceksin?." Diye vuk'u bulan bir suale karşı: "Yarabbi! Onların üzerine onların en hayırlısını veliyyülemir kıldım." Diyeceğim diye cevap vermiştir [23].

Artık hangi müslümandır ki, Resuli Erkemin, Hazreti Sıddikin ve âmmei müslimînin bu kadar medhü senasına, terkim ve tevkirine mazhar olan Ömerülfaruk Hazretlerini sevmesin, onu takdir ve tebcil etmesin?

رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ

(3) Osman bin Affan; Nebîyi Âlişan Efendimizin refikidir, damadıdır, üçüncü halifesidir, dini İslâm yolunda maliyle, caniyle yapmış olduğu fedakârlıklar pek ziyadedir. Resuli erkemin pek çok teveccühlerini, muhabbetlerini kazanmıştı. Bu cihetle kadri pek yüksektir, hakkında bir-

---

[22] Taberanî. Savaik. S: 58.

[23] İbni asakir, İbni Sa'd.

çok ahadisi şerife varid olmuşmuş. Ezcümle bir hadisi şerif'te şöyle buyurulmuştur: [24]

لِكُلِّ نَبِيٍّ رَفِيقٌ فِى الْجَنَّةِ وَرَفِيقِي فِيهَا عُثْمَانُ بْنِ عَفَّانَ

Ya'ni: Her peygamberin cennette bir refiki vardır, benim cennette refikim de Affan oğlu Osman'dır. Ne büyük bir şeref!.

Resuli Ekrem Efendimiz, Hazreti Osman'a hürmet gösterir, yanına gelince toplu bulunur:

اَلاَ اَسْتَحْيِي مِنْ رَجُلٍ تَسْتَحْيِي مِنْهُ الْمَلاَئِكَةُ

= Kendisinden melekler hayâ ettiği bir zattan istihya etmem mi?.) diye buyururdu. [25]

Velhasıl: Hazreti Osman'ın faziletine, hılmine, keremine, âlicenaplığına, celâleti kadrine nihayet yoktur. Resuli Erkemin senasına, teveccühlerine mazhar, sıhriyetti nebiviyye şerefine nail olan böyle mübarek bir zat hakkında hangi Müslüman, hürmetten, muhabbetten başka bir şey düşünülebilir?.

رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ

(4) Aliyyibni Ebi Tâlib, Resuli Erkemin amcazadesi, muhterem damadı ve dördüncü halifesidir. Hazreti Ali'nin

---

[24] Tirmizî, İbni Mace. C: 1. s: 27.
[25] Sahihi Müslim c: 7. s: 117.

ilim ve irfanı, yüksek kadri, fazail ve kemalâtı pek ziyadedir, hakkında her sahabîden ziyade ehadisi şerife varid olmuştur. Ezcümle bir hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur: 26

إِنَّ الْجَنَّةَ لَتَشْتَاقُ إِلَى ثَلَاثَةٍ عَلِيٍّ وَعَمَّارٍ وَسَلْمَانَ

Ya'ni: Cennet üç zata, Aliye ve Âmmar ile Selmana şüphesiz müştak olur.

Resuli Ekrem Efendimiz, Ashabı kiramı arasında bir muvahat aktetmiş, muhacirînden her biri ile Ensardan her biri arasında bir kardeşlik rabıtası vücuda getirmişti. Yalnız hazreti Aliye böyle bir kardeş gösterilmemişti. Bundan haberdar olan Hazreti Ali, gözlerinden yaşlar serpilmekte olduğu halde huzuru Nebevîye gelip: "Ya Resulullah!. Ben ne için bu kardaşlık ilgisinden mahrum bırakılmışım" tarzında keyfiyeti sormuş, Nebiyi Alişan Hazretleri de:

أَنْتَ أَخِي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

= Sen benim dünya ve ahirette kardeşimsin diye cevap vererek onun kalbini tatyip buyurmuştur [27]

Ne büyük iltifat!..

* Şu da malûmdur ki Resuli Ekrem Efendimiz, Tebük gazvesine teşrif ederken Hazreti Aliyi Hanedanı nübüvvete nezaret etmek üzere medenei Münevverede bırakmıştı. Mücessem şehamet bulunan Hazreti Ali, bu gazveye işti-

---

[26] Tirmizî. Hâkim.
[27] Tirmizî. Savaik. S. 73

râk edemeyeceğinden dolayı müteessir olmuş bunun üzerine Nebiyi Zişan Hazretleri:

اَمَا تَرْضَى اَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى غَيْرَ اَنَّهُ لاَ نَبِيَّ بَعْدِي

Diyerek o muhterem amcazadesini taltif ve telsiye buyurmuştur.

Ya'ni: Ya Ali! Razı olmaz mısın ki, sen bana karşı Harunun Musaya karşı olan vaziyetinde bulunasın. Şu kadar var ki benden sonra peygamber yoktur.

Hazreti Musa, Tura giderken, kardeşi Hazreti Harunu kavmi arasında bırakmıştı. Her ikisinin arasında neseben bir karabet, dini işlerde bir müzaharet mevcut bulunmuş olduğu gibi Resuli Ekrem ile Hazreti Ali arasında da böyle bir karabet ve muzaharet mevcut idi.

Şu kadar var ki, Hazreti Harun bir peygamber idi. Hazreti Musadan evvel vefat edip ona halef olmamıştı. Zaten Hazreti Musanın vefatında ber hayat bulunsa idi yine ona halef sayılamazdı, çünkü Hazreti Harun da müstakillen bir peygamber idi. Hazreti Musanın halifesi bulunmuş olmazdı.

Binaenaleyh Hazreti Alinin, Hazreti Harun menzilesinde gösterilmesi de böyle bir hilâfet bakımından değildir. Bir zatın hayatında hanedanı için bir kimseyi muvakkaten halef kılması o zatın vefatında amme hakkında da o kimsenin kendine halef olmasını iktiza etmez. Belki bu hadisi şerif ile arz ettiğimiz veçhile karabet ve umuru dinde muavenet ve müzaharet itibari ile bir mümâselete işaret

buyurulmuştur ki, bu da Hazreti Ali için pek büyük bir şereftir.

* Bir hadisi şerifde de şöylr buyurulmuştur: [28]

مَنْ اَحَبَّ عَلِيًّا فَقَدْ اَحَبَّنِي وَمَنْ اَبْغَضَ عَلِيًّا فَقَـدْ اَبْغَضَنِـي

Ya'ni: Her kim Aliyi severse muhakkak beni sevmiş olur ve her kim Aliye buğz ederse elbette bana buğz etmiş, düşmanlık göstermiş olur. Binaenaleyh Resuli Ekrem Efendimizin sevdiği bu muhterem zatı Müslümanlar arasında sevmeyen hiçbir kimse yoktur. Onun yüksek kadr ve fazileti bütün Müslümanlar arasında müsellemdir. Vakıa Hazreti Alinin tarafında bulunan bir zümre ile diğer bir kısım ehli iman arasında mücerret bazı hâdiseler dolayısıyla bir münazaa ve muharebe vukua gelmiştir. Fakat bu hareket, bir buğz ve adavet eseri değildir. Belki ileride daha ziyade izah edeceğimiz vechile bir içtihat eseri idi. Halkın tecellisine bir hizmet neticesi idi, bir hükmi şer'inin biran evvel yerine getirilmesi gayesine müstenit bulunmuştu. Bu ise onların, o kalbleri saffet ve diyanetin tecelligâtı bulunan yüksek fitretli zatların aralarındaki şahsi muhabbet ve hürmete münafi değildir.

Velhasıl: Hazreti Aliye de, sair Ashabı kirama da hürmet ve muhabbeti bütün Müslümanlar, kendilerince pek mühim bir vazife bilirler. Radıyallahü taalâ anhüm ecmain.

---

[28] Sahihi Müslim c. 7. sahife: 120. (الْمِلَل وَالنِّحَل) = c: 4. s. 94.

Ashabı Kiram arasındaki mütekabil hürmet, muhabbet ve kadirşinaslık:

* Bütün Ashabı Kiram; bir lutfü kerem, bir faziletü hidayet menbaı olan resulü Zişan hazretlerinde feyz almış, edep ve hikmet dersi almış bulunuyorlardı. Bu sayede pek nezih, saf birer kalbe sahip bulunduklarından birbirine karşı son derece hürmetle, hayranlıkla muttasıf bulunmuşlardı, birbirinin fezailini, meziyyatını, itiraftan geri kalmaz, birbirine karşı şefkat ve muhabbet ibrazından geri durmazlardı. Nitekim bu hakikatı Kur'anı Kerimde natık bulunmaktadır. Binaenaleyh bu hakikatı evvelâ Kur'anı mübinin lâhuti lisanından dinleyelim:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ اَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ
بَيْنَهُمْ تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا
سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ اَثَرِ السُّجُودِ*

Ne büyük şahadeti ilâhiye!

İşte bu ilâhi şahadet, bize bildirmiş oluyor ki: "Hazreti Muhammed, Allahımızın bir peygamberidir, onula beraber olanlar, ya'ni: Bütün Ashabı Kiram, münkirlere karşı pek şiddetlidirler, kendi aralarında ise pek merhametlidirler, sen onları vakit vakit rukû halinde, secde halinde ya'ni: İbadet ve taatta görürsün, onlar, Allah Taaladan fazl ve kerem isterler, Allahın rızasını kazanmak isterler. Yüzle-

rindeki iman alâmeti, hidayet ve gufran nişanesi secdelerinin birer eseridir."

Görülüyor ya, Allah Taalâ Hazretleri onların hepsini böyle kudsî vasıflarla zikrediyor, hepsinin simasında ibaret ve ta'at nurlarının mütecelli olduğunu haber veriyor. Artık böyle bir tezkiyei ilâhiye dururken Ashabı Kiram aleyhinde hangi Müslüman, bir şey söyleyebilir?.

Ashabı Zevilihtiramın yüksek hayrhahlığını ve ehli imanın güzel şiarını gösteren şu âyeti kerimeyi de güzelce bir teemmül etmeliyiz:

لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ
يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِنَ اللّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ* وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ
قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلاَ يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ
حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ
خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ*
وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا
الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلاَ تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلاًّ لِلَّذِينَ آمَنُوا
رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ*

Görülüyor ki, bu âyeti kerimede müminler üç sınıfa ayrılmışlardır. Birinci sınıf, o fakir muhacirlerdir ki; yurt-

larından mallarından çıkarılmış, uzak bırakılmışlardır onlar, Allah talânın fazlını, rızasını aramakta bulunmuş, Allah Talânın Resulüne nusret, ya'ni: dini islâma hizmet edip durmuşlardır. İşte en sadık olan, o zatlardır.

İkinci sınıf, İslâm yurdunu, muhacirlerin iltica edecekleri Medineyi Münevvereyi İslâm için ilk önce hazırlamış, muhacirlere muhabbet beslemiş ve muhacirlere verilen bir kısım ganimet mallarından ve saireden dolayı sinelerinde bir ihtiyaç duymamış ve kendilerinin ihtiyaçları olsa bile muhacirleri kendi nefslerine tercih etmiş olan âlicenap Ensari Kirmadır.

Üçüncü sınıf da bunlardan sonra vücuda gelmiş olan sair ehli imandır. Bunlar, şöyle dua ederler: "Yarabbena!. Bizlerce ve bizlerden evvel iman etmiş olan kardeşlerimiz mağfiret buyur, sana iman etmiş olanlara karşı kalblerimizde bir kin, bir gayiz, bir karışıklık bulundurma. Ey bizim Rabbimiz!. Şüphe yok ki sen Raufsun, rahimsin."

İşte görülüyor ki: Allah Taalâ hazretleri, bu üç sınıf Müslümanları bu âyeti kerimesinde sena makamında zikrediyor ve yine görülüyor ki: Bu üç sınıftan her biri; İslâm dinine hadım, birbiri hakkında hayrhah bulunmaktadır. Bunların kalbleri saf, din kardaşlığı sevgisi ile dolu, kinden, hasedden, hiyanet ve adavet duygularından beridir. Bahusus bunların üçüncü sınıfı, o eslâfı kiramı müteakip dünyaya gelmiş olan Müslümanlar, Allah tealânın rauf, rahim isimlerine iltica ederek bütün müminler hakkında mağfireti ilâhiyenin tecellisini niyaz etmektedirler.

İşte hakiki müminlerin şiarı, alâmeti budur. Artık hiç câiz olur mu ki, şimdiki Müslümanlar, kendilerinden asır-

larca evvel gelip geçmiş, nesilleri kesilmiş olan din kardeşlerini hayr ile yad etmesinler, onların haklarında suizanna ve meçhul, mevzu veya müevvel, muhassas delillerce, hikâyelere tâbi olarak yanlış hükümler versinler, çoktanberi rahmanın rahmetine kavuşmuş olan o muhterem dindaşlarımıza karşı kalblerinde kin tutsunlar, dilleri de bu kine tercüman olsun!.

Artık Kur'anı hikmet beyanın bu babtaki irşadatından istifadeye çalışmak, bizler için lâzım değil midir?

* "Essiracülmünir" tefsiri şerifinde yazıldığı üzere bu âyeti celile, sahabei kirama hürmet ve muhabbetin vücubu hakkında bir delidir. Çünkü sahabeden sonra gelenler fey'den = ganimetten hisse verilmesi, onların sahabei kirama muhabbet ve müvalât üzere devam etmelerine ve onların haklarında istiğfarda bulunarak adavetten beri bulunmalarına bağlı bulunmuştur. Binaenaleyh her kim, sahabei kirama veya onlardan birine buğz ederse veya onların haklarında şer itikadında bulunursa onun nasibei mü'minin olan ganimetten hissesi olamaz.

İmam Malik Hazretleri: "Her kim Resulüllahın ashabından birine buğz eder veya onlara karşı kalbinde kin beslerse onun Müslümanlara ait olan fey'de hakkı yoktur" demiş ve şu âyetini okumuştur:

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ

* Irak ahalisinden bir takım kimseler, Hazreti Hüseyinin torunu Muhammed İbni Alinin ziyaretine gitmiş, Ebubekir, Ömer ve Osman Hazeratı hakkında fena lâkırdılar söylemeğe cür'et göstermişler. Muhammed Haz-

retleri, onlara demiş ki: "Siz ilk muhacirlerden misiniz?" değiliz demişler. "Öyle ise İslâmın ilk yurdunu ihzar, islâmı takviye eden ensardan mısınız?." Demiş. Değiliz demişler. Bunun üzerine Muhammed Hazretleri: "Şu iki sınıftan olmadığımızı siz itiraf ettiniz, ben de şehadet ederim ki siz, haklarında Cenabı Hakkın: وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ buyurmuş olduğu üçüncü sınıftan da değilsiniz, kalkınız yanımdan Allah taalâ size yapacağını yapmıştır" diyerek kendilerini sükûta mecbur etmiş.[29]

Velhasıl: Bütün Ashabı kiram hakkında zebandirazlıktan çekinerek hepsine hürmet ve muhabbete bulunmak Müslümanlarca mühim bir cevibedir.

*Ashabı kiramın karşılıklı saygı ve sevgilerine ve birbirinin kadr ve kıymetini ne kadar takdir ettiğine dair bir kaçnümûne arzedeyim:

Resuli Ekrem, Sallâllahü aleyhi vessellem Efendimizin irtihallerini müteakip hazreti Ömer, hemen Hazreti Sıddık'a müracaat ederek onun hılâfet makamına herkesten ziyade lâyık ve müstahlık olduğunu söylemiş, kendisine bey'at etmişti.

Faruk-ı azam demiştir ki: "Ebubekir bizim seyidimizdir = ulumuzdur. Eğer Ebubekrin imanı yer yüzündeki insanların imanlariyle tartılacak olsa onlardan ağır gelir.[30]

İmam Ali Hazretlerinden mervidir ki, Hazreti Sıddık'ın vefatında huzuruna girip: "Allah Taalâya sahifei âmâliyle mülakı olmuş – ümmeti merhumeden – bir kimse

---

[29] Essiracülmünir. C: 4. s: 250.
[30] Sahihi Buharî, Beyhakî.

yoktur ki, bana şu ölüm örtüsüne bürünmüş zattan daha sevgili olsun" demiştir [31]

* Sıddikı Ekber Hazretleri de Ömer İbnilhattap Hazretleri hakkında demiştir ki:

" Bana – bugün – yeryüzünde Ömerden daha sevgili bir kimse yoktur".[32]

Ebül'hasanil eş'arî demiştir ki: "Hazreti Ebubekr ile Hazreti Ömer'in sair ümmet üzerine efdaliyeti kat'idir. İmam Aliden tevatüren sâbittir ki, hilâfeti zamanında, memleketinin kürsüsünde, taraftarlarından büyük bir cemaat arasında: "Şüphe yok ki, Ebubekr ile Ömer bu ümmetin efdalidir" demiştir. Nitekim bunu Zehebi de böyle zikretmiştir.

İmamı Buharinin rivayetine göre de İmam Ali " Resuli Ekrem Sallâllahü aleyhi vessellemden sonra nâsın efdali Ebubekir, sonra Ömer, sonra da başka bir erdir" demekle "ben Müslümanlardan ancak bir kişiyim, başka değilim" diye buyurmuştur [33]

Hazreti Alinin şu pek samimi kadirşanıslığına ve yüksek tevazuuna hayran olmamak kabil midir?.

İbni Mes'ut Hazretleri de demiştir ki: "Eğer Ömerin ilmi terazinin bir gözüne, yeryüzündeki kavimlerin ilimleri de diğer gözüne konulacak olsaydı, elbette Ömerin ilmi hepsinin ilmine racih bulunurdu [34]

* Ashabı kiramın Osmanı Zinnureyn hazretlerine karşı göstermiş oldukları hürmet, muhabbet de pek ziyade idi.

---

[31] İbni Asakir.
[32] İbni Asakir.
[33] Mektubati İmamı Rabbani.
[34] Taberanî. Hakim.

Aişei Sıddıka validemiz demiştir ki: "Resuli Ekrem Hazretleri muhterem kerimeleri Ümmi Gülsüme buyurdular ki: "senin kocan ceddin İbrahime ve baban Muhammede عَلَيْهِمُ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ herkesten ziyade benzer bulunmaktadır."

İmam Ali Hazretleri de Cemel vak'ası esnasında şöyle demişti: "Yarabbi!. Ben sana karşı Osmanın kanından beriyim, Osman katl edildiği gün aklım çıkayazdı, nefsim bunu çirkin gördü, bey'at için bana geldiler, dedim ki: Vallahi ben Osmanı katl eden bir kavm ile mubayaada bulunmadan utanırım ve ben Allahtan haya ederim ki Osman henüz defn edilmeden mubayaada bulunayım. Çıkıp gittiler, sonra nas geri gelip benden mubayaa talebinde bulununca dedim ki: "İlâhi ben Osman'a karşı ikdam edilen hareketten dolayı havfnâk bulunmaktayım" sonra bana bir azim geldi, mubayaada bulundum, bunun üzerine bana: Emirülmüminin, diye hitap ettiler. Sanki kalbim sarsıldı, "Allahım! Dedim, sen razı oluncaya kadar Osman için benden al = benim amelimden ona sevap ihsan buyur" [35].

*Aliuyyülmürteza hazretlerine karşı da Ashabı güzinin hürmetleri, muhabbetleri, takdirkârlıkları pek ziyade idi. Ezcümle ümmül'müminin Hazreti Aaişe demiştir ki: "kalanlar içinde sünneti nebevviyye en âlim olan Alidir".[36]

Hazreti Ömer de demiştir ki: "Ebu Huseynin, ya'ni: İmam Alinin bulunamayacağı bir müşkil iş karşısında kalmaktan Allaha sığınırım."

---

[35] Savaiki Muhrika: 67.
[36] İbni asakir. Savaik: 76.

Hazreti Ömer, en müşkil, mu'dil mes'eleler hakkında Hazreti Ali ile müşavere eder, onun fikrinden, ilminden istifade ederdi.

Yine Faruki âzam demiştir ki: Hazreti Aliye, üç haslet verilmiştir ki, onlardan bir hasletin bende bulunması, benim için humuri na'amdan = en kıymetli şeylerden daha sevgilidir. "Bu hasletler nelerdir?" diye sorulmakla şöyle buyurmuştur: Bunlar Resuli erkemin muhterem kerimesiyle evlenmiş bulunması, mescidi nebevide sakin olabilmesi, Hayber gününde İslâm sancağının kendisine verilmesidir [37]

Hazreti Muaviye de Darrar İbni Hamzaya: "Bana İmam Aliyi tavsif et" demiş. Damrarın: "Bu hususta beni affet" demesine karşı yemin verdirerek herhalde tavsif etmesini istemişti. Bunun üzerine Darrar: "Vallahi o, derin bir menba idi, şedidülkuva idi, mes'eleleri hal edecek surette söz söyler, adaletle hükm eylerdi, her canibinden ilim fışkırır, lisanı hikmete tercüman olurdu, dünyadan ve dünyanın âlayişinden tevehhüş eder, gecelerin yalnızlığıyla ünsiyette bulunurdu" diyerek Hazreti Alinin birçok evsafı cemilesini zikr edince Hazreti Muaviye ağlamış, "Allah Ebulhasene rahmet etsin o, vallaha öyle idi" diyerek ona karşı muhabbetini, takdirkârlığını göstermişti. [38]

Nitekim Hazreti Ömer, Hazreti Ali, Hazreti Abdullah gibi birçok sahabei kiram da Hazreti Muaviyeye karşı muhib ve takdirkâr bulunmuşlardı. Bunları kısmen ileri göreceğiz.

---

[37] Ebu Ya'la. Savaik. S: 76.

[38] Savaikı Muhrika s: 78.

Velhasıl: Bütün Ashabı kiram, birbirine karşı böyle nezih hislerle mütehasis bulunmuşlardı. Allah taalâ cümlesinden razı olsun. Âmin...

Ashabı Kiram arasında tahaddüs etmiş olan bazı münazaaların ledünniyatı:

* Ashabı zevil'ihtiram, İslâmiyet sayesinde câhilâne asabiyetten kurtulmuş, en yüksek ahlâk ile ittisaf etmiş, aralarında pek samimi bir din kardeşliği vücude gelmişti. Bu halin pek nezih tecelliyatı daima göze çarpmaktadır.

Maahaza Ashabı Kiram da beşeri tahassüsatan, infialâttan büsbütün tecerrüt etmiş olamazlardı, onlar ma'sum olmadıkları cihetle kendilerinden bazı hatalar zuhur edebilirdi. Bahusus hakkında sarih bir hükmi şer'î bulunmayan dinî, idarî, siyasî işlerde kendi ictihatlarına istinat ederek hilâfına kail bulunanlara karşı muhalif bir cebhe alabilirlerdi.

Vakıa sırf dinî mes'elelerde biribirinin ictihadına hürmet edip bu cihet aralarında münazaaya sebep olmazdı, fakat ammeyi alâkadar eden işlerde hatâ telâkki edilen bir ictihadın revaç bulması, İslâm menafine muhalif düşeceği mülahazası ile bunun bertaraf edilmesini te'mine çalışmak bir vecîbe sayılırdı.

* Ashabı Güzin arasındaki münazaat, bidayeten pek mahdut bir sahaya munhasır kalmış, bunların yine kendi aralarında halli çaresi bulunmuş oluyordu, fakat bil'anere Müslümanlık her tarafa yayılmış, birçok kuvetler İslâm camiasına girmiş, Tabiin zümresini teşkil eden zevat çoğalmış, Müslümanlar arasında gide gide eski safvet ve

muhabbet azalarak asabiyeti kavmiye alâmetleri tekrar yüz göstermeğe başlamıştı.

Bundan başka islâmiyetin pek şa'şaalı bir surette şark ve garbe yayılmasını iyi bir gözle görmeyen bir takım husamaı din bu semavi Nurun iltimaatını mani olmak için aleni bir çare bulamadıklarından bunu dost görünmek sureti ile söndürmek gayesini takibe başlamışlardı.

İşte bütün bu muhtelif âmillerin tesiri ile İslâm âleminde Müslümanları ilelebet mahsun, mükedder edecek bir takım elim vak'alar zuhura gelmiş oldu.

Mamafih mütefekkir, islâmiyete hizmetle mübahı, samimi Müslümanlar; bütün bu vak'aları takdiri ilâhinin birer cilvesi telâkki ederek derunî tecessürlerini mühakâmat akliye ile müterafik bulundurmuş, bu yüzden İslâm âleminin iftirak beliyyesine uğramamasına çalışmış, Müslümanların arasındaki manevi rabıtayı takviyeye, burudet ve adaveti izaleye, din kardeşliği sevgisinin devamını te'mine gayret gösterip durmuştur.

* Ashabı kiram ile ta'biir, devirlerindeki münazatın başlıcaları şu suretle hülâsa edilebilir, şöyle ki:

Resuli Ekrem, sallâllâhü aleyhi vessellem efendimiz daha ahirete irtihal etmeden bazı münafıkların tesiri ile Ashabı Güzin arasında bir iki def'a münazaa eseri yüz göstermişti. Bir def'asında Nezrecîler ve Evsiler arasında eski câhiliyet devrine yakışır bir şekilde bir kavmiyet iddiası parlamış, hemen biribiri üzerine atılacak bir hale gelmiş iken Nebiyi zişanımızın ihtar ve irşadı neticesinde hadise bertaraf olmuş, iki taraf derhal musafaha ederek bu hadiseden dolayı yekdiğerime tarziye vermişlerdi.

Resuli Ekrem Hazretlerinin ahirete irtihalleri üzerine bir halife tayini icabediyordu, Resuli elhamin techiz ve tekfinine nezaret, kabri saadetlerini ta'yin için halifesinin re'yini istisal muvafık olacaktı. Bundan başka da İslam âleminin tefrikaya düşmemesini, irtidat cereyanlarının vücude gelmemesini temin için amme riyasetini haiz olacak zatın derhal ta'yinine lüzum görülmüştü. Bu makame gerek hanedanı Nübüvvet arasıda ve gerek sair eazımı Ashab arasında lâyık bir çok zatlar mevcut bulunuyordu. Bu cihetle aralarında bir ihtilaf yüz gösterebilirdi. Hattâ bu hususta gerek muhacirini kiram arasında ve gerek Muhacirini kiram ile Ensarı kiram arasında bir ihtilaf eseri belirmişti. Fakat bu ihtilaf eseri az sonra bir vifaka tebeddül etti.

Evet... Bu hususta devam etmek istidadında bulunan bir münakaşa derhal bertaraf edilmiş. Ashabı kiram tarafından Sıddıkı Ekber Hazretlerine bey'at edilerek münakaşaya sed çekilmiştir.

İrtihali Nebeviden dolayı pek müteessir olup inziva köşesine çekilmiş olan Hazreti Ali de bir müddet sonra Hazreti Sıddıka bey'at edip onun veziri makamında bulunmuş. Bütün Ashabı Kiram arasında mükemmel ve mütekabil bir hürmet, bir ittifak eseri tecelli etmiştir.

Fahri kâinat Efendimizin irtihallarından biraz evvel bir gaza için techiz etmiş olduğu Üsame رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ ordusu hakkındaki bir ihtilâf da yine Ashabı Kiram arasında bir hüsnüniyetle hemen bertaraf edilmişti.

* Hicreti Nebeviyyenin on üçüncü senesinde Ebu Bekrissıddık hazretleri Rahmeti rahmana kavuşuyor. Onun veliyiaht ta'yin etmiş olduğu Hazreti Ömere bütün Ashabı

Kiram ittifakla bey'atda bulunuyordu, bu esnada hilafet iddiası ile yüz göstermesi melhuz olan muhalefattan kayde şayan bir eser görülmüyor, yine İslâm muhîtinde bir sükûnet, bir itilâ, bir mütekabil meveddet ve muhabbet hükümrân olup duruyordu.

Fakat eski yurdunun bir İslâm ülkesi haline ifrağ edilmesine ve mecusiyet yerine vahdaniyeti İlâhiye akidesinin kaim olmasına azgın ruhu razı olmayan veya Müslümanlığın itilâ va galebesini engel olmak isteyen ecnebilerin fikirlerine âlet olan bir köle, Nihavedli Mecusî veya nasranî bir betbaht, o mübarek halifenin hayatına suikasdde bulundu. O mücessem adalet ve diyanetin şahadet ile İslâm âleminde fitne kapısıbir daha kapanmamak üzere açılmış, kırılmış oldu. Nitekim bu elîm akibeti Resuli muciz beyan Efendimiz vaktiyle haber vermişti, bu husustaki hadisi şerifi Resuli Ekremin mahremi esrarı bulunan Huzeyfe Hazretleri bizzat Hazreti Ömer'e hikâye eylemişti [39].

*Hazreti Ömer, irtihal edeceklerini anlayınca hilâfet mes'elesini bir şuraya havale etti, bunun manevî mes'uliyetinden kaçındı, bir âileden bir kurban yetişir diyerek kendi muhterem oğlunu veliyyiaht tâyin etmedi. Ehli şuranın tensib ile Hazreti Osman hilâfet makamını ihraz etti, ona da bütün Ashabı Kiram bey'atta bulundu.

Halîm, selîm, mütteki, âlicenablık ile mümtaz olan Zinnureynin idaresi, bir müddet ammeyi memnun edecek surette cereyan etti, bilâhare kendi akrabasından bazılarını yüksek memuriyetlere tâyin etmekte olduğu vesilesiyle aleyhinde bir cereyan başladı. Hazreti Osman'ın âdaletine,

---

[39] Kısası Enbiya, c: 5. s: 591.

hayrhahlığına, güzel niyetine hiçbir kimse itiraz edemezdi. Fakat onun valîlerinden sair memurlarından şikâyetler çoğalmaya başlamıştı.

Tarih kitaplarında mufassalen yazılmış olduğu üzere Mısır'da, Kûfe'de, Basra'da bulunan bir çok kabile reisleri, mütevaliyen Hazreti Osman'a şikâyetde bulunup duruyorlardı. Bunların bir kısmı belki haklı idiler, fakat bir kısmı da gizli, aşikâr maksatlara müstenit idi. Bunlar habbeyi kubbe gösteriyorlardı, en adî bir hâdiseyi büyüterek dine, şeriata bir muhalefet gibi etrafa yayıp duruyorlardı.

Evet... Müslümanlığın itilâsı karşısında hasedinden, tabiatindeki denaetden dolayı yanıp yakılan "İbni Sebe" gibi adamlar, bunlardan istifadeye çalışıyorlardı, Hazreti Ali'ye muhabbet ve intisap dâvasında bulunuyorlar, İmam Ali'yi haşa – ulûhiyet derecesine yükseltiyorlar, bu suretle Müslümanların arasına tefrika düşürmek istiyorlardı.

Hayfa ki denaetleri Kadîm tarihten beri sâbit olan bu düşmanların, bu gizli maksatlarını bir kısım saf Müslümanlar anlamıyorlardı, onların arkalarına düşüp İslâm sinesinde ebedî cerîhalar açılmasına sebebiyet veriyorlardı da bundan hiç haberleri olmuyordu. Bizzat İmam Ali Hazretleri bu İbni Sebe' hainini teb'id ediyor, onun dalâletini teşhîr ediyor, o yanlış cereyanın önüne geçmek istiyordu. Ne yazık ki o mühlik ceryan durdurulamamışdı, halâ da durdurulamamışdır![40]

---

[40] İbni Sebe Abdullah" esasen bir Yahudîdir, İslâm âlemine tefrika düşürmek için Müslüman görünmüştür. Teşkil ettiği fırkaya "Sebeiye" denilmiştir. İmametin Hazreti Ali'ye ve evladına münhasır olduğunu ve İmam Alinin – hâşâ – ilâh bulunduğunu iddia etmiştir. İmam Ali, bu habisi Medâine nefyetmişti. Ebulmuzafferi isfirayinî,

اَلتَّبْصِيرُ فِى الدِّين adlı eserinde diyor ki: "Bu ümmet arasında teşbihde ilk evvel ifrata varan, Rafizîlerden Sebeiyye taifesidir. Bunlar, İmam Ali'nin ulûhiyetine kail olmuş, Hazreti Ali bunlardan bir takımını ateşte yakmıştı. Buna rağmen bunlar, sapıklıklarında daha ileri gitmiş, imam Ali'nin hakikaten ilâh olduğunu şimdi bildik, çünkü bir hadisi nebevîde: (لاَ يُعَذِّبُ بِالنَّارِ اِلاَّ رَبُّ النَّارِ = Ateş ile ancak ateşin haliki azap eder" buyurulmuştur, demeğe başlamışlardı. "Sahife 70". İbni Sebe, Müslümanlığı mahv için iddia ediyordu ki: İmam Ali öldürülmemiştir. İbni Mülcem, imam Ali suretinde temessül etmiş olan bir şeytanı öldürmüştür. Ali, bulutlarda yaşamaktadır, gök gürültüsü Ali'nin sesidir, yıldırım da onun kamçısının parıltısıdır. O, bilâhara yeryüzüne inerek yeri adaletle dolduracaktır.

İbni Sebe' o cin fikirli yahudi, şüphe yok ki bunların hiçbirine mu'tekit değildi. Fakat onun maksadı İslâm âlemini parçalamaktı. Maksadına kısmen nâil olmuş, onun bu bâtil iddiasına bir takım sade diller aldanmış durmuşlardır.

İbni Sebe'ın bu bâtıl mezhebinden birçok şubeler türemiştir ki, bunlardan biri de "Bâtıniye, Kıramita, Babikiyye" gibi adlar ile yâd olunagelen İsmailiye şubesidir. Bunlar, kendi aralarında bütün muharrematı mübah görürler. Bunların gayeleri bütün dinî hükümleri ibtal etmektir. Hattâ bunlardan "Gayyariyye" denilen güruh, bir Mecusî tayifesidir ki, bütün şer'î ahkâmı kendi selefleri bulunan Mecusîlerin kaideleri veçhile te'vil etmiş, İslâm namı altında Mecusiyeti yaşatmak istemişlerdir.

Bütün bu Mecusî fikirli kimseler, Müslümanlara kılıç ile galebe edemeyeceklerini anlayınca bu mel'anet yolunu takibe başlamış, kendi mezheplerine davet edecekleri kimselerin, kabiliyetlerini nazara alarak kendilerine karşı bin türlü suretlerde görünmeğe çalışmakta bulunmuşlardır.

Meselâ: Bunlar, zühd-ü takvaya mütemayil kimselere karşı zahid, mütteki, şeyh suretinde görünür. Sonra o kimseleri şüpheye düşürecek sözler, süaller, mutalealar serdederek biçareleri yoldan çıkarırlar.

Kezalik: Bunlar, tedlis için, muhataplarını kandırmak için din ve dünya büyüklerinin de kendileriyle aynı kanaatte olduklarını iddia

ederler, tarafdarlarını çoğaltınaya çalışır, nihayet kendilerine tabi olanlardan ibadetlerin itikatların sükut edeceğini telkine cür'et gösterirler, kendilerinde – haşâ – uluhiyyetten birer cüz bulunduğunu bile iddia hamakatinde bulunurlar.

Bu hilekâr eşhas, çok kerede kendilerini mütefekkir, feylesof, tasavvuf aşina, birçok hakaika muttali bir halde gösterirler, sözlerine felasifenin Sofiye'nin sözlerini karıştırırlar, dini hakikatları feylesofâne mütalealar ile tağyre çalışırlar, kainatın yaradılışını, idaresini kadîm "Yunan feylozoflarının kuruntuları dairesinde tasvire kıyam ederler. Hatta bunların "Hasen ibni Muhammedissabbah" adındaki müceddidtleri, nâsın avamını ilmî meselelere dalmaktan, havassını da eslâfın kitaplarını mütalaada bulunmaktan men'etmişti. Tâ ki kimse, kendi fazihalarına muttali' olmasın.

Bunlar, nevamisi diniye ile, umuri şer'iye ile istihza eder olmuş, İslâm ulemasını techile, tezyife cür'et etmiş, bütün tekâlifi diniyeyi iskat ederek insanları hayvanî bir yaşayışa sevk etmek istemişlerdir.

Bunlar, ne lisan kavaidine, ne de dinî esaslara, rivayetlere kıymet vermeyerek kendi keyiflerine göre uydurma mânaları ileri sürer, Kur'anı Kerimi istedikleri gibi te'vile cür'et gösterirler. "Batiniyye" adını alan bu mügfiller, "Kur'anın bir Zahirî, bir de Batınî ma'nası vardır, asıl matlûp olan da Batınî mânadır, bu bir "lüb" dir. zahirî ma'na ise bir "kışr = kabuk" dır diyerek dini nasların sarih ve herkesçe müta' olması lâzım gelen mânalarını, keyfi surette izah ederek bunları hükümsüz bırakmaya çalışırlar, bu suretle de dinin istinadkâhlarını yıkmak cinayetini irtikab etmiş olurlar.

Bu gibi muğfiller yüzünden değil mi idi ki, vaktiyle İran'da Mezdegin ortaya atmış olduğu "iştirakiyyûn" mesleki vücude gelmiş, cemiyet arasında dinî varlık, insanî yaşayış usulü mahvolmuştu.

Bil'ahare yine bu gibi mugfiller yüzünden değil mi idi ki, İslâm âleminin bir kısmında Hazreti Ali'ye muhabbet bahanesiyle Müslümanlar arasında tefrika düşürülerek eski bir Mecusî saltanatı ve an'anesi ihya edilmek istenilmişti.

Evet... Bu fikre hizmet edenler; Müslümanlıkta hılâfetin, âmme riyasetinin yalnız İmam Ali ile evlâdına mahsus olduğunu – kendilerince celî ve hafî sayılan – naslara istinaden iddia ediyor, Müslüman-

ların âmme riyasetini ihraz edecek zatı başkalarından intihap ve tayin edemeyeceklerini ileri sürüyor, imamet ve hılâfet meselesini, Müslümanlar arasında tefrika zuhuruna âlet olarak kullanıyor, birçok sahabei kirama ve bilhassa Hazreti Ömere dil uzatıyor, eski Mecusi saltanatını, istibdadını bir iştiyak duygusiyle hatırlarından çıkarmıyor, çok kere de takiyyede bulunarak ashabı kirama karşı hürmetkâr bulunduklarını söylüyor, hânedanı nübüvvete muhabbetlerini ileri sürerek asıl maksatlarını gizli tutmak istiyorlardı. Şerhi Mevakıfa (s: 628) İbni Hazının Kitabülfasl filmilel... ine (c: 4. s: 188) vesair milel ve nihal kitaplariyle bir kısım tarih kitaplarına müracaat olunsun.

Bu mugfiller, bu hilâfı hakikat olan iddialarını bile bile ileri sürmüşlerdir. Asıl acınacak şey, bunların bu iddialarına aldanan safderun insanların halidir. Bir kere düşünmeli, eğer imameti kübranın imam Ali ile evlâdına mahsus olduğu ahkâmı diniyemiz iktizasından olsaydı, Resuli Ekrem Hazretleri bunu ashabına, ümmetine kat'î surette tebliğ ve emr etmez miydi?. Ve imam Ali gibi yüksek zevat bu hükme muhalif olarak başkalarına bey'atte bulunurlar mıydı?.

Bütün dünya küfür içinde iken yalnız başına dini İslâmı herkese bir perva tebliğ etmekten çekinmemiş olan Resuli Ekrem Efendimiz, bilâhare kendisine fevkalâde muti, hürmetkâr yüz binden ziyade Ashabı Kiramı mevcut iken, hangi bir muhalifin sözüne bakarak bu hükmü emir ve tebliğden geri durur mu idi; hiç o büyük Peygamber, vazifesine ait bir hükmü tebliğ etmez mi idi?. Zaten o, risalet icabı olan bir hükmü tebliğden geri durabilir mi idi?.

Binaenaleyh İbni Sebe' taraftarlarının bu husustaki iddiaları, bütün Müslümanların nazarında bir sefsetadır. Bir kötü maksadın bir eseridir. Bu gün lehülhamd Müslümanlar, uyanık bir halde bulunmaya başlamışlardır. Aralarındaki din kardeşliğinin kadrini takdir etmektedirler. Artık muğfil kimselere karşı pek uyanık bir halde bulunmamız lâzımdır. Dinimizin; Sarih, kat'î, akıl ve hikmete her veçhile muvafık olan ahkâmı meydandadır. Bunlara muhalif sözlere aslâ iltifat etmemelidir:

"Batıl hemişe bâtıl-ü beyhûdedir veli
Müşkil budur ki, sureti haktan zuhûr ede"

Mühlik ceryanlar neticesinde eyaletlerden Medinel Münevvereye gelip toplanan ihtilâlciler, nihayet Hazreti Osman'ın hanesini muhasara ettiler. Zinnureyn Hazretlerinin hanesi etrafını İmam Alinin emriyle iki güzedi, muhterem mahdumları Hazreti Hasan ile Hazreti Hüseyin ve arkadaşları ellerinde kılıçlar olduğu halde bekliyorlardı, Resuli Erkemin o sevgili halifesine ve muazzaz damadına bir zarar gelmesin diye tir tir titriyorlardı. Hattâ bu mübarek muhafızlar, bu esnada atılan bazı taşların ve sairenin isabetiyle yaralanmışlardı.

Fakat düşmanlar, başka bir yol buldular, Hazreti Osman'ın hanesine muttasıl bir haneden Zinnureyn hazretlerinin bulunduğu odaya girdiler. Odada yalnız hazreti Osman ile muhterem refikası Nâile bulunmuştu.

Bu mücasirlerin başında Hazreti Ebubekir'in oğlu olup irtihali nebevîden sonra dünyaya gelmekle sahabeden bulunmayan Muhammed bulunuyordu. Bu zat, Mısır'a vali gönderilmiş, fakat daha yolda iken Mervan tarafından Hazreti Osman namına yazılan bir mektubta bunun öldürülmesi Mısır'ın eski valisinden istenilmişti. Bu mektubun İbni Sebe tarafından uydurulmuş olduğunu iddia edenler de vardır. Tetkika muhtaç bir mes'ele.

İşte Muhammed, bu mektubu yolda elde etmiş, bunun Hazreti Osman tarafından yazılmamış olduğuna kani bulunmuş, bununla beraber Hazreti Osman'ın hal'i veya izaleyi vücudu için bu isyana önayak olanlardan bulunmuştu.

Bu zat, Hazreti Osman'ın mübarek sakalına sarılarak: "Şimdi seni Muaviye, İbni Ebi Bekir'in yüzüne bakarak: "Baban bu halini görseydi ne kadar mahzun, mükedder olurdu" dedi. Bu sözden utanan Muhammed, oradan çıkıp

gitti, derhal arkadaşlarından ve Mısırlılardan Gafiki, Kuteyre ve Südan gibi sefihler içeriye girdiler, Südan'ın Hazreti Osman'a havale ettiği kılıcıyla – buna elini siper tutmak isteyen – Hazreti Nâile'nin parmakları kesildi: Nihayet Gafiki veya kinânet İbni Bişr Hazreti Osman'ı boğazladı. O muhterem, mazlûm şehidin fışkıran kanları elinde tutup okumakta bulunduğu Mushafı şerîfteki şu âyeti kerime üzerine serpildi: [41]

فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

Artık o mübarek halifei müslimin, şehiden rabbisine kavuşmuştu. Bu âyeti kerimenin bir mucizei kur'aaniye olduğu tecelli ettiler de çeşit çeşit felâketlere uğrayarak yapdıklarının cezasına kavuştular.

* İşte Zinnureyn Hazretlerine karşı olan bu cür'at bir fitnei azîme idi. Artık fitne kapısı kapanmayacak surette açılmıştı. Eâzimi sahabe hayrette kalmışlardı, söz ayağa düşmüş, İslâm idaresi sefihlerin iradelerine tabi' olmuş, İslâm afakanı bir musibet kâbûsu kaplamıştı.

Tam bu sırada idi ki, ihtilâlcilerden bir çoğu Hazreti Ali'ye müracaat ederek hilâfet makamına gelmesini istemiş, Medinei Münevveredeki ashabı kiramdan bir çoğu da bu müracaati sevap görmüş, nihayet İmam Ali كَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ Hazretlerine bey'at olunmuştu.

Mahza dini islâma hizmet etmek, ihtilâli bertaraf ederek İslâm âlemini hercümerçten kurtarmak için hılâfeti kabul eden mukadder olan hâdisat, zuhur edecekti.

---

[41] Tarihi kâmil. C: 3. s: 69. Savaiki muhrika. S: 66.

وَكَانَ اَمْرُ اللهِ قَدَرًا مَقْدُورًا

* Bir fitne esnasında mazlumen şehid edileceği bir hadisi şerif ile haber verilmiş olan Hazreti Osman'ın katilleri, her tarafta dolaşıp duruyorlardı. Resulullahın damadı, halifesi, islâmın gözbebeği, bütün hayatını, servetini İslâm orduları uğurunda sarfetmiş olan pek muhterem bir sahabî şehid edilmiş, hunı mazlumanesiyle Kur'anı mu'ciz beyanın bir sahifesi boyanmış bulunuyordu [42]. Kısas hükmi kur'anisî, bir câniler hakkında tatbik edilmeyecek miydi?. Böyle dini bir hükmün muattal kalmasına ruhi İslâm, nasıl razı olabilirdi?. İşte Ashabı kiram ve Tabiin arasında muhtelif ictihatların zuhuruna vesile olan pek mühim bir hadise!.

* İmam Ali كَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ, bu hükmi şer'inin biran evvel tatbikini şüphe yok ki pek ziyade arzu ederdi. Fakat zaman müsait değildi, hikmeti idare, bunun sonraya bırakılınasını icap ediyordu.

Evet... câniler, her taraftan felip toplanmış bir takım derbederlerdi, bunlara söz anlatmak müşkildi, daha başka ihtilâllere sebebiyet vermeden kısas hükmünü icra, mümkün görülmüyordu, bunda tehlike melhuz idi. Bu cihetle

---

42 يُقْتَلُ فِيهَا هَذَا مَظْلُومًا Tirmizi. Savaik. S: 65. Resuli Ekrem Efendimiz Ebubekir, Ömer ve Osman, Hazretleriyle Uhut tepesini teşrif ederken yer sarsıntısı olmakla: اُثْبُتْ اُحُدْ فَاِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِىٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ = Dur Uhud! Senin üzerinde bir peygamber ile bir Sıddık, iki de şehid bulunmaktadır) buyurmuş ve bu iki şehidin Hazreti Ömer ile Hazreti Osman olduğu bil'ahara tahakkuk etmişti. Sahibi Buharî. C: 4. s: 182.

Hazreti Ali, vaziyetin düzelmesine kadar beklemek mecburiyetini duymuştu. Bu hususta haklı idi, ma'zur idi.

Beri taraftan birçok ashabı kiram, eâzimi ümmet de kısas hükmünün derhal tatbikini bir vecibe görüyorlardı. Bu hususta İmam Alinin müsamahada bulunduğuna zahib olmuşlardı. Hatta aşerei mübeşşereden Zübeyir ile talha Hazretleri İmam Aliye bey'at etmiş oldukları halde bu müsamahadan dolayı münfail olmuşlar, hükmi şer'inin biran evvel icrasını te'min için muhalefete başlamışlardı. Abdullah İbni Zübeyir Hazretleri de muhterem halası Hazreti Aişei Sıddıka validemizi muhalif zümre tarafına imale etmiş, bu babtaki içtihatları sâikasiyle tarini islâmda hüzün ve kederle mukayyet olan "Cemel vak'ası" meydana gelmiştir.

Fakat bu vak'a neticesinde galib olan Hazreti Alinin şehid olan Zübeyr ve Talha Hazretleri için gözyaşları döktüğü ve Hazreti Âişe validemizi kemalı ihtiram ve i'zaz ile Medinei Münevvereye iade ettiği malûmdur.

Bu acı vak'a, bir hüsni niyet, bir ictihad neticesi olduğu için iki taraf da indallah mes'ul olmayacaktır. Zaten iki tarafta birbirini – Allahü alem – çoktan afvetmiş bulunmaktadırlar. Rıdvanullahi aleyhim ecmain.

* Hazreti Osman'ın Hanedina efradından, amcazadelerinden, Kureyş kabilelerinin rüesasından bulunan Emevilerde hâiz oldukları velâyet ve karabet sebebiyle ve dini bir hükmün tatbikini te'mine hizmet maksadiyle Hazreti Osman'ın katilleri hakkında kısas hükmünün derhal icra edilmesini istiyorlardı. Bunlar diyorlardı ki: "Müslümanlar hakkında âmme riyasetini hâiz olan zatın kuvvetli, şevketli bulunması lâzımdır. O halde Hazreti Ali bu kuv-

vet ve şevkete malik ise kısas hükmünü yerine getirsin, malik değilse riyseti âmmeyi hâiz değil demektir." Bunlar:

وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا

Âyeti celilesiyle istidlâl ederek Hazreti Osman'ın katillerini kısas için teslim etmedikçe Hazreti Aliye mübayaada bulunmayacaklarını söylüyorlardı [43]

Bu iddia neticesinde maalesef Sıffeyn vak'ası vücuda geldi ve öyle bir cereyan aldı ki, bunun önüne Hazreti Ali de Hazreti Muaviye de geçemez oldu.

Evet ... Muhtelif kabile reisleri biribirine karşı hasmane bir vaziyet alnıış, söz ayağa düşmüştü.

İmam Alinin pek müessir nutuklarından da anlaşıldığı üzere Hazreti Alinin taraftarlarından bir çokları kendisine karşı daha hasmane bir vaziyet almışlardı. Hazreti Ali âdeta Şamlıları unutmuş, kendi ordusundan ayrılan Haricîler ile çarpışmak mecburiyetinde kalmıştı. Nihayet İmam Ali, İslâm ülkesinin bir parçasını, Hazreti Muaviye de diğer bir parçasını idaresi altında bulundurarak her iki büyük zat, dini İslâm itilasına, İslâm yurdunun tevessüüne mümkün mertebe çalışmadan geri durmadılar. Buna tarih sahifeleri şahadet etmektedir.

Hayfa ki Hazreti Alinin de, Hazreti Muaviyenin de en büyük düşmanları olan haricîler, bu iki mübarek vücudu izale için çalışıp duruyorlardı. Nihayet "İbni Mülçem" haini, İmam Ali Hazretlerine sûikast ederek o nadırei

---

[43] İbn Kesir, el-Bidaye ve'n-nihaye c.8, s.21

hilkatı, o mücessem ilm-ü hikmeti şehid etti. Hazreti Muaviye hakkındaki sûikast ise akim kaldı.

* Velhasıl: Bu sıffeyn harbi de esasen bir ictihad, bir hakkın tecellisine hizmet neticesi idi. Bütün bu savaşlar, kıyamlar, Hazreti Alinin muhterem şahsına müteveccih değildi. Belki onun idaresi altında bulunan ihtilâlci kuvvetlere karşı idi.

Evet... Bütün vicdanlar, Hazreti Osman'ın katillerini âleme meydan okur bir tarzda serbest gezip dolaşır gördükçe sızlıyordu. Pek mühim bir hüküm terkedilmiş, Hazreti Ali kendisine hilâfeti temin edenlere bir cemile olmak üzere veya aczinden nâşi bu hususda müsamaha göstermiş gibi sanılıyordu. Bu bir yanlış ictihad olabilirdi. Fakat pek mühim bir hükmi şerinin ifasını temine müteveccih bir ictihad olduğu için sahibleri hakkında mes'uliyeti mûcib olmayacaktır. Bahusus iki tarafın birbirine afv edeceği de hâiz oldukları pek yüksek hasletlerinden kuvvetine me'muldur.

Şüphe yok ki, onların aralarındaki bu mücadeleler, beyinlerindeki dini rabıtaya, hürmet ve muhabbete tesir edememiştir. Nitekim Aşerei Mübeşşereden Sa'dibni Ebi Vakkas ile Halidibni Velid رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُمَا arasında bir dargınlık hâdisesi vuku bulmuştu. Bu maceradan dolayı Hazreti Sa'dın huzurunda Halidibni Velidi çekiştirmek isteyen bir zata, hazreti Sa'd

مَهْ فَاِنَّ مَا بَيْنَنَا لَمْ يَبْلُغْ دِينَنَا

= Dur öyle söyleme. Çünkü aramızdaki hâdise, dinimize kadar yetişmiş, ona tesir etmiş değildir) demişti [44].

Artık bizim bunlara müdaheleye, bir taraf hakkında dil uzatmaya aslâ selâhiyetimiz olamaz. Bu hususlara dair ileride biraz daha izahat vereceğiz. Hak taalâ Hazretleri cümlesinden razı olsun âmin...

Ashabı Kiramın ve sair Azimi ümmetin ihraz etmiş oldukları riyaseti Amme makamı:

* Malûm olduğu üzere bir yurda yaşayan, menfaatları gayeleri müşterek bulunan bir cemiyetin, bir millet efradının bir intizam ve itilâ dairesinde yaşayarak varlıklarını başkalarına karşı müdafaa ve muhafaza edebilmeleri için bir hükûmet teşkilâtına ihtiyaçları vardır. bu hükûmet makamını ihraz eden ve fevkinde hükûmet azası bulunmayan zat, amme riyasetini hâız bulunmuş olur.

* Resuli Ekrem, Sallallahü aleyhi vessellem Efendimiz dünyada bulundukça milleti islâmiyenin riyaseti, kendi kudsî zatlarına ait bulunuyordu. Ahirete irtihal ettikten sonra bu riyaseti amme makamına Müslümanların arasından bir zatın getirilmesi icab etmekle bu makama Ashabı Kiramın ittifakile Hazreti Ebu Bekir getirilmiştir.

Hazreti Sıddık, Resuli Erkeme riyaseti amme hususunda halef olmuş ve Nebiyi zişanın sünneti seniyeleri ile amele muvazib bulunmuş olduğundan kendisine "Resulûllahın halifesinin halifesi" unvanı verilmişti. Bir aralık bir zat tarafından Hazreti Faruka "Ya

---

[44] Tathirülcenan s: 7.

Emirelmü'minin" diye hitap edilmekle bundan mahzuz olan Hazreti Ömer, ba'dema kendisine böyle denilmesini münasip görmüştü.

Hazreti Faruktan sonra bir şûrayi müslimin karariyle makamı riyaseti getirilen Hazreti Osman'a ve onun şahadetinden sonra kendisine bey'at edilen Hazreti Ali'ye de "Halifei müslimin, Emirülmü'minin" unvanları verilmiştir.

* Sahabei kiramdan bu dört zat, Beynelmüslimin pek yüksek bir mevkii hâiz ve süneni nebeviye ile pek mükümmel âmil oldukları cihetle "Hulefai Raşidin" unvanını bihakkin ihraz etmişlerdir.

İşte: [45]

اَلْخِلاَفَةُ بَعْدِي فِي اُمَّتِي ثَلاَثُونَ سَنَةً ثُمَّ مُلْكٌ بَعْدَ ذَلِكَ

Hadisi şerifi de ümmeti merhume arasında hılâfeti kâmilenin otuz seneye munhasır olması, onsan sonra mülk ve hakimiyetin gayri meşrudiyetine, ehemmiyetsizliğine, şer'an gyari mutâ' olmasına asla delâlet etmez. Böyle bir riyaset makamına milleti islâmiyenin her zaman muhtaç bulunduğunu, İslâm varlığının ancak bu sayede devam edeceğini kim inkâr edebilir?

* Hulefai Rişidinden sonra Emevilerden, Abbasilerden vesair hanedendan riyaseti âmmeyi ihraz eden bir nice temiz, mutteki, islâmiyeti yükseltmeye hâdim zatların yetişmiş olduğunu bütün tarihler kaydetmiş bulunmaktadır. Hattâ bu zatlara da "Halîfei müslimin, Emirülmü'minin" gibi unvanlar verilmiştir. Ömer İbnil' Aziz bu cümledendir.

---

[45] Tirmizî, Müsnedi Ahmed. Camiüssagir. C: 2. s: 1.

* Şu da malûmdur ki, riyaseti Amme makamını ihraz edecek zatlar hakkında Resuli Ekrem Efendimizi tarafından sarih, katî' bir emir varid olmamıştır. Bu makama gelecek zatı Müslümanlar arasından hall-ü akd erbabı denilen münevver, mütefekkir, memleketin ihtiyacını mukaddir olan zatlar; ta'yin eder, onların intihap ve bey'atiel bu riyaset vücude gelir, artık bu intihap ve bey'ate sair Müslümanların da razı olmaları, iştirak etmeleri iktiza eder. Ehli sünnet ve cemaatın itikadı böyledir.

Filhakika Nebiyyizişan Hazretleri kendisinden sonra kimlerin halife olacaklarını tasrih buyurmamıştır. Yalnız Hazreti Sıddıki imamete geçirdiği ve hakkında pek büyük teveccühler gösterdiği cihetle onun İmamülmüslimin olacağına işaret buyurmuşlardı.

Riyaseti amme makamını ihraz edecek zatları ümmetin intihab ve bey'atine havale etmemek, hikmete muhalif, İslam menfaatine münafı olabilirdi. Zaten inayeti ilâhiye ile binlerce sene yaşayacak olan milleti İslâmiye için muayyen zatları evvelce veliyyül'emir ta'yin ve irae etmek âdete nazaran da kabil olamazdı.

* Resuli Ekrem Efendimiz, hiçbir maddi mükâfat beklemeden dini İslâmı insanlara tebliğ etmiş, insanlığı yükseltmeğe çalışmış, bunun ecrini ancak Allah Taalâdan beklemiştir. Zaten sair bütün enbiyaı izam da böyle çalışmış, hepsi de şunu demiştir:

وَمَا اَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِنْ اَجْرِيَ اِلاَّ عَلَى اللهِ

Binaenaleyh Peygamberi Âlişan Efendimiz, zamanında nice fütuhat yüz gösterdiği halde yine sadelikten aslâ

ayrılmamış, kendisinde aslâ saltanat ve istibdat eseri görülmemiştir. O halde kendi hanedanına bir saltanat, bir hakimiyet bırakması da mübarek hatırlarına asla gelmemiştir.

Zaten onların ulüvvicenabı, dünya saltanatına, hakimiyetine temayülden çok yüksektir. Böyle bir temayül, hikmeti risalete münafi, bazı kalblerde yanlış düşüncelerin belirmesine bais olabileceği cihetle hakkı nebevide asla mutasavver değildir.

Artık şüphe yok ki, Resulüllâhın evlâdına, bahusus amca zadesi Hazreti Aliye tahsis buyurmuş olduğu bir hilâfetin, bir hakimiyetin başkaları tarafından gasbedilmiş olduğunu iddiaya hiçbir kimsenin hakkı olamaz.

* Ashabı Kiramın ne kadar doğru sözlü, seciyeli, hakkı söylemekten çekinmez, batıla boyun eğmez, mücahededen yılmaz, Resulüllâhın emirlerine itaattan ayrılmaz zatlar olduğu malûmdur. Bilhassa İmam Alinin seciyesi, şecaati, ilm-ü fazileti, mensûb olduğu hanedanı Âlinin kudret ve mehabeti de şüphesizdir. Eğer hilafeti İslâmiye, tarafı Nebevîden İmam Aliye tevcih ve tahsis edilmiş olsa idi sahabei kiram buna asla muhalefet etmezlerdi. Hazreti Ali için de bu hakkını aramak bir vecibe olurdu. Artık başkalarının hilâfetini nasıl kabul edebilirdi. Halbuki kendisinden evvelki üç halifenin hilâfetini kabul etmiş, kendilerine: "Halifetül'müslimin, Emirül'mü'minin" diye hitap eylemiş, kendileriyle teşriki mesaide bulunmuştur.

Hazreti Ali'nin bu hali bir takiyyemi idi?. Haşa! Öyle yüksek bir zatı cebanetle, seciyesizlikle, lisanın kalbine uygun olmamasiyle ittihama kim cür'et edebilir?. Böyle bir cür'et, o mübârek zatı hakkiyle tanımaktan ileri gelir.

* İrtihali nebevîyi müteakip Resulüllâhın amıcası olmakla Ashabı kiram arasında vücudiyle teberrük olunan ve her taraftan fevkalâde hürmet ve ta'zim gören Hazreti Abbas (Radiyallâhü taalâ anh) İmam Ali'ye bey'at etmek istemiş, fakat Hazreti Ali, muvafakatta bulunmamıştı. Aşerei mübeşereden Zübeyr hazretleri de kılıcını sıyırmış, İmam Ali'ye beyat edilmesi için icap ederse mücahede meydanına atılmasını göze almıştır[46].

Fakat ashabı güzinin Hazreti Sıddık'a bey'at ettikleri görülünce herkes buna muvafakat etti, kendileri de bu mübayaaya iştirâkte bulundular. Eğer Hazreti Sıddık'ın bu hilâfeti gayri meşru', emri nebeviye muhalif olsa idi o gibi eîzim, bahusus bu kadar kuvvet ve hikmet sahibi olan Hazreti Abbas ile taraftarları bu mübayaaya iştirâk ederler mi idi? [47].

Bir hakkın zuhuru ve hassaten emri nebevînin yerine getirilmesi için icab eden bir münazaayı, muhalefeti terk etmek, iddia edilen ısmeti ihlâl eder. Çünkü bu, bir büyük ma'siyet olup ısmetin rahnedar olmasını müstelzim olur. Artık Hazreti Ali'nin masumiyetini iddia edenler, onun bu muhalefet ve münazaayı terk ederek Hazreti Sıddık'a ve rüfekasına bey'at etmiş olmasını nasıl te'vil edebilirler?

Zahiriye mezhebinin en yüksek âlimlerinden olan İbni Hazmin'de dediği gibi: Eğer imamet, İmam Ali'nin hakkı olsaydı başkalarına ve – haşa – Rafizilerce kâfir veya fasik sayılan kimselere nasıl kendi rızasiyle mübayaada bulunabilirdi!. Onların hizmetlerinde, meclislerinde nasıl ulunabilirdi!. Ve Hazreti Fatımadan olan kızını Hazreti Ömer'e

---

[46] Şerhi mevakıf: 608. Tarihi kâmil. C: 2. s: 124.
[47] Şerhi mevakıf: 608. Tarihi kâmil. C: 2. s: 124.

nasıl tezvic edebilirdi?. Onun teşkil ettiği şuraya nassi girebilirdi?. İmam Ali'nin kendi hakkındaki bir nassı ölüm korkusuyle gizli tutmuş olduğunu zannetmek de câiz olamaz. O şecaatça bir arslan idi, o kendisini Resulüllâhın huzurunda nice ölümlere maruz bulundurmuştu, onun Cemel ve Sıffeyn muharebelerindeki bahâdirliği da ma'lûmdur" [48].

* Velhasıl: Evvelce de arzettiğimiz veçhile Hulefai Raşidin Hazeratının o makamlara gelmeleri, yalnız Müslümanların arzularına, intihaplarına ve kendilerinin dini islâma hizmet etmek emelinde bulunmuş olmalarına müstenittir. Yoksa onların haklarında bu hususa dair sarîh, kat'î bir nas yoktur. Bu cihetle başka zatların da bu âmme riyaseti makamına gelmeleri meşru' bulunmuştur. İşte Hazreti Muaviyenin riyaset ve hükûmeti de bu cümledendir. Zaten kendisinin bu makama geleceğine Resuli Ekrem Hazretleri tarafından da evvelce işaret olunmuştu. Bu hususlara dair ileride biraz daha izahat vereceğiz. Burada şunu tekrar edelim ki, o yüksek zatların aralarındaki münazaalar ve riyaset makamını ihraz etmeleri, onların birbiri hakkındaki hürmet ve muhabbeti, kadirşinaslığı ve İslâmiyet uğurunda çalışmak emelleri asla ihlâl etmemiştir. Nitekim İmam Ahmet, şöyle rivayet etmiştir: Bir şahıs, Hazreti Muaviyeden bir mes'ele sormuş, o da "bu mes'eleyi İmam Aliden sor, o daha âlimdir" demiş, o şahıs: "Ya Emirül'mü'minin!. Bu mes'elede senin cevabın bence İmam Alinin cevabından daha sevimlidir" demekle hazreti Muaviye: "Ne fena söyledin!. Onu Resulullah (Sallallâhü

---

[48] Kitabülfasıl s: 69. c: 4.

aleyhi vessellem) ilm ile i'zaz ederdi ve onun için أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى buyurmuştu. [49] demiştir.

Kazalik: Hazreti Muaviye, Kaysere yazmış olduğu namesinde şöyle demişti: "Eğer Şam üzerine azimetin tahakkuk ederse sahibimle – ya'ni: Hazreti Ali ile – müsaleha ederim ve ona mukaddimetül'ceyş olarak senin üzerine varırım ve billahil kerîm payitahtın olan sisli dumanlı Kostantıniyye şehrini yıkıp, yakıp kara kömür ederim ve yerden havuç çekilip koparıldığı gibi seni mülkünden çekip, çıkarır, domuz çobanı ederim" [50].

Filhakika bir zaruret tahakkuk etse idi Hazreti Muaviye hakkında şöyle buyurmuş olduğu rivayet olunmuştur: "Muaviyenin imaretini pek de o kadar kerih görmeyiniz. Zira onu kaybederseniz başların arkadan zuhur ettiğini görürsünüz" [51].

Artık bizim vazifemiz, bu muhterem zatları rahmetle, muhabbetle yad etmekten başka değildir. Allah Taalâ Hazretleri cümlesinden razı olsun, âmin.

Hazreti Muaviye hakkındaki ba'zı Süallerin Cevapları:

*** (1) Sual:**

" Cinayet'e şekavet sahibi olan Süfyan oğlu Muaviye yaramazını Peygamber Efendimiz Hazretleri:

---

[49] Savaik: 107.

[50] Nihayei İbni Esir. C: 1. s: 25 – Kamus; c: 3 s: 131. Kısasül enbiya, c: 7. s: 59-195.

[51] Tarihül'hulefa; yazma nüsha. S: 92. Kıssasül'enbiya.

اَلْخِلاَفَةُ بَعْدِي ثَلاثُونَ سَنَةً ثُمَّ تَصِيرُ مُلْكًا عَضُوضًا

Hadisi Şerifinde "ısırıcı köpek" manasına olan "Adûd" kelimesi ile tahkir etmiş değil midir?. Ebu Bekir radıyallahü anh hazretleri yine bu herif için سَتَرَوْنَ بَعْدِي مُلْكًا عَضُوضًا demiş değil midir?."

Cevap:

İlk evvel şunu arzedeyim ki, cinayet, şekavet, yaramazlık, herif, ısırıcı köpek gibi vasıfları, - haşa – muhterem bir sahabiye, veya günahkâr bir müslümana değil, her hangi muayyen bir mülhide bile bu tarzda isnat etmeğe hiçbir kimsenin hakkı yoktur. Bu, dinen câiz olmadığı gibi terbiyei ahlâkiye, adabı insaniye bakımından da aslâ doğru değildir. Bu, bir fezaheti lisâniyedir. Bunun şeametinden Allah Taalâya sığınırım. Artık böyle bir süale cevap vermek, zâittir. Ancak mukaddimede de işaret olunduğu üzere, bu gibi süaller ile bazı saf dindaşlarımızın zihinleri teşviş edilmiş olacağı endişesiyle heyecanlar içinde kalan müfekkirem, bunun cevapsız kalmasına razı olmadığından mücerret din kardeşlerimle bir ilmî musahabe bulunmak maksadiyle bu babta ba'zı şeyler yazmaya lüzum görüyorum. Şöyle ki:

Evvelâ: Böyle bir hadisi şerif rivayet olunmaktadır. Fakat hadis kitaplarının bir çoğu ve bilhassa İmam Ahmet, Tirmizi, İbni Hayyan gibi yüksek muhaddisler bunu, - yukarıda da yazmış olduğumuz veçhile – diye nakletmişlerdir.

اَلْخِلَافَةُ بَعْدِي فِي أُمَّتِي ثَلَاثُونَ سَنَةً ثُمَّ مُلْكٌ بَعْدَ ذَلِكَ

Binaenaleyh "adûd" tabirinin esasen mevcut olup olmadığı tetkike muhtaçtır. Hattâ İbni Haldun, bu hadisi şerif hakkında bile (فَإِنَّهُ لَمْ يَصِحَّ = Çünkü bunun sıhhati sâbit değildir) diyor ve Hazreti Muaviyenin de hulefa adadına dahil olduğunu hak görüyor, ve "Haşalillah ki o, kendisinden sonra gelenlere benzesin, o hulefai Raşidindendir" diyerek uzun bir mutalea dermeyan ediyor [52].

Mamafih bizim yazdığımız hadisi şerif, birçok muhaddislerce sâbittir. Süaldeki hadis de her veçhile Sahihüssübut olsa bile Hazreti Muaviye aleyhinde bir delil olamaz. Nitekim aşağıdaki izahatımızdan da anlaşılabilecektir.

Sanyien: "Adûd" kelimesinin manalarına kaydedelim: (عَضَ) adûd kelimeleri, birçok manalara gelir. ezcümle bunlar, âfet, dâhiye, kelp, nâsı dilâzar eden şiddetli ve minnetli zaman, suyu çok olan kuyu, ısırılmak suretiyle yiyilecek şey nihayet derecede fetanet, meziyet, kuvvet mânalarını ifade eder. Bilhassa (A'd (عَضَ)) kelimesi, bir şey'i diş ile ısırmak manasına gelip bir kimseyi lisan ile âzerde rencide etmek mânasında mecaz olarak kullanılır.

(عَضَ) Kelimesi de bedhûy mânasına geldiği gibi pek fatih, fehim, muktedir, kavi, yavuz, rabt ve zapta kadir, harpde mübarizelere muadil mânalarına gelir. adûd keli-

---

52 İbni Haldun tarihi. C: 2., s: 188.

mesi, nâsa zulm ve sitem eden emin, şah mânasında da müstameldir. Aynı zamanda kudretli, inzibata kadir, dâhi mânasını da ifade eder, Udûd ise ıddın cem'i bulunmaktadır.

Artık "Adûd" kelimesini, ısırıcı kelb mânasında göstermek doğru değildir.

Görülüyor ki, bu kelimelerin birçok mânaları vardır. bu mânalardan hangisinin maksut olduğu kat'î surette sâbit değildir, bu hususta birçok tevcihat ihtimali vardır, bunlara kısmen aşağıda işaret edeceğiz. Bir şeyde ihtimal sâbit olunca da istidlâl sakıt olur, bu, usulce bir kaidedir.

Sâlisen: Bahis mevcuu olan hadisi şerif sâbit ise bununla hilâfeti kâmilenin otuz seneden ibaret olduğu beyan edilerek ondan sonraki devirlerde bir takim hâilelerin yüz göstereceğine işaret olunmuş demektir. Çünkü "Tasiru" kelimesi gösteriyor ki, bu hadîsdeki (مُلْكٌ) kelimesi, "Melik" değil "Mülk" dür. Zira hilâfet, mülke inkilâb edebilir, melike inkilâb etmez. İbaredeki tekabül ve tenazür, bunu müstelzimdir. O halde hadîsın meali şudur: "Hilâfet müddeti otuz senedir, ondan sonra hilâfet, hâllleli, fitneli bir mülk ve hakimiyet haline girer."

Rabian: Bu hadis:

اَلْخِلاَفَةُ بَعْدِي ثَلاَثُونَ سَنَةً ثُمَّ يَكُونُ مُلْكٌ عَضُوضٌ

ve ثُمَّ تَكُونُ مُلُوكٌ عَضُوضٌ diye de rivayet edilmiştir. Bu halde hadisi şerifin meali: "Hilâfeti kâmile otuz senedir, sonra bazı sitemkâr veya birçok sitemkâr hükümdar devri başlar" demek olabileceği gibi, "Bil'âhara şiddetlere, hâilelere ma'ruz hükümdarlar devri başlayacaktır" demek de olabilir.

Artık bununla muayyen bir hükümdarın tahkir edilmesi, asla kasdedilmiş olamaz. Camlüssağirin muhaşşisi Allâme Hafnî merhum diyor ki: "Hadisi şerifte beyan olunan otuz seneden sonra bir takım fitnelerin zuhurundan dolayı ümmetin umuruna tevelli eden zata "Melik" denir. Seyidimiz Muaviye her ne kadar âdil' mahfuz ise de ona da bu isim verilir. Çünkü zamanında fitne zuhur etmiş, sünnet ile âmel edilmemiştir. Melik odur ki, ya kendisi sünnet ile amel etmez, veyahut kendisi sünnet ile âmel ettiği halde zamanında başkaları sünnet ile amel etmezler" [53].

Demek oluyor ki, riyaseti âmmeyi hâiz olan zatın zamanında fitne bulundu mu kendisine "Melik" unvanı veriliyor. Velev ki kendisi sünneti nebeviye ile âmil olsun. Binaenaleyh Hazreti Muaviye gibi sünneti seniyye ile amel ettiğinde, Ömer İbni Aziz gibi sühd-ü takvasında ve Salâhüddini Eyyûbi gibi mücahedelerinde şüphe edilemeyecek olan zatlara "Melik" denilmesi, onların kadirlerini tenzil edemez. Hattâ Hazreti Osman ile Hazreti Ali'nin zamanlarında az çok fitneler zuhur ettiğinden dolayı olmalıdır ki, bir hadisi şerifde de: halife, benden =

اَلْخَلِيفَةُ بَعْدِي أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ يَقَعُ اخْتِلَافٌ

Sonra Ebubekir, sonra da Ömer'dir, daha sonra ihtilaf vaki olur) buyurulmuştur [54].

Şimdi bu hadisi şerif, yanlış tefsir ve telâkki edilerek Hazreti Osman ile Hazreti Ali'ye de "Melik" unvanı mı

---

[53] Sahife: 276.
[54] Kenzülhakaik: c: 2. s: 60.

verilecek?. Yoksa bununla onların kadirleri – haşa – tenzil edilmiş mi denilecek?.

Hamisen: Hadisi şerifteki "Sümme = sonra" kelimesi, lisanı arabde mutlaka terahî, mühlet içindir. Bir hâdisenin diğer bir hâdiseden sonra vuku' bulduğunu veya bulacağını ifade eder, sonra bu ikinci hâdisenin birinci hâdiseye muttasıl olarak hemen onun arkasında vuku' bulduğunu veya bulacağını ifade edemez. Nitekim (جَاءَ زَيْدٌ ثُمَّ عَمْرٌو = Zeydi geldi, sonrada Amr) denilse bununla Zeydden sonra yalnız Amrin gelip başkasının gelmemiş olduğu ifade edilmiş olmaz. Belki Amrin Zeyddden evvel değil, sonra geldiği haber verilmiş olur.

Binaenalyh hilafet devrinden sonra hâileli mülk ve saltanatın hemen Hazreti Muaviye zamanına müsadif olması icap etmez ve bunlar ile yalnız onun hâkimiyeti kasdedilmiş olmaz. Buna ibraenin mazmunu müsait değildir.

Maahaza bu "Meliki Adûd" ta'birini yalnız Hazreti Muaviye veya onun zamanına hasretmek, söylenilen bir sözün mânasını anlamamak demektir.

Madem ki hilâfet, otuz seneye munhasırdır, deniliyor. Artık ondan sonra gelenlerin hepsi de "Meliki Adûd" olmak lâzım gelir, bunun yalnız Hazreti Muaviyeye inhisarı iddia edilirse o halde Hazreti Muaviyenin dereceten pek dununda bulunan kimselerin, meselâ Yezid ile Mervanın bu vasıfdan beri, Halife veya Meliki Âdil unvanı ile muttasıf olmaları icab eder. Halbuki hiçbir âkıl, böyle bir iddiada bulunamaz.

Artık anlaşılmış oluyor ki, bu "Meliki Adûd" vasfının Hazreti Muaviyeye mahsus, tahkir amiz bir vasıf olduğuna aslâ hükm edilemez.

Şunu da biliriz ki, daima ekser için hükmi kül vardır. bu bir kaidei umumiyedir. Hulefai Raşidinden sonra birçok sitemkâr hükümdarlar vücude geleceği cihetle umumuna birden "Mülûki Udûd" denilmiş olabilir... Bunların arasında Hulefai Raşidin mesleğini takip eden bir takım âdil, İslâm milleti hakkında hayrhah hükümdarların bulunmasına bir mani' teşkil etmez. Nitekim İslâm âleminde bir itilâ, bir refahiyet devrinin zuhuruna hizmet etmiş nice İslâm hükümdarlarının varlığını İslâm tarihi kaydetmektedir. İşte Hazreti Muaviyenin zamanı hükümetinde de bu itilâ ve refah asarı görülmüştür. Nitekim ileride bunlara işaret edeceğiz.

Sadisan: Sâilin Hazreti Ebu Bekirden rivayet edildiğini söylediği سَتَرَوْنَ بَعْدِي مُلْكًا عَضُوضًا haberine gelince bu sübuti takdirinde ne için Hazreti Muaviye hakkında söylenmiş olsun?. Hazreti Ebu Bekirden sonra makamı hükümete gelen zat, Hazreti Maviye midir ki, bu sözün ona aidiyeti iddia edilsin?.

Sâilin birinci hadise nasıl mâna verdiği görülmüştü. O halde bu habere de bu vechile mâna verilince bunun Hazreti Muaviyeye değil Hazreti Ömere ve onun haleflerine ait olması lâzım gelmez mi?. Bunları arada bırakıp da Hazreti Muaviyeye intikal, nereden neş'et ediyor?.

Görülüyor ki, adavet, insanları ne yanlış yollara sevkedip duruyor.

Eğer bu haber, sâilin telekkisi veçhile olsa bununla ilk evvel – haşa – Hazreti Ömer tahkir edilmiş olur. hazreti

Sıddık ise bizzat veliyyiâhd ta'yin ettiği kıymetli, sevgili refikini hiç tahkir eder mi?..

Demek oluyor ki (Meleki Adûd) tabiri öyle mutlâka hakaret için istimal edilen bir söz değilmiş Bizim itikadımıza göre eğer bu haber, Hazreti Ebu Bekirden sadır olmuş ise o, bununla kendisinden sonra fitneli, haıleli hakimiyet devrelerinin göıüleceğine işaret etmek istemiştir. Nitekim öyle de olmuştur. Hazreti Ömer de, Hazreti Osman da, Hazreti Ali de şehid edilmiş. Müslümanların arasında ne kanlı hâdiseler vücuda gelmiştir.

Velhasıl: Bu sözü yalnız Hazreti Muaviyeye hasretmek câiz olamaz. Bu gibi sözlerin nerelere varacağını, bundan ne kadar ea'zima karşı hürmetsizlik gösterilmiş olacağını düşünmez iktiza eder.

* "Adûd" tâbiri suiistimal edenlere şunu da hatırlatalım: Madem ki hilâfet zamanı otuz seneye munbasır olup ondan sonra her kim riyaseti amme makamını ihraz ederse "Meliki Adûd" vasfını alacaktır, o halde Hazreti Ali'nin muhterem evlâd ve ahvadından olanlar da o makama gelselerdi halife olmayıp "Meliki Adûd" unvanını alacaklardı. O halde ne için bu makam yalnız onların haklarıdır, onlardan gasbedilmiştir diye çırpınıp duruyorsunuz?. Yoksa o mübarek zatların böyle bir sıfatla tahkir edilmiş olmalarını mı arzu ediyorsunuz?

Hayır , bu tâbir ile öyle hakaret amîz bir mâna kast edilmemiştir. Müslümanların riyaseti amme makamını asırıardanberi nice zahid, i'layı dine hadim zatlar işgal etmişlerdir. Artık bu "Meliki Adıûd" tabirini öyle yanlış tefsir ederek birçok tarihi zevata hakaret etmeğe kimsenin hakkı yoktur.

* Büyük bir muhaddis, kuvvetli bir Fakih olan Şehabüddini Hay.teminin bu hususıtaki sözlerini de bu yazılarımıza ilâve edelim. Müşarünileyh diyor ki "Muaviye (Radıyallâhü anh) ın hükûmeti, bir mülki Add olsa da hakkında zarar vermez. Çünkü Hulefai Raşidinin zamanlarında görülüp ülfet edilmemiş bir çok şeyler, Hazreti Muaviye zamanında vuku buldu. Bu şeyleri müştemil olduğu cihetle onun hükûmetine "Mülki add" adı verilmiştir, her ne kadar Hazreti Muaviye ictihadı dolayısı ile mecbur ise de. Çünkü bir hadisi şerifde: Bir müctehid ictihadında isâbet ederse iki ecre, hata ederse bir ecre müstehık olur" buyurulmuştur. Hazreti Muaviye ise bilâ şek müctehiddir. Eğer içtihadında hata etmiş ise yine sevap kazanmuştır. Bu, onnu hakkında bir nakise değildir. Velev ki, onnu bunları müştemil olan, mülkine bir "mülki add" denilsin. Sonra musarrah bir hadis gördüm ki, Muaviyenin mülkü her ne kadar bir veya mutaaddıd cihetlerden bir mülki add olsa da onda yine bir rahmet vardır. o hadis, İbni Abbas hazretleri tarafından şöyle rivayet edilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَوَّلُ هٰذِهِ الْاُمَّةِ نُبُـــوَّةٌ وَرَحْمَةٌ ثُمَّ يَكُونُ خِلَافَةً وَرَحْمَةً ثُمَّ يَكُونُ مُلْكًا وَرَحْمَةً ثُـــمَّ يَكُونُ اِمَارَةً وَرَحْمَةً

Ya'ni: "Bu ümmetin evveli nübüvvettir, rahmettir, sonra hilâfet ve rahmet olur, sonra mülk ve rahmet olur, sonra da imaret ve rahmet olur..."

Bu hadisi şerifi Taberanî nakl ediyor, ravileri de sikadırlar [55]

* Cevdet Paşa merhum da şöyle yazıyor: Şu hale nazaran muaviye, selâtini islâmiyyenin birinci demek olup ancak anın eyyamı saltanatı. Hûlefayi Raşidin Hazretinin ahdı hilâfetlerine şebih idi. Zira asrında nice ashabı Güzin ve kibari tâbiin ber hayat idi. Kendisi ciahi ashabı kiramdan ve iltifatı nebeviye nâil olan ekâbiri Kureyşten bir zat idi. Bu makamı âlıye kuvvei asabiye ile terakki etmiş ise de anın kuvvei kahiresi sayesinde hilâfeti nebeviyyeye mütarettib olan mesalihi müslimin görülmekte bulunmuş ve hilâfet sanki kabayı saltanata bürünmüş olduğuna nazaran ana "Halife Resulillâh" ve ehlâfına dahi "Hulefa" denilmiştir [56].

Artık düşünmeli! Böyle Ashabı kiramdan olan, Resuli Ekrem Efendimizin iltifatlarına nail bulunan bir zat hakkında "Meliki Adûd" tabiri bahanesiyle bir müslümanın hakareti cür'et etmesi câiz olabilir mi? Biz bu cür'etin manevi mes'uliyetinden titrer, siyaneti ilâhiyyeye iltica ederiz.

*** (2) Soru**

Ashabı Kiram, iftira eder mi?. Muaviye hakkında sözleri bir iftira mıdır?.

---

[55] Tathirülcenan. S: 31.
[56] Kısası enbiya, cüz 7, s: 157.

Cevap:

Haşa!. Ashabı Kiram kimseye iftira etmez. Vakıa onlar masum değildirler. Kendilerinden günah sadır olabilir. Fakat kasten iftirada bulunmaları, onların yüksek dinî terbiyeleri ile kabili te'lif olamaz.

Binaenaleyh Hazreti Muaviye hakkında iftira bulunmuş olamazlar. ancak burada dikkat edilecek bir nokta vardır, Ashabı kiram, iftira etmez, fakat Ashabı kirama iftira edenler bulunur, onlara söylememiş oldukları, yapmamış bulundukları şeyleri isnad edenler görülebilir. Hattâ Peygamberi Zişan Efendimize bile iftira edenler, yani: onun söylememiş ve yapmamış olduğu şeyleri ona isnattan haya etmeyenler bulunmuştur. Bütün mevzu hadisler bu cümleden değil midir?. Bunun içindir ki, Resuli Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ

Ya'ni: Her kim bana karşı amden yalanı irtikâb ederse, söylemediğim bir sözü hadis diye bana isnad eylerse cehennemdeki yerine hazırlansın.

O halde Hazreti Muaviye (Radıyallâhü anh) hakkında hadislerden, haberlerden, hikâyelerden bir çoğunun birer iftiradan, birer kizb eserinden ibaret olacağı nazara alınmalıdır, ona göre incelemeler yapılmalıdır. Nitekim bunlardan bir çoklarının uydurma şeyler olduğu meydana da çıkarılmıştır.

Evet... Ashabı kiram, iftira etmez, yalan söylemez. O halde Hazreti Muaviyenin lehinde birçok sahabei kiramın

senası, hüsni şehadeti vardır. bunlardan bir kısmını ileride yazacağız. Artık bu ciheti de nazara almalı değil midir?

*** (3) Soru:**

Muaviye ile babası Ebu Süfyan, Mekkei Mükerremenin fethi günü kılıç korkusiyle Müslüman olmuş değil midirler. Bunlar müellefetül'kulûbdan, ya'ni, şüpheli Müslümanlardan sayılmıyorlar mı?

Cevap:

Hazreti Muaviye ile muhterem babası Ebu Süfyan رضي الله عنهما hakkında siyer kitaplarında, tarihlerde birçok şeyler yazılmıştır. Bunların bir kısmı doğrudur. Bir kısmı da mubaleğalıdır, tashihe muhtaçtir, bir kısmı da mahzi iftiradır. Bunları tahlil etmek icap eder.

Her hangi bir haberi, bir rivayeti hemen bir hakikat olmak üzere kabul etmek, mütefekkir insanlara yakışmaz. Bir takım dini esaslar vardır. İslâm ulemasınca kabul edilmiş bir takım hakikatler vardır. bunlara muhalif olan haberler, hikâyeler kabul edilemez.

* Şimdi Hazreti Muaviye ile muhterem pederleri hakkında biraz malûmat verelim.

Şöyle ki: Siyer kitaplarının yazdıklarına nazaran Hazreti Muaviye ile Hazreti Ebu Süfyan, Mekkei Mükerremenin fethi esnasında İslâm şerefine nâiliyetlerini ilân etmişlerdi. Diğer bir rivayete göre Hazreti Muaviye daha evvel Müslüman olmuş, fakat islâmiyetini feth tarihine kadar gizli tutmuştur. Mamafih her ne zaman Müslüman olmuş olursa olsunlar, Müslümanlıkta itibar

hâtimiyedir, değil mi ki Cenabı Hak, hidayet etmiş, şerefi islâma nâil olmuşlar, artık ne zaman Müslüman oldukları aranmaz ve Müslümanlıkta zahire göre hükm edilir, hiçbir kimsenin esrarı kalbiyesi teftiş olunmaz. O halde bu iki zatın da filân zamanda, kılıç korkusiyle Müslüman olduğu iddia edilerek bir bahane ile kadirleri tenzil edilemez.

Müslümanlığın bu babtaki Ulvî görüşlerine bir misal irat edelim:

Peygamber Efendimiz Hazretlerinin çok sevdiği "Üsamet İbni Zeyd" Hazretleri, ensarı kiramdan bir zat ile beraber bir gazve esnasında "Mirdâs ibni Nehîk" adında birini öldürmüştü.Mirdâs, Kelimei Tevhidi okumuş olduğu halde bunu ca'li, bir korku eseri sanarak biçareyi öldürmekten geri durmamıştı. Bil'âhare Resuli Ekrem Efendimiz, bu hâdiseye muttali' olunca pek müteessir olmuş, يَا اُسَامَةُ مَنْ لَكَ بِلاَ اِلَهَ اِلاَّ اللهُ diye çıkışmış, Üsame: "o, katilden kurtulmak için tevhide bulundu" demekle nebiyi merhametpenah hazretleri tekrar tekrar: يَا اُسَامَةُ فَمَنْ لَكَ بِلاَ اِلَهَ اِلاَّ اللهُ = Ey Üsame! Kelimei Tevhid ile senin arandaki dâvadan seni kim kurtaracaktır" diyerek teessürlerini izhar buyurmuştur.

يَا اُسَامَةُ اَقَتَلْتَهُ بَعْدَ مَا قَالَ لاَ اِلَهَ اِلاَّ اللهُ rivayeti de vardır.

Bir rivayete göre de Üsame, "Ya Resulâllah; o ciddî olmaksızın Kelimei Şehadeti okudu" demekle Resuli Ekrem Hazretleri: "Sen onun kalbini çıkarıp baktın mı?" buyurmuş. Üsame: "Ya Resulâllah" onun kalbi bir et parçası, ben onu görseydim ne anlayabilirdim?" demekle Nebiyyizişan Hazretleri: "Ya sen onun kalbinden bir şey anlamaz olduğun halde neden sözüne inanmadın da onu

öldürdün" tarzında hitap ile kendisini muaheze buyurmuştur.

Usame, Radıyallâhü anh, bu hareketinden çok nedame duymuş, "kaşiki şerefi islâma bugün nâil bulunmuş olsaydım da o katl hâdisesinde bulunmamış olsa idim" diye teessürünü belirtmiştir.

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ اَلْقَى اِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا

= Size karşı İslâm olana, müsalemet teklif edene sen mü'min değilsin" demeyin âyeti kerimesinin de bu hâdise üzerine nâzil olduğu mervidir [57].

Binaenaleyh her hangi Müslüman olan bir zatın "kılıç korkusuyla islâmiyeti kabul etmiştir" diye kadrini tenzile, hakkında suizanda kimsenin hakkı olamaz, bahusus islâmiyetinin kuvetine, samimiyetine birçok şahidler bulunduğu halde.

* Sonra düşünelim, feth esnasında Müslüman olan yalnız bu iki zat mı idi?. Yüzlerce zevatı âliye bu esnada hidayet ni'metine nâil olmuş değil mi idiler?. Bu, biri saadet eseridir. Bu tebcile lâyık bir mazhariyettir. Vaktine bakılmaz. Bunun içindir ki, Resuli Ekrem Hazretleri hepsinin islâmiyyetini kabul etmiş, hepsini de bî payan iltifatlarına nâil buyurmuştu.

Peygamber Efendimizin amcası Abbas radıyallâhü anh dahi islâmiyyetini bil'ahara izhar ederek feth esnasında muhacirini kirama iltihak etmiş, muhacirlerin hatimesi bulunmuştur. Artık bu, onun hakkında – haşa – bir nakisa midir?

---

[57] Siyeri ibni Hişam, Sahihi Buhari Ayni. Sahihi Müslim.

Resuli Erkemin amca zadesi Ebu Süfyan İbnülharis (radıyallâhü anh), evvelce nebiyi Zişan Efendimizi lisanen hicv etmişti, bil'ahara hidayet imdadına yetişti, Mekkei Mükerremenin fethi sırasında Müslüman oldu, kendisi beni Ümeyyeden değil, beni Haşimden idi. Şimdi bunu da onun hakkında bur kusur mu sayavağız?.

* "Müellefetülkulûb" olmak mes'elesine gelince bu, ulemamızın beyanına nazaran makduh bir vasıf değildir. İbni Abbas Hazretleri demiştir ki: Müellefetülkulûb, kabaili Araptan şerefli kimseler idi. Resuli Ekrem, bunlara Huneyn gazvesi ganaiminden atiyyeler vermişti. Bunlar on beş kişi idi [58].

İbni Abbas Hazretleri, Hazreti Muaviyeyi bu on beş kişi arasında göstermemiştir.

İbni Hişam da siyer kitabında diyor ki:

وَكَانُوا اَشْرَافًا مِنْ اَشْرَافِ النَّاسِ يَتَأَلَّفُهُمْ وَيَتَأَلَّفُ بِهِمْ قَوْمَهُمْ

Yani: onlar, nasın eşrafından ir kısım şerefli kimselerdi, Resuli Ekrem onları taltîf ederdi, onlar ile de kabilelerinin kalblerini te'lif ve tatyip buyurmuş olurdu [59] .

Ebüssuuud Ve Essiracülmünir tefsirlerinde yazıldığına göre de kendilerine "müeliefetül'kulub" denilen zatlar, muhtelif sınıflara mensup idiler. Bir sınıfı İslâmda zaifünniyye kimselerdi, İslâmiyetleri kuvvet bulsun duyi kendilerine atıyye verilmiştir. Diğer bir sınıfı da kavüm ve kabileleri arasında şerif olan kimselerdi. Bunlara verilen

---

[58] Essiracülmünir. C: 1. s: 623.

[59] Cilt: 4. sahife: 135.

atıyyeler ise de akran ve emsallerinin islâma gelmeleri beklenilmişti veya bunların vasıtalariyle kendilerine mücavir olan gayrı Müslimlerin şerlerini men' veya islâma gelmiş oldukları halde zekâtlarını vermeyenlerden zekâtlarını tahsil gayesi takib edilmişti. Çünkü bunlara bu atiyyelerin verilmesi, muhaliflere karşı ordu sevk edilmesinden ehven bulunmuştu [60]

İşte anlaşılıyor ki, müellefetül'kulûbluk, öyle mutlaka şüpheli Müslümanlık demek değildir. Ebu Süfyan (radıyallâhü anh) gibi kureyş arasında pek şerefli bulunan zatlar, müellefetül' kulûbun şu yazdığımız ikinci sınıfına dahildirler.

* Şeyhülislâm ibni Teymiyye de diyor ki: "Evet... Hazreti Muaviye de müellefetül' kulûbdan idi, Mekkei Mükerremenin fethinde azad edilen zatların bir çoğu, belki de hepsi müellifetul'kulûbden idiler. Harîs ibni Hişam, İkrimetibni Ebi Cehil, Süheylibni Amr, Safvanibni Ümeyye, Hakîmibni Hizam gibi. Bunların hepsi de Müslümanların hayırlılarındandır. Müellefetül kulûbdan olanların ekserisi, güzelce Müslüman olmuşlardır. Bunlardan bir kişi, günün evvelinde dünyaya rağbet için islâmı kabul eder, daha o gün nihayete ermeden İslâmiyet onun için üzerine güneşin doğduğu her şeyden daha sevimli olurdu" [61].

* Evet... İslâmiyet, kalblerde böyle nezih bir inkılâbvücude getirir, kalpleri kendi lâhûtî cazibesine bend edeirdi.

---

[60] İrşadül aklisselim.
[61] Minhacüssünne: s: 202.

* Şunu da düşünmeli değil midir ki, asırlardan beri putperestlerle dolu bir muhitte yetişmiş, senelerce bir rehberden mahrum bulunmuş ve bilhassa kavimleri arasında riyaset mevkiini ihraz edegelmiş insanların bütün an'anelerini, bütün mazi ile olan ilgilerini birden bire kesip yeni zuhur eden bir dine hemen tâbi' oluvermeleri kolay bir şey midir?. Artık bundan dolayı ihtidaları teahhüre uğramış zevatı, tahkire kimin hakkı olabilir?. Böyle asırlardan sonra birdenbire tulû'a başlayan bir risalet güneşinin manevî ziyalarından hemen istifade ederek tenevvüre başlayan kalpler, ne kadar azdır. Bundan dolayıdır ki; Resuli Ekrem Hazretleri Mekkei Mükerremede iken kendisine tabi' olanlar, pek az bulunmuştu. O hakikat güneşinin ziyaları gide gide gözleri nurlandırmış, kalpleri aydınlatmış, bundan müstefiz olanların sayıları günden güne artmıştır. Nebiyi re'fetpenah hazretleri de bunların mazilerine asla bakmamış hattâ mübarek zatı şeriflerine karşı yapılmış hasmâne hareketleri tamamen unutmuş اَلْإِسْلَامُ يَجُبُّ مَا قَبْلَهُ [62] diyerek hepsinin islâmiyetini takdirlerle kabul buyurmuş ve bir kısmına bir hikmet ve maslahattan dolayı büyük atiyyeler de vermiştir.

Artık biz, bundan dolayı hiçbir müslümanın, bahusus her hangi bir muhterem sahabînin hakkında hürmetsizliği müşir bir söz söyleyemeyiz. Bu bizim terbiyei islâmiyemize münafidir.

---

[62] Ya'ni: İslâmiyet, kendisinden evvelki amelleri kesip atar, hükümsüz bırakır, sahibi onlardan dolayı mes'ul olmaz.

*** (4) Soru:**

Ebu Süfyan ile Muaviye'nin Kasitûndan, ya'ni: Cehennem kütüklerinden oldukları Ruhülbeyan tefsirinde yazılıdır. Bu, doğru değil midir?

Cevap:
Hazreti Ebu Süfyan ile Hazreti Muaviye'nin "Kasitûn" dan olduklarını iddiaya hiçbir mü'min, cesaret edemez.
Cin sûresi celîlesinde şöyle buyurulmuştur:

وَاَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا

Bu sûrei celîle, mekkîdir, Hazreti Ebu Süfyan ile Hazreti Muaviye'nin islâmiyeti kabul etmelerinden mukaddem nâzil olmuştur. Bu, Resuli Ekrem Hazretlerini görmüş olan Cin taifesinin kendi aralarında söylemiş oldukları dinî bir hakikatın tarafı ilâhîden haber verilmesinden ibarettir. Cinler, demişlerdi ki: "Bizden Müslüman olanlar da vardır, hak yolundan çıkmış olanlar da vardır. Müslüman olanlar, doğru yolu aramışlardır, doğru yoldan çıkmış olanlar ise cehenneme odun olmuşlardır."
Artık bu sözler ile Ebu Süfyan ve Muaviye (Radiyallâhü anhüma) nın kast edilmiş olmaları nasıl iddia edilebilir?. Acaba Ebu Cehillerin, Ebu Leheplerin halleri, bu Müslüman olup islâmiyete pek çok hizmetlerde bulunmuş zatların hallerinden indallah daha hafif midir ki, onların haklarında bu âyeti celile nazil olmasın da bu Müslüman zatlar hakkında nâzil olsun?

Hiç böyle umumî bir tâbiri, Müslüman oldukları bilicma sâbit olan bir iki zata ait gibi göstererek Kur'anı mübini keyfi bir surette tefsir etmek, bir müfessire yakışır mı?.

مَنْ فَسَّرَ الْقُرْآنَ بِرَأْيِهِ فَقَدْ كَفَرَ

Hadisi şerifi ma'lûm değil midir?

* Tefsiri Kazıda deniliyor ki: Bu kelâmı mübin Kur'anı kerimi dinlemiş olan cinlerin lisanından beyan buyurulmuştur. "Kasitûn" hak yolu tecavüz eden kimselerdir, hak yolu ise iman ile tâattan ibarettir."

İşte bu nazmı celîldeki "Kasitûn dan murad, budur. Artık bunun her hangi bir Müslüman hakkında nâzil olmuş olduğu nasıl iddia edilebilir?

* Ruhulbeyana gelince bu tefsirde deniliyor ki: "Bu Kasitûn adının Muaviye fırkası hakkında isti'mali galip bulunmuştur.

تُقَاتِلُ النَّاكِثِينَ وَالْقَاسِطِينَ وَالْمَارِقِينَ

Hazreti Ali'ye hitaben varid olan bu hadis de bu cümledendir. Kasitûn, Muaviye'nin ashabıdır. Çünkü onlar, hak imam ile muharebe ettikleri zaman, kast, ya'ni: zulm etmişlerdir."

Görülüyor ki: Ruhulbeyanda bu ismin Hazreti Muaviye'ye ve Ebu Süfyan'a değil, belki Hazreti Muaviye'nin fırkasına isnad edildiği hikâye olunuyor. Onun fırkası için de içtihada müstenit olmaksızın Hazreti

Aliye karşı cebhe almış ve bu cihetle zulm ile muttasıf olmuş kimseler bulunabilir. Nitekim Hazreti Ali'nin fırkası içinde de böyle kimseler var idi. Bahusus Hâriciler, o fırkadan teşa'ub etmişlerdi. Fakat içtihada mebni böyle bir cephe alanların "Kasitûn" dan olacaklarına her halde hükm edilemez. Ve bunlar olsa olsa zulümde bulunmuş olurlar, fakat ayni zamanda yine müslümandırlar. Âyeti kerimedeki "Kasitûn" ise Müslimlere mukabil olarak gayri Müslimler yerinde zikr edilmiştir.

تُقَاتِلُ النَّاكِثِينَ

Hadisine gelince bu, zaiftır veya zaif hükmündedir, sıhhatı takdirinde de müevveldir [63]. Bu sahih olsa da kimlerin haklarında vârid olduğu seraheten malûm değildir. Artık bunu Hazreti Muaviyeye ve muhterem pederine hamletmek tahakkümdir.

Mamafih bu hadis, sıhhatı takdirinde de bir haberi vâhidir. Böyle haberi ahad ile dinimizin umumî ahkâmına aykırı hüküm verilemez.

Evet... İmanı, adaleti zâhir, icraatı bir te'vil ve ictihada müstenit olan her hangi bir zatın cehennem kütüğü olacağına kail olmak, İslâm akaidile kabili telif değildir. Binaenaleyh "kasitûn" tabirinin Hazreti Muaviyeye ve emsaline ait veya şamil olduğu aslâ iddia edilemez ve her kasitin cehennem odunu olması icabetmez. Nice zalimlerin tâib veya afv-i ilâhiye nâil olacakları kaviyen me'muldur.

---

[63] Tathirilcenan. S: 83.

É Şunu da burada kaydedelim ki, Ruhulbeyan tefsirinde hakikaten pek güzel şeyler yazılmış, olduğu gibi tefsir ile alâkası olmayıp mücerret va'z veya fazla malûmat i'tal maksadıyla yazılmış tenkide, muhakemeye gayri mütehammil şeyler de vardır. Bunların hepsini aynı hakikat telâkik etmek câiz olamaz.

Bakınız!... فَاَمَّا الْقَاسِطُونَ nazmı Celili münasebeti ile yukarıdaki malûmatı vermiş olan İsmail Hakkı merhum:

فَلَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الْكَافِرِينَ

Âyeti kerimesinin tefsiri sırasında da şu malûmatı veriyor: "Şer'an küfrü sâbit olmayan kimseye lânet edilmesinde hata vardır. çünkü onun hatimei hali malûm değildir, çok kere bir kâfir ihtida veya bir fâcir tevbe edip de Allah indinde mukarreb olarak vefat edebilir. Görülmüyor mu ki: Vahşi, Nebiyi zişanın amcası Hazma Radıyallahü anhi öldürmüştü. Sonra Resuli Erkemin elinde Müslüman oldu da Allah Taalâ kendisini cennetle müjdeledi. Bu, Yezidin de tevbe, rucû etmiş olması muhtemeldir. Artık bu ihtimal mevcut iken lânet etmeyen kimse için bir hüccettir. Zira Yazîdin de tevbe, rucû etmiş olması muhtemeldir. Artık bu ihtimal mevcut iken lânet olunamaz" [64].

Görülüyor ya! Aynı müfessir, bunları da yine aynı tefsirinde yazıyor, Yezît hakkında bile böyle ihtiyatlı harekette bulunmanın lüzumunu naklediyor. Artık böyle bir

---

[64] Ruhulbeyan c: 1 s: 122.

zat, Hazreti Muaviyenin ve emsalinin "Kasitun" dan bulunduğuna kail olur mu?.

Artık bu gibi zatları, lüzumsuz, asılsız iddiaları isbat için şahid göstermekten çekinmelidir.

*** (5) Soru:**

Kur'andaki "şecerei mel'une" den murat, Ebu Süfyan ile oğlu Muaviye midir?. Garâibi Kur'anın إِنَّا أَنْزَلْنَا sûresinde böyle yazmış olduğuna ne dersiniz?

Cevap:

Bu iddia da aslâ doğru değildir. Garâibi Kur'anda veya herhangi bir tefsirde böyle bir şeyin bir rivayet, bir te'vil olmak üzere yazılmış bulunması, bunun bir hakikat olduğunu göstermez, bir müfessir tefsirinde duyup işittiği şeyleri kaydedebilir, fakat mücerret böyle kaydetmekle onun hakikate mukarin olduğunu iddia etmiş sayılmaz.

Maahaza me'haz olarak gösterilen "Garâibi Kur'an" bir tefsir kitabı midir?. Bu unvan ile yazılmış birçok kitaplar vardır. bunlar birer tefsir değil, belki Kur'anı mübinin ba'zı elfazı garibesini izaha mahsus eserlerdir. Bunların bir kısmı, hiç de muteber değildir. Biz bunları (Tabakatül' müfessirin) adındaki eserimizde kaydetmiş bulunuyoruz. Bunlar ile dinî akideler, esaslar hakkında istidlâl edilemez.

* Şüphe yok ki Kur'anı Kerimde beyan olunan "şecerei mel'une" yi böyle bir iki kimseye veya bir sülâleye kat'i surette ait göstermek, Kur'anı gelişi güzel tefsir etmek ve elfazı Kur'aniyyeye kıymet vermemek demektir. O zaman hiçbir lâfzın hakiki bir kıymeti, bir mânası

kalmaz. Şecerei mel'uneyi hangi bir şahıstan ibaret göstermek nihayet zayıf hattâ bâtıl bir te'vilden veya hangi bir zayıf veya mevzu haberi nakilden başka olamaz.

* Kazı Beyzavî, tefsirinde diyor ki:

وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ

Nazmı celîlindeki şecereden murat, Zekkum ağacıdır. Müşrikler, bunu işitince demişlerdi ki: "Muhammed – Aleyhisselâtü vesselâm - Cehennemin taşları yaktığını, erittiğini zu'm ediyor, sonra da orada ağaçların biteceğini söylüyor, bu hiç olur mu?" bîçareler, bilmiyorlardı ki, Allah Taalâ her şey'e kadirdir.

Bu ağacın mel'un olması, mecaz tarikiyledir. Bununla bundan tatacakların mel'uniyeti murattır. Bu ağaç, şeytan ile, Ebu Cehil ve Hakem ibni Ebil'as ile de te'vil edilmiştir.

* Tefsîri Kebirde ve Sıracımünirde de bu şecere hakkında İbni Abbas Hazretlerinden iki kavil rivayet ediliyor. Bir rivayete göre bundan murat, beni Ümeyyeden olan Hakem İbni Ebil'as'tır. Müfessirlerden Vâhidî, bu te'vili uzak görmüştür. Diğer bir rivayete göre ise bu şecereden murat, "Küşuf" denilen bağ sarmaşığıdır ki, ağaçların dallarına sarılır, yerde kökü, yaprağı, gölgesi bulunmaz, Hayri ve menfaati olmayan şeyler buna teşbîh edilir. [65]

* Buharîi şerifte de bu ağaçtan murat, Zekkum ağacı olduğu tasrih edilmiştir. Zaten şu âyeti kerime de bunu göstermektedir:

---

[65] Essiracülmünir. C: 2. s: 317.

اَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ اِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ

Görülüyor ya, en muteber kitaplarımızda şerecei mel'une ne suretle tefsir ve te'vil ediliyor. Bunların hiç birinde Hazreti Muaviyeden vesair sahabeden biri zikredilmemektedir. Bunun şeytandan veya Ebu Cehil gibi bir kâfirden kinaye olması da mücerret bir te'vîden ibaret sayılıyor. Artık böyle muhtelif surette tefsir ve te'vîl edilen bir şey ile bir Müslüman ve bilhassa bir sahabî aleyhine hüküm verilebilir mi?. Böyle bir iddiadan yalnız diyanet namına değil, ilim ve fen namına da sıkılmalıdır.

Bu mevzuu biraz daha izah edelim. Bu şecereyi beyan eden âyeti kerime şudur:

وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي
أَرَيْنَاكَ إِلاَّ فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ
وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلاَّ طُغْيَانًا كَبِيرًا

Meâli âlisi: "Resulüm!. Yad edersin ya, sana demiştik ki: Şüphesiz Rabbin insanları – ilmiyle – ihata etmiştir. Sana göstermiş olduğumuz rü'yayı ve Kur'anda lâ'net edilmiş olan ağacı da nâsa bir fitneden = bir imtihandan başka kılmadık. Biz, onları korkutuyoruz, fakat bu, onlara büyük bir taşkınlıktan = haddi tecavüz etmekten başka bir şey artırmıyor" yine gafletten, isyandan ayrılmıyorlar.

Bu âyeti kerimedeki "rüya" dan murat, Ebussuud efendi tefsirinde de yazıldığı üzere, bir rü'yettir, ya'ni: bir

şeyi göz ile görmektir. Esasen rüya ile rüyet bir manâyadır. Rüya uykuda görülen şeye ve bir şeyi uykuda görmeğe denildiği gibi bir şeyi uyanıkken gündüzün veya geceleyin görmeye de denir. Bu cihetle bu âyeti celiledeki rüyadan murat, esahh olan kavle göre Resuli Erkemin Miraç gecesinde birçok âlemleri müşahede buyurmuş olmasından ibarettir. Bu âyeti kerimenin "İsrâ sûresi" nde bulunması da buna bir delildir.

İşte bir takım kısa düşünüşlü kimseler, Resuli Erkemin bu Miraç gecesindeki gördüklerini inkâr ettikleri gibi Cehennemde, o ateş kaynağında bir ağacın nasıl bitip yaşayacağını da inkâr ve istib'ad ettiklerinden bu babtaki beyanat, kendileri için bir fitne olmuş, kendilerinin tuğyanına sebep bulunmuştur. Bunların kudreti ilâhiye ile vücude gelebileceğini düşünemeyip delâlette kalmışlardır.

* Velhasıl: Fahri Razînin de beyanı veçhile bu âyeti kerimedeki rüya ile şecerenin en sahih tefsiri budur, müfessirlerin ekserisinin kavli bundan ibarettir [66].

İmam Kurtübinin "El –Cami' liahkâmil' Kur'an" adındaki tefsirinde ve Şevkâninin "Fethülkadir" unvanlı tefsirinde de – müfessirlerin cumhuruna göre – "Şecerei mel'une" den muradın Zekkum ağacı olduğu tasrih ediliyor. Kezalik: Bu rüyadan muradın, Mi'raç hâdisesi, şecereden muradın da Zekkum ağacı olduğunu ve bütün hüccetlerin, delîllerin bu hususta toplanmış bulunduğunu İbni Kesir, naklediyor ve bu cumhurun yanında başkalarına i'tibar olunamayacağı kaydolunuyor. Binaenaleyh bu gibi

---

[66] Tefsiri kebir. C: 5 s: 69.

hususlarda zayıf kavillere, mechul kimselerin sözlerine kıymet verilemez, bir hüküm bina edilemez.

*** (6) Soru:**

Muaviye ashabı Kiramın şahadetleri ve kitapların beyanatı veçhile Kur'anı mübinin ve Resuli A'zamın emirlerini ayak altına alarak İmamülmüslimine bagy ve isyan edip Müslümanlar arasında ilk def'a fitne ve fesat sokarak iki yüz küsur bin mü'minin kanlarının dökülmesine ve İmamül' müsliminin şehadetine sebep olmuş değil midir?.

Cevap:

Bu sual de tahlîle, tashihe muhtaçtır. Şöyle ki: Hazreti Muaviye, kur'anı mübinin ve Resuli Erkemin emirlerine her veçhile itaati bir vecibe bilen yüksek bir müslümandır, o bunlara amden muhalefet etmiş olamaz. Fakat masum olmadığı için bu hususta bazı yanlış hareketleri görülmüş olabilir. Ümmeti merhume arasında kur'anı Kerimin ve Hazreti Peygamberin emirlerine hakkiyle riayet edip kendisinden asha hatâ, muhalefet sudur etmemiş kaç zat gösterebilir. Ancak Allah Taalâ gafurdur, rahimdir, kullarını hemen hata ve muhalefetlerinden dolayı ubûdiyeti şerefinden mahrum, İslâmiyet sahasından tard etmez. Elverir ki yapılan hatâ ve muhalefet bir küfr-ü şirkten ibaret bulunmasın.

* Hazreti Muaviyeye gelince bütün ehli sünnet uleması müttefiktirler ki, onun Hazreti Aliye karşı muhalefeti bir içtihad neticesi idi. Şöyle ki; Amca zadelerinden olan Haz-

reti Osman mazlumen şehid edilmişti. Katilleri meydanda dolaşıp duruyorlardı, Hazreti Osmanın evlâdı, babalarının katilleri hakkında kısas icrasını istedikleri halde bu hükmi şer'î yerine getirilmemişti. Bunu yerine getirecek olan da – Emirülmü'minin olması cihetiyle – Hazreti Ali idi. Artık bu hususta Hazreti Osmanın evlâdına Müslümanların ve bilhassa kendi amca zadelerinin müzahareti bir vazife teşkil ediyordu, aksi takdirde bir emri dininin ayaklar altına alınmış olacağı zannedilmişti. Bunun içindir ki Ümmül'mü'minin Hazreti Aişe ile aşerei mübeşşereden Hazreti Zübeyr ve Talha da bu emrin temini icrası için muhalefete geçmişlerdi. Deniliyordu ki: "İmam Ali (Kerremallâhü veçheh), eğer imameti kübra makamını ihraz etmiş ise kuvvet ve satvet sahibi olacağından bu kısası icra etmelidir. Ve eğer bunu icraya muktedir değilse demek ki henüz İmamül'müslimiyn değildir, şayet bu kısası kasden tatbik etmiyorsa Hak Taalâya asî olmuş olacağından biz kendisine nasıl tâbi' olabiliriz?. Allah Taalâya ma'siyyeti icap eden hususta mahlûka itaat câiz değildir."

لاَ طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ عِنْدَ مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ

İşte Hazreti Muaviye de bunları nazara alıyor, bey'attan kaçınıyor, bir hakkı şer'înin bir an evvel yerine getirilmesini istiyordu. Biz bu hususa dâir evvelce de biraz izahat vermiş bulunuyoruz.

Filvaki Hazreti Ali haklı idi, içtihadında – Allahü a'lem – musîb idi, fakat hazreti Muaviyenin içtihadı da hatâ olsa bile hakkında Afvi ilâhinin tecellisine ve belki de bu yüzden me'cur olmasına kâfi idi.

Binaenaleyh kur'anı Azîmin ve Peygamberi Zîşanın emirlerine karşı Hazreti Muaviyenin riâyetsizlikte bulunmuş olduğu iddia edilemez.

* Hazreti Muaviyenin bağy-ü isyanına gelince buna dâir ileride izahat vereceğiz. Ancak burada şunu arzedelim ki: Buğy denilen hareket, bir içtihada, bir te'vile müstenit, veliyyülemrin gayrimeşrû zannedilen bir muamelesine karşı isyandan ibaret olduğu cihetle her halde mezmum bir hareket sayılmaz ve sahibi Ehli sünnetin Cumhuruna göre tefsîk edilmez. Kütübi fıkhiyemizde mufassalan yazıldığı üzere bağilerin haklarında da tamamen İslâm hükümleri câri olur.

* Sonra Müslümanların arasındaki ilk fitneye gelince bunu Hazreti Muaviyeye isnat etmek, tarihe karşı bir buhtandır. Malûmdur ki, Müslümanlıkta ilk fitne, Hazreti Osman'ın şahadetini intac eden ve ondan sonraki fitneleri doğuran, Mısırlı, Basralı, Kûfeli ihtilâlcilerin vücude getirmiş oldukları fitnei azimedir.

Hazreti Ali'nin şahadetine sebep olan da Hazreti Muaviye değildir. Belki İmam Ali'nin ordusundan ayrılmış, kendisine cephe almış ve hattâ Hazreti Ali'yi de, Hazreti Muaviyeyi de tekfire cür'et göstermiş olan haricîlerdir.

Cemel vak'asından da Siffiyn vak'asından evvel vücude gelmiş olduğunu unutmamalıdır.

* Tathirülcenanda deniliyor ki: "İmam Ali'ye karşı muhalefete başlamak hâdisesini yalnız Hazreti Muaviye'ye tahsîs etmek, hoş görülmeyecek bir tahakkümdür. Bu hususta kendisine ecilei sahabeden ve tâbiinden nice zatlar da muvafakatta bulunmuşlardır. Bilhassa

mertebeleri Hazreti Muaviye'den daha yüce olan Hazreti Aişe, Hazreti Zübeyr, Hazreti Talha ve kendileriyle beraber olan sair bir kısım sahabei Güzin, İmam Ali ile mukateleye, Hazreti Muaviye'den evvel başlamışlardı. Bunların bu husustaki te'villeri, Hazreti Osman'ın kâtillerini vârislerinin kısasen katl ettirmelerine İmam Ali'nin mani' olmuş olması idi. İşte Hazreti Muaviye'nin te'vili de bundan ibaretti. Nasıl ki o ecillei sahabe, bu te'vil ile mukateleyi mubah görmüşlerdi, Hazreti Muaviye'de bu te'vil ile bunu mubah itikad etmişti."

" Bu zatlar, İmam Ali ile böyle mukateleyi mubah gördükleri halde Hazreti İmam, bunların bu butlânı kat'î olmayan te'villerine bakarak: اِخْوَانُنَا بَغَوْا عَلَيْنَا = Kardeşlerimiz bize karşı serkeşlik ettiler) diyerek kendilerini ma'zur görmüştü. Muhaddis İbni Ebi Şeybe bunu aenediyle rivâyet etmiştir." [67] demek ki mukatele, şer'i müevvel üzerine vuku' bulmuştu.

Sıffiyn vak'ası hakkında İslâm âlimlerinin kanatlarına burada biraz işaret edeceğiz. Şöyle ki: Bazı zevata göre Sıffiyn harbini vücuda getiren her iki taraf da müctehid, müteevvil olduğundan musîb idi. Çünkü birçok usuliyyûne göre her müctehid, kendi ictihadını sarf ettiği için musîb sayılır. Kelâm, hâdis fıkıh ulemasından birçoklarının kanatları böyledir. Eş'arîlerin ekserisi ve Hanefî, Şafif fukahasının bir çokları buna kaildir. Bazı zatlara göre de bu iki taraftan lâaletta'yin biri musîb idi. Kerremiyyeden bir taife buna kaildir.

---

[67] Tathirülcenan, s: 75.

Bir çok zevata göre de bu vak'ada Hazreti Ali musîb, Hazreti Muaviye ise bir müctehidi muhtî idi. Mezahibi erba'a ulemasından birçokları buna kaildir. Bir kısım zatlar da demişlerdir ki: Evlâ olan, bu kıtale meydan verilmemekti. Çünkü bu bir fitne kıtali idi, Vâcib veya Müstahab bir kıtal değildi. Bunu terk etmek, iki taraf için de hayırlı idi. Şu kadar var ki, bu hususta İmam Ali, Hazreti Muaviyeden hakka daha yakındır. İmam Ahmed'in, ekseri ehli hadisin, b.birçok fukahanın ve ekâbiri sahabe ile tâbiinin kavilleri de böyledir. Bunun içindir ki ekâbiri islâmdan bir çokları bu harplere iştirâk etmemişlerdir. Hattâ İmran İbni Hüseyn (Radıyallahü anh) bu iki fırkaya silâh satılmasını nehyeder, "Bu fitne zamanında silâh satmaktır" derdi. Sahabei kiramdan Üsamet ibni Zeyd, Muhammed ibni Mesleme, Sa'd ibni ebi Vakas gibi zatlar bu kanatta idiler.

Binaenalyh ehli sünnetin mezhebi, ashab arasındaki münazaattan lisanları tutmaktır. Çünkü hepsinin faziletleri sabit muhabbet ve muvalâtı vacibtir. Olabilir ki, onların bu hususta indallah makbul olan özürleri bulunur da başkalarına gizli kalmış olur ve bunlardan bazıları tövbe etmiş, bazıları da Allah'ın mağferetine nâil olmuş olabilir. Bunların aralarındaki münazaalara dalmak, birçok insanların kalplerine buğz ve adavet düşürür. Artık insan bu babda muhti, belki de âsı olur. öyle ise insan kendi nefsine bakmalıdır[68].

Görülüyor ya, Hazreti Muaviye aleyhinde alelitlâk ashabı kiramın şahetleri kitapların beyanatı mevcut değildir.

---

[68] Minhacüs sünne c: 2. s: 219.

Onun lehi ve yazılanlar, söylenilenler, aleyhine yazılanlardan, söylenilenlerden daha çoktur, bir kısım tarih kitaplarının ve bir takım ehil bid'attan bulunan gayri ilmi mezheb sapilerinin her iki taraf lehine veya aleyhine yazdıkları şeyler ise asılsız veya mubalâgalı birer hikâye kabilinden olduğu cihetle bu bapta bir sened olamaz.

* İbni Teymiyye diyor ki: "Rafizî taifesi, İmam Ali'ye karşı mukateleye kıyam edenler hakkında işi i'zam edip Hazreti Osman'ı katledenleri ise medh ederler. Halbuki, Hazreti Osman'ı katledenler hakkındaki zem ve günah daha büyüktür. Çünkü Hazreti Osman'ın hilâfetinde nâs'ın ittifakı vardı. Hazreti Osman bir müslimi katletmiş değildi. Bilâkis ona karşı hilâfetinden ayırmak için mukatelede bulundular. Onun velâyetinde devam etmesi hakkındaki mazereti, İmam Ali'nin kendisine nâ'sın itaatını talep hususundaki mazeretinden daha kuvvetlidir."

"Hazreti Osman sabr etti, nefsini müdafaada bulunmaksızın mazlûmen şehid oldu. imam Ali ise Muaviye'nin ashabını öldürmeğe başladı. Halbuki bunlar kendisine karşı mukatelede bulunmuş değildiler. Yalnız kendisine mübayaadan intina ediliyorlardı."

"Sonra İmam Ali, Muaviye'yi azle mübaderet etti, halbuki o azle mustahak değildi. Çünkü Nebiyi Zişan hazretleri Muaviye'nin babası Ebu Süfyanı Necrana vali ta'yin etmişti. Resulullâh, ahirete irtihal buyurdu, Ebu Süfyan halâ orada vali bulunuyordu. Peygamber Efendimizin birçok ümerası, Beni Ümeyyeden idi. Hattâ Mekkei Mükerremenin fethinden sonra oraya Beni Ümeyyeden bir genç olan "Attab İbni Esid'i vali tayin etmişti. Halid İbni

Saidi, Eban İbni Saidi de me'muriyetlerde istihdam buyurdu."

"Bilâhara Hazreti Sıddık da, Hazreti Ömer de bunları vilâyetlerde bulundurdular. Halbuki Hazreti Ali'ye Hazreti Muaviye'yi azl etmeyip muvakkaten olsun istidam etmesini tavsiye ettiler, "Ya Emirülmüminin! Onu bir ay kadar vali ta'yin et, sonra kendisine ebediyyen azl edersin" dediler. Fakat Hazreti Ali dinlemedi. Şüphe yok ki, onu valilikte bulundurması, onun ya istihkakından veya kalbini te'lif ve isti'taftan dolayı maslahata muvafık olurdu."

"Resuli Ekrem hazretleri, İmam Ali'den afdal olduğu halde Hazreti Muaviye'den afdal olmayan babası Ebu Süfyanı vali ta'yin etmişti. Şimdi İmam Ali, Hazreti Ebu Süfyandan afdal olan Hazreti Muaviye'yi vali ta'yin etmeli değil mi idi? [69].

Filhakika İbni Abbas hazretleri de İmam Ali (Keremallâhü veçheh) ye bu yolda tavsiyelerde bulunmuştu. Hattâ bir kere: "Ya Emirülmüminin! Senin şecaatında söz yok, fakat siyasetinde isabet görülmüyor" demişti. Hattâ Hazreti Ali, kendisine karşı yapılan muhalefetleri ve bu tarzda söylenilmiş olan sözleri "Nehcül" da münderiç biri ihütbesinde şu veçhile hikâye buyurmuştur:

وَفَسَدْتُمْ عَلَى رَأْيِي بِالْعِصْيَانِ وَالْخِذْلاَنِ حَتَّى قَالَتْ قُرَيْشٌ،
اِنَّ ابْنَ اَبِي طَالِبٍ رَجُلٌ شُجَاعٌ وَلَكِنْ لاَ عِلْمَ لَهُ بِالْحَرْبِ

[69] Minhacüs sünne. C: 2 s: 222.

Ya'ni: İsyan ile, yardımı terk ile re'yimi bozdunuz, tâ ki Kureyş: "Ebu Talibin oğlu, şecaatli bir kişidir, fakat onun savaşa bilgisi yoktur, der oldular" [70].

* Yine Şeyhul'islâm ibni Teymiyeden naklen şu sözleri de ilâve edelim: "Gerek İmam Ali'nin ve gerek Hazreti Muaviye'nin taraftarları görünen kimseler arasında öyle zümreler var idi ki, bunlar ne Hazreti Ali'nin, ne de Hazreti Muaviye'nin sözlerini dinlenmiyorlardı. Bu iki zat, kan dökülmesine meydan vermemek istiyordu. Fakat mağalûp bir vaziyette kalmışlardı. Bir kere fitne parladı mı, onu söndürmekten hükema âciz kalır."

"İki tarafın ordularında (Eşteri Nehaî), (Haşim İbni Utbe), (Abdürrahman ibni Halid), (Ebu a'verisselemi) ve benzerleri gibi kitale haris serkerdeler var idi. Bunlardan bir taife,. Hazreti Osman'ın intikamını almayı son derece istiyordu. Diğer bir taife de Hazreti Osman'dan nefret edip duruyordu. Kezalik; bir taife, İmam Aliye yardım ediyor. diğer bir taife de ondan nefret duyuyordu. Sonra Hazreti Muaviyenin ashabı, hasatsan Hazreti Muaviye için harp etmiyorlardı. Belki başka sebep/lerden dolayı savaşa başlamışlardı. Fitne kitali, cahiliyet kitali gibidir ki, ehlinin maksatları, itikatları rabt ve zabt altına alınamaz" [71]

İşte bütün bu yazılardan anlaşılıyor ki, siffiyn bâdiresi, ister istemez vücude gelmiş, bundan dolayı Hazreti Ali de, Hazreti Muaviye de müteessir bulunmuştur. Artık bunun mes'uliyetini Hazreti Muaviyeye yüklemek doğru olamaz.

---

[70] Nehcülbelâğe. S: 78. Tarihi Kâmil.
[71] Minhacüs sünne. C: 2. s: 222.

وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ قَدَراً مَقْدُوراً.

* Sıffiyn harbi yüzünden iki yüz küsûr bin müminin kanlarının dökülmüş olmasına gelince, bu hale elbette pek çok acınır. Bundan dolayı elbette kalplerimiz cerihadardır. Mamafih şunu da kaydedelim ki, bu mıkdar pek fazla gösterilmiştir. Sıffiyn vak'asında Hazreti Alinin fırkasından yirmi beş bin, Hazreti Muaviyenin fırkasından da kırk beş bin kimse şehid düşmüştü [72].

Maalesef İslâm tarihinde bundan daha feci' hâileler vücude gelmiştir. Yalnız Sıffiyn faciasını bahane ederek bir takım ea'zima karşı hakarette bulunmaya bugün bizlerin ne hakkımız olabilir?

* Hani, Hazreti Alinin hanedanı namına hareket eden, sonra da vichei azimetini değiştirip Abbasiler için temin ettiği hükûmet ve saltanatın kahrine uğrayarak mahv-ü münderis olan Ebu Müslimi Horasanînin dökmüş olduğu Ehli İslâm kanlarını da bir düşünmeli değil midir.

* Hangi maksatla, hangi intikam emeli ile hareket ettiği Hak taalâya ıyan olan Ebu Müslimi Horasanî, Abbasîler namına muharebelerde öldürdüğü Müslümanlardan başka Beni Abbasa karşı itaatlarında şüpheli olmaları behânsile altı yüz bin ma'sûmu da oklar ile, taşlar ile vura vura şehid etmiş. Bunlar Müslüman değil mi idiler?. Bu faciaları İbni Esur ve sair müverrihler yazmışlardır. Ne için bu mazlûm şehidlerden dolayı bir sedayı teessüf duyulmuyor?.

---

[72] Mürûcüzzeheb. Kısası Enbiya c: 7 s: 103.

* Yine hangi hain, intikamcı kimselerin gizli ve âleni teşvikiyle idi ki Emin ile Me'mun arasında, bir hanedane mensub bu iki kardeş beyninde muharebeler devam ederek bilerce Müslüman kanı seller gibi akıp gitmişti. Bunlar, beni Ümeyyeden değil, beni Haşimden idiler. Hazreti Alinin kendi muhterem ahfadı arasında da nice kanlı muharebeler vukua gelmiş olduğu tarihçe sâbittir, bu hususta şu adlı kitabı okumak kâfidir.

خُلاَصَةُ الْكَلاَمِ فِي بَيَانِ اُمَرَاءِ الْبَلَدِ الْحَرَامِ

Ne için bunlardan dolayı da bir taraf hakkında teessüf ve telehhüf sadaları yükselmiyor?

* Maksadımız yanlış anlaşılmasın, biz şimdi bu gibi sadaların yükselmesine asla taraftar değiliz. Allah Taalâ iki tarafın taksiratını afv buyursun. Ancak şunu demek istiyoruz ki, Sıffiyn bâdiresinin yad edilip durması; ashabı kiramdan bir kısmına adavet ve hakaret göstermek ve bu sebeple Müslümanların arasına tefrika düşürmek için öteden beri bir behâne ittihaz edilegelmiştir. Artık bu gibi hallerden vazgeçmeli, başkalarına bir gaflet eseri olarak âlet olmamalı. İslâm birliğini ihla edecek hallerden çekinmelidir. Mazideki bir takım elîm hâdiselerden dolayı eslâfi tahkir etmekte faide yoktur. Bizim için lâzım olan geçmişten ibret almaktır. Mazideki nâhoş hallerin tekerrürüne meydan vermemektir, Müslümanların arasındaki din kardeşliğinin asârını tecelli ettirmeğe elbirliğiyle çalışmaktır.

يَدُ اللهِ عَلَى الْجَمَاعَةِ ، كُونُوا عِبَادَ اللهِ اخْوَانًا

*** (7) Soru:**

Muaviye, İmam Ali ile muhiblerine şehadetlerinden sonra altmış dokuz sene Cum'a ve Bayram günlerinde minberlerde lâ'net etmiş ve ettirmiş midir? Bu lâ'net:

لاَ تَسُبُّوا اَصْحَابِي وَمَنْ سَبَّهُمْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللهِ

ve

سِبَابُ الْمُؤْمِنِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ

Hadisleri mucibince memnu' değil midir?.

Cevap:

Bu suale cevap vermeden evvel şunu kaydedelim ki lâ'net ya Müslim veya gayrımüslim bir kimse hakkında vaki olmuş olur. Müslim hakkındaki lâ'netten maksat, kerametten o müslimin uzak bırakılmasından ibarettir. Nitekim اَلْمُحْتَكِرُ مَلْعُونٌ hadisindeki lâ'netten murat, budur, onun ebrar derecesinden matrudiyetidir, yoksa gaffarın rahmetinden matrudiyeti değildir. Gayri Müslim hakkındaki lâ'netten murat ise onun alel'ıtlak kerametten, rahmetten, cennetten, tard ve ib'ad edilmesi demektir [73].

---

[73] Ruhülbeyan: c: 1. s: 122.

Seb mefhumuna gelince, bu da bir kimseyi kendisinde bulunan bir şey ile zem etmektir. Sibab ise bir şahsı kendisinde bulunmayan bir vasf ile zem eylemekten ibarettir. [74]

Kimlerin haklarında la'net veya seb ve şetm câiz olup olmayacağına dair ileride malûmat verilecektir.

* Biz şimdi sualin cevabına gelelim:

İmam Ali, kerremallahü vecheh hazretlerine şehadetlerinden sonra bizzat Hazreti Muaviyenin lâ'nette veya sebü şetmde bulunmuş olduğu asla iddia edilemez. Zaten elimizdeki muteber tarih kitaplarında vesairede de buna dair bir sarahat yoktur. Ancak Şeyhülislâm İbni Teymiyenin yazdığına nazaran "Hazreti Ali ile Hazreti Muaviyenin taraftarları arasında muharebe vaki olduğu gibi telâun da vaki olmuştur. Bu iki taifeden her biri, diğerinin rüesasına dualarında lâ'net okumuşlar imiş" denilmiştir ki: Bu iki taieden her biri namazlarda diğerinin aleyhine Kunutta, bedduada bulunmuştur. El ile kıtal ise dil ile telâundan daha büyüktür. Bunların bu mütekabil hareketleri, ister günah olsun ve ister bir içtihad neticesi olarak hatâ ve sevap bulunsun tövbe etmiş, mağfireti ilâhiyeye ermiş olmalarına mani' değildir, yahut evvelce yapmış oldukları hasenât sebebiyle veya uğramış oldukları mesaib dolayısıyla bu hareketlerinin mes'uliyetinden kurtulmuş olmaları da melhuzdur."

"Garibi şudur ki: Rafiziler, Hazreti Ali'ye seb'edilmesini münker gördükleri halde kendileri Hazreti Sıddıka, Hazreti Ömere, Hazreti Osman'a ve daha birçok

---

[74] Camiüssagir haşiyesi. C: 3. s: 56.

sahabei kirama ve anlara muhabbet edenlere seb ve şetm etmekten geri durmazlar. Hazreti Muaviye ve onun gırkası, Hazreti Ali'yi asla tekfir etmemişlerdir, bu fazihayı hariciler irtikaf etmişlerdi. Rafizîler ise daha bir çok zevatı tekfir ederek haricîlerden şerir bulunmuşlardır" [75]

* Evet... Emevîlerden bazılarının hutbelerde Hazreti Ali hakkında seb etmek fezahatine cür'et etmiş oldukları tarihlerde mukayyeddir. Bu seb, öyle söğüp saymadan ibaret olacağı asla tahmin edilemez. Olsa olsa Hazreti Ali'nin harekâtını tenkitten, yaptığı muharebelerin yerinde olmadığını beyandan, Hazreti Osman'ın katillerine karşı müsameha göstermiş olduğunu iddiadan ibaret olabilir. Yoksa büyüklüğü, fazıl ve kemali bütün Müslümanlarca müsellem olan bir zata karşı lâ'nette, seb ve şetemde bulunmaları kabil değildir. Buna ne zamanın, ne de zeminin hali mütehammil olamazdı.

* Şunu da düşünmeli ki, arada bir muharebe vuku' bulmuştu, iki taraftan her biri kendisini haklı görüyordu. İhtimal ki bunlardan her biri diğer tarafı tenkid ediyor, o tarafın yolsuz hareketini, gayrı lâyık ahvalini söylüyor, hasımlarını bâdirelere sevk etmiş olmaların azabı ilâhiye müstahlık olduklarını iddiâ ediyordu.

Arada kanlar dökülmüş, bahusus Hazreti Osman gibi bir zatı âli, islâma o kadar hizmet etmiş bir halife, mazlûmen öldürülmüştü. İki taraftan her biri kendisini haklı görüyordu. Artık bunlar; kendilerinin haklı, diğerlerinin haksız, muhti olduğunu isbat mecburiyetinde idiler.

---

[75] Minhacüssünne. C: 2. s: 225.

Acaba umuma karşı minberlerden verilen nutuklarda bunlar mı bahis mevzuu oluyordu? Bunlar bizce meçhul.

Maahaza o mübarek, kutsî tiynet İmam Ali Radıyallâhü anh Efendimiz hakkında mübalatı diniyyesi noksan ba'zı kimseler, böyle bir cür'ette bulunmuşlar ise bundan Hazreti Muaviye'yi mes'ul tutmaya kimsenin hakkı olamaz. Çünkü onun bu cür'ete razı ve taraftar olduğuna hükm edilemez. Bazı tarihlerin mübalâğalı yazıları ise bu hususta bir hüccet teşkil edemez.

* Velhasıl: Hazreti Muaviye'nin Hazreti Ali'ye böyle bir seb ve lâ'nette bulunduğu ve buna muvafakat ettiği müstebeddir.

Evvelâ: Hazreti Muaviye'nin Hazreti Ali'ye karşı ne hayatında, ne de şahadetinden sonra seb ve lâ'net ettiğine dâir ihticace Salih bir rivayet yoktur. Bilâkis Hazreti Ali hakkında hürmetli bulunduğu birçok sözlerinden, hutbelerinden anlaşılmaktadır. İmam Ali'ye isnad edilen hutbeler, nutuklar ile Hazreti Muaviye'ye nisbet edilen nutuklar, mektuplar mukayese edilirse İmam Ali Hazretlerinin Hazreti Muaviye'ye karşı daha tenkitkâr bir lisan kullanmış olduğu görülür.

Saniyen: Hazreti Muaviye, İmam Alinin şahadetinden sonra yirmi sene kadar lâ'net veya seb ve şetem etmiş ve ettirmiş olduğu nasıl iddia edilebilir?. Bu bir su'i zandan ibarettir. Bilâhere böyle bir fezahata başkaları cür'et etmiş ise bundan Hazreti Muaviye mes'uldeğildir.

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرَى

Salisen: Hazreti Muaviye, hasunlarının da itiraf ettikleri vechile son derece halîm, selîm, hekîm, fetin bir zat idi. Muhiti de adabı şer'iyeye riayet eder, binlerce sahabei kiram ile, e'azımı tibiîn ile dolu idi. Artık böyle bir muhitde İmam Ali hazretlerine iddia edilen tarzda la'net edilmesi aklen tasavvur olunamaz. Böyle bir şeyi, değil dahi sayılan Hazreti Muaviye, ufak bir idareci bile muvafık göremez.

Rabiyen: Hazreti Muaviye, seb ve la'net hakkındaki Ehahidi Şerifeye elbette bizlerden daha ziyade muttali, daha ziyade riayetkâr idi. Buna rağmen İmam Aliye seb ve la'nete nasıl cüret edebilirdi?. O kadar fâzıl, o kadar dûrbin olan bir zat, uhrevî mes'uliyeti ve milleti islâmiyenin nazarı nefretini kazanacağını hiç düşünmez mi idi?.

Bu mütalaamızı teyid için büyük müctehid, müverrih İbni Ceririn tarihinde mukayyet olan bir kıssayı burada kaydedelim. Şöyle ki: Büsribni Ebi Ertat, Hazreti Muaviyenin yanında İmamı Ali hazretlerine atıp tutmak istemişti. Yanlarında bulunan Ömer İbnilhattap hazretlerinin oğlu Zeyt, eline aldığı bir asa ile vurup Büsri yaraladı. Hazreti Muaviye, evvelâ Zeyde: "Şam Ahalisinin ulusu bulunan bir ihtiyara kasdedip vurdun" dedi. Sonra da Büsre dönüp: "İmam Aliye şetm ediyorsun o, Zeydin dedesidir. Hazreti Faruğun oğlu, nasın başı üzerindedir, sen zanneder misin ki, bu dil uzatmaya o sabr eder" dedi ve her ikisini hoşnut eyledi [76] .

[76] Tarihül' ümem ve Elmülûk, cilt 6 sahife 187.

Görülüyor ya, Hazreti Muaviye bir zatı bile darıltmak istemiyor, bunu münasip görmüyor, artık yapacağı bir seb ve şetm ile yüzlerce ehli beyti, binlerce sahabei güzini darıltmak, aleyhinde bir ceryana vücut vermek ister mi idi?

* Doğrusu biz böyle bir suali muvafık bulmuyoruz. Bu gibi sualleri ileri süren kimseler için elzem olan, bundan ondört asır evvel ceryan etmiş bir hâdiseyi kurcalamak değildir. Belki irat ettikleri hâdisleri güzelce düşünüp ashabı kiramdan her hangi birine karşı hakareti seb ve lâ'neti işrab edecek sözlerden, tenkitlerden kaçınmaktır. Hazreti Ali, sahabei kiramdan olduğu gibi Hazreti Muaviye de sahabedendir. Bunda bütün milleti İslamiyenin ittifakı vardır. o halde Hazreti Ali hakkında lâ'net, seb ve şetm câiz olmadığı gibi Hazreti Muaviye hakkında da câiz değildir, her ikisi hakkında da bu gibi fezahatlere cür'et etmeden son derece sakınmalıdır. Çünkü hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur: [77]

لاَ تَسُبُّوا اَصْحَابِي مَنْ سَبَّ اَصْحَابِي فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللهِ وَالْمَلاَئِكَةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَ

Ya'ni: "Ashabıma seb etmeyiniz, her kim onlara seb ederse üzerine Allah Talânın ve bütün meleklerin, insanların lâ'neti olsun" Bu hadisi şerifte Ashab mutlâktır, artık Hazreti Aliye seb etmek, lâ'nete sebep olacağı gibi Hazreti Muaviyeye veya sair her hangi bir sahabeye seb etmek de

[77] Taberani. Savaik. S: 156.

lâ'netin teveccühüne sebep olacaktır. Artık zamanımızda böyle bir seb ve şetme sebebiyet verenler de bunun ma'nevî mesuliyetini düşünsünler!.

* Sonra [78] سِبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ hadisi şerifinde yanlış anlamamak lâzımdır. Sibab, yok yere iftira kabilinden olarak bir kimseyi zem etmekten ibaret olduğu cihetle bu bir fasıktır, bir masiyettir. Fakat şüphe yok ki Ashabı kiramdan hiç biri diğeri hakkında bir içtihada, bir kanata müstenit olmaksızın mücerret bir iftira olmak üzere böyle bir harekette bulunmuş değildir. Onların diyanetleri, ahlakça selâbetleri buna mani'dir.

Mü'mini katl cihetine gelince bu da mutlak surette bir küfür değildir. Meselâ: Bir mü'mini hatâ tarikiyle öldürmek bir küfür değildir. Bir mü'mini kısasan öldürmek bir küfür değildir. Belki bir vecibei diniyedir. Bir mü'mini kasten öldürmek de pek büyük bir günah olduğu halde bir küfür değildir. Her hangi bir mü'minin küfürden başka her hangi bir masiyet sebebiyle küfre düşeceği, imandan mahrum kalacağı, iddia edilemez. Böyle bir iddia, mezahibi islâmiyeye muhaliftir. Ancak bir şahıs, her hangi bir müslümanın mücerret bir Müslüman olduğundan dolayı katledilmesini helâl görürse işte o zaman küfre düşmüş olur. çünkü bu katl islâmiyete adavet, nassı Kuraniye muhalefet eseri olduğu için küfrü müstelzimdir.

İşte hadisi şerifteki katilden murad da budur. Nitekim bu hadisi şerifin şerhinde Azizî ve Hafnî merhumlar taraflarından denildiği üzere "Bir kimse bir Müslüman ile haksız yere kıtalı helâl görse veya bir müslümanı haksız yere

---

[78] Sahihi Buharî ve Müslim.

helâl görerek öldürse bu, bir küfr olmuş olur. bir de bu hadisi şerifteki küfürden maksat, küfri lûgavî olabilir. Küfür kelimesi, lûgatta setr ma'nasınadır. Bir mümin ile kıtalda bulunan, ona karşı yardımı terk etmiş, ezayı mubah görmüş, nimeti hayatı örtbas etmek istemiş olacağı cihetle bu hareketine küfür denilmiş olur.

Mamafih bu kıtale mübalağa tarikiyle "Küfür" tabir edilmiş olması da muhtemeldir" [79]

* Bir kere düşünmeli, Müslümanların arasında ne kadar mukateler vaki' olmuştur. Artık biz onlara bu mukateleden dolayı kâfir nazarile mi bakacağız?. Eğer bu kıtal, mutlaka küfr ise bu iki taraftan vaki' olmuştur. İki taraf da Müslüman olduğu halde biribirini öldürmeğe kıyam etmiştir. Artık bundan dolayı her hangi bir tarafın küfrüne nasıl istidlâl olunabilir?.

Binaenalyh bu gibi umumî delillere, haberi âhad kabiniden olan hadislere bakıp da dini islâmda kat'i nusûs ile sâbit bulunan alıkâma muhalif hüküm vermek câiz olamaz.

Görülmüyor mu ki, Kuranı mübinde şöyle buyurulmuştur:

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا..

"Müminlerden iki taife, birbiriyle mukatelede bulununca aralarını islâh ediniz" diye emr olunuyor. Bu iki taifeye yine mümin deniliyor. Artık mücerret kitalden dolayı Müslümanların küfrüne nasıl hükmedilebilir?

---

[79] Essiracül' Münir. Cilt. 2 Sahife 335.

Yüksek Fakih İbni Abidin merhum da (Tenbihül vülati velhükkâm...) unvanlı risalesinde şöyle yazmıştır: Sahabeden birine seb veya buğz etmek küfür değildir. Fakat buna cür'et eden dalalete nisbet edilir. Çünkü İmam Ali Radiyallahü anh kendisine şatem edeni tekfir etmemiş, hattâ katil de etmemiştir.

"İmam Malik demiştir ki: Bir kimse, Resuli Ekrem Sallallâhü aleyhi vesselleme – haşa – seb etse katlolunur, ashabına sebbetse te'dip edilir. Ebubekre, Ömere, Osmana, Muaviyeye veya Amribnil' Ase şetm etse bakılır: Eğer "bunlar dalâlette idiler" derse katlolunur, böyle demeksizin nasın muşatemesi kabilinden olarak şetm etmiş ise şiddetli surette tenkil edilir.

"Ülemayi, evliyayı katl veya bunlara seb – kebairden ise de – küfür değildir. Meğer ki istıhlâl, istıhfaf vechile olsun, Osman ve Ali Radiyallahü Anhümayı katledenlerin küfrüne ülemadan bir kimse kail olmamıştır. Ancak haricîler, Hazreti Osman'ı katledenin, Rafiziler de Hazreti Ali'yi katledenin küfrüne kail olmuşlardır."

"Amma sahabeden birine sebbeden kimse, bil'icma' fasiktir, mübtedi'dir. meğer ki bunun mubah veya sevap olduğuna veya sahabenin küfrüne mu'tekit olsun. Böyle bir kimse ise bilicma' kâfirdir" [80].

* Velhasıl: Sıffiyn vak'ası ve emsalindeki mukateler, Müslümanlığa adavet, Müslüman kanının dökülmesini istıhlâl tarikiyle olmayıp mücerret bir hükmi şer'înin yerine getirilmesi içtihadına mebni câiz görülmüş olduğu cihetle bunlardan dolayı kimse tekfir edilemez. Nakledilen

---

[80] S: 64 – 74.

hadislerin onlara şümulü yoktur. Akaidi diniyemiz, böyle yanlış zehablara mani'dir.

*** (8) Soru:**

Sahibi müslimde Sa'd ibni ebi Vekkas hazretlerinin oğlu Amir'den rivayet olunuyor ki: Ebu Süfyan oğlu Muaviye, Sa'de emredip demiş ki: "Ebüttürabe sebbetmeden seni ne men'etti?" O da, Resuli Erkemin imam Ali hakkında beyan buyurmuş olduğu üç şeyi zikrederek ona asla sebbetmeyeceğini söylemiştir [81]

Bu hadis, Muaviyenin Hazreti Ali'ye sebbedilmesini istediğini göstermez mi?

Cevap:
Bu bir hadisi nebevî değil, Âmirden rivayet edilen bir haberdir. Bu, Hazreti Muaviyenin seb ve şetme taraftar olduğunu göstermez.

Evvelce de yazdığımız veçhile seb, bir zatın kusurlarını, ayıplarını söylemektir. Hazreti Osman'ın şehadetinden dolayı dedikodu çoğalmış, bazı kimseler, bu hususta Hazreti Ali'nin müsamahada bulunduğuna kail olmuşlardır. Sa'd İbni Ebi Vekkas gibi muhterem, hakikatbîn zatlar ise

---

[81] Bu üç şey, Hazreti Ali'nin Resulüllah yanında Hazreti Harun mesabesinde olması, Hayber gazvesinde islâm sancağının Hazreti Ali'ye tevdi' edilmesi ve İmam Ali ile Fatima, Hasan ve Hüseyin Hazeratı hakkında Resuli Ekremin: "Ey Allahım! Bunlar benim ehli beytimdir." buyurmuş olmasıdır.

işe karışmamış, lisanlarını tutmuş, takdiri ilâhînin tecellisini ibretle seyre dalmışlardı.

İhtilâl zamanlarında maalesef bazı güftügûler, kötü zanlar, seb ve şetimler olabilir. İşte bundan dolayı olmalı ki, Hazreti Muaviye, Sa'd İbni Ebi Vekkas gibi muhterem, hakikatbîn zatlar ise işe karışmamış, lisanlarını tutmuş, takdiri ilâhinin tecellisini ibretle seyre dalmışlardı.

İhtilâl zamanlarında maalesef bazı güftügûler, kötü zanlar, seb ve şetimler olabilir. İşte bundan dolayı olmalı ki, Hazreti Muaviye, Sa'd İbni Ebi Vekkas Hazretlerine hitaben: "Hazreti Osman'ın şehadetinden dolayı bir çok kimseler, İmam Ali hakkında ta'n ve teşni'de bulundular, sen neden bunlara iştirak etmiş bulunmadın" demiş, onun fikrini anlatmak istemiş, Hazreti Ali hakkında tashihî fikre medar olacak bir hakikatin, bir hüsni şehadetin bu vesile ile belirmesini bir gaye edinmiştir.

* İşte Sahihi Müslim şarihi İmam Nevevînin nakledeceğimiz sözleri de bu mutaleamızı teyid etmektedir. Müşarünileyh diyor ki: "Bu sözde Hazreti Muaviyenin Hazreti Sa'de sebb ile emrettiğine dair bir sarahat yoktur. Ancak ondan sebbe mani' olan şeyin neden ibaret olduğunu sormuş bulunuyor. Sanki demiş oluyor ki: Bu sebden teverrü' veya havf veya başka bir sebepten dolayı mı imtina' ettin?. Eğer teverrü'an imtina' ettin ise musibsin, Muhsinsin ve eğer başka bir sebepten dolayı imtina' ettin ise onun için de başka cevap vardır. ve me'muldür ki, Sa'd Hazretleri İmam Ali'ye sebbeden bir taife arasında bulunmuş, bu hâlete şahid olduğu halde onları men'edememiş, Hazreti Muaviye de ona bu suali sormuştur. Mamafih bu sualin başka bir te'vile de ihtimali vardır. bunun ma'nası: "Ya

Sa'di Sen neden İmam Ali'yi reyinde ictihadında tahtie edip de bizim reyimizin, ictihadımızın güzelliğini nâsa izhar etmedin, seni bundan ne men'etti?" demek de olabilir [82].

Görülüyor ya, bu sualin ne kadar tevcihlere intimali vardır. artık buna istinad ederek Hazreti Muaviyenin İmam Ali Hazretlerine sebbedilmesine taraftar bulunmuş olduğuna kail olmak doğru olamaz.

*** (9) Soru:**

Muaviye, vefatından birkaç gün evvel oğlu Yezit gibi bir zâlimi halife makamına veliyyiaht tayin edip bu habisin vasıtasiyle de Peygamber Efendimizin en sevgili evlâdı olan İmam Hüseyni on sekiz evlâdiyle şehid ettirmemiş midir?

Cevap:

Malûm olduğu üzerine İmam Hasan radıyallâhüanh Efendimiz kendi arzusiyle hilâfeti Hazreti Muaviyeye devretmiş, bu devir senesine (ammül'cemaa) denilmiş, bu sayedi İslâm âlemindeki ihtilâf bertaraf olarak Müslümanlar, dini İslâmın intişarına, fütuhatı İslâmiyenin tevalisini te'min için çalışmaya vakit bulmuşlardı. Hazreti Hasan'ın bu fedakârlığı, bir mucizei Nebeviye olmak üzere evvelce bir lisanı sitayiş ile tarafı Nebeviden şöylece beyan buyrulmuştu: [83]

---

[82] Şerhi Nevevî. Cilt: 5. Sahife: 155.
[83] Hilye. Savaik. S: 82.

انَّ هَذَا رَيْحَانِي وَانَّ هَذَا ابْنِي سَيِّدٌ عَسَى انْ يُصْلِحَ اللهُ
تَعَالَى بِهِ بَيْنَ فِئَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ

Ya'ni: Bu, benim reyhanımdır, benim bu oğlum Hasan. Seyyitdir, umarım ki Allah Taalâ bununla iki İslâm cemaatinin arasını islâh buyura.

İşte bu hadisi şerif ile hâdise evvelce haber verilmiş ve her iki cemaat da Müslim olmakla tavsif buyrulmuştur. Nihayet Hazreti Muaviyenin ahirete intikal zamanı yaklaşmıştı. Amme riyasetini ihraz edecek bir kimseye lüzum vardı. O zaman kuvvet ve satvet te Ümiyye hanedanında idi. Bunlar, bu riyasetin başka hanedana intikalini istemezlerdi, aksi takdirde yeniden ihtilâl yüz gösterebilirdi. Hazreti Muaviye ise oğlu Yezide bir kabiliyet ve iktidar görmekte idi. Yezidin fısk ve fücur ile me'lûf olup olmadığı o zaman malûm değildi. Bil'akis Yezit, ordularda kumandanlık etmiş, İstanbul'un muhasarasında bulunmuş, dirayetiyle temayüz eylemişti. Kostantiniyeye ilk gazada bulunacak Müslümanların mağfur olacaklarına dair, Sahih Buharîde münderiç şu hadisi şerifi de mevcut bulunuyordu:

اَوَّلُ جَيْشٍ يَغْزُونَ الْقُسْطَنْطِنِيَّةَ مَغْفُورٌ لَهُمْ

Hattâ rivayete nazaran Yezit, bu mağfuriyet müjdesine nâiliyet için bu gazaya iştirak etmişti.

Etraftan bazı zî nüfuz kimselerde Hazreti Muaviyeye müracaat ederek Yezidin veliyyiahd ta'yin edilmesini tavsiyede bulunuyorlardı.

* Vaktiyle Hazreti Ali'nin taraftarları, onun şehadetini müteakib birçok ekâbiri Ashab mevcut olduğu halde muhterem mahdumu Hazreti Hasana kûfede bey'at etmiş, onu pederi Ali kadrinin yerine Emirülmü'minin intihap eylemişlerdi. Aradan yirmi sene kadar bir müddet geçmiş, binnisbe ekâbiri ashab azalmış idi. Şimdi de Hazreti Muaviyenin vefatında yerine oğlunu Şamda veliyyülemir intihab etmek istiyorlardı. Hattâ Kûfe valisi: "Elmüğiret ibni Şu'be" kendi mevkiini tahkim için veya başka bir maksada mebni Hazreti Muaviyeye demiştir ki: "Ya Emirülmü'minin!. Hazreti Osman'dan sonra dökülen kanları, zuhur eden ihtilâfları görmüş bulunuyorsun, Yezidin sana halef olmak kabiliyeti vardır, onu veliyyiahd yap, sana emrihak vaki olursa o nas için bir kehfi aman olur ve sana bir halef bulunur, kan dökülmez, fitne zuhur etmez" [84].

İşte bu gibi tavsiyelere, düşüncelere binaen Hazreti Muaviye, Yezidi veliyyihat ta'yin etmiş ve kendisine her taraftan bey'at merasimi yapılmıştı. Artık Yezidin bil'ahara yaptığı fenalıklardan dolayı Hazreti Muaviye neden mes'ul tutulsun?.

* Muhaddislerden hâfız İbni Hacer merhum, (Feth) unvanlı eserinde diyor ki: "Hazreti Muaviyenin re'yine göre hükûmet makamına daha kuvvetli, re'yi ve ma'rifeti daha fazla olan bir zat, daha evvel İslâma gelmiş, diyanet ve ibadet hususunda daha ileri gitmiş zatlara takdim edilir. Çünkü bu, bir riyaseti âmmedir, umumun idaresi hususunda fazla maharet ve ma'rifete lüzum vardır. Nitekim

---

[84] Tarihi kâmil: Cild: 2. Sahife: 198.

Resulullâh sallallâhü aleyhi vessellem ba'zı gazvelerde maharetlerinden dolayı ikinci derecedeki Ashabı kiramından kumandanlar ta'yin eder bunların maiyetlerinde en büyük Ashabını bulundururdu. Ezcümle Kuza kabilelerine karşı yapılan bir gazvede Amr İbnil'as kumandan ta'yin edilmiş, kendisine muhacirlerden, ensardan üç yüz zat terfik edilmişti. Bilâhara yardımına gönderilen iki yüz zat içinde Hazreti Sıddik ile Hazreti Ömer de bulunmuştu.

İşte bu cihetle Hazreti Muaviye de kendisini ve ba'dehu oğlunu bu riyasete ehil görmüştü. Yoksa diğer zevatın yüksek fazilet ve diyanetlerini görmez, takdir etmez değildi."

" Sahabei kiramın fukahasından olan İbni Ömer hazretleri, bu reyde değildi. Ona göre Fâdıl varken mefdule bey'at edilemezdi. Meğer ki bir fitne zuhurundan korkulsun. İşte böyle bir fitne tahaddüs etmesin diye İbni Ömer radıyallahü anhüma evvelâ Hazreti Muaviyeye, badehu Yezide beyat etmiş ve bey'ati bozmadan oğlunu men eylemiş, daha sonra da Abdülmelike beyatte bulunmuştu" [85].

* Filhakika pek mütekfekkir bir âlim, bir müverrih olan İbni Haldun da şöyle demektedir:

"Ve kezalik: Muaviye dahi iftirakı kelime havfiyle oğlu Yezidi veliyyiahd edip kendinden sonra emri hilâfeti ana taklit ve tafvize muzdar oldu. zira Muaviyenin kavm ve kabilesi olan Beni Ümeyye aşiretinin ekserisi, Yezidi anide ittiba' ve inkıyad edip kılâdei saltanatın gayre teslimine razı değiller idi. Şöyle ki: Eğer Muaviye, Yezidi veliyyiaht etmeyip seriri devleti ahara tafviz edeydi,

[85] Dehlevinin Tühfetülisna aşeriyesi. S: 34.

cümhurı Beni Ümeyye, kidemi nizaa kıyam ile müslimin beyninde fitne azime hudusuna bais olurdu.

Maahaza gerek Muaviye ve gerek eşnafı Beni Ümeyye. Yeziye hüsnü zan edip tanzimi umur müslımine salâh ve liyakatine itikat ve azın ve hezmine vüsuk müslimine salâh ve liyakatine itikat ve azın ve hezmine vüsuk ve itimat ile ol süst ahdüpeymanı veliyyiahd eyledi. Ve illa Hazreti Muaviye, zümrei kibarı Ashabı kiramdan olup kâtib-üssırrı vahyi rabbani ve rakam nüvisi hitabı subhanî olmakla Yezit gibi faciri cairin fısk ve fesadı malumı olduğu halde emaneti kübrayı hilâfeti ol haini mehine teslim etmek töhmetinden masunüssaha olduğu zahirdir" [86].

Velhasıl; Hazreti Muaviye, Yezid'in âtideki mesavisini bilemezdi ve ondan riyaseti esirgemesi, bir fitne zuhuruna sebep olabilirdi. Bütün bunlardan ve daha bilemediğimiz sebeplerden dolayı Yezid'i veliyyiahd ta'yin etmiş olması melhuzdur.

Maahaza Hazreti Muavîye, bir hutbesinde şöyle dua etmişti: "Ya ilâhi! Ben Yezid'i görmüş olduğum faaliyetinden dolayı veliyyiaht tayin ettim, artık sen onu umduğuma kavuştur, kendisine muin ol. Eğer onu veliyyiaht tayin etmeye beni babanın evlâdına olan muhabbeti sevk etmiş, o da ta'yin ettiğim şey'e ehil bulunmamış ise ona kavuşmadan ruhunu kabzet" [87] .

Bu dua, müstecap olmuş, Yezit âmmed riyasetinde uzun bir müddet durmadan vefat etmiştir.

---

[86] Mukaddimei ibni Haldun. C: 2. s: 21.
[87] Savaikı muhrike: 134.

* Hazreti Hüseynin şehadeti mes'elesine gelince Hazreti Muaviye bundan dolayı da mes'ul değildir. Bir kere bütün tarih kitapları müttefikan yazıyorlar ki, Hazreti Muaviye, hanedanı nübüvvete ve bilhassa Hazreti Hüseyne riayet ve ta'zim edilmesi için Yezide katli sürette emir ve tavsiyede bulunmuştu. Sonra Münahiccüssünnede de beyan olunduğu üzere Yezid, Hazreti Hüseyinin katli için emir vermemişti. Mamafih farzt edelim ki, Hazreti Hüseyni Yezid şehit etmiştir, fakat oğlunun bu günahı, Hazreti Muaviye için bir günah olmaz. Çünkü Allah Taalâ şöyle buyurmuştur:

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرَى

*Evet... Hazreti Hüseyn'nin şehadeti, İslâm âlemini ilelebed büyük bir hüzün ve teessür içinde bırakmıştır. Fakat bu hâdiseyi hissiyata kapılmaksızın muhakeme etmelidir. Denilebilir ki, Yezid Şam'dan İslâm hükümetinin riyasetini işgal etmişti , haklı olsun olmasın hiçbir hükümdar, kendi aleyhine bir kuvvetin teşekkül etmesini hoş görmez. Aksi takdirde mevkiini hasımların terk etmesi lâzım gelir. sonra Yezid, babasıyla İmam Ali arasındaki muhasemat neticesinde Müslümanların büyük zararlara uğramış olduklarını görmüştü. Artık yeniden böyle bir fitnenin, felâketin zuhuruna meydan verilmesi sevap görülemezdi. Beri taraftan ise Kûfeliler, Şam hükumetine karşı durmak için hazırlıklarda bulunmak istiyor, başlarında da – maksatları temviç – Hazreti Hüseyni bulundurmak arzusunu gösteriyorlardı. Halbuki Medinei Munevveredeki zevat bilhassa İbni Abbas Hazretleri, halisâne tavsiyelerde

bulunarak: "Sakın Kûfelilerin davetine icabet etme, onlar sözlerinde durmazlar, icabında seni müdafaaya koşmazlar" diyorlardı.

Filhakika Kûfelilerin mahiyetleri ma'lûm idi, İmam Ali'ye ne kadar zahmet vermiş, o mübarek zatı ne kadar dilgir etmişlerdi. Hazreti Ali'nin hutbeleri buna şahiddir. Fakat Hazreti Hüseyin, yapılan tavsiyeleri dinlemedi, takdiri ilâhi, kendisini kutsal yuvasından çıkardı, Kûfeye müteveccihen hareket etti, Kerbelâ sahrasında bütün ehli imanın gözlerini yaşlar, kalblerini hüzünler içinde bırakan o pek dilsûz şahadet hâdisesi vuku' buldu. Acaba bu hâdisenin bu suretle tecellisine Yezid razı mı idi?. Onu ancak Allah Taalâ bilir.

* Biz yine mütefekkir, müdekkik âlimlerimizin sözlerini nakl edelim. Şeyhülislâm İbni Teymiyye merhum diyor ki: "Ehli naklin ittifakı vardır ki, Yezid Hazreti Hüseyinin öldürülmesini emr etmemişti. O, ancak Hazreti Hüseyni Irak vilâyetine gitmekten men edinir diye İbni Ziyâde yazmıştı. Hüseyin Radıyallahü anh ise kendisine ehli ırakın yardım edeceklerini ve kendisine yazmış oldukları şeylere vefada bulunacaklarını zannetmişti. Iraklılara amıcası oğlu "Müslim İbni Akîl" i gönderdi. Iraklılar ise Müslimi katl ve ona gadr edip İbni Ziyade bey'at ettiler. Hazreti Hüseyin, bunun üzerine geri dönmek istemişti. Fakat İbni Ziyadın tertib ettiği zâlim çete, kendisine kavuştu. Hazreti Hüseyin: "Bırakınız beni, ya Yezidin yanına gideyim, veya beldeme döneyim, veyahud hududu geçeyim" dedi ise de bunlardan birini yapmasına müsaade etmediler, kendisini esir etmek istediler Hazreti Hüseyn ise bundan ımtina' ederek aralarında harb vuku' buldu. O

nuridîdei Müslimin mazlûmen şehid oldu. Radiyallalahü Taalâ anh.

*Yezid, Hazreti Hüseynin şehadetini haber alınca hanesinde ağlamış, hüzün ve keder göstermiştir. Hazreti Hüseynin harem dairesinden hiçbir kimseyi esir tutmamış, belki onun ehli beytine ikram etmiş, onları beldelerine mükerremen iâde eylemiştir". "Yezid, çok müteessir olmuş, "Allah İbni Mercaneye, ya'ni Ubeydullah İbni Ziyade lâ'net etsin, yok, vallahi eğer Hüseyn ile aralarında bir karabeti rahmiyye bulunsa idi onu öldürmezdi, ben Hüseyni öldürmeksizin yalnız Irak ebalisinin itaatine razı idim, demiştir."

"Yezid, Hazreti Hüseynin ehli beytini, en güzel techizat ile techiz ederek Medinei Münevvereye gönderdi. Şu kadar var ki Hazreti Hüseyn için intisarde bulunmadı, katilinin öldürülmesi için emir vermedi" [88]

* Cevdet Paşa merhum de şöyle yazıyor: "Ba'dehu İbni Ziyad, Hazreti Hüseynin seri saadetini vesair şühedayi kerbelânın rüusi saidelerini ve nisvan ve sıbyanı Şam'a gönderdi. Zeynülabidin dahi onlarla beraber olup ancak ellerine bilekçe ve boynuna zincir vurdurdu. Şam'a vardıklarında Zübeyr İbni Kays, Yezidin huzuruna girdi, müjde verdi, Kerbelâ vak'asının tafsilâtını bildirdi. Yezidin gözleri yaş ile doldu. "Allah İbni Sümeyye'ye lânet etsin" dedi ve Hazreti Hüseyne rahmet okudu. "Bana gelseydi onu afv ederdim" dedi ve Zübeyre bir şey vermedi... Sonra kadınlar. Yezidin harem dairesine idhal olundular, hep saray halkı olan kadınlar gelip onlara ta'ziyet ve on-

---

[88] Minhacüssünne. C: 2. s: 226 – 249.

larla beraber matem ettiler ve neleri ahzu gasb olunmuş ise sordular. Zayiatlarını kat kat verdiler. Ba'dehu Yezid, Zeynel abidin Hazretlerinin demirlerini çözdü, onu yanına götürdü ve onu ve nisanını hareminde ayrıca bir daireye kondurdu, akşam sabah sofrasına dâvet eyelerdi."

* "Mervidir ki Yezid, bu Kerbelâ vak'asından nâşi kulûbı ehli islâmın pek ziyade müteessir olduğunu görünce: "Allah o ibni Mercaneye lâ'net eylesin, Hüseyinin tekâlifini kabul etmeyip de ani katlettirdi ve anın katliyle nâsı bana gücendirdi, kulûbi enamda benim için adavet tohumu ekdirdi, berr-ü facir hep halk, Hüseyinin katlini izam ederek bana buğz eder oldular, dermiş" [89].

*** (10) Soru:**

Muaviye, oğlunun mahiyetini güzelce anlamış olmak lâzım gelmez miydi?. Bu zâlime neden muhabbet etti?. Neden ona temayül gösterdi?. Onu valiyyiaht yapmakla intihap usulünü ihlâl etmiş olmadı mı?. Yezidin âkıbetini nurı basiretle görmeli değil miydi?.

Cevap:

İnsanların mahiyetlerini, ahvali kalbiyelerini, fıtrî olan isti'datlarını, hallerinin âkıbetini tamamı tamamına keşif ve ta'yin, insanlar için daima nasip olmaz. İnsanlar, böyle bir şey ile mükellef değildirler. Bunların bir kısmı Gayba müteallik şeylerdir. İnsanlar ise Gayba muttali' olamazlar. Resuli Ekrem Hazretleri bile Allah Taalâ bildirmedikçe

---

[89] Kısasıenbiya. S: 225 – 228 c: 7.

Gayba muttali' olamazdı. Nitekim şu âyeti kerime de bu hakikati nâtıktır:

لَوْ كُنْتُ اَعْلَمُ الْغَيْبَ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ

Sonra insanların fikirleri, niyetleri ahlâki halleri vakit vakit tebeddüle uğrar, bazı kimseler, mahrûmülbidaye iken merzukünnihaye olur, bazıları da merzukulbidaye iken – Maazallah – mahrûmünnihaye bulunur.

Binaenalyh her hangi bir kimsenin ahvalini, avakıbini evvelce keşif ve ta'yin etmek kolay, belki de mümkün değildir. Bu cihetle de hiçbir kimse böyle bir keşf ve ta'yin ile mükellef, bundan dolayı mes'ul olmaz.

Yezide gelince: Bunun hali de, Hazreti Muaviyece malûm değildi. Zaten o zamana kadar fena bir şöhret kazanmış bulunmuyordu. Artık Hazreti Muaviye, onun ileride bir zalim, bir gaddar olacağını keşfedememiş olabilir, bundan dolayı kendisini mes'ul görmek doğru değildir.

*Evet... Hazreti Muaviye bu hususta da ictihadında, kamaatinde hatâ etmiş olabilir. Bu, beşeriyet muktezasıdır. Zaten peygamberlerden başka hiçbir kimse, masum, hatâdan masun değildir. Hattâ enbiyai izam hazeratı bile hakkında vahyi ilâhi bulunmayan bir kısım hâdiseler ve kararlar hususundaki ictihatlarında isabet etmeyebilirler. Şu kadar var ki, onların isabetleri vaki olmayınca hemen vahyi ilâhi ile kendilerine hakikat bildirilir. Onların ademi isabet üzere bulunmalarına imkân verilmez. Nitekim Tebük gazvesine iştirak etmemek isteyen bir takım kimselere Resuli Ekrem Hazretleri izin vermiş, onların

dermeyan ettikleri mazeretleri ciddî sanmıştı. Bu bir ictihat neticesi idi. Fakat az sonra:

عَفَا اللّٰهُ عَنْكَ لِمَ اَذِنْتَ لَهُمْ

Âyeti kerimesi nazil olmuş, bu izinde isabet bulunmadığı bildirilmiş idi.

Demek oluyor ki, en büyük nurı basirete sahip olan peygamberanı Zişan bile bazan böyle ictihatlarında lihikmetin isabetsizliğe maruz olabiliyorlar. Bu da beşeriyet muktezasıdır. Beşeriyetin, uluhiyete mahsus bir kemal ile, Gayba ıttıla' kudretiyle muttasıf olmadığına bir delildir.

Artık Hazreti Muaviye de bu husustaki ademi isabetinden dolayı mazur görülmek lâzım gelmez mi?.

"Hazreti Muaviyenin Yezide muhabbet ve temayülüne gelince: Bu, bir fıtrat mes'elesidir. Herkes kendi evlâdını fıtratan sever, ona meyleder. Fakat onun bu muhabbeti, Yezidin zulmüne, gadrine razı olduğuna asla delâlet etmez. Zâlimlere muhabbetin ve temayülün ne suretle memnu olduğunu ilerideki sual vasıtasiyle izah edeceğiz.

* Hazreti Muaviyenin intihap usulünü tagyir etmiş olması iddiası da tetkika, tahlike muhtaçtır. Vakıa Müslümanlıkta âmme riyasetini ihraz edecek zatın intihap ile ta'yini bir esastır. Fakat bu intihap, bütün ehalii islâmiyenin iştiraki suretiyle olmak müşkil ve âdeta mühul olduğundan bu cihet, ehla hall-ü akd denilen zevatın intihaplariyle, mubayaalariyle yapılagelmiştir.

Meselâ: Hazreti Ebubekir, hastalığında bir ahdname yazarak Hazreti Ömeri veliyyiahd göstermiş, bunu hanesi

önünde toplanan zevatı kirama bildirmiş, onlar da muvafakat göstermekle bu intihab yerine getirilmiştir. Hattâ Aşerei Mübeşşereden Talha Hazretleri, Hazreti Ömer'in fitretindeki şiddet ve celâdeti düşünerek Hazreti Sıddık'a hitaben: "Sen Ömer'i veliyyiahd mi ettin?. Sen var iken anın halka nasıl muamele ettiğini gördün. Yalnız kaldığı halde ne yapmaz. Allahın huzuruna vardığında raiyeyi senden sorar" demiş, Hazreti Sıddık da: "Rabbime mülâki olup da benden de süal ettik de: "Yarabbi! Kullarının umurunu anların en hayırlısına havale ettim" diye cevap veririm demiştir [90].

Kezalik: Hazreti Ömer de vefatından evvel, altı zattan muteşekkil bir şûra heyeti ta'yin etmiş, kendisine halef olacak zatın intihabını onlara havale eylemişti.

Görülüyor ki intihabın muttefikan yapılması lâzım gelmiyor, her halde yapılan intihaba karşı böyle muhalifler de bulunabilir. Fakat hall-ü akd erbabının ekseriyetle kabul ve mübayaası kâfi görülmüştür. İmam Ali Hazretlerinin intihabı da öyle olmuştu. Zaten zamanımızda da her yerde intihablar böyle ekseriyetle yapıla gelmektedir.

İşte Hazreti Muaviye'de birçok kimselerin tavsiye ve tensibleri üzerine Yezidi veliyyiahd ta'yin etmiş, bununla beraber bütün erhabı hallü akdin, bütün valilerinin mübayaalarına lüzum görmüş, bu mübayaa ekseriyeti âzime ile icra edilmiş, buna yalnız Hazreti Hüseyn, Hazreti Abdullah İbni Zübeyr gibi ba'zı zatlar muhalif kalmışlardı.

---

[90] Kısasül enbiya cüz: 6. s: 484.

Evliyai umûrun veliyyiahdlığı ve intihab ve mübayaası hakkındaki ahkâm, Şerhi Mevakıf, Şerhi Makasid gibi akaid kitaplarımızda mufassalan yazılmıştır. Fazla malûmat için onlara müracaat edilebilir.

*Daha kıymetli, ma'nen daha yüksek zatlar dururken Yezidin o makama neden getirilmiş olduğuna dair evvelce malûmat vermiş bulunuyoruz.

Hülâsai kelâm: Bu bir hâdisei tarihiyedir ki, bir takdiri ilâhi muktezası olarak bundan bin üç yüz sene evvel vuku' bulmuştur. (Olmuş amma olmasaydı keşke) demekten başkası zâittir. Bu gün biz, bundan mes'ul değiliz, bundan dolayı kendilerine mes'uliyet teveccüh edecek kimseler var mıdır, yok mudur, bu da bizce sâbit, yakinen malûm değildir. Artık bunu bahâne ederek büyüklere, dine hizmetleri beynelmüslimin sâbit olan zatlara dil uzatmamız aslâ doğru olamaz.

وَمِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لاَ يَعْنِيهِ

*** (11) Soru:**

وَلاَ تَرْكَنُوا اِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا...

Âyeti kerimesi Muaviyenin oğlu zalim Yezide meyletmesine mani' değil midir?. Onu veliyyiaht tayin etmesi ise bir meyil sayılmaz mı? Zalime meyil; bir zulüm, bir günah olduğundan o halde zalime meyletmiş olan Muaviyeye de meyletmemek lâzım gelmez mi?.

Cevap:

Bu suale cevap vermeden evvel, mezkûr âyeti celile ile nehy edilmiş olan rükûnun neden ibaret olduğunu kaydedelim.

Tefsirlerde deniliyor ki: Rükûn, bir şeye düşkün olmak, bir şeye sevgi ile meyletmektir. Nakizi, nefrettir. Muhakkiklere göre nehy edilen rükûndan murat, zalimlerin yaptıkları zulme razı olmak, zalimlerin zulmüne ortak olmak, zalimlerin tuttukları zulüm ve itisaf yolunu zalimlerin ve başkalarının yanında Tahsin ve tezyîn etmektir[91].

* Şimdi cevaba gelelim: Şüphe yok ki zulm, nazarı islâmda en büyük bir ma'siyettir. Zalimlere meyletmek, onların zulümlerini tervic eylemek azabı ilâhiyi caliptir. Çünkü zulüm haddi tecavüz etmek, ilâhî hükümlere kasten muhalefette bulunmak demektir. Buna ise elbette Hak Ta-lânın rızası yoktur.

Kur'an lisanında zulm ile en ziyade küfür ve kebaire inhimak manâsı irade olunmaktadır.

Zulmün cezası, derecesine göre tebeddül eder. Peygamberlerden başka hangi bir insan vardır ki, zulümden tamamen vareste bulunmuş olsun?. Hangi bir insan vardır ki, dinî ve dünyevî vazifelerini günü gününe bir intizam dairesinde ifaya muvaffak olmuş bulunsun? İşte bunların mes'uliyetleri elbette mütefavittir.

Velhasıl: Zulm, makduhtur. Zulmü itiyat eden, zulümden tâif ve müstağfir olmamış bulunan kimselere bu zulümleri bakımından temayül, câiz değildir.

---

[91] Tefsiri Kebir. C: 5. s: 141.

Fakat her hangi muayyen bir şahsın ef'al ve harekâtının ne gibi saikleri olduğunu bilmeden zulmüne kail olmak, bahusus onun tâip ve müstağfir olup olmadığına, âhirete ne veçhile gittiğine kat'î surette vâkıf olmadan ona meyil ve muhabbeti bir günah saymak câiz olamaz.

İşte Hazreti Muaviye hakkında da hüküm böyledir. O kasten zulüm etmiş midir?. O oğluna onun zalim olduğunu veya zulüm yapacağını bildiği halde o zülme razı olarak kendisine meyletmiş midir?. Yahut Hazreti Muaviye bir zulümde bulunmuş ise bundan tâib ve müstağfîr olmuş mudur, olmamış mıdır?. onun hakkında afvi ilâhî tecelli etmiş midir, etmemiş midir? bütün bunlar bizce meçhul. O halde onun hakkında hüsnizanda bulunmak, onu Resuli Erkemin ashabından olduğu cihetle tebcile lâyık görmek ne bir zulümdür, ne de zulme, zalime bir meyildir. Böyle bir meylü muhabbet, asla zulme rıza, zalimlere muhabbet sayılmaz. Bahusus onu tezkiye eden birçok âsâr mevcut bulunuyor.

* Şunu da ilâve edelim ki: Hazreti Muaviye aleyhinde bulunmamak, onun Hazreti Ali'ye karşı yaptığı bir hareketi her halde sevap görmek sayılamaz. Ancak bu cihet, ilmi ilâhiye aittir. Bizim vazifemiz ise bütün ashabı kirama karşı hürmetten ibaret olduğundan bu hususta lisanımızı tutar, âhirete irdihal etmiş olan o gibi yüksek zatlar hakkında dedikoduyu zâit görürüz.

* Şu da malûmdur ki: Zalime meyilden memnu' olan insanlar, herhangi zalime adavet göstermekle, sebb-ü şetm etmekle mükellef değildirler. Böyle bir hareket de ayrıca bir zulm olur. Zalime karşı kimsenin zulmetmeğe hakkı yoktur. Zalimin bir cezası varsa o şer'î veya kanunî bir

dâirede tatbik edilir veya afvolunur. Yoksa her hangi bir kimsenin kalkıp da "şu zalimdir" diye ona söğüp saymaya, ona tecavüz ve hakaret etmeğe hakkı olamaz.

Deniliyor ki: "Bir çok mazlûmlar vardır ki, zalimlerinden ziyade günaha girer, onlardan daha fazla azaba mustahık olurlar". Bunlar, gördükleri zulümden ziyade zalimlerine hakaret eden, söğüp sayan kimselerdir.

Hulâsai kelâm, zalime meylin memnuniyeti, zulmün kasten yapılmış olması, muhakkak bulunması, tövbeye, afvi ilâhiye mukarin bulunmaması ve zulmün terviç ve Tahsîn edilmesi takdirindedir. Nitekim Ebulfazlı Kâzirunî, Kazı tefsiri haşiyesinde şöyle diyor: "Hafî değildir ki bu ayeti kerimede zalime meyiiden nehy edilmesi, tâibin gayrisi hakkındadır. Günahından tövbe etmiş olan kimse ise günahı olmayan gibidir[92].

* Hazreti Muaviyenin oğluna meyil ve muhabbetine gelince: Bu da tafsile tâbidir. Bir kere bir babanın evlâdına meyil ve muhabbeti fıtrîdir. Hiçbir kimse bundan dolayı mes'ul olamaz. Bir kere düşünmeli. Kim vardır ki evlâdının hayrini , istikbalini düşünmesin, evlâdına karşı kalben fıtrî bir meyil duymasın? Adiye kimin evlâdı vardır ki, bütün fezail ile muttasıf olsun, kendisinden Allah'ına, halka veya nefsine karşı zulüm sayılacak bir şey sudur etmemiş bulunsun. Peygamberanı ziyşandan başka kim ma'sumdur. Hattâ gayri Müslim olan Zevil'erhama karşı bile kalbde bulunan bir meyil ve rahmet muahazayı müstelzim değildir. Nitekim Allâme Kâzirunî, yine Kazı tefsirinin hâşiyesinde şöyle diyor:

---

[92] c: 3. s: 124.

فَهَذِهِ الرَّحْمَةُ طَبِيعِيَّةٌ غَيْرُ مُؤَاخِذٌ بِهَا

Ya'ni: Gayri Müslim olan Zevilerham hakkındaki meyil ve merhamet dahi tabiî olduğundan bununla kimse muaheze olunamaz [93].

Binaenaleyh âyeti celîldeki meyilden murat, bir kimsenin zalimlere zulümlerini bile bile meyletmesi, onların zulümlerini terviç ve Tahsîn eylemesi, onların bu zulümlerinden dolayı kalben müteessir bulunmaması gibi hallerdir. Ve illâ hiç birimiz için halâs imkânı yoktur. Cenabıhakkın afvü merhametine iltica eder, zalimlere temayülden korunmamızı âtıfeti subhaniyesinden niyazda bulunuruz.

Artık Yezidin istikbale ait zülm-ü cevri, Hazreti Muaviyece malûm bulunmuş değildi ki, ona meylinden, muhabbetinden dolayı mes'ul olsun. Yezidin eğer i'zam edildiği derecede zulmü varsa o, hükûmet reisi olduğundan sonradır. Hazreti Muaviye bunu evvelce keşfetmiş bulunmakla mükellef tutulamaz.

* Biz, tarih kitaplarında görüyoruz ki: Hazreti Muaviye, görülen lüzuma, bir fitnenin ademi zuhuruna ve birçok kimselerin tavsiyelerine ve daha kimbilir ne gibi sebeplere mebni Yezidi veliyyiahd tayin etmekle beraber ona müessir nasihatlerde bulunmuş, ezcümle hanedanı nübüvvete pek çok hürmetlerde bulunmasını tenbih etmiş, adaletle icrayi hükûmette bulunmasını ihtar eylemişti. Eğer bu veliyyiahtlik hususunda bir isabetsizlik varsa şüphe

[93] Haşiyeli Kâzı tefsiri c: 5. s: 129.

yok ki bu, sonradan anlaşılmıştır. Mukadderat böyle tecelli edecekmiş, insanlar Gayba muttali, olmadıkları cihetle bu gibi istikbale ait hâdiselerden mes'ul tutulamazlar. Nitekim buna yukarıda da işaret etmiş bulunuyoruz.

Binaenaleyh "her zalime muhabbet eden lâ'nete mustahık olur. muaviye de zalim olan oğluna muhabbet etmiştir, o halde o da – hâşâ – lâ'nete mustahıktır" tarzında bir kıyas yaparak bununla istidlâle kalkışmak, bununla hangi bir vaizin iskât edilmiş olduğunu iddia etmek, mantık bakımından bir kıymeti hâiz olamaz.

* Mantık kaidelerini bilenlerce aşikârdır ki:; Bir kıyasın sugra ve kübra denilen mukaddimeleri sâbit, müsellem olmadıkça neticesinin kıymeti olamaz. Bu kıyasın mukaddimeleri ise böyle mutlâk surette sâbit, müsellem değildir ki böyle bir hüküm doğru olsun. O halde böyle bir kıyas, mugalâta sayılır.

Evet... yukarıda da dediğimiz gibi zalime zulmünü hoş görmek sureti ile meyil ve muhabbet, la'nete sebep olabilir. Fakat bir zalime zulmünü hoş görmemekle beraber mücerret fıtrî bir alâkadan dolayı meyl ve muhabbet, lâ'nete aslâ sebep olamaz. Sonra Hazreti Muaviyenin oğluna muhabbet gösterdiği de onun zulmünden evvelki bir tarihe müsadiftir, onun zulmüne şâhid olduğu halde ona meyil ve muhabbet göstermiş olduğu şâhid olduğu halde ona meyil ve muhabbet göstermiş olduğu sâbit değildir ki, böyle bir lânete istihhakı iddia edilebilsin. Bu gibi değildir ki, böyle bir lânete istihkakı iddia edilebilsin. Bu gibi hususlarda sui zann ise kâfi değildir, karineler, çok kere insanları aldatır, bir şeye hüküm verebilmek için onun kat'î

surette sübutu lâzım gelir. Bunun içindir ki bir hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur:

اِذَا رَأَيْتَ مِثْلَ الشَّمْسِ فَاشْهَدْ

Bir şey güneş gibi ap açık bulunmadıkça onun hakkında nasıl şehadet edilebilir? Nasıl hüküm verilebilir?

* İşte bizler, ne Hazreti Muaviyeyi gördük, ne de zamanına eriştik, oğlunu ne gibi maksatlara mebni kendisine veliyyiaht ta'yin ettiğine de kat'î surette vakıf değiliz. Bu hususa dâir evvelce de malûmat vermiş bulunuyoruz. Bundan dolayı hazreti Muaviyenin her halde zalime meyil ve muhabbet etmiş olduğuna nasıl hükm edilebilir? Oğlunun ileride zülm edeceğini bilmekle mükellef olmadığını da defeat ile kaydetmiş bulunuyoruz.

Artık böyle vaizlara isnat edilen hikâyelerle veya tarihlerin bin bir çeşit muhtelif rivayetleri ile bir hükmi şer'i sâbit olamaz. Eğer "Revzatül'ahbar" kitabında yazılar vaız böyle bir itiraza karşı sükût etmiş ise ya aczinden dolayı sükût etmiştir, veya aczinden, mülzem olduğundan dolayı değil, sâilin söz anlar bir kimse olmadığına kail bulunmuş olduğundan dolayı sükût etmiştir. Filvaki sâilin bir çocuk olduğu da kaydedilmiştir [94].

---

[94] Ruhulbeyan c: 1. s: 122.

*** (12) Soru:**

اَلاَ لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظَّالِمِينَ

Âyeti kerimesi de zalimlere lâ'net edilmesinin cevazını göstermiyor mu?. O halde Yazid gibi, Haccar gibi her zülm edene la'net edilmez mi?.

Cevap:

Bu ayeti celile ile her zulmeden muayyen kimse hakkında lâ'netin câiz olduğuna istidlâl doğru değildir. Bir kere bu nazmu Kur'anînin evveline ve ahirini okumalı da ondan sonra hangi zalimlerin lâ'netine müstahık olduğunu anlamalıdır.

Bu lâ'net, Allah Taalâya iftira eden kâfirlere mahsustur. Bunu bu âyeti celîle sarahaten gösteriyor ve bu zalimlerin evsafını da şu âyeti celilesi tasrih ediyor:

اَلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ

Ya'ni: Buyurulmuş oluyor ki, "Allâhın lâ'neti o zalimler üzerinedir ki, onlar nasıl Allah'ın yolundan men ederler, Allah'ın dininde şüphe uyandırmak için âyetleri tebdil ve tağyire kalkışırlar, ahıreti de inkâr ederler."

İşte görülüyor ya, bu âyeti kerimede ki lâ'net, lâfzı bu vasıfları cami' olan zalimlere müteveccih bulunuyor. Araf surei celilesinde de bu âyeti kerime, aynen tekerür ediyor, orada da:

اَنْ لَعْنَةُ اللهِ عَلَى الظَّالِمِينَ

Nazmu şerifi şu âyeti celilesiyle takyit olunuyor:

اَلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللهِ

Bütün bunlar gösteriyor ki, bu âyetlerdeki zâlimlerden murat, herhangi bir zâlim değil, belki bu dört vasfı cami' olan zalimlerden ibarettir [95].

O halde herhangi bir müslümanın ve bilhassa sahabei kiramdan veya tâbiinden bir zatın yapmış olup olmadığı bizce her nehci şe'rî sâbit olmayan bir zulumdan dolayı la'nete maruz olacağına bu âyeti celile ile istadlâl olunamaz.

* Peygamberlerden başka masum kimse bulunmadığı cihetle hayatında az çok zulm etmiş kim vardır?. dini vazifelerimizden her hangi birini terk ve ihmal, hukuki ibade az çok tecavüz birer zulümdür. Bu gibi zulumlerden acaba sual sahibi de azade midir?. O halde her zulm edene lâ'net edilmesi tecviz edilecek olsa bundan kim kurtulabilecektir?.

Doğrusu âyeti celilenin sibak ve siyakını nazara almaksızın onlara gelişi güzel ma'nâ vermeye kalkışmak, onlardan istidlâle cür'et etmek, büyük bir hatadır, hattâ denilebilir ki, la'neti müstelzim olacak büyük bir zulümdür. مَنْ فَسَّرَ الْقُرْآنَ بِرَأْيِهِ فَقَدْ كَفَرَ hadisi şerifi malûmdur.

---

[95] Tefsiri kebir c: 1 s: 321.

* Maatteessüf birçok kimselerin dilleri ona buna lâ'net etmeye alışmış bulunmaktadır. Halbuki bu büyük bir günahtır. Lisanları bundan muhafaza lâzımdır. Mes'elenin ehemmiyetine mebni buna dâir biraz malûmat verilmesini fâideli görmekteyim. Binaenaleyh "Minhacüssünne" den aşağıdaki satırları hulâsaten naklediyoruz:

اَلاَ لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظَّالِمِينَ

Âyeti celîlesi, zülmun lâ'nete sebep olduğunu iktiza ediyor. fakat bunun mucebi, ya tevbe ile veya günahı mahveden hasenat ile veya günahları örten mesaib gibi racih bir arıza ile mürtefi' olabilir. Artık insan nereden bilebilir ki, Yezid veya Zalemeden her hangi bir şahıs, yapmış olduğu zulüm günahından tevbe etmemiştir, veya zulmünü mahvedecek hasenatta bulunmamıştır, veya zulmünü mükeffir olacak ya'ni: setr ve mahvedecek musibetlere düçar olmamıştır, veya Allah Taalâ onu mağfiretine mazhar etmeyecektir?. Halbuki, Kur'anı Kerimde şöyle buyurulmuştur:

اِنَّ اللّٰهَ لاَ يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

Binaenaleyh Hak Taalâ Hazretleri, şirkten başka her hangi bir zulmü, her hangi bir günahı dilerse afv buyurur. Artık filan şahıs, mutlaka zâlimdir, mutlaka azaba uğrayacaktır, diyerek hakkında lâ'net han olmak nasıl câiz olabilir?.

Yine ibni Teymiye merhum, "Minhacüssünne" de şöyle diyor: "Sahihi Buharide İbni Ömer radıyallahü anhden

naklen sabittir ki, Resuli Ekrem, sallallahü aleyhi ve selem şöyle buyurmuştur:

اَوَّلُ جَيْشٍ يَغْزُونَ الْقُسْطَنْطِنِيَّةَ مَغْفُورٌ لَهُمْ

Kostantıniyyeye ilk gaza için giden İslâm ordusunun emiri ise Yezid idi. Çeyiş ise muayyen adeddir mutlak değildir. Bu ceyişin fertlerine mağfiretin şumuli ise zalimlerden teker teker her birine la'netin şumulünden daha kuvvetlidir. Çünkü ceyiş, ahasdir, muayyen efrattan ibarettir. Hattâ denilmiştir ki Yezid, bu hadisi şeriften dolayı Kostantıniyye seferinde bulunmuştur."

"Ve yine biliyoruz ki Müslümanların ekserisi elbette zulümden beri değildir. Eğer bu kapı açılacak olsa Müslümanlann ölülerinden bir çoklarına la'net edilmesi caiz görülmüş olur.Allah Taalâ ise Müslümanların ölüleri için selât ile emrediyor, onlara la'net ile emretmiyor."

"Sonra ölülere la'net hakkındaki söz, dirilere la'netten daha büyüktür. Çünkü Peygamber Efendimizden ehadisi sahiha ile sâbit olmuştur ki: ölülere sebb etmeyiniz, zira onlar, takdim etmiş oldukları şeylere gidip kavuşmuşlardır."

"Diğer bir hadisi şerifde de buyurulmuştur ki: "Ölülerimize sebb etmeyiniz, sonra dirilerimize eza etmiş olursunuz." Bu hadisi şerif, bazı zatların Ebu Cehl ve benzerleri gibi küfr üzere ölmüş kimselere sebb ettikleri bir zamanda varid olmuştu. Bunlara sebb edenler, bunların Müslüman olan kariblerine eza etmiş olurlardı." [96]

---

[96] Minhacüssünne c: s: 252.

* Bu hususa dair İhyaül'ulum ile şerhinde münderiç olan malûmatı da hulaseten kaydedelim. "La'neti iktiza eden sıfatlar, küfür, bid'at ve fıskdan ibaret olmak üzere üçtür. Bu üç sıfattan dolayı yapılacak la'net de üç mertebeye ayrılır. Birincisi: Vasfıaam ile yapılacak la'nettir. Allah'ın la'neti kâfirleredir, mübtedileredir, fasikleredir" denilmesi gibi. İkincisi: Vasfıaamdan ehas bir vasıf ile yapılacak la'nettir: Allah'ın la'neti Mecusileredir, kaderiyeleredir, haricîleredir, zanileredir, zâlimleredir" denilmesi gibi. Şu kadar var ki mübtedilere la'netde hatar varır. Çünkü bid'atı bilmek müşküldür, bunun hakkında masûr bir lafz varit olmamıştır, avamını nasın bundan men'edilmesi lâyıktır. Zira bu, misliyle muarazeyi, mukabeleyi davet eder, nas arasında nizai tahrik ederek bundan büyük mefsedetler meş'et eyler. Üçüncüsü: Muayyen şahsa yapılan la'nettir: Allah'ın la'neti filan kâfire veya fasıka veya zâlimedir" veya Allah ona la'net etsin" denilmesi gibi. Bundan hatar = helâke yakın olmak vardır".

"Eğer muayyen bir şahıs hakkında la'net, şer'an sabit ise onun hakkında la'net edilmesi câizdir. Ebu Cehle, Ebu Lehebe la'net edilmesi gibi. Fakat böyle olmayan muayyen bir kâfire, meselâ: Zamanımızdaki bir mulhide la'net edilmesi muhataralıdır. Çünkü olabilir ki o; ihtida eder, taib ve müstağfir olur, indallah mukarreblerden olarak vefat eyler. Artık onun mel'un olduğuna nasıl hükmedilebilir?. Ve onun la'nete hedef olması nasıl istenilebilir?. Böyle bir la'net, onun küfür ve fisk üzere ölmesini istemektir. Bu âdeta bir şahsın küfrüne, fiskıne rızayı tazammun eder, küfre rıza ise küfürdür."

"İbni Hacerimekki diyor ki: İmamlarımızın kaidelerine uygun olan da budur. Çünkü onlar, sarahaten bildirmişlerdir ki: Muayyen bir şahsa la'net caiz değildir. Meğer ki küfr üzere öldüğü mal'um bulunsun. Ebu Cehil, Ebu Leheb gibi."

"Artık muayyen bir kâfir hakkında böyle la'net edilmesi, muhataralı olup câiz görülmeyince fâsık veya zâlim olan muayyen bir Müslüman hakkında câiz olmayacağı evleviyetde kalır."

Evet... Eşhasa lânette hatar vardır, bundan kaçınmalı. Meselâ: Şeytana bile la'netten sükûtta hatar yoktur, halbuki onun hakkında tarafı ilâhiden şöyle buyurulmuştur:

عَلَيْكَ لَعْنَتِي اِلَى يَوْمِ الدِّينِ

Artık başkaları hakkında sükût edilmesine ne hatar bulunabilir?."

"Denilse ki: Yezide la'net câiz midir?. Çünkü o, Hazreti Hüseynin katilidir veya katlini emir etmiştir. Deriz ki: Bu asla sâbit olmamıştır. Bir kere Hazreti Hüseyni binefsihi katl etmediği zahirdir, katline emir verip vermediği hususunda ise muhtelif şaiyalar vardır. Artık sâbit olmadıkça "Hazreti Hüseyni o öldürmüştür" veya "öldürmesine o emir vermiştir" denilmesi câiz olamaz. O halde Yezide la'net edilmesi de câiz olamaz. Bir müslümanı tahkik ve tesbit edilmeksizin katl gibi bir kebireye nisbet etmek câiz değildir. Nebiyi Zişan Efendimiz, ehli kıbleye la'net edilmesini nehy buyurmuştur. Bir Müslüman bir

takım masiyetleri irtikâb etmekle kâfir olmaz. Ehli sünnetin mezhebi budur"[97].

* Vakı'a Ebülferec İbni l'cevzî, Sa'deddîni Teftazanî gibi ba'zı zevat, Yezidin zulüm ve fıskını sâbit addettikleri cihetle hakkında la'neti câiz görmüşlerdir. Fakat bu, ehli sünnet mezhebinin ruhuna muhalif bulunmuştur. Bu zevatın hissiyata ve yaşadıkları muhîtin tesirine mağlub olduklarına kanaat edilmiştir. Meşhur ülemadan Abdülmuğîsin ve sairenin bu hususta müstakil eserleri vardır.

* Yine İhyaül'ulum ile şerhinde deniliyor ki: "Resuli Ekrem, Sallallahü aleyhi ve selem, ba'zı kimselerin küf üzere öleceklerine tarafı ilâhiden haberdar olduğu için onlara la'net etmiş olabilir. Nitekim Ebu Cehl ile Utbetini Rebîa hakkında la'nette bulunmuştu. Fakat küfr üzere öleceklerine muttail olmadığı kimseler hakkında la'net etmekten nehy buyurulmuştur. Ezcümle "Bi'ri Meunne" de ashabı kiramdan bir mümtaz zümre şehid edilmişti, Nebiyi Zişan Hazretleri çok müteessir oldular, bu zatları şehid edenlere bir ay kadar kunutta lâ'nete devam buyurdular. Bilâhara:

لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ

Âyeti kerîmesi nâzil olmakla bu la'nete nihayet verdiler [98].

* Görülüyor ya, ashabı kiramı şehid edip gayri Müslinı bulunan kimselere bile lâ'net edilmemesi emir

[97] İhya şerhi c: 7. s: 488.
[98] İhya şerhi Zebihi c: 7. s: 488.

buyurulmuş, artık bir Müslüman kalkarda mücerret fısk ve zulmünü bahane ederek diğer bir müslümana nasıl la'net han olabilir?. Dinimizin verdiği yüksek terbiye böyle bir lâ'nete mani' değil mi? Din kardeşlerimiz hakkında kötü zanda bulunup seb ve şetimde bulunmak, artık İslâm nezahetiyle kabili te'lif olabilir mi? اَلْمُؤْمِنُ لَيْسَ بِلَعَّانٍ hadisi şerifini aslâ unutmamalıdır.

* Hele ashabı karimdan bir zat hakkında fenâ tefevvühatta bulunmak, İslâm terbiyesine ne kadar aykırı bir harekettir. Bunun şeametinden Allah Taalaya sığınırız.

Resuli Ekrem Hazretleri: = لَعَنَ اللّٰهُ مَنْ سَبَّ اَصْحَابِي ashabıma sebb edene Allah lâ'net etsin) buyuruyor [99].

Yine Resuli Efham Efendimiz şöyle buyurmuştur: [100]

اِنَّ اللّٰهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ لِي اَصْحَابًا وَاخْتَارَ لِي مِنْهُمْ اَصْهَارًا وَاَنْصَارًا فَمَنْ حَفِظَنِي فِيهِمْ حَفِظَهُ اللّٰهُ وَمَنْ آذَانِي فِيهِمْ آذَاهُ اللّٰهُ

Ya'ni: Şüphe yok ki Allah Taalâ, beni ihtiyar etti, hatemülenbiya' kıldı, benim için de bir kısım ashab ihtiyar etti, onlardan da benim için âshar ve ensar ihtiyar buyurdu. Artık onların hakkında hürmetle benim hukukumu muhafaza edeni Allah taalâ muhafaza eder, bil'akis onların haklarında hürmetsizlikle beni müteezzi edeni de Allah Taalâ müteezzi eyler.

---

[99] Taberani.
[100] Hatib.

Ashar, bir zatın kain pederi, kain biraderi gibi refikası tarafından olan akrabasıdır, Ebu Süfyan ile Muaviye (radıyallahü anhüma) da Resuli Erkemin ashari cümlesindendir. Çünkü Ebu Süfyan Hazretlerinin kerimesi "Ümmi Habibe" (radıyallahü anha) Resuli Erkemin refikası olup ûmmühatül' mü'mininden olmak şerefini haizdir. Bu halde Muaviye Hazretleri de Resuli Erkemin kain biraderi bulunmak bahtiyarlığına nail ve "Hâlül' mü'minin" ünvanını haiz bulunmuştur. Artık hangi Müslüman, bunlara karşı hürmetsizliğe cür'et edebilir?...

* Diğer bir hadisi şerifde de şöyle buyurulmuştur: [101]

مَا شَأْنُكُمْ وَشَأْنُ اَصْحَابِي ذَرُوا لِـــي اَصْحَـــابِي ذَرُوا لِـــي اَصْحَابِي فَوَ الَّذِى نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ اَنْفَقَ اَحَدُكُمْ مِثْلَ اُحُـــدٍ ذَهَبًا مَا اَدْرَكَ مِثْلَ عَمَلِ اَحَدِهِمْ يَوْمًا وَاحِدًا

Ya'ni: Sizin ashabım ile ne alıp vereceğiniz var?. Ashabımı bana bırakınız, nefsim yedi kudretinde olan Allah'a kasem ederim ki, biriniz Uhud dağı kadar altın tasadduk edecek olsa onlardan birinin bir günlük amelinin misline yetişmiş olamaz.

Diğer bir hadisi nebevîde de şöyle buyurulmuştur: [102]

لاَ تَسُبُّوا اَصْحَابِي فَوَ الَّذِى نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ اَنَّ اَحَدَكُمْ اَنْفَقَ مِثْلَ اُحُدٍ ذَهَبًا مَا بَلَغَ مُدَّ اَحَدِهِمْ وَلاَ نَصِيفَهُ

---

[101] İbni Asakir.
[102] Sahihi Buhari, Müslim ve saire.

Ya'ni: Ashabım hakkında kötü söz söylemeyiniz, hayatım yedi azametinde olan Allah'a yemin ederim ki, eğer biriniz Uhud dağı miktarı altın infak edecek olsa onların ne- bir iki kileden ibaret olan – müddüne, ne de müddünün yarısına yetişebilir.

İşte Resulullaha kurbiyet ve musahabetin binihaye füyuzatı.

Artık bizim için bütün ashabı kirama hürmet ve muhabbet, bir vecibe olmuş olmaz mı?. Nitekim bir hadîsi şerifte şöyle buyurulmuştur: [103]

اذا اَرَادَ اللّٰهُ بِرَجُلٍ مِنْ اُمَّتِي خَيْرًا اَلْقَى حُبَّ اَصْحَابِي فِــــي قَلْبِهِ

Ya'ni: Allah Taalâ ümmetimden bir kişi hakkında hayır dilemiş olunca onun gönlüne ashabımın sevgisini düşürür.

Ya ilâhi!. Atabei ülûhiyetine yüzlerimizi sürerek niyaz eyleriz ki, biz nâçiz kullarını bütün ashabı kiram hakkında hürmetkâr olan ve kalbleri onların muhabbetleriyle dolmuş bulunan ebrar zümresinden ayırma. Amîn. Bihürmeti seyyidilmürselîn.

*** (13) Soru:**

Resuli Ekrem Efendimiz, Muaviye hakkında: Allah onu doyurmasın" diye dua etmiş, bu onun aleyhine bir delil değil midir?.

---

[103] Deylemi.

Cevap:

Asla. Bu bir iltifatı peygamberidir. Kıssa şöyle cereyan etmiştir: Nebiyi zîyşan hazretleri henüz çocuk bulunan Abdullah İbni Abbase: "söyle Muaviye bana gelsin" diye emretmiş, Hazreti Muaviye görünmeyince Resuli Ekrem Hazretleri, ibni Abbasa tekrar emretmiş, Hazreti Muaviye yine görünmemiş, bunun üzerine Resuli Efham Efendimiz, "Muaviye nerede kaldı" diye sormuş. İbni Abbastan "yemek yiyor" cevabını alınca: (لَا اَشْبَعَهُ اللّٰهُ = Allah onu doyurmasın) diye buyurmuş.

Bir kere bu rivayette İbni Abbasın emri nebevîyi Hazreti Muaviyeye tebliğ ettiğine dair bir işaret yoktur. Bu cihetle Hazreti Muaviye mazur olabilir. Sonra tebliğ etmiş olsa da alel'acele istenildiğini zannetmemiş, olduğu cihetle yemeğini bitirmek için huzuri saadete gitmesini biraz te'hîre bırakmış olabilir.

* Resuli Ekrem Sallallâhü aleyhi vesellem Efendimizin bu yoldaki duasına gelince bu, mahzi rahmetdir. Hazreti Muaviyenin birçok niami ilâhiye ile aleddevam mütena'im olmasına vesîledir. Çünkü Şifai şerifte ve Aliyyülkarinin şerhinde vesair kitaplarımızda yazıldığı üzere Resul efham efendimiz, ümmeti hakkında kemalı şefkatından dolayı Cenabı Hakka dua etmiş, onunla ahdleşerek şu mealde tezarruatta bulunmuştur:

"Yarabbi!. Şüphe yok ki, Muhammed de beşerdir, o da her hangi bir beşer gibi gazap edebilir. Fakat indi ülûhiyetinden ahd almış bulunmaktayım, sen bana olan ahd ve vadında müstehık olmadığı halde zahiri haline bi-

naen sebb veya la'net edersem, bed duada bulunursam onu kıyamet gününde o kimse için zekât kıl.

Ya'ni: Günahlarından taharatına, feyz ve berekete nailiyetine, rahmet ve kurbiyete mazhariyetine vesîle buyur.[104]

İşte Hazreti Muaviye hakkında o dua da, onun için afv-ü ve mağfirete, i'tilâi kadre bir vesîle olmuş olacaktır.

* Hazreti Muaviye aleyhinde görülen bu duayı ileri süren bir sailin gözlerine acaba hazreti Muaviye lehinde olan Ahadisi şerife çarpmış bulunmuyor mu?. Onlar, işine gelmediği için mi meskût bırakılmış? yok, yok öyle değil, insan daima hakikatın tecellisini gaye bilmelidir. Yoksa her hangi bir iddiayı delil olmaya elverişli bulunmayan şeyler ile isbata çalışmakta faide yoktur.

*** (14) Soru:**

İmam Ali Hazretleri:

اَلْاَفْجَرَانِ مِنْ قُرَيْشٍ بَنُو اُمَيَّةَ

Kelâmiyle Muaviyenin ecdadiyle beraber fâcir olduğunu söylemiş ve bu kelâmı İbni Abbas ile Ömer radıyallahü anhüma da tasdik etmiş ve bunları Kastalânî ve Eğani sahipleri yazmış değil midir?.

---

[104] Şerhi Şifa s: 109. Sahihi Müslim.

Cevap:

Kastelânîde veya Eğani gibi bir edebiyat ve muhazarat kitabında bir şey yazılmış bulunursa hemen bir hakîkat mı olmak lâzım gelir?. Bir kitapta muhtelif şeyler yazılır, fakat bununla o şeyin iltizam ve tasdik edilmiş olması lâzım gelmez. Bahusus bir hadîsi şerif kitabı şerhinde müteaddid rivayetler nakl edilerek bunlar intikade tâbi tutulur. Bunların sahihleriyle gayri sahihleri, kuvvetlileriyle zayifleri gösterilir, yanlış bir zehabe kapılmamsı ciheti te'min edilmiş olur.

Mamafih bu sualde de hakikat, tahrif edilmiş, olduğu gibi nakl edilmemiştir. Mes'elenin aslı şudur:

Sahihi buharîde şu hadîsi şerif rivayet olunuyor:

عَنْ عَطَاءٍ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ: اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَةَ اللهِ كُفْرًا. قَالَ: هُمْ كُفَّارُ اَهْلِ مَكَّةَ

Ya'ni: Atâ İbni Abbas'tan işitmiş, sormuşlar ki, bu âyeti kerimede ni'meti ilâhiyeyi küfre tebdil ettikleri beyan edilen kimseler kimlerdir?. İbni Abbas da: Bunlar Mekkedeki kâfirlerdir, demiş.

İşte İbni Abbas'tan meşhur olan, sahih bulunan kavil, budur. Bunu Kastalânî merhum, muhaddis İbni Kesir'den naklen kaydediyor.

Sonra Kastalânî, bu hususta İbni Abbas'tan bir kavil daha rivayet ediyor. bu kail de Teberanîde mezkûrdur. Şöyle ki: İbni Abbas, Hazreti Ömer'den sormuş, bu âyeti kerimede kendilerinden haber verilen kimseler kimlerdir?. Hazreti Ömer de şu şekilde cevap vermiştir:

هُمُ الْاَفْجَرَانِ مِنْ بَنِي مَخْزُومٍ وَمِنْ اُمَيَّةَ اَخْوَالِي وَاَعْمَامِكَ...

Ya'ni: Onlar, dayılarım ve amicaların benî Mahzun ile beni Ümeyyeden iki facirdir. Amma dayılarımı Allah Taalâ Bedir günüde kökünden söküp attı, amicaların ise Allah Taalâ onlara bir müddete kadar mühlet verdi.

Kastalânî, Fethten naklen diyor ki: "Bu iki kabileden murat, bazılarıdır. Çünkü beni Mahzum Bedirde tamamen istisal edilmiş değildir. İhtimalki Hazreti Ömer, bununla beni mahzumdan Ebu Cehil ve Ümeyyeden Ebu Süfyan'ı kastetmiştir."

Hazreti Ömer, vaktiyle Ebu Süfyanı daha İslâm olmadığı için sevmezdi. Fakat İslâm olduktan sonra artık onun hakkında böyle düşünmesine ihtimal kalmamıştır.

İşte İbni Abbas'tan rivayet edilen bu ikinci kavil, yukarıdaki meşhur kavline muhalif olduğu için bunun ehemmiyeti ikinci derecededir.

Bakınız! İbni Abbas hazretlerinden şöyle bir rivayet olunmuştur: Bu âyeti celîledeki kimselerden murat, irtidat eden Becile ile Araplardan ona tâbi olanlardır.

Kastalânî, bunun da zayıf bir rivayet olduğunu kaydediyor.

Görülüyor ya, Kastalânî merhum, bunları hikâye ediyor, yoksa iltizam etmiyor, Hazreti Muaviyeden ise hiç bahis yok! [105]

---

[105] Kastalânî c: 7. s: 181

Bir de "Envarüttenzil" tefsirine bakalım, Kazi Beyzavî şöyle yazıyor: "Hazreti Ömer ile Hazreti Ali'den mervîdir ki bu âyeti kerîmedeki kimselerden murat:

الْاَفْجَرَانِ مِنْ قُرَيْشٍ بَنُو الْمُغِيرَةِ وَبَنُو اُمَيَّةَ فَاَمَّا بَنُو الْمُغِيرَةِ فَكَفَيْتُمُوهُمْ يَوْمَ بَدْرٍ وَاَمَّا بَنُو اُمَيَّةَ فَتَمَتَّعُوا اِلَى حِينٍ

Ya'ni: Bunlardan murat, beni Mugıyre ve benü Ümeyye Kureyşlerinden iki facirdir. Amma beni Mugiyreye siz Bedir günü kifayet ettiniz, beni Ümeyye de bir müddete kadar mütemetti' oldular [106].

Görülüyor ya, burada da Hazreti Muaviyedne bir bahis yok.

Sonra bu tefsirin en mutebek muhaşşilerinden olan ve Hazreti Sıddikin sülâlesinden bulunan Ebulfazlı Kâzirunî diyor ki: "Bu veçhile tefsir, âyeti celîledeki küfürden murat, küfranı ni'met olup imana mukabil olan küfür olmadığına göredir. Çünkü beni Ümeyye kâfir değildiler [107].

Artık böyle zayıf, kabili te'vil, âyeti celîledeki umumiyete münafi sözlere istinat edip de sahabei kiramdan oldukları sâbit bulunan zatlara dil uzatmaktan sıkılmalıdır. Tefsire, Hadise, Ilmikelâma, Fıkha ait bir mes'eleyi, bir takım hikâyeleri ve Hatîe gibi şâirlerin medhiyelerden, hicviyelerden ibaret olan hatâalûd manzumelerini ihtiva eden Egâni gibi bir edebiyat kitabiyle isbata kalkışmak da ilmî usuller ile asla kabili te'lif olamaz.

---

[106] Haşiyeli Tefsiri Kazi c: 3. s: 160.
[107] Haşiyeli Tefsiri Kazî c: 3. s: 160.

Mamafih gerek Kastalânîde ve gerek Eganide Hazreti Muaviyenin lehine kıymetli yazılar bulunduğu ileride görülecektir.

*** (15) Soru:**

Kitabülbügat kimin için açılmıştır?. Ammar İbni Yasır hakkındaki تَقْتُلُكَ الْفِئَةُ الْبَاغِيَةُ hadîsi şerifi, Muaviye tarafının bugattan olduğunu göstermiyor mu?.

Cevap:

Ne garib bir sual!. İslâm hukukunu teşkil eden müdevvenatı fıkhiyedeki yüzlerce kitap kimler için açılmış ise "Kitabülbügat" da onlar için açılmıştır. Kitabüssalât, Kitabüzzekât nasıl Müslümanlara dinî mes'eleleri bildirmek için yazılmış ise Kitabülcihad, Kitabülbügat, Kitabülcinayat da yine Müslümanlara bu husustaki dinî hükümleri bildirmek için yazılmıştır. Eğer Cemal ve Sıffıyn vak'aları olmasaydı, yine Kitabülbügat yazılmış olacaktı. Bu, İslâm hukukunun ebediyyülcereyan bir kısmını teşkil etmektedir. Şu kadar var ki Cemel ve Sıffiyn hâdiseleri, fukahaı kiram için bir tetebbu sahası mahiyetinde bulunarak bunlardan Bügat ahkâmına dair misaller göstermiş olabilirler.

* Hazreti Ammar İbni Yasir radiyallâhü anhın şehadetine gelince: Bu zatı âli, İmam Ali ordusunda bulunuyordu, Hazreti Muaviyenin kuvvetlerine karşı kendisinde dehşetli bir adavet hissediyordu, herkesi harbe teşvik ederek herkesten evvel mukateleye atılmak istiyordu. Hikmeti bilinmez, mukatelede bulunacak iki İslâm taifesi-

nin aralarını sulha çalışmak, emri İlâhîye daha muvafık olacaktı, bu yapılamamış, Cidal başlamıştı. Herne ise takdiri İlâhî böyle imiş, Hazreti Muaviye tarafındanki kuvvetlerden biriyle muharebe esnasında Hazreti Ammar şehid düşmüş, Resuli Ekrem Efendimizin bir mucizeleri de bu vesile ile tebarüz eylemiştir. Bu hâdisede Hazreti Muaviye, bir içtihad neticesi olarak harp ettiği için, bağî sayılsa da yine bir müctehidi muhtı olacağından harekâtı, İndallah mafüvdür. Biz buna dair evvelcede ma'ruzatta bulunmuş bulunuyoruz.

Mamafih Hazreti Muaviye, kendi tarafındaki kuvvetlerin Hazreti Ammarı şehid etmelerini elbette istemezdi. Fakat o muhterem zat, harbe atıldığı için ister istemez bu şehadet hâdisesi vücude gelmişti. Bu cihetle Hazreti Muaviyeye taraftar olan kuvvetin bir fi'ei bagiye olduğu anlaşılmış oluyor. Bununla beraber Hazreti Ammarı bu harb badiresine kimler sevk etmiş ise şehadetine asıl onlar sebebiyet vermiş oldukları Hazreti Muaviye tarafından dermeyan edilmiş, bu fikri doğru bulanlar da bulunmuştur. Her ne olursa olsun bugat adını alan Müslümanlar, bundan dolayı ne İslâm dairesinden çıkmış olurlar, ne de kendilerini tahrike, tefsika kimsenin hakkı olabilir.

* Biz burada bügat hakkında şer'î hükümlere dair kısaca malûmat vereceğiz. Şöyle ki: Bagy, lûgatta kesb, taleb = bir şey istemek mânasınadır. Böyle bir şey isteyene Bâği denir, cem'i bügattır.

Örfi şer'îde Bâğy: "Muhik olan bir veliyyülemrin itaati dairesinden bir te'vile mebni haksız yere çıkarak tegallübte bulunmak" demektir.

Binaenaleyh: "Muhik olan bir veliyyülemre veya nâibine karşı bir te'vile, ya'ni: Kendince doğru görülen bir delile istinaden isyan ederek itaat dairesinden çıkan bir Müslüman, bağı olmuş olur.

Demek ki bagyin tahakkuku için haddizatında haksız yere olması lâzımdır. Yoksa bir hakka müstenit olan bir muhalefet, bagy sayılmaz. Uhdesine düşen vazifeleri ifaden âciz bir veliyyülemre muhalefet eden de bâgi sayılmaz. Belki öyle bir veliyyülemr azle mustahık olur. meğer ki azli bir fitneye bâdi olsun.

Mamafih Fethülkadirde vesaire de beyan olunduğu üzere bügat, bir Müslüman cemaattir, âdil imame = veliyyülemre karşı huruç etmekle beraber Müslümanların kanlarını dökmeyi, çoluk çocuklarını esir etmeyi, mallarının müsaderesini mubah görmezler. Hariciler ise bunları mubah görmüşlerdir [108]. Bagy bir ismi zem değildir [109].

* Şerhı mevakifde de yazıldığı üzere muhtar olan mezhebe nazaran bâgi, gâsık değildir. Bâgi, müslümandır ve muhasanata kıyamı bir te'vile müstenit olduğu için muhtı olsa da yine fâsik, zâlim değildir. İmam Ali'nin: (اخْوَانُنَا بَغَوْا عَلَيْنَا = Kardeşlerimiz bize karşı serkeşlik ettiler, tecavüzde bulundular) demesi de buna şahiddir. Zaten: "Mü'minlerden iki zümre çarpışırlarsa..."[*] âyeti kerimesi de her iki tarafa, aralarında bagy ve kital bulunduğu halde mü'min adını vermiştir.

---

[108] Hidaye şerhi Fethülkadir c: 3 s: 409.
[109] Tathirülcenan s: 79.
[*] Hucurat S. 49./9

Yine şerhı Mevakıfda deniliyor ki: Ashabı Kiram birbirine karşı Sinan ile mukatelede, lisan ile münazaada bulunmuşlardır. Bunların hareketleri aralarındaki mubayeneti kaldırmak, yekdiğerini ulfet ve ictima'a davet etmek içindi, başka türlü yol bulunmadığı cihetle bu hareket iltizam edilmişti, onlar hayırdan ve dinde salahdan başka bir şey kasdetmiş değillerdir. Amma şimdi ise onların haklarında dil uzatma için manâ yoktur. Onlara dil uzatmak, dini islâmı bizlere nakil eden, nefislerini ve mallarını dine yardım uğrunda bezletmiş olan ve hayrül'beşerin sohbet ve muhabbetile mükerrem bulunan zatlar hakkında tehavün göstermekten başka değildir [110].

* Artık Hazreti Ammarın kendilerine karşı harbe atıldığı fiei bâgiyeye irtidad isnat etmiş olduğu hakkındaki bir iddianın da bir iftiradan ibaret olduğu anlaşılmış oluyor. Öyle muhterem bir sahabî, büğatdan olan din kardeşlerini irtidad ile yâdederek bu babdaki nassı Kur'aniye muhalif söz söylemiş olamaz.

Evet... O mübarek zat, belki haricîlerden küfrüne kail olduğu bazı şahıslara karşı bir seb ve şetm maksadile ve harp halindeki bir tehevvür sâikasile böyle bir şey demiş olabilir. Fakat biz bununla hiçbir kimsenin küfrüne kail olmak için bir dinî delil elde etmiş olamayız, dinî esaslarımız buna manidir.

* İbni ağabeydîn merhumunda yazmış olduğu vechile değil büğati, haricîleri bile tekfir etmek câiz görülmemektedir. İbnülhümam merhum, Fethulkadîr de diyor ki: Haricîlerin hükmü, fukahanın ve muhaddislerin cumhuruna

---

[110] Şerhi Mevakıf c: 1. s: 306.

göre buğat hükmüdür, bazı ehli hadis, haricîlerin mürted olduğuna zahib olmuşlardır. İbni Münzir demiştir ki: Bir kimseyi bilmem ki haricîleri tekfir hususunda bu ehli hadise muvafakat etmiş olsun. Müctehid olan fukahadan başkasına itibar olunamaz. Müctehidlerden menkul olan ise bizim zikrettiğimizdir ki, ademi tekfirden ibarettir. İbni Münzire gelince o, müctehidlerin sözlerin nakıl hususunda çok bilgi sahibidir [111].

Hacrîler, bir kısım, Müslümanların katlini helâl görmüşler ise de bu itikatları bâtıl olmakla beraber bir te'vile müstenit olduğundan küfürlerini müstelzim görülmemiştir.

Demek oluyor ki, ehli kıbleyi öyle tekfir etmek, tefsik etmek kolay bir şey değildir. Bunun manevî mes'uliyetinden endişe etmeli, her hangi bir müslümanın aleyhine hemen hüküm vermeğe cür'etten kaçınmalıdır.

اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ يَدِهِ وَلِسَانِهِ

*** (16) Soru:**

Muaviye dededen itibaren Haşimî sülâlesine düşman değil mi idi?.

Cevap:

Malûmdur ki, Bi'seti Nebeviyeden evvel bütün cihan zülmet içinde kalmış, bütün kabileler, aşiretler birbirine düşman kesilmiş, dünyanın her tarafında ve bahusus Ceziretül'arabda ne kanlı, vahşiyâne mücadeleler vücude

---

[111] Tenbihül'vülât s: 66.

gelmekte bulunmuştu. Vaka ki Nebiyi Zîşan hazretleri meb'us oldu, vatka ki onun muazzam şeriatı afakı tenvire başladı. Bu zülmet yerine nur, bu düşmanlık yerine dostluk, bu kanlı mücadeleler yerine sulh ve selâh kaim olmaya başladı. Evvelki maceralar, Müslümanlığı kabul eden cemiyetler arasında tarihe karışıp gitti. Artık hiçbir kimse, kablel' İslâm olan bu maceralardan dolayı mes'ûl tutulamaz.

Ne hacet Medenei Münevverede Evs ile Hazrec kabileleri bir asıldan teşa'ub etmiş, iki aile evlâdı değil miydiler. Buna rağmen aralarında asırlarca husumet devam etmemiş mi idi? Fakat bunlar islâmiyeti kabul edince bu husumet; muhabbete meveddet ve uhuvvete munkalib olmuştu. Nitekim:

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ اِخْوَانًا

Âyeti Kerimesi de bu hakikati Nâtıktır.

La'ni: Hepiniz birden Allah Talânın dinine sımsıkı sarılınız, birbirinizden ayrılmayınız, Allah Talânın size olan nimetini ya'd ediniz ve hatırlayınız ki: Sizler bir zaman birbirinize düşman idiniz, Allah Taalâ sizin kalplerinizi uzlaştırdı da onun nimeti sayesinde kardeşler oldunuz.

Binaenaleyh vaktile Emevîler ile Haşimîler arasında bir adavet bulunmuş olabilir. Emevîler , Resuli Erkemin ceddî alası olan Abdi menafdan teşa'ub etmişlerdir, hepsi de bir asıldandır. Aralarında büyük bir karabet vardır. fa-

kat bunlar, islâmiyeti kabul edince o melhuz düşmanlıktan şüphe yok ki eser kalmamıştır. Bir taraftan diyanet rabıtası, bir taraftan karabet alakası aralarında lâyezal bir muhabbet uyandırmıştır. Bilâhare beyinlerinde bir ictihad neticesi veya her hangi bir sebeble vuku bulan elîm mücadeleler ise beşeriyat âleminde emsaline çok tesadüf edilen vekayîdendir. Bu hâdiseler, yalnız Emevîler ile Haşimîler arasında değil, Hazreti Alinin muhterem evlâdile Abbasiler arasında da maal'esef daha ziyade, daha şiddetli surette devam etmiştir.

Velhasıl: Sıffiyn muharebesi ve ondan sonraki vekayi', kablel' İslâm olan bur bürudet ve adavetin bir neticesi değildir. Hele Hazreti Muaviyenin ba'delislâm Haşimî sülâlei tahiresine düşman olduğu asla iddia edilemez. Onun diyaneti buna mani'dir. Ve bu düşmanlığa bir sebeb de yoktur. Hazreti Ali ile aralarındaki münzaat ise defaat ile arzettiğim üzere bir ictihad eseridir. Bir hakkın yerine getirilmesi arzusuna müstenittir, İslâm varlığına daha ziyade hizmet edebilmek meşru'unun bir neticisedir.

* Onu da ilâve edelim ki: Bazı kabplerde kableislâm mevcud olan bir adavet ve bürudet, ba'delsilâm bilkülliye zâil olmuştur. Bu, bir hakikattir. Bunu şu âyeti kerimesi, bir mu'cize olarak haber vermiş ve bu va'di ilâhî tahakkuk etmiştir:

عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً
وَاللّٰهُ قَدِيرٌ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Evet... Kur'anı kerimde: "Pek umulur ki Allah Taalâ sizin ile onlardan adavet ettiğiniz kimseler arasında bir

meveddet vücude getirir, Allah hakkiyle kadirdir, Allah mağfiret ve rahmet edicidir." Buyrulmuştur. Filhakika o düşman sayılanlardan bir çoğu bilâhara İslâm olmuş, dost kesilmiş, kalplerde adavetten eser kalmamıştır. Bu bir hakikati Kur'aniyedir, buna kail olmayanlar, hâşâ Kur'anı tekzib etmiş olurlar.

*** (17) Soru:**

Süfyan oğlu Muaviye, saltanatı uğurunda Peygamber Efendimizin torunu cenabı imam Hasanla ashabtan Hazreti Abdürrahmanı zehir ile öldürmüş ve cenabı imam Ali'nin dostlarından ve ashabın kıymetlilerinden Hücribni Abdilkindî'yi ve yedi arkadaşını ve bunların hizmetlerinde bulunmuş olan yüzlerce müslümanı Şamın Azra mevkiinde taammüden katlettirmiştir. Bunları imam Süyutînin Mısır tarihi, imam Şa'ranînin Minei kübrası, Taebri tarihî, Ravzatül'ebrar, Elisti'ab, Mürucüzzeheb, Tarihikâmil, Habnamei Veysi yazıyor. Bunlar doğru değil midir?

Cevap:

Hazreti Muaviye'nin imam Hasan Hazretlerini vesair zatları zehir ile öldürdüğü asla sâbit değildir. Diğer bazı katl vak'aları hakkında da mühtelif tarihî rivayetler vardır. bunlardan hiç biri bizim için kat'î bir hüküm vermeğe kâfi değildir. Mamafih biz, bu hususları biraz izah edeceğiz. Şöyle ki:

Yukarıda gösterilen kitapların bir kısmı, meselâ: Mineni kübra, bu hadiseleri kaydetmemektedir, zaten bunlar onun mevzuundan hariçtir. Bu eserin müellifi olan imam Şa'ranî, bütün hanedanı nübüvvete ve bütün ashabı kirama muhabbetin, hürmetin lüzumunu kayıt ve tavsiye etmiştir.

Ebulfida tarihinin me'hazi olan Tarihi Kâmilde de Hazreti Hasan'ın şahadeti hususunda Hazreti Muaviyeye bir şey isnat edilmemiştir. Diğer tarih kitaplarında dahi kat'î bir şey yoktur. Bir müverrih, duyduğu bir haberi, bir şayiayi kitabına kaydetmekle onun bir hakikat olduğunu iltizam etmiş olmaz ve kendisi iltizam etmiş olsa da o başkaları için bir hüccet teşkil etmez. Bu gibi hususlarda Habnamei Veysî gibi hayalî, edebi eserler ile istidlâle kalkışmak ise asla doğru olamaz. Elisti'abın ve sualde isimleri yazılı sair bir kısım kitapların hazreti Muaviye hakkındaki hüsni şahadetlerini de ileride ayrıca kaydedeceğiz.

* İddia edilen vak'alara gelince bunların hülasası şöylecedir:

(1) Hazreti Hasan'ın şahadeti,. Eş'as İbni Kaysın kızı ve kendisinin zevcesi "Cade" nin içirmiş olduğu zehirden vuku bulmuştur. Gûya bu kadın, bu cinayeti Yezidin sevkile yapmış, diğer bir rivayete göre buna hazreti Muaviye de muttali' imiş!. Bütün bunlar, kuru iddiadan ibaret, vakıa ortada bir şahadet mes'elesi var, fakat bunun hakikî sâiki nedir? Müsebbibi kimdir? Bu tarihte meçhul kalmıştır.

Cevdet paşa merhum, Kısası Enbiyasında diyor ki: "Amma Ca'de her ne sebepten nâşi ise andan dilğir olarak canına kıyımıştır."

İbni Teymiye merhum da şöyle diyor: "Hazreti Muaviyenin hazreti Hasan'ı temsim ettirdiği bazı kimseler söylemişlerdir. Bu ise bir şer'î beyyine ile veya muteber bir ikrar ile sâbit değildir. Bu hususda kat'î bir nakl de yoktur. Bu bilinmeyecek bir şeydir. Buna kail olmak bilâ ilm hükümdür. Biz zamanımızda gördük ki, filan hükümdar, filan kimseler tarafından temsim edilerek ölmüştür diye söylenildi durdu, Halk bu hâdisenin mahalli vukuunda bile ihtilâf gösterdiler: Kimisi şurada filan şahıs tarafından, kimisi de hayır filan yerde diğer bir şahıs tarafından temsim edildi diye iddiada bulundu. Artık bu gibi rivayetlere bir hüküm nasıl bina edilebilir?"

"Bazıları demiştir ki: Hazreti Hasan, mıtlak idi, ya'ni: zevcelerini sık sık boşardı, Ca'de bundan dolayı onu zehirlemiş olabilir."

"Hazreti Muaviyenin emrile temsim edildiğini iddia, bir zannı mahzdir. Nebiyi Zîşan efendimiz ise:

اِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَاِنَّ الظَّنَّ اَكْذَبُ الْحَدِيثِ

= zandan sakınınız, çünkü zan, lakırdının en yalanıdır) buyurmuştur. Velhasıl: Bu gibi şeylerde zann ile hükm edilmesinin şer'i şerifce câiz olmayacağında bütün Müslümanların ittifakları vardır" [1].

Abdülvehhabi Şâra'nide "Mineni Kübra" sinde diyor ki: "Müslümanların haklarında güzel zanda bulunmalıdır. Allah Taalâ mümin kulları hakkındaki hüsni zandan dolayı

---

[1] Minhacüssünne c: 5. s: 525.

bir kulunu ahirette aslâ muahaze etmez. Belki onların haklarındaki sui zandan dolayı muaheze eder."

"Bir kimsenin Müslümanlar hakkında güzel zanda bulunabilmesi, içerisini rezailden temizlemek sureti ile kabil olabilir. Ta ki kendisi için kötü bir serire tabiat kalmasın. Kötü bir serire, onu dünyada da ahiretde de rusva eder. Fezahata uğratır. Bir kimse de bu kötü tiynet devam ettikçe kendi şahsî vasıflarına kıyasen başkaları hakkında kötü zanda bulunmak, kendisinin bir lâzimei fıtreti olur."

"Ey kardeşim! Eğer Müslümanlar hakkında güzel zanda bulunabilmek istersen evvelâ içerini rezailden temizle. Ve illâ senin için halâs yolu yoktur" [2].

(2)Halid İbni Velid Radıyallahü anhın oğlu Abdurrahmana gelince bu zatı "Hums" de "İbni Âsâl" adında da bir İsevînin zehirli bir şerbet ile temsim ettiği ve bilâhare Abdurrahmanın oğlu Halidin de Medinei Münevvereden Humse gidip İbni Âsâli katleylediği ve bu yüzden yakalanıp hapsedilen Halidin – Hazreti Muaviye tarafından İbni Âsâlın diyeti verilip – kurtarıldığı tarih kitaplarında yazılıdır.

Gûya Abdurrahman, zî nüfuz bir zat olduğundan Hazreti Muaviye bunun isyanından korkarak kendisini İbni Âsâl vasıtası ile zehirletmiştir [3]

Fakat bu da bir rivayetden, bir sui zandan ibaret, hazreti Muaviyenin diyaneti, hilm ve merhameti, hüsni adaleti herkesçe müsellemdir. Bu muhterem zatı bir İsevî elile zehirletmesi gayet müsteb'addir. Böyle bir şey olsa da

---

[2] Mineni Kübra s: 180.

[3] Tarihi Kâmil: c: 3. s: 180.

bunun ledünniyyatı bizce mechuldur. Tarihi bir habere bakıp da hemen hüküm vermek ihtiyata, şer'i şerifin usulüne münafidir. Hazreti Muaviye aleyhinde bir cereyan vücude getirilmesi için böyle bir şayiaya, meydan verilmemiş olduğu nasıl iddia edilebilir. Hazreti Muaviyenin bir çok alenî hüseması hakkında ne kadar afv-ü safh ile muamele yapmış olduğunu tarihler yazıp durmaktadırlar.

(3) Hücribni Adiy ile arkadaşlarının katilleri mes'elesine gelince: Bunun hakikati de ancak Allah Taalâya malûmdur. Tarih kitapları bu hâdiseyi muhtelif şekillerde yazmakta, buna muhtelif sebepler göstermektedirler. Hâdisenin hakiki mahiyetini ta'yin etmek, bizce kabil değildir. Hazreti Muaviyeye adavetkâr olanlar, bu hâdiseyi de vesile ittihaz ederek buna bir çok şeyler ilâve etmiş olabilirler. Çünkü tarihi hâdiselerde bunun pek çok emsali görülmüştür. Bu baptaki rivayetler muhteliftir. Hazreti Hücrin, Hazreti Muaviye ile görüşüp ona: "Ya Emirelmü'minin" diye hitap ettiği bir rivayette mevcuttur. Diğer bir rivayette ise Hazreti Muaviyenin yanına celbedilmeksizin şehid edilmiştir. Bu rivayetleri kadri müştereki şöyledir:

Hicribni Adiy, pek mubarek bir zattırn, Hazreti Ali'ye pek meclûbtur, hasımlarına karşı her vesile ile adavet izharına müheyyadır. Hazreti Muaviyenin Kûfe'ye gönderdiği vâlilerine karşı muhalefetten, tenkitten geri kalmaz, vâliler ise bu muhterem zatın yüksek makamına hürmetle hakkında cemile ve mülâyemet göstermekten geri durmazlar. Meselâ: Cuma günleri emîrin hutbeyi uzattığını görür, vakit geçtiğini söyler, elini yerlere vurur, vâli bulunan

hatibi kendisiyle etbaı, taşlar, hatib yine bir şey demez, [4] cemaati namaz kılmaya kaldırır, hatibi sükûta mecbur e-der. Etrafında kendisine müzahir bir çok kimseler vardır, icabında başına toplayacağı bu kuvvetle ihtilâl çıkaracağı melhuz Hazreti Osman'a karşı da tezkiyeden kaçınır, ta'rizden hali kalmaz.

İşte Hübribni Adiy, böyle bir zatmış, nihayet görülen lüzûm üzerine Kûfe'den Şam'a gönderildi, maiyetinde de epeyce arkadaşları vardı. Şam'a yakın "Azra" denilen mevkie gelmişlerdi. İdamlarına lüzum görülmüş, fakat arkadaşlarından bir kısmı vuku bulan şefaatlerden dolayı serbest bırakılmışlar, bu muhterem Hücribni Adiy hakkında da "Mâlik ibni Hübeyre" şefaatte bulunmuş, fakat bu şefaat kabul edilmeyip katledilmesi hususu ihtiyar edilmiştir.

Hazreti Muaviye, Mâlik'e demiş ki: "Hücr, kavminin başıdır. Korkarım ki sebilini tahliye edersem memleketini ifsad eder de onun için Irak'a gitmeğe muhtaç oluruz." Mâlik'e gönderdiği bir mektupta da şöyle yazmış: "Senin şefaatini kabul etmedim, buna sebep, şu olmuştur: Korktum ki bize karşı muharebeyi iade eder de bu yüzden Müslümanlar üzerine gelecek belâ, Hacr'in katlinden daha azim olur" [5].

Görülüyor ki bu elîm hâdise de, yukarıdaki ifadelere nazaran bir siyaset icabı bulunmuştur, melhuz bir fitnenin def'i maksadiyle iltizam edilmiştir. Bunun kimbilir daha nice ledünniyatı da vardır, bunlar bizce meçhuldür. Bütün dünya tarihinde bu gibi hâdiseler vuku bulmuştur.

---

[4] Elhakaık. S: 215.

[5] Tarihi Kâmil.

Biz, rızaı Hakka muhalif olan hiçbir muameleyi – haşa – tasvib etmeyiz, edemeyiz. Fakat şimdi biz bin üç yüz sene evveline ait bir hadise hakkında tarihlerin, muhtelif, bir takım şayıalara müstenit yazılarına bakıp da Ashabı Kiramdan veya sair efradı müslimînden, her hangi bir zata karşı husumet göstermeğe, dil uzatmaya da aslâ selâhiyetdar olamayız. Zaten böyle bir hareketten biz ne kazanırız?. Bilakis bu hususta yanlış bir hüküm verirsek yarın indallah mes'ul olmaz mıyız?.

Hülasai mekal: Bizim bu gibi hususlarda vazifemiz, - bilhassa ahirete intikal etmiş olan – dindaşlarımıza karşı hüsmi sübhanîye nâiliyetini temenniden başka değildir.

وَلَا تَجْعَلْ فِى قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا اِنَّكَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ

*** (18) Soru:**

Bir mümini amden katleden cehennemlik değil midir?

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا

Âyeti kerimesi ile,

قَاتِلُ الْمُؤْمِنِ عَمْدًا لَا تَوْبَةَ لَهُ

Hadisi şerifi bunu göstermiyor mu? O halde bu cinayeti irtikap edenler, katiyen şakî ve cehennemidirler.

Cevap:

Malûmdur ki, Âyâti Celileden, Ahadisi nebeviyeden şer'î hükümleri istinbat için büyük bir kudreti ilmiyeye ihtiyaç vardır. Usuli fıkh kitapları buna dair malûatı muhtevidir. Müctehidîni kiram hazaratı, bu vazifeyi görmüş, bizlere şer'î hükümleri açıkça beyan etmişlerdir. Bu gibi dini nasslar, deliller, diğer dini nasslar ile, deliller ile muhassas, mukayyet, müevvel olabilir. Bunların hemen zahirlerine göre hüküm edilmesi, diğer delilleri nassları terk ve ihmal etmek ve tenakuz vukuuna meydan vermek olur ki aslâ câiz olamaz. Binaenaleyh biz bu gibi hususlarda müctehidîni izamın beyanatına tabiyiz.

Bir kere şüphe yok ki, bu âyeti kerime ile bu hadisi şerif, haklı yere veya hata yolu ile olan katillere şamil değildir, bunlara nazaren muhassasdır. Ve illâ başkalarını öldüren bir çok cinayetleri işleyen bir mümini kısasen veya siyaseten katletmek de bir küfür olmak lâzım gelir ki, buna hiçbir kimse kail olamaz. Sonra haksız yere bir mümini ve hattâ her hangi bir insanı öldürmek, şüphe yok ki bir kebiredir, büyük bir cinayettir, cezası indallah pek ağırdır. Fakat böyle bir katil, istihlâl tariki ile olmadıkça küfür değildir, cehennemde ebedî surette kalmak ise yalnız küfrün cezasıdır. Diğer günahlardan dolayı afv-i ilâhî tecelli etmezse mücrim muvakkat bir zaman için cehennem azabı ile ta'zib olunur, kendisinde eseri iman olan her mücrim nihayet cehennemden çıkar.

İşte bütün İslâm ülemasının itikadı böyledir.

Kezalık: Katilin tevbesi de makbüldür. Küfrün tevbesi makbul olduğu halde katilden dolayı tevbe neden makbûl

olmasın? şu kadar var ki maktulün hakkı af ve iktiran etmezse katilden istifa olunur.

* Tefsiri Kazıda deniliyor ki: "Cumhurı müslimîne göre katil hakkındaki bu azab, tevbe etmeyene mahsusdur. Yoksa Hak taalâ, tevbe edenin tevbesini kabul buyurur. Nitekim: اِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ Âyeti Kerimesi bunu natıktır. Cehennemdeki hulud hali, bizce ya bu katli istihlâl edene mahsustur veya bu huluddan murad, uzun bir müddet cehennemde kalmaktır. Çünkü âsî Müslümanların azablarının devam etmeyeceği hakkında birbirini takviye eden bir çok deliller vardır. nitekim bir hadisi şerif de şu meâldadır: Her kimin kalbinde hardele mıkdarı iman var ise ateşten çıkar."

"Vakıa bir mümini amden katledeni tevbesinin kabul edilmeyeceği İbni Abbas hazretlerinden mervidir. Fakat o, bununla teşdid kast etmiş olmalıdır. Çünkü ondan bunun hilâfı da, ya'ni: Bu tevbenin makbuliyeti de rivayet edilmiştir" [6].

Demek oluyor ki bu gibi âyetler, hadisler; muhassasdır, öyle umumî üzere câri değildir. Camiüssağirde de şöyle bir hadisi şerif vardır:

قِتَالُ الْمُسْلِمِ اَخَاهُ كُفْرٌ وَسِبَابُهُ فُسُوقٌ

= Bir müslimin kardeşini öldürmesi küfürdür, ona söğmesi de fısıktır. (Bunun şerhinde deniliyor ki: "Bu kıtalın küfür olması, bunun helâl itikat edilmesi halindedir. Veya bundan murat, böyle bir hareket, kâfirlerin işlerine

---

[6] Kazı ve haşiyesi Kâziruni c: 2. s: 109.

benzer demektir. Yahut bundan maksat, küfri lügavîdir. Nimeti ilâhiyeyi örtmek, imha etmek manasınadır" [7].

* Şunu da kaydedelim ki, bu gibi nusus ile yalnız hazreti Muaviye ve taraftarları aleyhine istidlâl de doğru değildir. Katiller, mukateleler, bir taraftan değil, iki taraftan da vaki olmuştur. Hazreti Ali ile hazreti Muaviye taraftarları arasında bir ictihad neticesi olarak bir mukatele vücude gelmiştir. Diğer katiller de birer te'vile müstenit bulunmuştur. Hiç birisi esasen bir müminin katlini helâl görmüş değildir. Onlar, ictihadlarında hata etmiş olsalar da yine afv-i ilâhiye mazhar olacakları eltafı süphaniyeden muntazardır.

Binaenaleyh bu gibi nususi Celîleye istinaden her hangi muayyen bir müminin mücerret katle tasaddi etmesinden dolayı aslâ afva mazhar olmayarak her halde muazzap olacağını, cehennemde muhalled kalacağını iddia etmek, aslâ câiz değildir.

* Allah Taalâ ile kulları arasına, o biribiri ile birer te'vile mebni mukatelede bulunup da ahirete intikal etmiş olan din kardeşleri arasına kim karışabilir? Bunların birbirini afv etmeyeceğine, de biz nasıl hükmedebiliriz?

Müslümanların arasında ilk asırlardan beri vakit vakit ne kadar mukateleler maalesef vuku bulmuştur. Şimdi biz bunların küfrüne mi, şekavetine mi hükmedeceğiz? Böyle bir itikat, dinimizin yüksek esasatına tamamen muhaliftir.

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

---

[7] Azizi: c: 3. s: 56.

Velhasıl: dinî nüsusi yanlış tevcih ve tefsir ederek bunlar ile hazreti Muaviye ve emsali gibi Ashabı Kiramdan bulunan zevatın aleyhine hüküm vermeğe kalkışmak muvafık değildir. Biz kendi ahvalımızı ıslaha çalışalım, başkalarının aleyhinde bulunarak onların manevi hayatına kastetmek cinayetini irtikâb etmeyelim.

طُوبَى لِمَنْ شَغَلَهُ عَيْبُهُ عَنْ عُيُوبِ النَّاسِ

*** (19) Soru:**

Vaktile Peygamber Efendimiz hazretlerini "Ebter" likle zem eden As oğlu Amr katili de Mısır valiliğinde bulunan hazreti Ebu Bekrin oğlu Muhammed Radiyallahü Anhümayı Mısır'da katlettirip ölü bir eşek cesedi içinde hayvan gübresi ile yaktırdığı kitaplarda, tafsilâtile yazılı değil midir?.

Cevap:

Evvelâ şunu arzedeyim ki, Amribnil'as iltifatı nebevıye nâil olmuş sahabei kiramdandır, yüksek menakıb sahibidir. Bu hususa dair ileride biraz malûmat vereceğiz.

Hazreti Ebubekirin mahdumı müreremleri Muhammed ise sahabeden değildir, tâbiinden bulunmaktadır.

Sonra Resulı Ekrem, Sallâllahü aleyhi vessellem Efendimize "ebter" demek fezahatinde bulunan şahsın As olduğu sâbit değildir. Nebiyi ziyşanımızın muhterem mahdunıları vefat ettiği için nesli şerifinin münkati' olacağını

zanneden müşriklerden bazıları, böyle bir fazihaya cür'et etmişlerdi. Bunların kimler olduğu hakkında muhtelif rivayetler vardır. mamafih bu şahıs: "As" dahi olsa bundan dolayı oğlu Amr Radıyallahü anh mes'ul olamaz. Gayri müs'lim bulunan bu babanın suihali, Müslüman bulunan oğlunun kadrini tenzil için bir vesile ittihaz edilemez.

* Şimdi hâdiseyi biraz izah edelim.

Hazreti Sıddik Radıyallahü anhın mahdumu muhterem Muhammedin garip bir mazhariyeti vardır. Bu zat, maal'esef Hazreti Osman'ın şahadetiyle alâkadardır. O mübarek halifenin sakalını tutup kendisini tehdit etmek cür'etinde bulunmuştur. Biz bu elîm hâdiseye yukarıda işaret etmiş bulunuyoruz. Artık Zinnureyn gibi en yüksek bir sahabînin, bir Emirülmü'mininin katilleri arasında bulunan bir zatın sureti katlini kendi garezine medar ittihaz eden bir kalem, bunun Hazreti Osman'a yaptıklarını da biraz düşünerek bu âkıbete mintarafillâh bir ceza veya bir keffareti zünûb olmak üzere uğramış olması ihtimalini de nazara almalı değil midir?

Mamafih biz, bu hâdiseden dolayı dilhûnuz, böyle bir hâdise olmamalıydı. Şu kadar var ki, tarihlerde mu'tat olduğu üzere bu mubarek zatın katli şekli de – herkes üzerinde fazla tesir yapsın diye- böyle dilsûz bir tarzda tasvir edilmiş olabilir. Böyle bir katle Mısır vâlisi bulunan Amribnil'as, Radıyallahü anhın razı bulunmuş olduğu da isbata muhtaç bir mes'eledir.

* Cevdet Paşa merhumun da Kısası Enbiyasında yazdığı üzere Amribnil'as, Radıyallahü anh, Mısır hududu üzerinde bulunuyordu. Hazreti Osman, Radıyallahü anhın taraftarları onun başında toplanmışlardı. Muhammed İbni

Ebibekre – Radıyallahu anhüma – yazdığı mektupla şöyle demişti: "Benden sana bir zarar gelmesini istemem, bu memleket ahalisi, senin aleyhine düşmüşler, seni teslim edecekler, sana nasihat ederim, buradan savuş, dilediğin tarafa git." Hazreti Muaviyeden de bu mealde gelen bir mektubu kendisine göndermişti. Muhammed ibni Ebibekir – Radıyallahü anhüma – ise nâsı cenge davet ve teşvik etmiş, nihayet harp vukua gelmiş, "Muaviyet ibni Hudeyç" tarafından idam edilmiştir.,

İmam Ali, Radıyallahü anh, Muhammed İbni Ebibekre asker göndereceğini va'd etmiş, bu hususta Mısır'a imdat için nâsı pek çok teşvikte bulunmuş, fakat sefere rağbet etmemişler, sonra bu zata imdat gönderilmediği cihetle Kûfelîleri tevbih etmiş.

İşte Hazreti Ali taraftarları, o mubarek zata karşı bile böyle müşkilât çıkarmadan geri durmamışlardır.

* Bîtaraf bir zat, bu hâdiseyi şöyle de düşünebilir: Muhammed İbni Ebibekir – Radıyallahü anhüma – Hazreti Osman'ın katilleri arasında bulunmuştu. Bu katiller hakkında ise henüz kısas icra edilmemişti. Buna rağmen Mısırın fâtihi olan bir sahabî, Amribnil'âs gibi kudretli dirayetli bir mücahid, Mısır vâliliğinden azledilmiş, onun yerine Hazreti Osman'a karşı sır câliliğinden azledilmiş, onun yerine Hazreti Osman'a karşı isyan bayrağı açanlar arasında bulunan bu genç zat, sanki hakkında bir mükâfat olmak üzere Mısır vâliliğine ta'yin edilmişti. Bu hoş görülemezdi, zaman ise zamanı fitne idi, artık ahzı intikam veya tatbikı ceza maksadiyle böyle bir hareketin vukua geleceği istib'ad olunamazdı. Vakıa asla tasvip edilemeyecek elîm, hazîn bir hâdise. Ne çare ki zamanın icabatı bu

dilsûz neticeye müncer olmuş. Pek ümit edilir ki o muhterem zatın, o necli necîbin bu şehadeti, bir keffareti zünub olup ukbadaki derecelerinin itîlâsına sebep olacaktır. Rahmetüllâhi aleyh.

*** (20) Soru:**

İmam Şafii hazretleri, Muaviye ile Amribnil'ası, bunların dostları olan diğer rezilleri makbulüşşehade saymamakta değil midir?. Hanefî âlimlerince pek sahih addedilen Hidaye adındaki kitapta da bu herif fâsiklîkle yâd edilegelmekte değil midir?.

Cevap:

Böyle bir suale cevap vermeği bir bedbahtlık eseri sayarım, böyle lisanı edebe yakışmayan bir sualin şeametinden Allah Taalânın zati akdesine sığınırım, ki büyük sahabî ile onların milyonlarca hakikî Müslüman olan muhibleri hakkında böyle bir lisan kullanmanın fezahatinden, mes'uliyetinden titrerim. Ne çare ki bazı kalplere düşüreceği tereddütleri izale maksadiyle buna cevap vermek mecburiyetinde bulunuyoruz.

* Evvelâ: Şunu arz edeyim ki İmam Şafii Hazretleri pek büyük, pek muhterem bir müctehid olduğu halde en son mertebede bulunan bir sahabînin kâbine yetişemez ve onların hiç birini fisk ile, adaletsizlikle yâd ederek şehadetini gayri makbul sayamaz.

Şüphe yok ki İmam Şafii, her veçhile âdabı diniyeye riayetkârdır. Bütün ashabı kiram hakkında hürmeti bir vecibe bilir. Onun lisanından her hangi bir sahabî hakkın-

da hürmete münafi bir söz sudurunu biz pek müsteb'ad görürüz. Bu büyük müctehid namına böyle bir şey isnat edilmiş ise de bu, kanaatimize göre bir iftiradır veya bir sûitefehhün neticesidir.

Evet... İbni Şehnenin "Ravzatül'menazir" adındaki tarih kitabında şöyle bir rivayet var. Gûya İmam Şafiî tilmizlerinden Rabîa gizlice demiş ki "sahabeden dördünün, Muaviye ile Amribnil'asın ve Mugire ile Ziyadın şehadetleri kabul olunmaz" [8].

Bu, bir kere meçhul bir rivayetten ibarettir. Sonra İmam Şafiî, bir müctehiddir, kanaati ictihadiyesini daima açıkça söylemek vaziyetindedir, buna rağmen öyle ashabı kiramdan bazı zatlar hakkında ona buna sıran söz söylemesi, yüksek seciyesiyle kabili te'lif olamaz.

Saniyen: İmam Şafiînin şehadet hususundaki mezhebi, bütün Şafiî fıkıh kitaplarında yazılıdır. O bir çok mübtedi'lerinehli ihvânın şehadetlerini bile makbul görmektedir. Meselâ: Şafiî fıkhına ait, pek mu'teber bir kitap olan "Minhacüttülibîn" de (تُقْبَلُ شَهَادَةُ مُبْتَدِعٍ لاَ نُكَفِّرُهُ = Kendisini küfre nisbet etmediğimiz bir mübtedinin şehadeti de kabul olunur) denilmektedir.

Yine Kütübi Şafiiyenin en kıymetlilerinden olan "Muhtasarı Müzenî" de şöyle denilmiştir ki:

وَلاَ اَرُدُّ شَهَادَةَ الرَّجُلِ مِنْ اَهْلِ الاَهْوَاءِ اِذْ كَانَ لاَ يَرَى اَنْ يَشْهَدَ لِمُوَافِقِهِ بِتَصْدِيقِهِ

---

[8] İbni Esir tarihinin kenarında c: 11. s: 133.

Bu da ehli hevadan, mezahibi bid'iye ashabından olan bir kimsenin – kendi gibi ehli hevadan olanı tasdik ederek hilâfı hakikat olmak üzere lehine şehadet etmedikçe – şehadetinin makbul olacağını göstermektedir. Artık bir kısım ehli hevanın bile şehadetini kabul eden bir müctehid, ashabı kiramdan oban bir zatın şehadetinin ademi makbuliyetine kail olabilir mi? Salisen: İmam Şafiî, Hazreti Muaviyenin, Amrıbnil'as Hazretlerinin rivayet etmiş oldukları ehadisi şerifeyi kabul etmiş, kendi kitaplarına derceylemiş, onlardan dinî hükümler istinbatında bulunmuştur ki, bunlar kısmen ileride gösterilecektir.

Bir hadis râvisinin ise Müslim, âdil olması şarttır. Resuli Ekrem namına rivayet ettiği bir hadisi kabul etmek, onun Peygamberi Ziyşan hakkındaki şehadetini kabul etmek demektir. Artık bu rivayet ve şahadeti kabul edilen bir zatın nasıl olur da alelâde işlerde şehadeti kabul edilmez?. Artık İmam Şafiînin böyle bir iddiada bulunamayacağı tebarüz etmiş olmuyor mu?.

Rabian: Böyle bir rivayet, İmam Şafiî Hazretlerinin Ashabtan olup olmayanları tanımamış olduğunu gösterir ki, bu o büyük imamın şanına bir nakise demektir. Çünkü Ziyad sahabeden değildir. Artık o muhterem îmam, bunu nasıl sahabeden saymış olabilir?.

Doğrusu budur ki, bütün müctehidlere ashabı kiramın hepside uduldûr müştehidlere bunun hilâfını isnad eden, fekahetten mahrum, islâmiyetin ruhuna infazi nazar etmiş olmaktan bînasib, yanlış tesirler altında zebûn bir zavallıdan başka değildir.

Biz müteaddit kitaplarda görüyoruz ki, İmam Şafiîden "Sıffiyn" hâdisesi sorulmuş, bunun hakkında kanaatine

müracaat edilmiş, o ihtiyatkâr, muhterem müctehid ise: "Allah Taalâ bizim ellerimizi onların kanlarına bulaşmaktan korumuştur, artık dillerimizi de onların kanlarına daldırmak istemeyiz" demiştir.

Artık böyle bir müctehid, vaktiyle âhirete irtihal etmiş, bilfiil şehadetlerini istimaa imkân kalmamış olan ashabı kiramdan şu zatın şehadeti makbuldür, şu zatın şehadeti makbul değildir, demeğe cür'et etmiş olsaydı İslâm âleminde hiçbir kıymeti olamazdı. Hayır hayır, sahibinin yüksek fekaheti, böyle bir fazihayı irtikâba mani'dir.

Hidayede yalnız bir meselei fıkhiyeye temas dolayısıyla deniliyor ki: "Bir hükümdar âdîl olsa da, câir olsa da kendisinden taklidi kaza câiz olur, ya'ni: ta'yin edeceği kazıların memuriyetleri, hükümleri sahihdir. Çünkü sahabe Radıyallahü anhüm, Muaviye Radıyallahü anhdan kazayi tekallüd etmişlerdi, hak ise kendi nevbetinde Ali Radıyallahü anhın elinde idi."

Görülüyor ki, Hadiye sahibi, bu sözleriyle Hazreti Muaviyeyi – hâşâ – tefsik etmiyor, sahabei kiramın ondan kazılığı kabul etmiş olduklarını gösteriyor, bu Hazreti Muaviye lehine bir hükümdür. Daha sonra "Hazreti Ali kendi nevbetinde haklı idi" diyor. Bu da diğer zatların da ve bu arada Hazreti Muaviyenin de kendi nevbetinde haklı olduğuna bir hükümdür. Şu kadar var ki, Sıffiyn vak'asında Hazreti Ali haklı idi. Hazreti Muaviye ise birçok ulemaya göre ictihadında muhtî olduğundan haksız idi. İşte bu cihetle ona "câir" denilmiş oluyor.

Mamafih Hidayenin yüksek şârihi İbni Hümam, Fethül' kadirinde diyor ki: "Hazreti Muaviye câir olduğu halde ondan tekallüdi kazanın câiz olması, Hazreti

Muaviyenin evvelce, ya'ni: İmam Ali zamanında kazi ta'yin etmiş olduğuna göredir. Hazreti Hasan'ın hilâfeti Hazreti Muaviyeye teslime tikten sonra ise bu câiriyet iddiasına mahal kalmamıştır. Muaviye, sahabei kiramdan Ebüdderdayi Şama kazı ta'yin etmişti. Radıyallahü anhüma [9].

İleride de yazacağımız üzere Hazreti Muaviye yüksek bir makam sahibidir, islâmiyete hizmeti pek büyüktür. Bütün büyük fakıhlar, muhaddisler onu sahabeden tanıyor, onun hakkında tarziyede bulunuyorlar. Ashabı kiramın hepsi de "udûl" dur, makbulüşşehadedir. Artık hidaye sahibi, o büyük sahabîyi nasıl fisk ile yâd edebilir? Böyle bir iddia, ilim namına bir bühtan değil midir?

*Amribnil'as, Radıyallahu an'he gelince o da şüphe yok ki, pek büyük bir sahabîdir, bir çok yüksek meâsire sahiptir.Hayber senesi veya feth senesi huzurı nebevîye gelerek islâmiyetini izhar etmişti. Resuli Ekrem, Sallâllahü aleyhi vesellem Efendimiz, kendisini "Zatüsselâsil" gazvesine emîr ta'yin buyurmuştur, sonra da tarafı nebevîden Uman vâlisi tayin edilerek irtihali nebevîye kadar orada vâli olarak kalmıştır. Bilâhara Hazreti Sıddik tarafından Şama emîr gönderildi. Bir aralık bir ordu ile hareket ederek Mısır'ı fethetti, Hazreti Ömer'in irtihaline kadar Mısır da vâli bulundu, daha sonra Hazreti Osman zamanında da dört sene Mısır vâliliğinde kaldı, ba'dehû azledildi, Saffiyn vak'asında Hazreti Muaviye tarafında bulunmuş, onun tarafından tekrar Mısır vâliliğine ta'yin edilmiştir.

---

[9] Fethülkadir c: 5. s: 461.

* Amribnil'as, Radıyallahü anh, dühâtı arabtandır, Resuli Ekrem Efendimiz onun hakkında şöyle buyurmuştur:

انَّ عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ مِنْ صَالِحِي قُرَيْشٍ

Ya'ni: Amribnil'as Kureyş kavminin Salihlerinden bir zâttır. Ne güzel şehadet!

Sahibi buharî şârihı Aynî merhum diyor ki: Amribnil'as, Kureyş'in zâhidlerindendir. Resuli Ekrem'den otuz yedi hadisi şerif rivayet etmiştir. Bunlardan üçü sahihı buharîde münderiçtir. Mısır valisi iken 43 senei hicriyesinde yevmi fıtırda vefat etmiş, cenaze namazını oğlu Abdullah kıldırıp sonra da sâna Bayram namazını kıldırmıştır. Radıyallahü anhüma[10].

* "El'isâbe" de de deniliyor ki: Resuli Ekrem, Amribnil'ası malûmatından ve şecaatinden dolayı mukarrebleri sırasına geçirmişti, onu Zatüsselâsil gazvesine emîr ta'yin buyurmuştu. Sonra Şam orduları kumandanlarından oldu. kınneserini fethetti. Halep ve Antakya ahalisiyile musalehada bulundu. Hazreti Ömer de onu Filistine vâli ta'yin etti. Bir gün Ömer Radıyallahü anh, yürümekte bulunan Amribnil'asa bakarak dedi ki: "Ebu Abdillah için yer yüzünde ancak emir olarak yürümek lâyıktır." Ebu Abdillah, onun künyesidir[11].

* "Üsdülgabe" de de şöyle deniliyor: Amribnil'as, Arabın en şeci'lerindendi. Ömrünün sonunda muttasil:

---

[10] Aynî c: 2. s: 190.
[11] İsabet fî temyizis sahabe.

اَللّٰهُمَّ لاَ قَوِىٌّ فَاَنْتَصِرُ وَلاَ بَرِيئٌ فَاَعْتَذِرُ وَلاَ مُسْتَكْبِرٌ بَلْ مُسْتَغْفِرٌ لاَ اِلٰهَ اِلاّٰ اَنْتَ

Diye diye ruhunu hâlikine teslim etmiştir.

Yani: Allahım! Güçlü değilim ki kendime yardım edeyim, kusurdan berî değilim ki itizarda bulunayım, müstekbir de değilim, belki mağfiret dileyiciyim, senden başka ma'bud yoktur.

Bu zattan birçok hadisler rivayet edilmiştir. Şu hâdisi şerif de bu cümledendir: [12]

اِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ فَاَخْطَأَ فَلَهُ اَجْرٌ وَاحِدٌ

Ya'ni: Hâkim, ictihad ettiği halde hükmedip de isabet edemese kendisine yine bir sevap hasıl olur.

* Görülüyor ya, Sâilin bahsi mevzuu ettiği kitaplar, bütün bu zatların lehlerine şehadet edip duruyor.

İslâm âlemine kıt'alar ilhak eden, Allahın Kelimei Tevhidini i'lâ için senelerce çalışmış bulunan bu gibi muhterem zatları, ictihadlarındaki bir isabetsizlikten dolayı muttasıl muahaze edip durmak, kendilerini fisk ile, hakaretle yâd etmek, artık İslâm şeârine, Müslümanlık âdâbına yakışır mı?.

---

[12] Cilt: 3. sayfa: 115.

اَلْاِنْصَافُ نِصْفُ الدِّينِ

*** (21) Soru:**

Amribnil'as, bir hile olmak üzere Sıffiyn ordularını hükmi Kur'ane müracaate davet ettirmiş ve hakem mes'elesinde Hazreti Ali aleyhine olarak Muaviyeye hizmet eylemiştir. Bu muvafık mıydı?.

Cevap:

Biz defeatle arzetmiş bulunuyoruz ki: Bu Sıffiyn vak'asında hak, imam Ali tarafında idi, bu sırada hilâfete imam Ali Hazretleri başkalarından daha lâyık idi. Bütün Müslüman kuvvetleri onun etrafında elbirliğiyle toplanmış olsalardı elbette İslâm menfaatine daha uygun olurdu. Bu, böyle olmakla beraber buna muhalif kanaat ve ictihadda bulunmuş olan sair ashabı kirama da dil uzatmaya hakkımız olamaz. Onlar bu babta sevaba isabet etmemiş olsalar da yine ma'zur, yine ma'füv bulunurlar.

Maahaza bu hâdise hakkında bir bîtaraf görüşiyle şöyle bir mutalea da yürütülebilir: amribnil'as ile Muaviye (Radıyallahü taalâ anhüma) için bu hususta itizara medar olabilecek cihetler vardır. Bir kere Hazreti Muaviye taraftarları bu mukateleye mecbur bir vaziyette kalmışlardı. Çünkü ilk evvel Hazreti Ali ordusu tarafından tecavüz başlamıştı. Hattâ imam Ali tarafında bulunan Eşteri

Nehâ'i: "Muaviye taraftarları bize galip olacaklar, zira kitale evvelâ biz başladık" demişti [13].

Bu mukafele neticesinde maatteessüf Hazreti Ali'nin ordusundan yirmi beş bin, Hazreti Muaviyenin ordusundan da kırk beş bin Müslüman şehid düşmüştü. Hazreti Muaviyenin ordusu inhizama, indırasa mahkûm bir vaziyette idi. O ordu ki, Roma hududunun muhafızı, İslâm kuvvetinin büyük bir rüknü idi. Bunu da inhizamdan kurtarmak yine İslâm menâfi icabatından idi.

İşte bu orduyu bu inhizamdan kurtarmak için iki kardeş ordu mehsuplarını Kur'anı Mübinin hükmüne davet etmek, bir halâs çaresi olmak üzere iltizam edilmiş sayılabilir. Zaten imam Ali'nin taraftarları da böyle beynel'müslimîn vuku bulan bir mukatelenin şeametini anlamış olmalı idiler ki, hemen silâhlarını bırakmaya koşmuşlar, Hazreti Ali'nin müessir nutuklarını dinlememişlerdi.

* Evet... İmam Ali Hazretleri: "İşin içinde hile var, aldanmayın, harbe devam ediniz. Zaten biz de Kitabullaha riayet edilmesi için çalışıyoruz" meâlinde birçok şeyler söylemişti. Fakat bunları dinlememişlerdi.

Filhakika Minhacüssünnede yazıldığı ve Hazreti Ali'ye nisbet edilen "Nehcülbelâğa" daki nutuklardan da anlaşıldığı üzere imam Ali, Kerremallahü vecheh, Hazretlerinin ordusunda tam bir itaat kalmamıştı, kendi taraftarları kendisinin emirlerine muvafakat etmez olmuşlardı. Hazreti Muaviyenin taraftarları ise onun emirlerine itaat ediyorlardı.

---

[13] Minhacüssünne c: 2. s: 203.

Artık böyle bir bâdireden kurtulmak için Amribnil'as Radıyallahü taalâ anhın bu babtaki tedbiri, tavsiyeleri, kendisi için bir ma'zeret, belki de takdire şayan bir hareket teşkil edebilir. Zaten اَلْحَرْبُ خُدْعَةٌ buyurulmuş değil midir?. Harbin fecayiinden kurtulmak, Müslüman kanlarını akmaktan korumak, harpten matlûp gayeye varmak için muhtelif çarelere başvurulur. Bu, harbin icabetindendir.

* Hakem mes'elesine gelince: Madem ki Amribnil'as Hazretleri, Hazreti Muaviye tarafını iltizam etmiş, onun kazanmasını her hangi maksata mebni ise muvafık görmüş, artık onun kazanmasına çalışacağı pek tabii görülebilirdi.

İmam Ali Hazretleri tahkimi kabul etmişti. Mütareke yapılmış, hakemleri tayine sıra gelmişti. Hazreti Ali'nin taraftarları bu hususta da o mubarek zatın tavsiyesine muhalefet etmiş, o yüksek düşünceli zatın istemediği bir zatı hakem ta'yin etmekte ısrar göstermişlerdi. Neticede imam Ali Hazretlerinin düşündükleri vücude geldi, hakem meselesi diğer bir tarafın lehine halledildi. Demek ki mukadder olan bu imiş.

İhtimal ki, Amribnil'as Hazretleri, imam Ali Kerremallahü vecheh Hazretlerinin ulüvvi kadrini ve Hazreti Muaviyeden daha ziyade fezaili haiz bulunduğunu bildiği halde zaman itibariyle ve imam Ali'nin etrafındaki bir takım âsî ruhlu kuvvetlerin mevcudiyeti itibariyle Hazreti Muaviyenin âmme riyasetinde bulunmasını daha muvafık görmüştü. Bu kendisince bir kanaat mes'elesi olabilir. Şimdi biz, "Amribnil'as, bunu mutlaka kendi şahsî menfaati icabatından olarak yapmıştır." Diye nasıl hükmedeceğiz?. Onun zâhid, ya'ni: dünya varlığına temayül-

den beri olduğuna şehadet ediliyor. O halde onun vâlilikte vesairede bulunmak istemiş olması, mahaza Müslümanlığa, Müslümanlığın tevessüüne hizmet maksadına müstenit olabilirdi. Bunlar bütün ihtimal dahilindedir. Mamafih bu Mısır fâtihinin hâkimiyeti islâmiyenin tevessüüne hizmetleri tarihan sâbit bir hakikattır.

* Evet... Bütün hareketleri, kendi şahsî menfaatlerine munhasır olan ve bu gaye uğurunda renkten renge, meslekten mesleğe girip çıkan kimseler, kendi nefislerine kıyasen o zatların da mücerred dünya için mücerred vilâyet ve riyaset hevesiyle böyle harekette bulunmuş olduklarını zannedebilirler. Nitekim bazı tarih kitaplarında bu gibi iddialara tesadüf olunuyor. Fakat biz böyle bir zanna, bir iddiaya cesaret edemeyiz. O eazımı kendi nefsimize kıyas etmekten haya ederiz.

* Şunu da arzedelim ki, bu tahakküm mes'elesi haddizainde meşru' bulunmuştur. İbni Hazmin de dediği veçhile: imam Ali, Kur'an ile tehaküme davet edilince icabet etmişti ve bu tehakûmün hak olduğunu haber vermişti. Eğer bu tehaküm, bâtıl ve İmamülmü'mininin huzurunda gayri câiz olsaydı Hazreti Ali, buna icabet eder miydi?. Onun bâtla icabet etmeğe yüksek sıfatı mani' idi [14].

Bu hakem mes'elesini ancak haricîler câiz görmemişlerdi.

Velhasıl: Bir iki mes'eleyi de behane ederek iki mubarek sahabî aleyhinde hürmetsizliğe cür'et etmek için hiçbir kimse için câiz olamaz. Bahusus Resuli Ekrem

---

[14] Kitabülfasıl, filmilel c: 3. s: 95.

Sallâllahü aleyhi vessellem Efendimizin: "Amribnil'as Kureyşin Salihlerindendir" [15] diye tezkiye ettiği bir zatı efradı ümmetten bir şahıs kalkar da nasıl tezyif ve tahkir edebilir?. Biz böyle bir cür'etten Allah'a sığınırız.

*** (22) Soru:**

مَنْ قَاتَلَ عَلِيًّا عَلَى الْخِلَافَةِ فَاقْتُلُوهُ كَائِنًا مَا كَانَ

Hadisi şerifi hazreti Ali'ye muhalefet edenlerin katledilmelerini emrediyor. O halde onun muhalifleri katle mustahık olmuş olmazlar mı?.

Cevap:

Mu'teber hadis kitaplarında böyle bir hadis yoktur, bunun mevzu olduğu şüphesizdir. Bir kere Hazreti Ali'nin hilâfeti hakkında sarih bir nass bulunmadığında amei ulemanın ittifakı vardır. Sonra böyle bir hadis bulunsa bile bu her hangi bir muhalif, bir mukatil hakkında bizim hakarette bulunmamıza bir delil olamaz.

Vakıa bir Emîrülmü'minine tam bey'at vuku bulduktan sonra diğer bir Emîrülmü'minine de bey'at edilse bu ikinci bey'at mu'teber olmaz, İslâm birliğini muhafaza için bu ikinci Emîrülmü'mininin vücudunu izale etmek, indelicab caiz olur, bu babta bazı ehadîsi şerife vardır. Artık bu ikinci Emîrülmü'mininin vücudünü izale câiz olunca buna mani' olacak taraftarlarına karşı da mukatele câiz olmak lâzım gelir. Fakat bu mukateleden dolayı mu-

---

[15] Süneni Tirmizi.

halif tarafın İslâm dâiresinden çıkmış olması, lâ'nete hedef ittihaz edilmesi lâzım gelmez. Bahusus bu muhalefet bir ictihada, bir te'vile müstenid olunsa; Emirülmü'minin olduğu iddia edilen zatın âmme tarafından kabul ve intihap edilmiş olduğu müsellem bulunmazsa.

Şunu da ilâve edelim ki âlemi İslâm pek ziyade tevessü ettiğine nazaran bir zamanda iki Emirülmü'minînin bulunmasını câiz görenler de bulunmuştur, nitekim vaktiyle Bağdat'ta Abbasiye, Endülüste de Emeviye hilâfeti bulunmuştur. Bugün de İslâm âleminde başka başka İslâm hükûmetleri vardır.

Velhasıl: İmam Ali Hazretleri bu babtaki şer'î müsaadeye mebni, selameti âmmeyi, vahdeti siyasiyeyi temin için muhaliflerine karşı mukatelede bulunmuş olduğundan indallah ma'zur olabilir. Diğer taraf da onun zatına, hükûmetine karşı değil, onun etrafındaki âsî kuvvetlere karşı bir hükmi şer'înin yerine getirilmesi maksadına mebni harbe lüzum görmüş olduklarından onlar da indallah ma'füv olabilirler.

Artık bizim böyle umumî hükümlere ve gayri sâbit veya zayıf delillere bakıp da muayyen zatlar hakkında kat'î karar vermeğe ve bunu behâne ittihaz ederek onlara dil uzatmaya asla hakkımız olamaz.

طُوبَى لِمَنْ عَرَفَ قَدْرَهُ وَلَمْ يَتَعَدَّ طَوْرَهُ

*** (23) Soru**

اذا رأيتم المعاوية على منبري فاقتلوه

Hadisi de Künûzüddekaikde mezkûrdur. Bu da Muaviyenin katle lâyık olduğunu göstermiyor mu?

Cevap:

Resuli Ekrem hazretlerinin ulüvvi cenabını, siyaseti diniyesindeki azamet ve hikmeti mülâhaza edenler, lisanı Nebeviden böyle bir hadisin suduruna imkân veremezler.

Bu hadis, Muaviyetibni Ebi Süfyan, radıyallahü anhüma hakkında değil, münafıkların başı bulunan Muaviyetibni tabut hakkında varid olduğu Künûzülhakaıkın kenarında ve "El'leâlil'masnua" da yazılmıştır. Fakat bu da doğru görülmüyor, naklen sâbit değildir. Doğrusu şudur ki: Bu hadis, mevzudur, hazreti Muaviye aleyhinde bulunanların uydurmasıdır. Ravileri arasında "Emribni Übeyed" vardır ki, yalan söylediği tasrih ediliyor [16].

Bakınız en yüksek bir muhaddis olan ve kendisinin bilmediği bir hadis yok gibi sayılan Şeyhul'islâm İbni Teymiye, diyor ki: Bu hadis ilim nakli itibari ile kendisine müracaat edilecek İslâm kitaplarından hiç birinde mevcut değildir. Bu, Ehli hadis yanında kizbi mahzdır, Nebiyi Zişan lisanından uydurulmuştur, bunu nakil eden bunun için bir istinat zikretmemiştir ki ona bakılabilsin."

---

[16] Elleâlil'mesnua. S: 221.

"Ebülferecil' Cevzî bu hadisi mevzuatında zikretmiştir. Bunun yalan olduğunu şu da açığa vurur ki, mücerret minberi Nebeviye çıkmak, katli icabetmez, o minberi Şerif ki, ona hazreti Muaviye kendilerinden hayırlı bulunan nice kimseler çıkmıştır. Eğer mücerret minbere çıkmakla katli lâzım gelse idi bütün bu kimselerin de katli lâzım gelirdi."

"Evet... bu, bilızdırar dini islâmdaki malûm esasın hılâfınadır ki, mücerret minbere çıkmak, bir müslimin öldürülmesini mübah kılmaz. Sonra böyle bir katil, herhangi bir zalimin velâyetinden daha büyük bir fesada, bir karşılığa sebep olur. artık Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz, yapılması fesatça terkinden daha büyük olan bir şeyi emretmiş bulunur mu?" [17]

* Evet... Şunu da düşünmeli ki: Öldürmeğe lâyık olan bir şahıs, neden vahyi ilâhiye ve hususâtı Nebeviyyeye kâtip tâyin edilmiş olsun?. Neden böyle bir şahs hazreti Ömer ve hazreti Osman gibi zatlar tarafından milletin başına vâli ta'yin olsun?

Böyle bir hadis olsa idi hiç bu zatlara gizli kalır mu idi? Bahusus Resuli Ekrem Efendimiz, Muaviye radıyallâhü anhın bir zaman sonra vâli, emirül'mü'minin olacağını kendisine haber vermiş, فَإِذَا مَلَكْتَ فَأَحْسِنْ diye tavsiyede bulunmuştu. Artık böyle bir kimsenin katli için Nebiyi Zişan hazretleri emr etmiş olur mu? İslam milleti arasında bu yüzden bir ihtilâl çıkmasını hiç Resuli Erkemin yüksek siyaseti terviç eder mi? Ya böyle bir emir var iken bunu ifraz etmeyen binlerce Sahabei Kiramın, asfiyai ümmetin vaz'iyetleri ne olacak? Bütün bu muhterem zatları

---

[17] Minhacüssünne c: 2. s: 202.

Resulüllahın emrine muhalefet etmiş olmakla mı itham edeceğiz?. "Bunu kabili infaz görmediler" denilirse ya Resuli Ekrem hazretleri böyle infazı kabil olmayan bir şeyi neden bilmemiş de böyle muhal bir şey ile emirde bulunmuş denilmez mi?. Haydi öldürülmesi kabil olmasın, Ya Hazreti Ömer gibi bir zat tarafından vâli ta'yin edilmesi nasıl te'vil edilebilir?..

Yok yok, hakikati hal öyle değil. Vaktile din düşmanları, İslâm dinini yıkmak, İslâm cemiyetini dağıtmak için en evvel Ashabı Kiramın mevkiini sarsmağa lüzum görmüş, onları nazarlardan düşürmeğe çalışmış, bu gayeyi te'min için de böyle yalan yanlış hadisler uydurup neşretmişlerdir.

* İyice düşünülürse bu uydurma hadis ile yalnız hazreti Muaviye değil, bütün Ashabı Kirama suikast edilmiş oluyor. Ancak en acınacak şey, şimdiki bir takım safdil Müslümanların bir tetkika lüzum görmeksizin bu gibi uydurma, İslâm menfaatına muzır şeylere inanmaları, aldanmalarıdır.

Şunu da ilâve edelim, bu hadis, hazreti Muaviye lehinde olmak üzere şöyle di rivayet olunmuştur:

اذا رَأَيْتُمْ مُعَاوِيَةَ عَلَى مِنْبَرِي فَاقْبَلُوهُ فَإِنَّهُ امِينٌ مَأْمُونٌ

Ya'ni: Muaviyeyi minberim üzerinde gördüğünüz zaman onu kabul ediniz. Çünkü o emindir, me'mundur. Maahaza bu hadis de raviyerine nazaran metruk sayılmıştır [18].

---

[18] El'leâlil' mesnua. S: 221.

Velhasıl: Mevzu, metruk hadislere istinat edilemez. Hele esasâtı diniyemize aykırı rivayetlere bakıp da her hangi bir Sahabî hakkında söz söylemek aslâ doğru olamaz.

اَللّٰهُمَّ اَرِنَا الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنَا اتِّبَاعَهُ وَاَرِنَا الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنَا اجْتِنَابَهُ

*** (24) Soru:**

مُعَاوِيَةُ فِي تَابُوتٍ مِنْ نَارٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Başka bir rivayette فِى الْهَاوِيَةِ hadisi şerifine ne dersiniz?

Cevap:

Bu hadis de tamamen mevzu'dur. Bunun tarzı beyanı bile uydurma olduğunu isbata kâfidir. Bir kere düşünmeli, Resuli Ekrem, Sallâllahü aleyhi vessellem Efendimiz, ehli cehennem olan bir kimse hakkında اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ هَادِيًا مَهْدِيًا diye dua eder mi?. Halbuki bu, bir hadisi hasendir. Artık Resulüllahın böyle dua ettiği bir zat, hiç cehennemde bir tabut içinde kalır mı?. Resuli Zişan Hazretleri, kendi kainbüraderi olan, kendisinin kitabetiyle, sahabetiyle

şerefyab bulunan bir zatı hiç ümmeti arasında böyle teşhîr eder mi?

Sonra düşünelim, böyle bir hadîs bulunsa bile bunun hemen Muaviyet İbni Ebi Süfyan Radıyallahü anhümaya ait olduğuna nasıl hükmedebilir? Zamanı nebevîde İslâm şerefine nâil olmamış Muaviye adında kimbilir ne kadar kimse vardı. Ezcümle munafıkların reîsi olan Muaviyet ibni Tabut malûmdur. Bu hadisin bunlardan birine aidiyeti mühtemel iken ve bahusus "Tabut" tâbiri buna bir karine teşkil etmekte iken bunu hemen Hazreti Muaviyeye hamletmek muvafık mıdır?

Hadis ilmine vakıf, biraz basîret nuruna sahib olan zatlar, mevzu hadislerin mahiyetini ve ne gibi gayri meşru' maksatlar ile uydurulmuş bulunduğunu pek güzel bilirler. Artık bunlara bakıp da eazimi ümmet aleyhine söz söylemek asla câiz olamaz.

Hadisi şerif;

مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ فِي حَدِيثٍ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ الْخَاسِرِينَ

*** (25) Soru:**

اَوَّلُ مَنْ يُبَدِّلُ دِينِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي اُمَيَّةَ

Hadîsi Tırmizîde, Şerhi şifada, Künuzüddekayikde yazılıdır, buna ne dersiniz?.

Cevap:

Bir kere bu hadis de sıhhat bakımından tetkike muhtaçtır. Sonra bu hadis de Benî Ümeyyeden lâalettayin bir şahsın dini islâmı tebdil edeceği ifade ediliyor. Beni Ümeyye ise birçok efraddan müteşekkildir, bunlardan bir kısmı, hükûmet mevkiinde bulunmuştur. Bu hadisdeki şahıstan murat, hangisidir. Bu mechul, o halde bunu hazreti Muaviye gibi bir sahbîye haml etmek elbette câiz olamaz.

Dini İslâm, lehül'hamd kıyamete kadar bakidir. Ayniyeti mahfuzdur, bunu kimse tebdil edemez. Bunun ahkâmına muhalefet edenler bulunabilir, fakat bu ahkâm kendi varlığını, kendi kudsiyetini tebdil ve tahriften vareste olarak kıyamete kadar muhafaza edecek ve bununla birçok Müslümanlar amil bulunacaktır:

اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

Âyeti celîlesi de bu iddiamızı te'yid etmektedir. O halde bunu tebdilden maksat nedir?. Bu da tetkike muhtaç.

* Daha sonra bu hadis şu şekilde rivayet olunmuştur:

اَوَّلُ مَنْ يُبَدِّلُ سُنَّتِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي اُمَيَّةَ يُقَالُ لَهُ يَزِيدُ

O halde Benî Ümeyyeden Yezidin sünneti Nebeviyyeye muhalefet edeceği beyan buyurulmuş oluyor, yoksa onun dini islâmi tebdil edeceği beyan buyurulmuş

değildir. Zaten Yezid değil, hiçbir kimse bu tebdile muktedir olamaz.

Dini esaslarımıza göre de haberi ahad kabilinden olan hadislere istinaden muayyen bir kimsenin dünyevî ve uhrevî hayatı hakkında kat'î bir hüküm verilemez. Mamafih mevzuat kitaplarında ve bilhassa Aliyyülkarînin mevzuatında deniliyor ki: Hazreti Muaviyenin, Âmribnil'asın, Beni Ümiyyenin, Yezidin, Velidin, Mervanibnilhakemin zemmi hakkındaki bir takım hadisler, mevzu'dur, yalancılar tarafından uydurulmuştur [19].

اَللهُ اَعْلَمُ بِحَقِيقَةِ الْحَالِ

Hasılı: Bu gibi rivayetlerle hazreti Muaviye aleyhine istidlâl aslâ doğru olamaz. Onun dini mübine sadık, islâmı yükseltmeğe hadim olduğu tarihan sâbit bir hakikattır.

كَفَى بِالْمَرْءِ اِثْمًا اَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ

*** (26) Soru:**

اَلاَ اِنَّ آلَ اَبِي سُفْيَانَ لَيْسُوا لِي وَلِيًّا اِنَّمَا وَلِيِّيَ اللهُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ

Hadisi hakkında ne dersiniz?.

---

[19] Mevzuatı Aliyyilkari s: 123.

Cevap:

Biz böyle bir hadis bilmiyoruz. Mu'teber hadis kitaplarında böyle bir şey yoktur. Sahihi Buharîde şöyle rivayet olunmuştur:

انّ آلَ ابي فلاَن لَيْسُوا باَوْلِيَائِي انَّمَا وَلِيِّـــي الله وَصَـــالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ لَهُمْ رَحِمٌ اَبُلُّهَا ببلاَلِهَا

Sahihi Müslimde ise şu şekilde rivayet edilmiştir:

اَلاَ انَّ آلَ اَبِي يَعْنِي فُلاَنًا لَيْسُوا لِي بِاَوْلِيَاءَ انَّمَا وَلِيِّـــيَ الله وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ

Görülüyor ya, bunlarda Ebu Süfyandan bahis yoktur.

Bu hadîsi şerif hakkında şerihlerin müteaddit tevcihleri vardır. Bundan asıl murat, şudur: Resuli Ekrem Hazretleri buyurmuş oluyor ki: Ben kimse ile mücerret karabetten dolayı muvalâtta bulunmam, kimseyi kendime dost ittihaz edinmem, ben ancak Allah Taalâyı severim. Çünkü onun kulları üzerinde vâcib olan hakkı vardır ve mü'minlerin Salihleri livechillah severim, kendileriyle dostlukta bulunduğum kimseler ile imanlarından, salahı hallerinden dolayı dostlukta bulunurum, bunlar ile aramızda karabeti rahimiyye bulunsun bulunmasın müsavidir, şu kadar var ki aramızda karabeti rahimiyye bulunanlara mücerret bir silei rahim olmak üzere riayet ederim [20].

---

[20] Aynî c: 1. s: 334.

* Bu hadîsi şerifteki fülân ile "Hakemibni Ebil'as" kastedildiğine kail olanlar vardır. kezalik "Ali ebi" ile "Ali Ebil'as ibni Ümeyye" irade edildiğine kail olanlar bulunduğu gibi "Ali Ebi Talib" kastedildiğine kani olanlar da vardır. hattâ bununla "Ali Ebi Talib" kastedildiği diğer bir hadîs ile de te'yit ediliyor. Bu hadîsteki Âl ile bunların gayri Müslimleri kastedildiğine, ya'ni küllisini zikr eyleyip bazısı irade olduğuna kail olanlar da bulunmuştur [21].

* Bu hadîsi şerif, sâilin yazdığı veçhile sâbit olsa da bu Ebu Süfyanın hanedanı hakkında alelıtlak bir mezemmeti ihtiva etmez, belki iyi düşünülürse bir iltifatı muzatammın bulunur. O halde buyurulmuş olur ki: "Bilinizki, Ebu Süfyanın âli, benim için alel'ıtlak velî, dost değildirler. Benim velim, dostum ancak Allah Taalâ ile mü'minlerin salihlaridir. Salih olmayanlar ise velîlerim değildir.

Demek ki bu hadîsi şerif, Ebu Süfyan hanedanının Resulâllaha karabeti dolayısıyla ve mücerret bu karabetin faida vermeyeceğini beyan maksadiyle irad buyurulmuş oluyor. Bu karabete işaret zımnında ise onlara ibr iltifat vardır.

Nitekim bu yalnız Ebu Süfyan âline mahsus değil, bilhassa ali nebevî hakkında da varit olmuştur. Şöyle ki bir hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur: [22]

---

[21] Kastalânî c: 1. s: 315.
[22] Taberanî. Savaiki muhrika s: 93.

انَّ اَهْلَ بَيْتِي هَؤُلَاءِ يَرَوْنَ اَنَّهُمْ اَوْلَى النَّاسِ بِي وَلَيْسَ كَذَلِكَ اِنَّمَا اَوْلِيَائِي مِنْكُمُ الْمُتَّقُونَ مَنْ كَانُوا وَحَيْثُ كَانُوا

Ya'ni: Şu ehli beytim! Sanırlar ki nâsın bana en yakini, en sevgilisi kendileridir. Halbuki öyle değildir. Benim sizden dostlarım – kimler olurlarsa olsunlar, ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar – ancak müttaki olanlardır.

* Bütün bu meâldeki ehadîsi şerife, Resuli Ekrem Sallâllahü aleyhi vesellem Efendimizin ulvî maksatlarını izah etmektedir. Onun kudsî nazarları, ümmeti merhumesini tam bir müsavat üzere görür, bunlardan kimler müttaki, Salih iseler işte Nebiyi Zişanın asıl dostları onlardır. Nitekim bir hadisi şerifte de:

اِنَّ اَوْلِيَائِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمُتَّقُونَ

= Benim kıyamet gününde dostlarım, şüphe yok ki müttaki olanlardır.) Buyurulmuştur. Zaten;

اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقَاكُمْ

Âyeti kerimesi de bunu müeyyit değil midir?

* Bütün bunlar gösteriyor ki: Resulüllaha intisap için, onun muhabbet ve velâyetine nâiliyet için yalnız karabet kâfi değildir. İman ve salâhı hal lâzımdır. Nitekim:

وَاَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْاَقْرَبِينَ âyeti kerimesi nâzil olunca Nebiyi Ziyşan Hazretleri kavmini ve bilhassa akrabasını toplamış, kendilerine irat ettiği hitabede ezcümle şöyle buyurmuştur: [23]

يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِب اَنْقِذُوا اَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ يَــــا فَاطِمَــــةُ اَنْقِذِى نَفْسَكِ مِنَ النَّارِ فَاِنِّي لاَ اَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا غَــيْرَ اَنَّ لَكُمْ رَحِمًا سَاَبُلُّهَا بِبِلاَلِهَا

Ya'ni: Ey Abdülmuttalib oğulları! Nefislerinizi ateşten kurtarınız. Ey Fatma! Nefsini ateşten kurtar. Çünkü ben sizin için Allahtan gelecek bir azabı defetmek hakkına malik değilim. Şu kadar ki sizin için bir karabeti rahim vardır, ben onun hukukuna silei rahime riayet edeceğim.

Velhasıl: Bu gibi ahadisî şerîfteki maksadı Nebevî pek ulvidir, bir ikaz ve irşat hikmetini mutazammındır. Bunlar ile Ebu Süfyan ve Muaviye (Radıyallâhü anhüma) gibi zavatı âliye aleyhine istidlâlda bulunmak asla doğru olamaz.

*** (27) Soru:**

يَا عَلِيُّ لاَ يُحِبُّكَ الاَّ مُؤْمِنٌ وَلاَ يُبْغِضُكَ الاَّ مُنَافِقٌ

---

[23] Sahihi Müslim c: 1, s: 133.

Hadîsi şerifi bir çok hâdis kitaplarında yazılı değil midir?.

Cevap:

Evet... Yazılıdır. Fakat bundan Hazreti Muaviyenin Hazreti Aliye buğz ettiğine ve binaenaleyh – hâşâ – münafık olacağına istidlâl aslâ doğru değildir.

Hazreti Muaviye, şüphe yok ki Hazreti Ali'yi hanedanı nübüvvete mensup ve birçok fezail ile muttasıf olduğu için ve bir Müslüman kardeşi bulunduğu için severdi. Ona buğz etmezdi. Nitekim Hazreti Ali hakkındaki birçok taktirkârane sözleri de buna şahittir. İmam Ali'nin şahadetini haber aldıktan sonra menakıbını zikrettirerek ağlamış olduğunu da yukarıda kaydetmiştik.

Zaten hazreti Muaviyenin pek meşhur olan halîm selîm, âlicenap fıtreti de böyle bir buğza musaid değildi.

* İmam Ali ile aralarındaki münazaata gelince bu bir ictihad neticesi idi. Bir hükmi şer'înin yerine getirilmesi gayesine müstenitti. Her iki kardeş arasında dünya hayatı itibari ile bazan mücadeleler olabilir. Fakat bu, onların birbirine karşı olan fıtrî veya dinî muhabbetine münafı, kalben buğz ve adaveti müstelzim olmaz. Bunun içindir ki, mübarek İmam Ali de hasımlarının ıslâhına dua edip "onlar kardeşlerimizdir, bize serkeşlik ettiler" demekle iktifa buyurmuştu.

* Hazreti Ali, Keremmallahü vecheh Efendimiz haklarında sair müminlerin muhabbet ve ihtıramları da malûmdur. Artık bu gibi ahâdisi şerife ile yanlış istidlâle kalkışmaya mahal yoktur.

*** (28) Soru:**

مَنْ اذى عَلِيًّا فقدْ آذَانِي

Hadisi şerîfi de Hazreti Ali'ye eza ve cefanın Resuli Ekreme karşı eza ve cefa olduğunu göstermiyor mu?.

Cevap:

Evet... Hazreti Ali'ye haksız yere, bir te'vile müstenit olmaksızın eziyet veren, o mübarek zatın kalbini kıram kimse, Resuli Ekrem Efendimize karşı hürmet ve muhabbette noksanlık göstermiş, o Nebiyi zîşana eza etmiş gibi olur. çünkü İmam Ali Hazreti Peygamberin amıca zadesidir, damadıdır, pek sevgili bir sahabîsidir.

Şu kadar var ki onunla bir hakkın tecellisini te'min için yapılan bir münazaa ve mücadele, onun muhterem şahsına müteveccih bir eza değildir. Her hangi bir zatın müteezzi olacağı mülahazasile birhakkın takibi terk edilemez. Bundan gaye, eza değildir, belki bir hakkın zuhuruna hizmettir. Bu husustaki hareket, ezayı müstelzim olsa da bir hüsni niyete, bir ictihada müstenit olduğu için, Resulüllaha karşı yapılmış bir eza sayılamaz. Velev ki o ictihadda bir isabet bulunmasın.

* Evet... Bu bir eza da olsa bunun bir te'vile, bir ictihade mükterin olduğundan dolayı indallah bir özür sayılması pek me'muldür. Bunu Resuli Ekrem ile muhterem halifesi imam Ali'nin karabet ve sahabet dolayısı ile afv etmeleri de kuvvetle ihtimal dahilindendir. Bu ezayı

edenleri bilâhâre taib ve müsteğfir olmuş bulunmaları da her halde melhuzdur.

Nitekim Resuli Ekrem Sallallâhü aleyhi vessellem hazretleri, kendisine senelerce eziyet vermiş, kudsî hayatına kastetmiş olan nice kimseleri bilâhare afv ederek haklarında birçok iltifatlarda bulunmuştur.

* Bir de düşünmeli ki bu hâdisi şerîfteki hüküm, Hazreti Ali'ye mahsus bir imtiyaz değildir. Her Müslüman hakkındaki haksız yere yapılan eza ve cefadan Resûli Erkemin müteezzi olacağı müteaddit ahâdisi şerife ile beyan buyurulmuştur.

مَنْ آذَى مُسْلِمًا فَقَدْ آذَانِي وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللهَ

Hadisi şerifi de bu cümledendir [24].

Demek ki her müslümana eza, Peygamberi Zişana ezadır. Peygamberi Âlişanımıza eza da gazabı ilâhîyi câlib, azaba istihkaka bais bulunmuştur. Hazreti Muaviyeye ve emsâli kiramına zebandrazlık da bu eza cümlesindendir.

Artık yukarıdaki hadisi şerifi sened ittihaz ederek her hangi muayyen bir sahabînin aleyhine hüküm vermeğe kalkışmak, bizim için câiz olamaz.

*** (29) Soru:**

بُغْضُ عَلِيٍّ سَيِّئَةٌ لاَ يَنْفَعُ مَعَهَا حَسَنَةٌ

---

[24] Camiüssâgir.

Hadisi şerifine ne dersiniz?

Cevap:

"Hazreti Ali'ye Buğz ve adavet, bir günahtır ki o bulundu mu, artık hiçbir hasene, sahibine fâide vermez." Meâlinde bulunan bu hadîsi şerif, müsnedi Deylimîde mevcuttur. Fakat ravileri bakımından incelenmesi lâzımdır. Maahaza bu haberi ahad kabilinden olduğu cihetle tefsire, tahlile tabi'dir. biz ahkâmı diniyemize nazaran katiyen biliyoruz ki, küfürden başka her hangi bir günah, hasenatın fâidesiz kalmasına sebep olmaz. Bir şahsda hasenat ile seyyiat ictima edebilir ve hasenat çok kere bir kısım seyyiatı izale eder. Her hangi bir Müslüman, büyük bir günah işlediği zaman azaba müstehık olur, fakat aynı zamanda işleyeceği bir haseneden, bir ibadetten dolayı da sevab kazanır. Artık hazreti Ali'ye mücerret buğz eden bir Müslüman için sevab kapılarının kapanmış olduğu neden icap etsin, hatta Ashabi Kiramdan her hangi birini şehid etmek bile pek büyük bir günah, bir kebire olduğu halde küfür sayılmamaktadır. Hazreti Ali ise peygamber değildir ki, ona buğz, küfür sayılsın.

O halde bu hadisi şerif eğer hakikaten sâbit ise bundan maksat, - Allahü 'alem – Hazreti Ali'ye mücerret dini İslâm ile müşerref, sahabei kiramdan madud, kurbiyeti Nebeviyyeye nail olduğundan dolayı buğz edenlerin halini beyandır. Zaten yalnız hazreti Ali'ye değil, her hangi bir müslümana, mücerret Müslüman olduğundan dolayı buğz etmek, küfür sayılır, artık sahibine hasene suretinde olan sair amelleri fâide vermez.

* Bir de bu gibi bir kısım ehâdisi şerife, insanları bazı mühim günahlardan tahzir ve o günahlara mukarin olan hesenatın fazla sevaba vesile olamayacağını beyan için vârid olmuştur, yoksa hasenatın büsbütün fâidesiz kalacağını beyan için vârit olmamıştır. "Zekâtını vermeyene namazı fâide vermez" denilmesi bu kabildendir.

* Maahaza bu hadisi şerif böyle ıtlakı üzere alınsa da bunun Hazreti Muaviye ile yine bir ilgisi yoktur. Çünkü yukarıda yazdığımız vechile Muaviye Radıyallahü anhın İmam Ali – Keremmallahü vecheh- ye şahsen bir buğzu yoktur, bilâkis onun muhibbi ve senakârı idi. Aralarındaki mücadele ise, beyinlerinde teati edilen ve "İkdulferit" ile diğer birçok kitaplarda yazılı bulunan mektuplardan da anlaşılacağı üzere hazreti Osman'ın heder olan kanından dolayı idi. O mazlumen katledilmişti. Onun velileri için kısas icra ettirmek salâhiyeti, sültei şer'îyesi var idi. Nitekim:

وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا

Âyeti celilesi de bunu natıktır. Halbuki bu kısas icra edilememişti, canilerin cezasız kalması, Cemel ve Sıffiyn mücadelelerine sebebiyet vermişti.

Binaenaleyh Hazreti Muaviyenin bu babtaki hareketini bir şahsî buğz ve âdavet eseri saymak doğru değildir.

Artık bu gibi Ahâdisi Şerifenin Hazreti Muaviyeye ve emsaline aslâ şumulü olamaz.

*** (30) Soru:**

لِكُلِّ نَبِيٍّ وَصِيٌّ وَوَارِثٌ وَعَلِيٌّ وَصِيِّي وَوَارِثِي

ve

مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ

Hadisleri, Hazreti Ali'nin nezdi Nebevîdeki yüksek mevkiini göstermiyor mu?

Cevap:

Evet... Bu iki hadisi şerif, İmam Ali'nin yüksek mertebesine, ve zatı risaletpenahîye olan kurbiyetine iki delildir. Bunu inkâr eden yoktur. Hazreti Muaviye de bunu mu'teriftir. Fakat bu hadisler, muhtelif tefsirlere tabi' tutulmuştur. Bunlar ile Hazreti Ali'nin hilâfetine istidlâl olunamaz.

Bu iki hadisi şeriften anlaşılmış oluyor ki: Resuli Ekrem Efendimiz, kimin dostu, yardımcısı ise hazreti Ali de onun dostudur, yardımcısıdır. Ve her peygamberin bir vasîsi, bir vârisi vardır, İmam Ali de Hatemül'enbiya efendimizin vasîsidir, vârisidir.

O halde her müslümanın dostu, nasiri, Resuli Ekrem Hazretleri olduğundan her müslümanın İmam Ali de dostudur, nasiridir, kıyamet gününde şefaatcısıdır. Binaenaleyh bir Müslüman olan ve aynı zamanda Ashabı Kiramdan bulunan hazreti Muaviye ile hazreti Ali arasında da bu dostluk, bu dinî nüsret câridir.

* Vesayet cihetine gelince: Bir zatin vasîsi, kendi terekesi veya evlâdı sigari hakkında tasarıufa salâhiyetdar olan zat demektir. Yoksa onun âmme hakkındaki riyasetini de deruhte edecek zat demek değildir. Çünkü vasîlerin salâhiyeti şer'iyyesi muayyendir, bu vasilik, cemati müslimîn hakkında câri olamaz.

Binaenaleyh bu gibi ehâdisi şerife ile Hazreti Ali'nin hilâfetine işaret edilmiş olduğunu iddiaya mahal yoktur.

* Veraset cihetine gelince: Resuli Ekrem Efendimizin tebliğ etmiş olduğu şeriatı gara ahkâmına nazaran bir müteveffanın erkek evlâdı bulunmayınca amicaları, amicaları da bulunmayınca acima zadeleri asabiyet cihetiyle kendisine vârıs olabilirler. Bu bakımdan Hazreti Ali de vâris olabilirdi. Ancak:

نَحْنُ مَعَاشِرَ الْاَنْبِيَاءِ لَا نُورَثُ مَا تَرَكْنَاهُ صَدَقَةٌ

Hadisi şerifi mantukunca enbiyai izamın terikeleri kariblerine intikal etmez, belki sadaka olarak mustahık olanlara tevzi edilir. Bu cihetle bu hadîsi şerifteki verasetten maksat, mal itibariyle bir veraset değildir. Zaten irtihali nebevîde amicası Hazreti Abbas berhayet bulunduğundan Hazreti Ali'nin asabe sıfatiyle vâris olmasına da imkân yoktu.

Bundan maksat, hükûmet reîsi veya nübüvvet vârisi olmak üzere bir veraset de değildir. Çünkü dini islâmda hükûmet riyaseti kimseye mevrus olmaz, bu riyasetin hanedanı nübüvvete mevrus ve munhasır olduğuna dair hiçbir nass yoktur. Öyle olsaydı artık intihaba vesaireye ne lüzum kalırdı?. Hazreti Sıddikın, Hazreti Farukın

hükûmetleri gayrimeşru' olmaz mıydı?. Halbuki buna hiçbir Müslüman kail değildir. Nübüvvete gelince o, Resuli Ekrem Hazretleriyle nihayet bulmuştur. O "Hatemülenbiya" dır. o = لاَ نَبِيَّ بَعْدِي) Benden sonra peygamber yoktur.) buyurmuştur.

O halde bu hadîsi şeriftekiu verasetten maksat, Allahü a'lem, Hazreti Ali'nin ulumi nebeviyyeye vâris olmasından ibarettir. Filhakika imam Ali Hazretlerinde Resuli Ekrem Efendimizin ilminden, fezailî âliyesinden bir çokları tecelli etmişti. Bu da Hazreti Muaviyece ve bütün Müslümanlarca ma'lûmdur, müsellemdir. Radıyallahü Taalâ anhüma.

*** (31) Soru:**

أَحَبُّ أَهْلِ الْبَيْتِ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ

Hadîsi şerîfi, Hazreti Hasan ile Hazreti Hüseynin nezdi nebevîdeki mevkilerini göstermiyor mu?.

Cevap:

Şüphe yok ki Hazreti Hasan ile Hazreti Hüseynin (Radıyallahu anhüma) mevkileri, gerek nezdi nebevîde, gerek ehli beyt arasında ve gerek bütün İslâm cemiyetleri arasında pek büyüktür. O iki risalet gülkoncasının mehasinine meftun olmayan, onların nesîmi muhabbetleriyle kalblerini ıtırnâk etmek istemeyen bir Müslüman yoktur. Şüphe yok ki, Hazreti Muaviye de vesair ashabı kiram da onların haklarında çok muhabbetli, çok hürmetli

bulunmuşlardı. Bahusus Hazreti Hasan, hılâfeti kendi arizusiyle Hazreti Muaviyeye devretmiş, aralarında bir ittihat, bir meveddet ve muhabbet vücude gelmiştir.

* Malûmdur ki Resuli Ekrem Sallallâhü aleyhi vessellem Efendimiz, birgün ashabı kiramının huzurlarında minbere çıkıp bir hutbe irat ederek şöyle buyurmuştu:

انَّ اِبْنِي هَذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللهُ اَنْ يُصْلِحَ بِهِ بَيْنَ طَائِفَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ

Hazreti Hasan, riyaseti âmmeyi Hazreti Muaviyeye teslim etmekle peygamberimizin bu haberi bir mu'cize olarak tahakkuk etmiş, Müslümanların arasında yeniden bir ittihat vücude gelmiş, o seneye (Ammül'cema adı verilmiştir[25].

Dikkat edilmeli! Bu hadîsi şerifte her iki zümrenin Müslüman olduğu gösteriliyor. Ve bu hâdise takdir edilmiş oluyor. Artık bunun hilâfını düşünmek hangi müslümanın aklından geçer.

Bir kere düşünmeli. İmam Hasan Radıyallâhü anh Efendimizin diyaneti, şeçaati, selâbeti ahlâkıyesi herkesçe malûmdur. Artık o, kendi diyanetine, kanaatine, âmei müslimînin menafine muhalif bir harekette bulunabilir miydi?. Onun maiyetinde birçok kuvvetler vardı, buna rağmen riyaseti âmmeyi Hazreti Muaviyeye devretti. Buna câiz görmeseydi böyle bir teşebbüste asla bulunmazdı. Harp etmeye muktedir olmasaydı istifa eder, bir tarafa

[25] Sahihi Buhari, Nakdi Nesaihilkâfiye s: 39.

çekilir, âmme riyasetini ümmete bırakır, bunu kendi eliyle lâyık görmediği bir şahsa tevdi ve teslim etmezdi.

Evet münsifâne düşünmeli! Hazreti Hasan gibi bir zat, âmme riyasetini kendi eliyle – hâşâ – gayri Müslim veya fâsık, zalim bir şahsa teslim eder miydi?. Hiç onun bey'ati altında bulunur muydu?. Halbuki Hazreti Hasan, senelerce Hazreti Muaviye Emirilmü'minîn tanıyıp onun hürmetleriyle karşılanmıştır.

Binaenaleyh biz bütün ashabı kiramın ve bilhassa ehli beyt ile sair sahabei güzînin birbirine karşı mütekabil hürmet ve muhabbette bulunmuş olduklarına kaniiz. Allah Taalâ hepsinden razı olsun, kalplerimizi onların sevgilerinden hâlî bulundurmasın. Âmîn.

*** (32) Soru:**

Bir hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur:

شَفَاعَتِي لِأُمَّتِي مَنْ اَحَبَّ اَهْلَ بَيْتِي

Bu da ehli beyte muhabbetin lüzumunu göstermiyor mu?.

Cevap:

Bu hadîsî şerîf, rivayet itibariyle tetkike tâbi'dir. fakat, meâlen doğrudur. Zaten ehli beyte muhabbet etmeyen, ümmeti Muhammedden sayılamaz ki şefaate mahal olabilsin.

Ehli beyte muhabbet, bir diyanet nişanesidir, bir hadiyet semeresidir, peygamberimizin şefaatine nâiliyet için bir vesîledir.

Artık bu muhabbetten hangi bir müslümanın ve bilhassa Hazreti Muaviyenin vesâir sahabei güzînin mahrum olduğuna kim hükmedebilir?.

Defeat ile arzetmiş olduğumuz veçhile Hazreti Muaviye, ehli beyte ve bilhassa Hazreti Ali'ye karşı çok hürmetkârdı, çok muhabbeti vardı. Fakat aralarındaki mücadele, bir ictihada, bir hakkın zuhurunu te'min maksadına müstenit olarak ister istemez vuku' bulmuştu. Biz bu yüzden hiç birini diğerinin muhabbetinden mahrum sayamayız. Binaenaleyh bu hadîsi şerîften Hazreti Muaviye aleyhine bir hüküm çıkarılamaz. Kalplere âlım olan, ancak Allah Taalâdır.

Şunu da ilâve edelim ki, muhterem ehli beyte muhabbet iddiasiyle sâir imana adavet göstermek câiz değildir. Biz ümmeti merhumeden hiç biri hakkında adavet ve hakaret göstermekle mükellef bulunmuyoruz. Mahalline müteveccih olmayan bir adavet ve hakaretten dolayı indallah mes'ul olacağımız ise kat'iyyen ma'lûmdur.

Artık asıl halleri Cenabı Hakka ma'lum, efradı ümmetden oldukları sâbıt ve bilhassa sahabeden bulunmak şerefini hâiz olan her hangi bir zat hakkında, her hangi bir vak'a behanesiyle bizim adavet ve hakarete cür'et etmemiz asla câiz olamaz.

Biz, maahaza Resuli Ekrem ile dini islâma mensubiyetlerinden dolayı bütün ashabı kiramı sever, hepsini hürmetle yadederiz.

رَضِىَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمْ اَجْمَعِينَ

*** (33) Soru:**

Sahihi Müslimde mezkûr bir hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur:[26]

اِنَّهُ سَتَكُونُ هَنَاتٌ وَهَنَاتٌ فَمَنْ اَرَادَ اَنْ يُفَرِّقَ اَمْرَ هَذِهِ الْاُمَّةِ وَهِيَ جَمِيعٌ فَاضْرِبُوهُ بِالسَّيْفِ كَائِنًا مَنْ كَانَ

Bu hadis, imam Ali'ye muhalif olanlara karşı kılıç istimalini emretmiş olmuyor mu?.

Cevap:

Bu hadîsi şerifte buyurulmuş oluyor ki: "İleride muhakkak bir takım hâdiseler zuhur edecektir. Bu ümmet, ictimaî bir vahdet halinde iken bunun bu varlığını her kim dağıtmak, perişan etmek kasdinde bulunursa onu kılıçlarınızla vurup yola getiriniz."

Evet... Ümmeti merhumenin vahdetini ihlâl etmek isteyenler, böyle bir te'dibe mustahık olurlar. Tâ ki İslâm cemaatinin varlığı, birliği tefsira belâsından vâreste kalsın.

---

[26] Müslim c: 6. s: 22.

Artık eski tarihleri karıştırıp milleti islâmiye arasına bir mezheb ihtilâfı, adavetü düşürmek tehlikesine şuurlu veya şuursuz bir surette âlet olanlar, bu hadîsi şerîften bir intibah hissesi almalıdırlar.

Bazan insan, kendi aleyhine yazı yazar, delil ihzar eder de hiç haberi olmaz. Feyyazı Kerim Hazretleri hepimizi hatâdan sıyanet buyursun.

* Bu hadîsi şerif ile Hazreti Zübeyr, Hazreti Talha, Hazreti Muaviye gibi zatlar aleyhine istidlâl edilmek isteniyor. Fakat düşünmeli, bu mubaret zatların Hazreti Ail'ye karşı muhalefeti ümmeti merhume arasına tefrika düşürmek için miydi?. Bunu hangi Müslüman, yüreği sızlamadan iddia edebilir?. Böyle bir iddiadan, iftiradan Allaha sığınırız.

Sonra bu mübarek hadîsi şerif, umumî bir hükmü havidir. Bunu yalnız Talha, Zübeyr, Muaviye hazerâtile bunların maiyetlerine âid gibi telâkki etmek nasıl doğru olabilir?

Şüphe yok ki bu hadîsi şerife Hazreti Ali taraftarları istinad edebilecekleri gibi muhalif taraflar da istinat edebilirlerdi.

Meselâ: Hazreti Muaviye taraftarları diyebilirlerdi ki: "Ümmeti merhume Hazreti Osman'ın çevresinde toplanmış, bir vahdet vücude getirmişlerdi. Bil'ahare Kûfeden, Basradan, Mısırdan gelen kuvvetler, o muhterem zatı haksız yere şehid ettiler, İslâm birliğini tefrıkaya düşürdüler, ekâbiri ashabın sözlerini dinlemediler. Artık bu kuvvetleri kılıçlarımızla te'dib etmemiz, bu hadîsi şerif icabatından olmaz mı?

Filvaki İmam Ali Hazretleri bu hâdise esnasında etrafına bütün Müslümanları henüz toplamış değildi. Ashabı kiramdan bir kısmı, yaptıkları heyâte rağmen bu kuvvetler arasındaki câniler hakkında hükümi şer'înin tetbik edilmemesinden dolayı muhalefete başlamışlardı. Cemel vak'ası bunun neticesidir. Şam tarafındaki Müslümanlar ise yine bu maksatla muhalefette bulunup mubayeade bulunmamışlardı. Binaenaleyh bunlar da bu hadîsi Nebevîye istinad iddiasında bulunabilirlerdi.

* Beri taraftan imam Ali (Keremmallahü vecheh) hazretleri de kendi sırasında makamı hilâfeti herkesten daha ziyade müstehık olarak ihraz etmişti, kendisine Müslümanların büyük bir kısmı bey'atta bulunmuşlardı. Bu suretle yeniden bir vahdeti islâmiye vücude gelmiş bulunuyordu. Artık bu vahdeti vikaye, İslâm menfeatini siyanet için buna muhalif bir durum alanlara karşı bu hadîsi şerife istinaden kılıca sarılmış olabilirdi.

Her ne ise şimdi aradan bin üç yüz sene geçmiştir. Artık biz bu büyük zatlara karışamayız, onları tenkid edemeyiz. İki kardeş zümre arasında vuku bulmuş bir mâcera..

Ancak şunu arz etmek isteriz ki, her iki taraf için de bu babta ictihada, ma'zeret beyanına imkân vardı. Biz bunun kat'î hükmünü ancak ehkemülhakimin olan hak taalâ hazretlerine havale ederek her iki taraf hakkında hürmete münafi bir mutalaada bulunmamayı bir vazife biliriz.

رِضْوَانُ اللهِ تَعَالَى عَلَيْهِمْ اَجْمَعِينَ

*** (34) Soru:**

Muaviyenin fazileti hakkında birçok hadisler vardır. Fakat bunların içinde sahih isnad yolu ile olmuş bir hadis yoktur.

Ishak İbni râhveyh, Neseî ve başkaları bunu tasrih etmişlerdir. Bunun içindir ki, Buharî "Babı zikri Muaviye" demiş, "Babı fazileti Muaviye" veya "Babi menakıbı Muaviye" dememiştir. Bunu Buharî şârihı Aynî yazmaktadır. Artık Muaviye nasıl müdafaa edilebilir.

Cevap:

Hazreti Muaviyenin yüksek fazilet ve kemali kendisini başkalarının müdafaasından müstağni kılmıştır. Ancak biz bir hakikati ilmiyenin tecellisini te'min ve mücerret bir sahabîye karşı ritakâb edilen hakaretin İslâm şiârına yakışmayacağını isbat için bazı mutalealarda bulunmaya vicdanen bir mecburiyet görmüş bulunuyoruz.

* Evvelâ: Şunu arzedelim ki, Hazreti Muaviyenin fezaili hakkında bir kısım sahih veya hasen olmak üzere kabul edilmiş Ehâdisi şerife mevcuttur. Sonra onun lehinde olan ehâdisi şerife, isnad bakımından sahih görülmese bile, onun aleyhinde bazı tarih kitaplarının yazmış oldukları şeylerden bin kat daha kuvvetlidir, itimada lâyıktır.

"Usuli hadis" ilmine az çok muttal'i olanlar, bilirler ki esasen den doğru, şer'i şerife en muvafık olan bazı haberler, hadisler bile rivayet edenlerin bazı ahvalinden dolayı zayıf veya muallel sayılarak sahih addedilmez. Böyle bir hadise "sahih" denilmemesi mücerret bir ıstılâhı ilmînden

ibarettir, yoksa onun hakikaten sahih olmadığına hüküm demek değildir.

* Saniyen: Ashabı Kiramdan yalnız hazreti Muaviye değil. Belki bir çoklarının fezaili hakkındaki bir kısım hadisler, ya zayıf veya büsbütün mevzu'dur. Eğer mevzuat kitapları ve bilhassa Aliyyilkarinin "mevzuat" iyle imam Suyutînin "Kitabül leâlil'mesnu'a fîlehadisil'mevzua" ünvanlı eseri okunursa görülür ki gerek hazreti Ali'nin ve gerek hazreti Muaviyenin fezaili hakkında ne kadar mevzu hadisler vardır.

İmam Ali hazretlerinin ve muhterem ehli beytin fezaili hakkında pek çok ehadisi sahihe vardır. Bunlar mevcut olduğu halde Rafızıler tarafından Hazreti Ali ile Ehli beytin fezaili hakkında üç yüz bin kadar hadis vaz' edilmiş olduğu kitabül'irşadda mukayyeddir[27].

Fakat bu mevzu hadislerin bulunması, o muhterem zatların kadrini tenzil, haklarında dil uzatmayı müstelzim olamaz. Zaten İslâm üleması, bütün bu mevzu hadisleri tesbit etmiş bulunuyorlar.

Salisen: Aynî merhum, Sahihi Buharîde "Babı Fazileti Muaviye" denilmemiş olduğunu Hazreti Muaviyenin kadrini tenzil, onun sehabeden olduğunu inkâr maksadile söylemiş değildir. Yazılan bir şeyi anlamamak bir kusur ise onu yalan yanlış tefsir etmek, onun evvelindeki veya âhirindeki yazıları ört bas ederek sahibinin maksadını yanlış göstermek ise daha büyük bir kusurdur.

"Aynî merhum, Sahihi Buharîde Hazreti Muaviyeden rivayet edilen bir hadisi şerifin, onun faziletini beyan

---

[27] Mevzuatı Aliyyülkari. S: 123.

maksadile değil, muayyen bir mes'elei şer'iyyenin şerh ve izahı maksadile yazılmış olduğunu göstermek istemiştir. Yoksa ne Aynî merhum, ne de İshakibni Râhveyeh gibi bir muhaddis hazreti Muaviyenin hâiz olduğu fezaili inkâr edemez. Zaten inkâr etse de ne çıkar. Bir kere imamı Buharî gibi en büyük bir muhaddis, Sahihi Buharîsinde:

ذِكْرُ مُعَاوِيَةَ بْنُ اَبِي سُفْيَانَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا

Diye haklarında tarziyehan bulunuyor, onların Resuli Erkemden rivayetlerini naklederek onların sahabei kiramdan olduğunu göstermiş oluyor.

Sonra imam Buharînin bu tezkiyesi olmasa bile kendisinin nakl ettiği hadîsi şerif, Hazreti Muaviyenin faziletini isbata, kadrini ilâya kâfi.

Evet... Resuli Erkemin amica zadesi, Ashabı kiramın pek fakihi bulunan İbni Abbas hazretlerinden şöyle rivayet ediyor:

قِيلَ لِإِبْنِ عَبَّاسٍ هَلْ لَكَ فِى اَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ مُعَاوِيَةَ فَإِنَّهُ مَا اَوْتَرَ اِلاَّ بِوَاحِدَةٍ قَالَ اَصَابَ اِنَّهُ فَقِيهٌ

Ya'ni: İbni Abbas hazretlerinden soruluyor ki: Müminlerin emiri Muaviyeye ne dersin, o yatsı namazından sonra vitir namazını yalnız bir rek'at olarak kılıyordu?. İbni Abbas hazretleri de diyor ki: İsabet etmiş, o şüphe yok ki fakîhdir."

Ne büyük şehadet! Bununla Hazreti Muaviyenin Emirülmü'minin olduğu ve büyük bir din âlimi bulunduğu

İbni Abbas Hazretleri tarafından itiraf edilmiş olmuyor mu?. Bunun içindir ki müctehidîni izamdan bazıları vitirin bir rek'at olduğuna kail bulunmuşlardır.

* Maahaza Aynî merhum da Hazreti Muaviyenin faziletini kaydediyor, ayni sahifede şöyle diyor:

وَفِيهِ دَلَالَةٌ اَيْضًا عَلَى فَضْلِهِ مِنْ حَيْثُ اَنَّهُ صَحِبَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

Ya'ni: Bunda da Hazreti Muaviyenin faziletine delâlet vardır. Çünkü o, Nebiyi Zişan Efendimize müsahib olmuştur [28].

İşte Aynî merhumun görüşü, işte onun kanaat ve şehadeti! Artık insaf!

* Şunu da ilâve edelim ki, yüz binlerce sahabei kiram vardır. bunlardan bir çoklarının fezailine dâir hadis kitaplarında birkayde tesadüf edilemiyor, şimdi bunların fezaili hakkında hadîsi şerif yok diye faziletlerini inkâr etmek mi lâzım gelir?. delîlin ademinden medlûlün ademine hükmedilebilir mi? zaten onların sahabeden bulunmaları kendileri için fazilet olmaya maaziyadetin kifayet eder.

Mamafih evvelce de arzettiğimiz veçhile ba'delkur'an en sahih olan ve "Kütübü Site" denilen hadis kitaplarımızda Hazreti Muaviyenin fezailini gösterir bir kısım ehâdisi şerife de vardır. Bunlar isnad bakımından sahih, hasen bulunmaktadırlar, bazılarını kaydetmiş bulunuyoruz, bazılarını da kaydedeceğiz.

---

[28] Aynî. C: 7. s: 664.

* Velhasıl: Bir zatın sahabei kiramdan olması, onun için en büyük bir fazilet teşkil eder. Bunu inkâr etmek ise hiçbir müslümana yakışmaz.

Artık öyle muhterem bir zata, "büyük bağî, kocaman fâsık, zâlim, katil" demek gibi bir fazîhai lisaniyyeden Allaha sığınırım. Ashabi kirama dil uzatanların yarın âhırette Makhkemeyi Kübrayı İlâhiyyede nasıl cevap vereceklerini düşündükçe titrerim.

نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ اَنْفُسِنَا

*** (35) Soru:**

Muaviye için ashabın ve müfessirlerin beyanlarını nakleden kimseyi yukarıda isimleri yazılı kitaplara bakmadan ağrazda bulunarak tahkir etmek günah değil midir?.

Cevap:

Her hangi bir müslümanı haksız yere tahkir etmek, şüphe yok ki bir günahtır. Bir tarihi hâdise hakkında muhtelif zatların sözlerini bir yere toplamak, nakletmek, böyle bir tahkire sebep olamaz.

Fakat bir kere yazılan mektubu, neşredilen makaleleri, yapılan nakilleri, rivayetleri bîtarafâne okumalı, münsıfâne düşünmeli. Bunlar, öyle bir ilim sahibinin yapacağı veçhile müteaddid akvalin bir sadakat ve nezahet dairesinde toplanmasından, nakledilmesinden ibaret bir halde midir?

*Malûm olduğu üzere bizde mübahaselerin bir samimiyet ve nezahet dâiresinde cereyan etmesi için bir ilim tedvin edilmiştir ki, ona "İlmi edeb, İlmi münazare" denilir. bu ilimdeki münazare kaidelerinden biri de şudur ki, bir kimse ihtilâflı bir mes'ele hakkında her hangi bir kavli bî tarafane olduğu gibi rivayet ederse kendisine bir vazife, bir mes'uliyet teveccüh etmez, kendisi bir nakilden ibaret kalır. Fakat bir kimse böyle mücerred nakl ile kalmaz da naklettiği şey'in bir hakikat olduğunu iltizam ederse o zaman nâkil olmaktan çıkar, münazare icabları kendisine teveccüh eder. Bahusus her hangi bir kavle sarılarak ötekine berikine saldırırsa kendisini mes'uliyetten kurtaramaz.

Sonra nakledilen şeylerin asıllarına uygun olması lâzımdır. Yoksa bir maksadı tervîç için her hangi bir sözü yanlış tefsir etmek, her hangi bir eserde görülen bir şeyi onun müellifince de mültezem imiş gibi hikâye etmek ve o müellifin maksadını izah eden sâir sözlerini nazara almamak asla doğru olamaz. İşte böyle bir hareket de mes'uliyeti müstelzimdir.

İş bununla da kalmaz da milyonlarca ehli imanın ve bahusus Ashabı kiramdan, Tâbiînden, Müfessirlerden, muhaddislerden, İlmi kelâm ulemasından yüz binlerce zevatın on üç asırdan beri tezkiye ve tarziye edegeldikleri zatlar aleyhine bir takım elfazı tahkiriye istimal edilmek suretiyle onların aleyhindeki yazılar, dedikodular mültezemâne nakledilirse artık bunun manevi mes'uliyetini düşünmeli, öyle bir nakilin milleti islâmiye tarafından tahkiri bile tenezzül sayılır. O, zaten mücessem bir hakaret kesilmiş olur.

Evet... Öyle bir nâkil, milyonlarca ehli islâma karşı hasmane bir cephe almış, onları techil, tadlil, tahmik etmiş bir mücrim demektir. Fakat ne diyelim, Allah Taalâ hiçbir kimseyi öyle bir derekeye düşürmesin.

* Yalnız şunu da ilâve edelim ki, bazan en düşünceli insanlar bile her hangi bir dedikodudan muğber olarak muvazenesini kaybedebilir. Ve bu cihetle ister istemez ağzından, kaleminden hiç de ruhan istemediği sözler çıkmış olabilir.

Bir de muhakemei akliyeye değil, yalnız hissiyâte müstenit olan muhabbetler, insanı fazla galeyana getirmeye, insanın ağzından hiç de istemediği sözlerin çıkmasına sebebiyet verebilir. Sonra insan itidal haline dönünce bu sözlerinden, yazılarından nedamet duyar, tâib ve müstağfir olmaya başlar.

İşte her hangi bir heyecana kapılarak bir kısım zevatı âliye hakkında hürmete münafi şeyler yazmış olan sâilin de bu yazılardan dolayı nedamet hissedeceğini tahmin etmekle müteselli olmaktayım.

(36) Soru:

Peygamber Efendimiz Hazretleriyle ashabı kiramın, müfessirlerin, muhaddislerin, müverrihlerin emir ve nakillerinden bir kısmını hâvi olan ufacık eserimde şer'e ve edebe muhalif hiçbir söz yoktur ve her hangi bir kimse aleyhine lâ'net ve hakaret anlatan bir kelimecik kat'iyyen yoktur. Vardır diyenler müfterîdirler, bunlar insafa davet edilmeye lâyık değil midirler?.

Cevap:

Böyle bir iddiada bulunan zat, bir kere yazdıklarını heyecandan hâli, hissiyâte gayri mağlûp bir halde okuyacak olsaydı şüphe yok ki âmıneye karşı böyle bir iddiaya, böyle bir suale kalkışamazdı.

Bu zat, öyle bir takım zevatın emirlerini, sözlerini nakl ile kalmamış, belki bu sözleri kısmen yanlış tefsir etmiş, bunların içine bir çok mevzu şeyler karıştırmış, kendi kendine en hakaret âmiz hükümler vermiş, bu hükümleri de gûya o âli zevatın sözleriyle te'yide çalışmıştır. Nitekim bunlara evvelce işaret etmiş bulunuyoruz.

Biz bu hakaret âmiz hükümleri burada yazmaktan büyük bir hicab duymaktayız. Fakat kendisinin belki intibahına vesile olur diye bunlardan bazılarını kaydedeceğiz.

Bütün Müslümanlarca ashabı kiramdan oldukları müsellem bulunan Ebu Süfyan, Muaviye, Amribnil'as gibi zatlar hakkında bakınız ne gibi müstehcen ta'birler kullanıyor:

(Şüpheli Müslüman, cehennem kütüğü, şecerei mel'une, ısırıcı köpek, katil, munafık, Muaviye ile Amribnil'as ve bunların dostları olan diğer reziller!! Cinayet ve şekavet sahibi olan Süfyan oğlu Müaviye yaramazı, yaramaz herifler!!)

Şimdi insan ile düşünmeli, bunlardan daha büyük hakaret, sebb-ü şetm olur mu?. ne cür'et Yarabbi! Ne cür'et! biz o zatların kadirlerini bu gibi vasıflardan tenzîh ederiz, Yarabbi şahid ol!...

* Lâ'net mes'elesine gelince ma'lûmdur ki, bir kimse birine lâ'net etmek isteyince ya "leanehullah" gibi bir

hikâyei hali mazi sayfası kullanır veya "la'netullahi aleyh" gibi bir cümlei imsiye irad eder.

Mamafih böyle bir ta'bir ile ya lâ'net vukuu haber verilmiş olur veya lâ'net vukuu istenilmiş olur. halbuki – evvelce de yazmış olduğumuz veçhile – muayyen bir Müslim hakkında zâlim olsa da, fasık olsa da böyle bir ta'bir isti'mali câiz görülmemektedir. Çünkü bu, ya bir mü'minin rahmeti ilâhiyeden mahrumiyetini istemektir ki, asla muvafık değildir. Olabilir ki o mü'min, tâib olmuştur ve olabilir ki o mü'min, afvi ilâhîye mazhar olacaktır. Artık Allah Taalânın bir kulu hakkında bunu istemeğe ne selâhiyetimiz olabilir?

Yahut bu, bir mü'mine Allah Taalânın lâ'net etmiş olduğunu haber vermektir ki bu da câiz değildir. Zira biz, o mü'mine Allah Taalânın lâ'net edip etmediğini bilemeyiz, onu ancak kendisine vahyi İlâhî nâzil olan bir peygamberi Zişan bilebilir.

O halde ma'hud mektuba bakılsın, o mektupda Ebu Süfyan ve Muaviye Hazretleri gibi zatlar kasd edilerek şöyle deniliyor: "Zâlimlere, katillere, münafıklara, koruyucularına Cenabı Hakkın lânet ettiğini biz kâfi görüp edeben sükût edenlerdeniz.

Şimdi bu söz ile o zatlara lânet edilmiş, onların la'neti ilâhiyeye uğramış oldukları iddia edilmiş olmuyor mu?. bütün sibak ve siyak buna şahid değil mi?.

Artık. "Her hangi bir kimse aleyhine lâ'net ve hakaret anlatan bir kelimecik katiyen yoktur." iddiasına nasıl cür'et ediliyor.

Bahusus mektubun sonunda bir manzume var: bu manzumede Hazreti Muaiye ve emsali kast edilerek onla-

rın Ashapdan oldukları inkâr ediliyor ve onlara "Ehli beytin katili" denilmiş oluyor. Ve böyle bir katile mü'min ve Müslim diyenin iki cihanda fark ve kezzap olduğuna hükm ediliyor.

İşte bütün bunlar, Müslümanlara, hem de Müslümanların bütün eazimine hakaret değil midir?.. Bir kere Hazreti Muaviyenin, Hazreti Ebu Süfyanın Ashabdan olduğuna bütün hakiki Müslümanlar kaildirler. Biz bunu aşağıda yine eazimi islâmiyenin sözlerile bir kere daha ısbat edeceğiz. O halde bütün bu eazimi fasik, kezzab denilmiş olmuyor mu?

* Sonra Hazreti Muaviye ve emsali – hâşâ – Ehli beytin katilı değildirler. Bunların ehli beyte ve bilhassa Hazreti Aliye, Hazreti Hasen ve Hüseyin efendilerimize şahsî bir adavetleri bulunmamıştır. Nitekim bunları evvelce izah etmiş bulunuyoruz.

Hazreti Muaviye Hazreti Aliye şahsî bir adavetten dolayı değil, belki o mübarek zatın başında toplanan, o muhterem zata da vakit vakit isyan eden ve hazreti Osman'ın katilleri bulunan bir taifeye karşı adavet göstermiş, mukatelede bulunmuştur. Eğer bu hareketinde hata etmiş ise afv edilip edilmemesi Hak Taalâya aiddir. Şimdi onun taraftarlarının haklarında yukarıda kayd ettiğimiz hürmete bilkülliye münafi sözleri sarfetmek birer hakaret değil midir?. Bu sözler, edebe, şer'i şerifi muhalif sayılmaz mı?. Artık bunları hoş görmeyenler, mufterîmi olmuş olurlar. Artık insafa kimlerin dâvet edilmesi lüzumu tebeyyün etmiş olmuyor mu?.

*** (37) Soru:**

Fâtip camii şerifi vaızlarından Ehli Beyt düşmanı olan bir herif, Muaviyeyi sevmeyenlerin piç olduklarını söylemiş ve yazılan bir kitabın bütün Müslümanları rencide ettiği de iddia edilmiş, bu insafsızca bir iftira değil midir?

Cevap:

İşte bu sualde yukarıda arzettiğim vechile hissiyâte mağlûbiyetin, heyecanın bir neticesidir. Bilmem ne diyelim, ne yazalım, Allah Taalâ cümlemize insaf versin, insan için yaptığının, yazdığının, söylediğinin farkında bulunmamak ne kadar acınacak bir hal!..

Çok niyaz ederim ki, Hak Taalâ Hazretleri, nâçizane yazdığım, söylediğim şeyler de hataların var ise onlardan dolayı beni afv etsin. Kezalik: Eâzimi ümmet hakkında en cüz'î bir hürmetsizliği işrab eden sözlerim, yazılarım var ise- kasde mukarin olmadığı cihetle – Onlardan dolayı da beni afv-ü mağfiret buyursun.

Kalemim varmıyor ki, Müslümanları rencide eden sözleri tekrar burada yazayım, zaten o sözlerin mahiyeti Müslümanlarca malûm, benim tekrar yazmama lüzum yok. Bunları yazan zat ise bilmem ki, yukarıdan beri olan halisâne işaretlerimi kabul edecek mi! Her ne ise burada şunu arzedeyim ki: Fâtih camii şerifinda vaaz eden zatlar, bu yurdun yüksek din âlimlerindendirler. Onların içinde Resuli Ekrem sallallahü aleyhi vessellem Efendimizin mübarek, kutsî beytine düşman olan bir ferk yoktur. Bil'akis hepsi de Ehli Beyte karşı en büyük bir muhabbet-

le, mutahassis bulunmaktadır. Onların diyanetleri, faziletleri umumca müsellemdir. Kendisine tarîz edilen zat da işte onlardan biridir. Bu mümtaz, halûk zatlar, yüksek tahsillerini bitirmiş, senelerden beri müderrislik payei ilmiyesini ihraz etmiş, vatanımızın ilim ve irfanına hizmet etmekte bulunmuşlardır. Gayeleri, bütün Müslümanlara hizmet etmektir, bütün Müslümanlar arasındaki İslâm kardeşliğini te'yide çalışmaktır, bütün din büyüklerini tebcil ederek ihtilâflara sebebiyet verecek sözlerden, yazılardan halkımızı korumaktır.

Artık böyle zatlardan her hangi birine herif, Ehli Beyt düşmanı demek, İslâm adabına münafidir ve iftiraların en büyüklerinden maduttur. Başkalarına iftira isnadında bulunan bir zatın, böyle aleni bir iftiraya cür'eti, yapmış olduğu isnadının kendi hakkında manevî bir cezası olsa gerektir.

* Muaviye Hazretlerini sevmeyenlerin piç olduğuna dâir olan söze gelince: Biz böyle bir söz söylenilip söylenilmemiş olduğunu bilmiyoruz. Bizim anlayabildiğimize göre bu söz şu mes'elenin bil'münasebe nakl edilmesinden ibaret bulunmuştur. Şöyle ki:

Kaderiyenin bir şu'besi olan Nezzamiyye taifesi, şer'î delillerden bazılarını inkâr etmişlerdir, kuruışeriyyede kendi ictihadlarına göre fetva vermiş olan sahabei kiram hakkında ta'na cür'at göstermişler. (429) tarihinde vefat etmiş olan Abdülkahiri Bağdadî, (Usulüddîn) unvanlı eserinde bunlardan bahsederken diyor ki:

اَلطَّاعِنُ فِيهِمْ مَطْعُونٌ فِي دِينِهِ وَنَسَبِهِ

= Ashabı kiram hakkında ta'n ve teşnide bulunan kimse dini ve nesebi hususunda ma'tundur.) Ya'ni: Bunlardan dolayı tayir ve tayib edilmiştir.

Bu kıymetli kitap, İlâhiyat fakültesi tarafından tabedilmiştir. Nakl ettiğimiz parça yirminci sahifesinde mukayyettir.

İmamı Gazsâlî de "Ashabı Kiram, a'lâmı dindir, din imamları dini onlardan telâkki etmişler, onlara ta'n eden, met'undur, kendi nefsi ve dini hakkında ta'n etmiş olur." diyor[29].

İşte vâiz efendi, bunları nakl etmiş. Ashabı Kiram hakkında dil uzatanların dinen, neseben, nefsen metun olduğunu bu zatlardan rivayet eylemiş? Hazreti Muaviyenin Ashabı Kiramdan olduğu ümmetin icmaile sâbit olduğundan onun için italel lisanda bulunanlar hakkında da bu hükmün cereyanını söylemiştir.

* Camiler, mukaddes mahallerdir, oralarda nezahati lisaniyeye riayet etmek herkes için bir vazifedir, buna riayet etmeyenler indallah mes'ul olurlar.

Mamafih bir vâız, bilfarz iddia edildiği veçhile bir söz söylemiş ise ondan dolayı yalnız kendisine karşı tenkidimsi bir cephe alınabilir, yoksa ona kızarak Ashabı kiramdan her hangi bir zata ve onun muhiblerine hakarette bulunmak doğru olur mu? İşte sâil, bu hakareti maalesef iltizam etmiştir. Bundan evvelki suval münasebetile bunları kısmen göstermiş bulunuyoruz. Bilâhare neşrettiği yazılarile de bu hakarete devam etmekte bulunmuştur. Bizim vazifemiz, vaki olan sorgularına mebni bunları halisane ihtar-

---

[29] Sevaiki Muhrika. S: 133.

dan ibarettir. Red ve kabuli kendisine âiddir. Bizim kanaatımıza göre bu hakaretlerinden dolayı tâib ve müstegfir olmazsa indallah mesuliyete müstehık bulunmuş olur. Allah Taalâdan hakkımızda Afüvler niyaz eylerim.

*** (38) Soru:**

Ey Türk, Arab âlimleri!. Bu hadisler, bu nakiller doğru ise o halde evet... Değiller ise bunları imha etmek size farz değil midir?.

Cevap:

Biz yukarıdan beri yazıp gösterdik, o hadis diye rivayet edilen şeylerin, nakillerin doğru olanları da, olmayanları da, ya'ni: başkaları tarafından uydurulmuş bulunanları da vardır. Mamafih doğru olanları da sual sahibinin iddiasını isbata kâfi değildir. Hattâ bunların bir büyük kısmının o iddia ile asla münasebeti yoktur. Bunların uydurma, yanlış olanlarını imha etmek ise Türk ve Arap âlimlerinin vazifeleri değildir. Zaten bunları imha etmek isteseler de buna imkân bulamazlar. Bin şu kadar seneden beri yazılmış türlü düşünce ve maksat sahiblerinin kalemlerinden çıkmış, dünyanın her tarafına dağıtılmış olan o gibi yazıları imha etmek sültası, imkânı, İlmiyede mevcud değildir. Artık ulemâ için bunları imha bir vecibe olmaz.

لاَ يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْساً اِلاَّ وُسْعَهَا

Ulemanın vazifesi; yazılan, nakl edilen şeyleri kemali sedaketle incelemektir, ilmî, dinî esaslar dairesinde sâbit olanlarını kabul etmek, ilmî esaslara muğayir, ve dinimizin tevatür ile veya şöhret ile sâbit hükümlerine münafi olanlarını da göstermektir. İslâm uleması, bu hususta harikulâde bir gayret sarfetmiş, muvaffak da olmuşturlar. Bütün rivayetleri, bütün an'aneleri tetkik, bunların sahihini sakîmini ta'yin için yazılmış nice ana kitaplarımız mevcuddur. Bir ilim adamı, bunların rehberliği sayesinde hakikate pek güzel muttalî olabilir. Biz de bu gibi kıymetli, cumhurı müslümînin tastik ve tebciline mazhar olan kitaplara istinaden bu cevaplarımızı yazıyoruz ve me'hazlerimizi gösteriyoruz.

Şimdi hakikatı araştıran her hangi bir zattan beklenilen şey; bu pek mevsûk men'alara i'timad etmektir, Dınî ve ilmî tetkikat bakımından kıymetli olmayan bir kısım tarihî, edebî kitaplara, mevzu' sözlere, yanlış tefsirlere bakıp da âmmei müslimince kabul edilen esaslara aykırı hareketde bulunmaktan kaçınmaktır.

اَلْحَقُّ اَحَقُّ اَنْ يُتَّبَعَ

*** (39) Soru:**

Sofular!. Eğer Süfyan oğlu Muaviyenin hakikî dostları iseniz, o halde neden hiç biriniz çocuklarınıza Muaviye, Süfyan, Yezid adı koymuyorsunuz ve size

Süfyan Muaviye, Yezid, Vahşî diyenlere neden hiddet ediyorsunuz? [30].

Cevap:

Hazreti Muaviyenin Ashabdan olduğunu bilen her Müslüman, onun dostu olmayı bir şeref bilir, bu cihetle onu müdafea eden zatlar, sofu olmakla iftihar ederler.

Sofu olmak, bir diyanet şiarıdır, bir saffeti kalb eseridir. Fakat bu mübarek vasf, bir tahkir ve tezyif maksadile istimal edildiği takdirde insan şüphesiz ruhunda bir isyan duyar, kendisine böyle hitab edilmesini istemez, böyle bir hitabda bulunan kimse, ictimaî edebe kardeşlik şiârına aykırı harekette bulunmuş olduğu için bu hürmetsizliği kendisine red olunur.

Demek ki, kusur, ta'birde, isminde değil, onu isti'mal edenin niyetinde.

İşte Süfyan, Muaviye ve saire tâbirleri de böyledir. Bunlar birer isimdir. Bu isimlerde bir çok tarihî muhterem zatlar vardır. bahusus Süfyan isminde halâ aramızda yaşayan din kardeşlerimiz var.

* Ashabı Kiramdan, sair evliyadan, ulemadan Süfyan adında nice zatlar olduğu malûmdur. Yalnız "Üsdülgabe fimarifeti sahabe" de Yedi aded Ebu Süfyan, yirmi aded de Süfyan isminde sahabe mukayyeddir. Resuli Ekremin amica zadesi Süfyan ibni Haris de bu cümledendir. Süfyanı Servî de malûmdur.

---

[30] Hazreti Muaviye, Süfyanın değil, Ebu Süfyan Hazretlerinin oğludur.

Muaviye adında da kırk kadar Sahabei Kiram, on dokuz kadar da muhaddis vardır. Yezid ismini taşıyan birçok zatların varlığı da teracimi ahval kitaplarına bakılınca görülür. Hattkâ Üstülgabede sahabeyi kiramdan Yezid isminde doksan dokuz zatın tercümei hali mevcuttur.

Vahşi ise sahabeden bir zatın ismidir. Bu zat, şerefi islâma nâil olmadan evvel Hazreti Hamzayı şehid etmişti. Bilâhara nadim olmuş, kalbinde iman nurları parlamaya başlamıştır. Fakat evvelce yapmış olduğu cür'etten dolayı imanın kabule şayan olup olamayacağında tereddüde düşmüş, bu ciheti Resuli Ekrem Efendimize sordurmuş, ve nihayet:

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَادُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

ve

يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ

Âyetleri nazil olmuş, Vahşî de kendisinin mazhari mağfiret olacağına kani' olarak islamiyeti kabul etmiş, sonra da dini islamın en büyük hasmı olan "Müseylemetül kezzab" ı katlederek islâmiyete büyük bir hizmette bulunmuştur [31] Artık hasbelbeşeriye başka günahları da olsa Allah Taalânın mağfiretine uğrayacağı kuvvetle me'muldür. Radıyallahü anh.

* Artık bu zatların isimlerini bugün kimsenin evlâdına vermemesi, bunların haddizatinde fena isim olmalarından

---

[31] İmamı Azamın müsnedi.

ve o zatlara husumetlerinden dolayı değildir. Büyüklerine mu'tekid olduğumuz daha nice zatlar vardır ki biz, onların da isimlerini asla kullanmamaktayız.

Binaenaleyh bu cihet, ilmî ,dinî, bir mes'ele hakkında bir delil teşkil edemez.

Ashabı kiram arasında mertebeleri daha yüksek zatlar vardır ki, onların isimleri tercih edilerek Müslümanlar tarafından teberrüken alınmaktadır. Artık diğer isimlerin alınmaması, onların sahiblerine karşı bir nefret hissedilmekte olduğuna delâlet etmez. Yalnız "Yezid" ismi bilâhara fena tanınmıştır. Yezidin devri hükûmetinde Hazreti Hüseynin hazîn şehadeti, kalblerde Yezide karşı haklı olarak bir infi'al uyandırmış ve bu şehadetin yezid zamanında vukuu, onun için bir şeamet alâmeti bulunmuş olduğundan bu isimden bir nefret duyulur olmuştur. Yoksa esasen isimlerden nefret etmek, bilhassa bir kısım muhterem sahabei kiramın isimlerine – kalblerindeki husumetlerinden dolayı- hakarette bulunmak, Peygamberi Ziyşanın yolunu takib eden Müslümanların değil, dalâlet ehlinin şiârıdır. Nitekim bunların aralarında Hazreti' Ebubekir, Hazreti Ömer gibi zevatı âliyenin bile isimlerinden nefret duyanlar vardır.

* Velhasıl: Herhangi bir isim, tahkir makamında bir kimseye isnad edilirse bundan bittabi' insan müteessir olur. İşte Ebu Süfyan, Muaviye, Vahşî gibi isimlerde bir kimseye tahkir için isnad edilirse elbette o kimsenin hiddete hakkı olur. nitekim yukarıda işaret ettiğimiz veçhile her hangi bir güzel isim olursa olsun onun kendisine bir tahkir, bir alay maksadiyle isnad edilmesini insan istemez, bundan incinir.

Yukarıda kendilerine "sofîler" diye hitab edilen zatlar ise, Yezidi müdafaa değil, ashabı kiramdan olan Hazreti Muaviye ile emsalini müdafaa etmekte, onları nihayet birer müctehidi muhtî tanımakta olduklarından ve bu gibi zevata dil uzatmanın bugün hiçbir fâidesi olamayacağını halisane ihtar ettiklerinden artık haklarından böyle bir sual teveccüh edemez.

*** (40) Soru:**

Ey Türk âlimleri! Eğer Süfyan, Muaviye, Hint kadın, ve Vahşî aslıabtan iseler o halde neden bin küsûr seneden beri Şamda ve İslâm şehirlerinde bulunan yüz binlerce camilerin hiç birinde, hususiyle Mekke ve Medinede ve Müslüman evlerinde "Hazreti Süfyan ve Muaviye Radıyallahü anhuma" diye bir levha asılmamış ve astırılmamış?

Cevap:

Suallerin ne kadar vâhiyane bir tarz aldığına elbette okuyucularımız hayret edeceklerdir. İlmî, dinî bir mes'elinin isbatı hususunda böyle sözlerin bilmem ne kıymetli olur!. Bir kere ma'bedlerimizde veya evlerimizde her hangi bir zatın ismini yazıp başımızın üzerine asmak, bizim için dinî bir vecibe değildir. Sonra İslâm muhitine vüutleriyle şerefbahş olan zevatın adetleri tahminlerden daha ziyadedir. Böyle olduğu halde bunlardan kaç zatın ismini levha halinde yazarak onunla ma'bedlerimizi, hanelerimizi tezyin etmekte bulunmuyoruz. Yalnız ashabı güzînin birinci tabakasını teşkil eden ve bir hadisi şerif ile

birlikte cennet ile tebşir ediliş bulunan on zat ile Nebiyi Ziyşanımızın muhterem torunları Hazreti Hasen ve Hazreti Hüseyn Efendilerimizin mübarek isimlerini yazıp bunlarla camii şerife kubbelerini tezyin etmek, sonradan bir âdeti hasene halini almıştır.

Şimdi diğer ashabı kiramın isimlerini yazıp bir levha halinde camilerimizde, hanelerimizde asmadığımız için bu zatların - hâşâ – kadirlerini tadir etmediğimize mi hükmedilecek?

Biz Müslümanlar, Hazreti Muaviyenin de, Hazreti Ebu Süfyanın da vesair bütün sahabei kiramın da isimlerini hürmetle karşılarız.

Bunların isimleri binlerce, yüz binlerce İslâm kitaplarının sahaifi ihtiramını bin üç yüz seneden beri tezyin ve bu kitaplar kütüphanelerimizi tenvir ediyor. bu kitaplarda hepsi de رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ , رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا , رَضِيَ اللهُ عَنْهُ diye terziye edilip durmaktadır.

* İsimleri sualde yazılı muhterem zatların ashabı kiramdan olduğu, bütün Müslümanların icma'iyle tevatüren sâbittir, bunu inkâra mecal yoktur. Nitekim bu hususta bir nümune olmak üzere bazı yüksek zevatın şehadetlerini kaydettik ve edeceğiz.

Artık öyle mantık bakımından, hakikati araştırma bakımından hiçbir kıymeti olmayan deliller ile müddeayı isbata kalkışmamalıdır.

*** (41) Soru:**

Bu suallerimize sözle değil, yazı ile lûtfen cevap vermenizi faziletinizden beklerim, bizi hatâdan kurtarmanızı dileriz.

Cevap:

Biz mektub sahibinin bu son sualini samimî ve hakikati araştırmakta olduğuna bir delil telâkki etmek istiyoruz. İşte bu telâkkimiz de bu cevapların yazılmasına sâik olan sebeplerden biri bulunmuştur.

Filhakika her mes'eleyi hüsni suretle tetkik etmek, hakikatın tecellisini temine çalışmak her mütefekkir ilim adamı için bir vazifedir. En yüksek düşünceli âlimler bile vakit vakit hataya düşebilirler. Hattâ bunun vukuu pek çoktur, ilim tarihi buna şâhiddir. Elverir ki insan münsi olsun, hakkı takib etsin, hak zâhir olunca hatâsına nihayet versin.

* Yukarıdan beri yazılan suallere irca'ı nazar edilirse bunların hülâsası: "Ebu Süfyan, Muavye ashabtan mıdırlar?. Bunlar âdil midirler, yoksa – hâşâ – fâcir midirler?. Bunların haklarında isimleri yazılı kitapların beyanatı doğru mudur, değil midir?." Tarzındaki sözlerden ibaret bulunmuş olduğu görülür. Biz de bunlara lâzm gelen cevabları ilmî, dinî esaslara istinad ederek halisâne bir surette vermiş bulunuyoruz. Artık bunların kabul edilip edilmemesi bize âid değildir, biz kimsenin kanaatine cebren müdahale edemeyiz.

Ancak biz bu cevablarımıza bir ilâve olmak üzere bu hususta İslâm âleminin istinad ettiği en kudsî, en kıymetli

kitapların ve en mübeccel, muhterem sîmaların bir kısım beyânatını da kaydedeceğiz. Sual mektubunda adları yazılı bazı tarih ve edebiyat kitaplarından da parçalar alacağız. Artık isteyen münsifâne düşünsün, kararını ona göre versin.

Ashabı kiram ve bilhassa Hazreti Muaviye hakkında başlıca kütübi islâmiyenin hüsni şahadeti ve eazimi ümmetin nezih kanaatleri:

(1) (Kur'anı mübîn): Allah Taalâ Hazretleri kitabı kerîminde bütün ashabı kiramı senâ ediyor. "Muhammed Allahın peygamberidir, onun yanında bulunanlar kâfirlere karşı pek şiddetli, kendi aralarında ise pek merhametlidirler. Onları rükû' ve sücûd halinde görürsün, onlar Allah Taalâdan fazl-ü ihsan isterler..." Meâlinde olan:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ اَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ
بَيْنَهُمْ

Âyeti celîlesi bütün sahabei güzînin kadrini i'lâ etmektedir. Ebu Süfyan ile Muaviye ve emsali de "Radıyallahü anhüm" Rasulüllahın maiyetinde bulunmak şerefine ermiş, onun maiyetinde mücahede meydanlarına atılmış ve bilhassa Hazreti Muaviye kitabeti nebeviyyede bulunmuştur. Artık şüphe yok ki bu âyeti kerime, onların da yüksek kadrlerini göstermekte, onları da tezkiye ve Tahsin etmektedir.

(2) (Sahihi Buharî): Kur'anı kerîmden sonra din kitaplarımızın en sahihi, en mübareki bulunan Sahihi Buharîde Hazreti Muaviye ile muhterem babası terziye edilmiş ve Hazreti Muaviyeden müteaddid hadisler rivayet olunmuştur. Bu hadisi şeriflerden biri de budur: [32]

مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ وَاِنَّمَا اَنَا قَاسِمٌ وَاللهُ
يُعْطِي وَلَنْ تَزَالَ هٰذِهِ الْاُمَّةُ قَائِمَةً عَلَى اَمْرِ اللهِ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ
خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ اَمْرُ اللهِ

Ya'ni: Allah Taalâ, hakkında hayır dilediği kulunu din ilmine muttali' kılar. Ben ancak kasimim, - Din hükümlerini aranızda tebliğe memurum – itâ eden herkesi iradei ilâhiyesi veçhile bu hükümlerden müstefid kılan ise Allah Taalâdır. Bu ümmet, emri ilâhî gelinceye, kıyemet kopuncaya kadar emri ilâhî üzere kaim olmaktan geri kalmayacak, kendilerine muhalif olanlar, onlara zarar veremeyecektir.

İşte muhaddislerin en büyüklerinden olan imamı Buharî,bu hadisleri rivayet ve terziyeye müsaraat etmekle Hazreti Muaviye ile Hazreti Ebu Süfyanın ashabı kiramdan olduğuna şehadet etmiş, onların rivayet ettikleri hadisler ile kitabı tezyin eylemiştir.

(3) (Sahihi Müslim): En yüksek hadis kitaplarımızdan olan Sahihi Müslimde de Ebu Süfyan Hazretlerinin fazileti

---

[32] Buhari: c: 1. s: 23.

kaydedilmiş, Hazreti Muaviyeden müteaddid hadisler rivayet olunmuştur. Bu hadisi şeriflerden biri şudur: [33]

لاَ تُلْحِفُوا فِي الْمَسْأَلَةِ فَوَ اللهِ لاَ يَسْأَلُنِي اَحَدٌ مِنْكُمْ شَــــيْئًا فَتُخْرِجَ لَهُ مَسْأَلَتُهُ مِنِّي شَيْئًا وَاَنَا لَهُ كَارِهٌ فَيُبَارَكَ لَــهُ فِيمَـــا اَعْطَيْتُهُ

Ya'ni: İsteyeceğiniz bir şey hakkında ilhah ve israrda bulunmayınız. Yemin ederim ki, sizden biri benden bir şey istesin de o istemesi, hoş görmediğim halde benden bir şey çıkarsın da artık ona verdiğim şeyde onun için bir bereket bulunsun; işte, bu olamaz. Demek ki ilhaha mebni verilen şeyde tam bir rıza bulunamayacağından onda feyz ve bereket mütesavver değildir.

İşte Sahihi Müslim sahibi İmam Ebulhasen Müslim de o iki zatın sahabeden olduklarını tesbit etmiş, Hazreti Muaviyenin rivayet ettiği hadisler ile pek mu'teber olan kitabının kadrini bir kat daha yükseltmiştir.

(4) (Süneni Tirmizî): (Kütübi Site) diye yad olunan en mu'teber hadisi şerif kitaplarımızdan biri olan Süneni Tirmizî de de "Bâbı menakıbi Muaviyet İbni Ebi Süfyan Radıyallahü anh" diye bir kab açılmış ve Hazreti Muaviye hakkında şu hadisi şerif rivayet olunmuştur:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ هَادِيًا مَهْدِيًا وَاهْدِ بِهِ

[33] c: 3. s: 95.

Binaenaleyh imam Tirmizî de bu zatların hakkında hüsni şehadette bulunmuş ve bilhassa Hazreti Muaviyenin nâil olduğu bu kudsî duayı kayd ile o zatın hasimlerine güzel bir ders vermiştir.

(5) (Süneni Neseî): Kütübi Siteden olan Süneni Neseîde de Hazreti Muaviyeden müteaddid hadisler rivayet olunmuştur. Bunlardan biri şu hadisi şeriftir:

حَجَّ مُعَاوِيَةُ فَدَعَا نَفَرًا مِنَ الْاَنْصَارِ فِى الْكَعْبَةِ فَقَالَ اَنْشُدُكُمْ بِاللهِ اَلَمْ تَسْمَعُوا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الذَّهَبِ قَالُوا نَعَمْ قَالَ وَاَنَا اَشْهَدُ

Ya'ni: Hazreti Muaviye hacca gitti, Kâ'bede ensarı kiramdan bazı zatları davet ederek: Allah hakkıçün söyleyiniz, Rasuli Ekrem Sallâllahü aleyhi vesellemin altından – zerrîn cameler giymekten – nehy ettiğini duymadınız mi? diye sordu, evet, duyduk dediler, evet ben de şehadet ederim ki öyle buyurdular dedi.

Diğer bir hadisi şerif de şudur:

اَتَعْلَمُونَ اَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ قَالُوا اَللّٰهُمَّ نَعَمْ

Ya'ni: Hazreti Muaviye bir kısım sahabei kirama hitaben bilir misiniz, Resulâllah sallallâhü aleyhi vesellem –

erkekleri – ipek rube giymekten nehy etmişti? Dedi, onlar da – allahümme – evet nehyetmişti dediler.

Teberrüken şu meâldeki bir hadisi şerifi de kaydedelim: "Ashabı kiramdan Ebu Saidülhudrî, demiştir ki: Muaviye – Radıyallahü anh – şöyle rivayet etti: Resuli Ekrem Sallâllahü aleyhi vesellem bir halka halinde oturmuş bulunan bir kısım ashabı kiramın yanına gelip; "neden böyle oturmuşsunuz" diye sordu, onlar da "bizi dinine hidayet ettiği ve bize seninle lûtuf ve ihsanda bulunduğu için oturmuş Allah Taalâya duada, hamd ü senada bulunuyoruz" dediler, Resuli Ekrem, "bunun için oturmuş olduğunuza yemin eder misiniz? Diye sual buyurdu, onlar da: "Evet yemin ederiz, bunun için oturmuş bulunuyoruz" dediler. Bunun üzerine Resuli Ekrem buyurdular ki: "Ben size bir töhmetten dolayı yemin verdirmiş değilim, ancak bana Cibril aleyhisselâm geldi, haber verdi ki: "Allah Taalâ sizinle meleklere mübahat ediyor" [34].

İşte en büyük Ashabdan olan Ebu Seidilhüdrî, bu son hadisi tarziye han olmak surile Hazreti Muaviyeden rivayet ediyor. hafizulhadis Ebu Abdıllâh Ahmedünneseî de bu mübarek hadisler ile kitabını şereflendirmiş bulunuyor.

Artık Ashabı Kiramdan her hangi biri hakkında dil uzatmaya hangi Müslüman Cür'et edebilir?. Artık Hazreti Muaviyenin sahebei Güzînden olduğunu kim inkâra mücasir olabilir?.

(6) (Süneni Ebi Davud): Bu pek muteber hadis kitabında şöyle yazıyor: "Muaviye Radıyallâhü anh, demiştir

[34] c: 2. s: 311.

ki: Resulüllah sallallahü aleyhi vesellemin şöyle buyurduğunu işittim:

انَّكَ ان اتَّبَعْتَ عَوْرَاتِ النَّاسِ اَفْسَدْتَهُمْ اَوْ كِدْتَ اَنْ تُفْسِدَهُمْ

Ya'ni: Sen nasın gizli hallerini araştırırsan onların ahlâkını bozmuş veya bozmaya yaklaşmış olursun.

Ebüdderda' da demiştir ki: "Bu bir kelimedir ki bunu Muaviye Resulullah sallallahü aleyhi vesellemden işitmiş ve Allah Taalâ bununla Muaviyeyi fâidelendirmiştir."

İşte Ebüdderda gibi muhterem bir Sahabî, Hazreti Muaviye hakkında bu suretle şehadette bulunmuş, onun bu hadisi şerif ile amel ederek nasın ahvalını tecessüsde bulunmamış olduğuna işaret etmiştir. İmâmül'muhaddisîn Ebû Davud Süleyman da bu hadisleri Kütübi Siteden olan Sünenine Derc ile mubahi bulunmuştur.

(7) (Süneni İbni Mâce) Muhammed ebu Abdillahil' Kazvinî Kütübi Siteden olan kitabı Süneninde şöyle rivayet ediliyor: Muaviye – Radıyallâhü anh bir gün hutbe irad ederken dedi ki: Nerede âlimleriniz, nerede âlimleriniz!. Resulüllah sallallahü taalâ aleyhi vesellemin şöyle buyurduklarını işittim:

لاَ تَقُومُ السَّاعَةُ الاَّ وَطَائِفَةٌ مِنْ اُمَّتِى ظَاهِرُونَ عَلَى النَّاسِ لاَ يُبَالُونَ مَنْ خَذَلَهُمْ وَلاَ مَنْ نَصَرَهُمْ

Ya'ni: Kıyamet kopuncaya kadar ümmetimden bir zümre nas üzerine galib bir halde bulunurlar. Onlar ne kendilerine yardımı terk edenlere ve ne de kendilerine yardım edenlere aldırmazlar, her halde min indillah galib mevkiinde bulunurlar.

İşte Kur'ani Kerimden sonra en sahih, muteber kitaplarımızdan olan Süneni İbni Mâcede de Hazreti Muaviyeden bu hadisi şerif nakl olunuyor, onun bütün ulemayı tasdika dâvet ettiği yazılarak nakl ettiği hadisi şerifin kuvveti ve kendisinin yüksek ilmü irfanı gösterilmiş oluyor.

(8) (Elmüvatta): İmam Mâlik hazretleri hadis kitablarımızın en kadim ve en muteberlerinden olan Elmüvatta'ında diyor ki: "Abdürrahman ibni Afv, Muaviyetibni Ebi Süfyandan şöyle rivayet etmiştir: Hazreti Muaviye, Hac için Mekkei Mükerremeye, sonra da Medinei Münevvereye gitmiş, âşura günü minbere çıkarak Medinei Münevvere ulemasını da işhad etmek üzere demiştir ki: "Ey Medine ahalisi!. Âlimleriniz nerede?. Ben Resulullah sallallâhü aleyhi vesellemden bugünkü gün hakkında şöyle buyurduğunu işittim:

اَلْيَوْمُ هٰذَا يَوْمُ عَاشُورَا وَلَمْ يُكْتَبْ عَلَيْكُمْ صِيَامُهُ وَاَنَا صَائِمٌ فَمَنْ شَاءَ فَلْيَصُمْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُفْطِرْ

Ya'ni: Bu gün aşura günüdür. Bu günde oruç tutmak üzerinize farz kılınmış değildir. Mamafih ben oruçluyum, artık dileyen bu günde oruç tutsun ki bu mendubdur. Dileyen oruç tutmasın."

İşte imam Mâlik gibi bir müctehidi a'zam da bu hadisi böyle naklederek Hazreti Muaviyenin fekahatını, onun yüksek mevkiini göstermektedir.

* Şârihlerin beyan ettiklerine göre ihtimal ki bazı zatlar, aşura orucunun vücubune veya hörmetine veya kerahatine kail bulunmuşlardı. Hazreti Muaviye onları mes'elenin öyle olmadığını bildirmek istemiştir. "Nerede âlimleriniz?" Diye sorması da sözünün kuvvetine itimad ettiğini ve bu babda sair ulemanın aynı kanatta bulunduklarını göstermek içindir. Yahut bu meseleyi yanlış düşünenleri ulemanın neden ikaz etmediklerine işaret içindir. Hazreti Muaviye, bu beyanatını bir cemi gafîr müvacehesinde böyle irad etmiş, hiçbir kimse buna muhalif bir söz söylememiştir [35].

(9) (Müsnedi imamı Şafiî) İmam Şafiî de müsnedinde "Aşura" hakkındaki hadisi şerifi kayd ediyor. ve ayrıca şu hadisi şerifi de rivayette bulunuyor: "Alkametibni Vaka demiştir ki: Ben Muaviyeye mülâki oldum, müezzini Ezan okumaya başladı. Muaviye de müezzinin dediği gibi dedi, müezzin: حَيَّ عَلَى الصَّلاَة deyince Muaviye لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاَّ بِاللهِ dedi. Müezzin, حَيَّ عَلَى الْفَلاَحِ deyince Muaviye yine: لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاَّ بِاللهِ dedi. Bunu müteakip de müezzinin dediği dedi, sonra da "Ben Resulallahın böyle dediğini eşittim" diye söyledi [36].

[35] Müvatta şerhi zürkanî. C: 2. s: 105.
[36] Sahife 94.

Görülüyor ya pek büyük bir müctehid olan imam Şafii, bu gibi dinî mevzular hakkında Hazreti Muaviyeden hadisler rivayet ediyor, artık onun sahabei kiramdan olduğunda, onun her vechile makbulüşşehade bulunduğunda aslâ tereddüd etmiş olabilir mi?.

(10) (Müsnedi İmamı Ahmed): İmam Ahmed ibni Hanbel hazretleri, müteaddid ciltlerden müteşekkil olan "müsned" adındaki hadis kitabında Hazreti Muaviyeden (104) hadisi şerif rivayet etmiştir.

Bunlardan bir kaçını teberrüken kaydedeceğiz.

* Hazreti Muaviye diyor ki: resuli Ekrem, sallallâhü aleyhi vesellem namazdan dönünce şöyle buyururlardı:

اَللّٰهُمَّ لاَ مَانِعَ لِمَا اَعْطَيْتَ وَلاَ مُعْطِىَ لِمَا مَنَعْتَ وَلاَ يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ

Ya'ni: Yarabbi! Senin verdiğine bir mani' yoktur, senin men' ettiğini de verecek yoktur. Servet ü câh sahibine de bunlar senden fâide bahş olamaz. Ona ancak Salih amelleri fâide verir.

* Hazreti Muaviye, Resuli Ekrem Efendimizin şöyle buyurmuş olduğuna rivayet ediyor:

اِنَّ الْمُؤَذِّنِينَ اَطْوَلُ النَّاسِ اَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Ya'ni: Kıyamet gününde nasın en uzun boyunlusu = pek yüksek kadirlisi şüphe yok ki müezzinlerdir.

* Hazrete Muaviye kendisine hürmeten ayağa kalkan bir cemaaata karşı: "Ben Resulullah sallallâhü aleyhi vesellemin şöyle buyurduğunu eşittim diyerek şu hadisi şerifi rivayet etmiştir:

مَنْ سَرَّهُ اَنْ يَمْثُلَ لَهُ الْعِبَادُ قِيَامًا فَلْيَتَبَوَّأْ بَيْتًا فِى النَّارِ

Ya'ni: Kendisine nasın ayağa kalkıp durmasından hoşlanan bir kimse ateşteki bir eve hazırlansın.

Hazreti Muaviye kendisine kıyam eden Âmir radıyallahü anhı da bu kıyamdan men'etmişti.

* Hazreti Muaviye şöyle hikâye etmiştir: Ben Hazreti Hasenın dilini veya iki dudağını Resuli Ekrem sallallâhü aleyhi vesellemin emer olduğunu gördüm:

وَلَنْ يُعَذَّبَ لِسَانٌ اَوْ شَفَتَانِ مَصَّهُمَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

= Elbette Resulullah aleyhissalâtü vesellemin öpüp emdiği bir dil veya iki dudak azap görmeyecektir) [37].

* İşte bütün bu mübarek hadisleri İmam Ahmed ibni Habel Hazreti Muaviyeden nakl ediyor. bunlar, Hazreti Muaviyenin diyanetine, fekahatine, tevazuüne, Evlâdı Nebeviye hakkındaki kadr şinaslığına açık surette birer şahiddir.

Artık büyük bir müctehid, nuazzam bir muhaddis olan imam Ahmed ibni Hanbel hazretleri bu gibi ahadisi şerifeyi Hazreti Muaviyeden nakl etmekle onun sahabei

---

[37] Müsnedi İmam Ahmed. C: 4. s: 91 – Künûzülhakaik. S: 62.

Güzinden olduğunu pek mükemmel surette göstermiş oluyor ve hattâ Hazreti Muaviye hakkında şu hadisi şerifi de müsnedinde zikrederek onun duai nebeviye mazhariyetini nakl etmiş bulunuyor:

اَللّٰهُمَّ عَلِّمْ مُعَاوِيَةَ الْكِتَابَ وَالْحِسَابَ وَقِهِ الْعَذَابَ

Ya'ni: Yarabbi! Muaviyeye kitabet ve hisap talim buyurur ve onu azabtan koru. Ne ulvî mazhariyet!.

(11) (Buharî Şerhi Umdetülkari): Aynî merhum, Sahihi Buharîdeki:

قَالَ حُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ خَطِيبًا يَقُولُ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ يُرِدِ اللّٰهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ

Hadisi şerifini şerhederken Hazreti Muaviyenin Kâtibülvahy olup menakıbı kesîre sahibi olduğunu, Resuli Erkemden (163) hadisi şerif rivayet etmiş bulunduğunu ve sahabe arasında kendisinden başka "Muaviyetibni Sahr" adındaki sahabî bulunmadığını kaydediyor. Hümeyd'in de Aşerei Mübeşşereden Abdürrahman ibni Avf Hazretlerinin oğlu olup yetmiş üç yaşında olduğu halde (95) senesinde vefat etmiş bulunduğunu yazıyor [38].

Görülüyor ki, Hazreti Muaviyeden bu hadisi rivayet eden Hümeyd, tâbiinin en büyüklerindendir. Hazreti

---

[38] Umdetülkari c: 1. s: 433 – c: 4. s: 46.

Muaviye hakkında (Radıyallahü anh) diyerek ondan bu hadisi şerifi rivayet ediyor. Aynî merhum da bunları ve Muaviye Hazretlerinin fezailini gösteren sâir hadisleri şerhetmiş bulunuyor.

(12) (Buhari Şerhi Kastalânî): Kastalânî merhum, Hazreti Muaviye hakkında şöyle diyor: "Muaviyet ibni ebî Süfyan, Resulullahın vahiy kitabidir, merakıbı kesîre sahibidir. Buharide sekiz hadisi münderiçtir [39]

Yine bu zat, وَالصَّحَابَةُ كُلُّهُمْ عُدُولٌ serlevhası altında diyor ki: Ashabın hepsi de âdil zatlardır. Sahabeden fitnelere mülâbis olanlar da, olmayanlar da adildirler. Onların hakkında Resuli Ekrem Efendimiz: خَيْرُ الْقُرُونِ قَرْنِي = Asırların hayırlısı benim asrımdır) buyurmuştur. Onların âdil olup olmadıklarını araştırmak icab etmez. Çünkü hepsi de âdildir. İmamülharemeyn demiştir ki: "Ashabı kiram uduldür. Çünkü onlar, şeraitin hâmileridir. Eğer onların rivayetlerinde tevakkuf sâbit olsa şeraiti islâmiye, aleyhissalâtü vesselâmın asrına münhasır kalır, sair asırlara uzayıp gitmezdi. İşte mü'temed olan kavl budur" [40].

Evet... Hazreti Muaviye ile emsali de ashabdan oldukları cihetle onların fitnelere maruz bulunmuş olmaları, muttasıf oldukları adalete münafi değildir. Bunu en salâhiyettar olan zatlar, bu suretle kabul etmiş bulunuyorlar.

---

[39] Kastalânî. C: 1. s: 321.
[40] Kastalânî c: 6. s: 86.

(13) (Sahihi Müslim yerhi Nevevî): Şafiî fukahasının eazımından olan imam Nevevî diyor ki: "amma Nuaviye Radıyallahü anh o, adalet sahibi füzaladandır, necîb sahabedendir, Radıyallahü anh. Cereyan eden harpler ise her taife için bir şüphe vardı. Bu sebeple her biri kendi nefsini savab görmek itikadında idi, hepsi de âdildirler, Radıyallahü anhüm. Harblerdeve sairede müteevvil idiler. Bunlardan bir şey, onlardan birini adaletten çıkarmış değildir. Çünkü onlar, müctehid idiler. İctihada mahal olan mes'elelerde ihtilaf ettiler. Nitekim onlardan sonraki müctehidler de kanlara ve saireye aid mes'elelerde ihtilâf ederler. Bundan dolayı onlardan birinin kadrini tenkis lâzım gelmez"[41].

İşte İslâm âleminin bu yüksek âlimi de Hazreti Muaviye hakkında böyle şehadette bulunuyor. Bu sözler, yüzlerce sene evvel söylenmiştir. Bu sözler söylenirken iddia edilen Muaviye saltanatından aslâ eser yok idi. Belki saltanat başka hanedanlarda idi. Demek ki bu sözler, bir garez ve ıvez için değil mahza bir hakikata tercüman olmak üzere bî tarafâne söylenmiş şeylerdir.

(14) (Şifai şerif ve şerhi) Kazi Ebülfadl İlyaz merhum, mübarek şifai şerif kitabında Ashabı kirama karşı hürmet ve tevkîrin lüzumuna dair bir fasl tahsis etmiştir. Bu faslın münderïcatını Aliyyülkari merhumun şerhile beraber okumalıdır. Biz burada bu fasıldan hülaseten şunları kayd edeceğiz:

---

[41] Sahihi Müslim şerhi. C: 11. s: 193.

"Resulullah, Sallâllahü aleyhi veselleme ta'zîm ve tebeîl cümlesinden biri de onun Ashabına tevkîr ve ihsanda bulunmaktır, onların haklarını – dine olan hidmetlerini – bilmektir. Onlara umak, onları güzel güzel senada bulunmaktır, haklarında mağfireti ilâhiyenin tecellisini dilemektir, aralarındaki ihtilâftan susmak, onlara adavette bulunanlara adavet etmektir, bir takım müverrihlerin, bit'at ve dalâlet erbabı olan bir takım câhil râvilerin verdikleri haberlerden sakınmak, onlara dair rivayet edilen ihtil3afları güzelce te'vile çalışmak, onlardan hiç birini kötülükle yâd etmemektir. Çünkü Allah taalâ onları kitabı mübinin birçok yerlerinde sena buyurmuştur. Resulullah da Ashabına ta'zîm edilmesini ümmetine tavsiye etmiştir.

Kezalik: Asabı kiramın hasenatını, fezailini, methe şayan olan şeylerini zikretmek, onların şanlarına lâyık bulunmayan şeylerden sukût eylemek de resuli Ekreme ta'zîm cümlesindendir. Nitekim bir hadisi şerifde: (اذَا ذُكِرَ اَصْحَابِي فَاَمْسِكُوا = Ashabım yâd edilince – haklarında ta'ni müş'ir şeylerden – dilinizi tutunuz, diye buyurulmuştur. Diğer bir hadisi şerifde de:

مَنْ حَفِظَنِي فِى اَصْحَابِي كُنْتُ لَهُ حَافِظًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ

= Her kim Ashabım hakkındaki vasiyetimi muhafaza ederse kıyamet gününde onun muhafızı olurum) diye vârid olmuştur.

Diğer bir hadisi şerifde (وَفِى اَصْحَابِي كُلّهِمْ خَيْرٌ = Ashabımın hepsinde de bir hayır vardır.) Buyurulmuştur.

"Yakutetvlulema'" unvanını hâiz ve Buharînin meşayihinden madud bulunan Ebumes'udülazdî, huzurunda Ömeribnil' azîzin – zühd-ü takvace – Hazreti Muaviyeden efdal olduğunu işrab edecek bir söz söyleyen bir şahsa hitaben şöyle demiştir:

"Nebiyi Zişanın ashabına hiçbir kimse kıyas olunamaz. Muaviye – Radıyallahü anh – Resulullahın sahibidir, kain büraderidir, kâtibidir, vahyi ilâhî hakkında emînidir."

"İbni Mübarek" gibi ba'zı ulema da demiştir ki: "Resulullah ile beraber bulunduğu esnada Muaviyenin atının bumuna isabet eden gubar, bin Ömeribnil Azîzden hayırlıdır.

Velhasıl: Bu ümmetin ulemasından, bu milletin meşayihinden hiçbir kimse yoktur ki, Ashabı kiramın mertebesine yetişmiş, onların hidmetlerine ve yüksek menkıbelerine kavuşmuş olsun. Çünkü Resulullah sallallâhü aleyhi vesellem hazretlerini görmek bir iksîri a'zamdır ki onu görüp tasdik edene pek ziyade tesir etmiş bulunur" [42].

Ne güzel şehadet, bizim için ne büyük ders!. Artık yüksek zevatın bu güzel öğütlerinden istifade etmeli değil miyiz? Bu zatlara, bu eserlere bu sözlerin hilafını isnad etmek ise ne büyük bir cüretdir?

(15) (Şifa şerhi Şihab) Şihabüddinilhafâcî de şifai şerifdeki Ashabı kiramın hepsi hakkında hürmetin ve muhabbetin lüzumunu natık ehâdisi şerifeyi şerh esnasında diyor ki: Muafa ibni Imran, Hazreti Muaviyenin emini

---

[42] Şifa şerhi Aliyyülkari. C: 2. s: 55.

vahy olduğunu söylemiştir. İbnülmuafa, münsif bir zattır. Onun sahih sözü, "Muaviye Resululâh için vahiyden bir şey yazmamış, o Resulullahın yalnız etrafa gönderdiği mektupları yazardı" diye vuku bulan bir iddiayı reddeder.

Ömeribnilazîzden de şöyle dediği mervidir: "Muaviyenin Resulullâh ile beraber bulunduğu gazadaki bir gubar = tüz Ömer ibni Azîzden de ali Ömerden de hayırlıdır.

İşte şifa şârıhı Şihabüddînin kanaatı, beyanatı da bu merkezdedir.

(16) (Camlüssagîr): İmam Süyûtî de kitablarında Hazreti Muaviyenin fezailine dair bir çok şeyler kaydetmekle beraber bu eserinde de ibni Mace'den naklen Hazreti Muaviyenin rivayet etmiş olduğu şu hadisi şerifi kaydediyor:

اَلْخَيْرُ عَادَةٌ وَالشَّرُّ لَجَاجَةٌ وَمَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِى الدِّينِ

Ya'ni: hayr, tekrar tekrar yapılmaya lâyık bir şeydir. Şer ise inatkârane bir husumettir, insanı helâke düşürmeğe sebeptir [43].

Kezalik: Hazreti Muaviyeden rivayet edilen şu hadisi şerifi de zikrediyor:

انَّ الرَّجُلَ لَيَسْأَلُنِي الشَّيْءَ فَأَمْنَعُهُ حَتَّى تَشْفَعُوا فَتُؤْجَرُوا

---

[43] Camiüssagîr c: 1 s: 66. c: 2. s: 11.

Ya'ni: Bir kişi benden dünyaya dair bir şey istese, ben susarım, tâ ki siz o hususta şefaat ederek sevaba nâil olasınız [44].

İşte Süyûtî merhum da Hazreti Muaviyenin sahabeden olduğunu ve onun ulüvvi kadrini bu suretle göstermiş bulunmaktadır. Hazreti Muaviyenin naklettiği bu hadisi şerif, bize pek mühim ictimaî, insanî bir ders vermekte, Müslümanların birbiri hakkında hayırhahı olmaları lüzumuna işareti mutazammın bulunmaktadır.

(14) (Künûzül'hakaık): Münavî merhum, Künûzül'hakaık adındaki Ehâdisi şerife mecmuasında Deylemî'den şu hadisi şerifi nakletmektedir: [45]

إِنَّ مُعَاوِيَةَ لاَ يُصَارِعُ أَحَدًا إِلاَّ صَرَعَهُ مُعَاوِيَةُ

Ya'ni: Muaviye – Radıyallahü anh – her kim ile musaraa'da = Görüşte, mücadelede bulunsa elbette ona galebe eder. Evet Kenzül'ummalde de yazıldığı üzere, resuli Ekremin emriyle Hazreti Muaviye kendisiyle güreşte bulunduğu bir şahsı yeniyor, bunun üzerine Resuli Ekrem Hazretleri: Hazreti Muaviyenin mağlûp olmayacağını bu suretle beyan buyurmuş oluyor.

İşte "Künûzül'dekaık" diye gösterilen Künûzül'hakaıkta da Hazreti Muaviyenin aleyhine değil, böyle lehine hadisler vardır.

---

[44] Camiüssagîr c: 1 s: 66. c: 2. s: 11.

[45] Künûzül'hakaık s: 103.

* Şimdi buraya şunu da ilâve edelim ki: Usuli hadîs ve usuli fıkıh kitaplarında ve ezcümle "Telvîh" de yazıldığı üzere hadis râvilerinde beş sıfat aranır. Bu sıfatları haiz olmayan kimselerin rivayetleri kabul edilmez. Bu beş sıfatın mevcudiyeti râviler için şarttır. Bu beş sıfat: Bülûğ, akıl, zabt, adalet, islâmdır. Ve denilmiştir ki, kebireyi irtikâb edenin adaleti sakıt olur, sagîre üzerine israr edenin hakkında da hüküm böyledir[46].

Bu böyle olduğu halde bütün muhaddisini kiram, müctehidini i'zam Hazreti Muaviyenin rivayet ettikleri hadisleri naklediyor, onun bizzat Peygamberi Alişandan rivayetini kaydetmekle onun adaletine, islâmiyetine ve sahabeden olduğuna şehadette bulunmuş oluyor. Onun evsafı hakkındaki hadîsleri de ayrıca kaydediyorlar. Artık bunun hılâfına kail olanlar, bütün bu eazimi islâmiyeye muhalefet etmiş, onların aleyhlerinde bulunmuş olmazlar mı?. Artık bu zümrei âliye ile kendilerinin ne alâkası kalabilir? Artık bu ne kadar büyük bir cür'et, büyük bir mahrumiyet olur?. Bunu düşünmeli!.

(18) (Essiracül'münîr tefsîri): Yüksek İslâm âlimlerinden Şirbinî merhum, tefsirinde şöyle yazıyor: "Cemel ve Sıffiyn hâdisesini vücude getiren muhalifler hakkında, onlar müşrik midirler? Diye imam Ali'ye sorulmuş, hazreti Ali de: "Yok onlar şirkten fuirar etmişlerdir." Demiş, ya onlar munafık mıdırlar?. Diye sorulmuş, imam Ali de: "Hayır munafıklar Allah Taalâyı pek az zikrederler" demiş. Ya onların halleri nedir?. Denilmiş, imam Ali Hazret-

---

46 Telvih s. 365.

leri de: "Onlar, bizim kardeşlerimizdir, bize bagy ettiler, ya' ni: serkeşlikte bulundular" demiştir [47].

Görülüyor ya, imam Ali kerremallahü vecheh, kendisine karşı bâgi vaziyetinde bulunan kuvvetleri yine kendi kardeşleri tanıyor, onların kadrini tenzîl etmiyor, onları uhuvveti islâmiyye haricinde görmüş bulunmuyor. Şiribinî merhum da bizlere bir ders olmak üzere bunları tefsîrinde kayıd etmiş bulunuyor.

(19) (Ruhulbeyan tefsîri) İsmail Hakkı merhum, tefsîrinde şöyle yazıyor: Muaviyeden metbuu ve sahibi olan Aleyhissalâtü veselleme ta'zîmin keffi lisan edilir. Çünkü o kâtibi vahyidir, sâbika ve futuhati kesîre sahibidir, Ömerülfarukun ve zinnürey'nin vâlilerindendir. Şu kadar var ki, ictihadında hata etmişti, seyidimiz Hazreti Muhammed Aleyhissalatü vesselleme sohbeti bereketile Allah Taalâ ondan tecavüz buyursun [48].

İşte Hazreti Muaviye aleyhinde gösterilen Ruhulbeyan sahibi de onun sahabei kiramdan olduğunu bu vechile itiraf etmiş ve ona dil uzatmanın muvafık olmayacağını göstermiş bulunuyor.

(20) (Şerhi mekasid): Allâmei taftazanî, en muteber akaid kitaplarımızdın olan Şerhi mekasidinde şöyle diyor: Ashabı Kirama tazîm etmek, onların aralarındaki hâdiselerden keffi lisanda bulunmak, onların aralarında teheddüs edip zâhîrine nazaren ta'nı icabeden vak'aları te'vil ve birer sahih mahmile Hamel eylemek vâcibdir. Bahusus

---

[47] c: 2. s: 67.
[48] Ruhulbeyan c: 1. s: 122.

muhacirînin, Ensarın, Bey'a türrıdvan ehlinin, Bedir, Uhud, Hüdeybiye gazvelerinde hâzır bulunmuş olan sahabenin ulüvvi şanları üzerine icma' munakıd olmuştur. Buna Sarih Âyetler, sahih haberler şahiddir. Nebiyi Alişan Efendimiz, onlara ta'zim edilmesini, onların haklarında ta'n-ü teşni'den keffi lisan edilmesini emr etmiş, bir hadisi şerifde: (أَكْرِمُوا أَصْحَابِي فَإِنَّهُمْ خِيَارُكُمْ = Ashabıma ikram ediniz, çünkü onlar sizin hayırlılarınızdır) diye tasrih buyurmuştur. Râfizîler ve bilhassa onların gulâtı, sahabei kiramdan bazıları hakkında pek ziyade buğzda, ta'n ve teşni'de bulunmuşlardır ki, bunlar, ikinci ve üçüncü asırlarda bulunmayan bir takım hikâyeler ve iftiralar üzerine müsteniddir. Bunları dinlemekten sakınmalıdır. Çünkü bunlar her ne kadar sıratı mustakim üzerine dosdoğru yürüyenlere tesîr etmezse de gençleri şaşırtır, orta hallileri hayrete düşürür."

"Bu söylediklerimiz için, bunların geçmiş asırlarda ve itreti tâhire arasında bulunmamış olması, sana şâhid olmak üzere kifayet eder. Belki onlar; Ulemaı sahabeyi, Ehli sünnet ve cemaat uleasını, hidayet üzere bulunmuş olan hulefai dini senâ etmişlerdir. Bunların bu şanları meşhurdur. Hutbelerinde, rısalelerinde, şiirlerinde, medîhalarında mezkûrdur."

"Ehli hakkında ittifakına göre bu vak'aların hepsinde musîb olan Ali Radıyallahû Taalâ anhdir. Çünkü onun imameti ehli hall-ü akdin bey'atiyle sâbittir. Binaenaleyh muhalifleri bügattır. Zira İmammülhakka karşı bir şüphe ile, ya'ni: Hazreti Osmanın katilleri hakkında kısası terk etmiş olması iddiasiyle huruç etmiş bulunuyorlardı. Ammar Radıyallahü anh hakkındaki hadîs de bunu gösterir. Hazreti Ali de şöyle buyurmuştur:

اخْوَانُنَا بَغَوْا عَلَيْنَا وَلَيْسُوا كُفَّارًا وَلاَ فَسَقَةً وَلاَ ظَلَمَةً لِمَا لَهُمْ مِنَ التَّأْوِيلِ وَانْ كَانَ بَاطِلاً

Ya'ni: Kardeşlerimiz, bize karşı isyan ettiler. Onlar; kâfirler, fâsıklar, zâlimler değildiler. Çünkü onların – her ne kadar bâtıl olsa da – te'villeri vardı."

"Artık işin neticesi, onlar ictahadlarında hatâ etmişlerdi. Bu ise tefsiki icab etmez, nerede kaldıki tekfirlerini mucib olsun. Bunun içindir ki, Ali Radıyallahü Taalâ anh, ashabını ehli Şama la'netten men'etmiş, اخْوَانُنَا بَغَوْا عَلَيْنَا demişti" [49]

İşte Teftezanî gibi ehli beyti her vesile ile mudafaa eden ateşin fikirli bir mütebhahir, bir büyük ilmi kelâm âlimi de böyle diyor, böyle düşünüyor. Değil Hazreti Muaviyeye, onun ordusundan hiçbir kimseye lâ'net edilmeyeceğini tasrih ediyor, bunu Hazreti Ali'nin mübarek söziyle de te'yid ediyor. artık bunları biraz düşünmeli!.

(21) (Şerhi mevakıf): Kazı Azudiddîni icî, meşhur akaid kitabında şöyle diyor: "Sahabei kiramın hepsine tazim ve haklarında ta'ndan ihtiraz vacibtir. Çünkü Allah taalâ kitabının müteaddit yerlerinde onların büyüklüklerini göstermiş, haklarında senâ buyurmuştur.

---

[49] Şerhi Makasid. S: 303.

يَوْمَ لاَ يُخْزِى اللهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَى بَيْنَ اَيْدِيهِمْ

= Allah Taalâ kıyamet günüde peygamberini ve onunla beraber bulunan mü'minleri zillete = horluğa düşürmez, onların nurları önlerinde ve saf taraflarında yürür.) Ayeti kerimesi bu cümledendir. Resuli Ekrem de onları sevmiş, onlara bir çok ehâdisi şerifesiyle senâda bulunmuştur.

مَنْ آذَاهُمْ فَقَدْ آذَانِي وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللّٰهَ

= Ashabıma eza eden bana eza etmiş gibi olur.) Hadisi şerifi bu cümledendir.

Sonra her kim ashabı kirâmın sîretlerini düşünürse, onların meâsirine, din hususundaki gayretlerine ve mallarını, canlarını Allahın ve Resulünün nusreti uğurunda bezlettiklerine vakıf bulunursa onların şanlarının büyüklüğünde şüphe edemez, mübtil kimselerin onlara nisbet ettikleri zemaimden onların beri olduklarında kendisine asla bir şek ârız olmaz ve bu hal, kendisini onların haklarında ta'nda bulunmaktan men'eder, bu ta'nı imana muhalif görür. Biz ise kitabımızı böyle ta'n ve teni' gibi şeylerle telvîs etmeyiz" [50]

İşte yine en kıymetli akaid kitaplarımızdan olan ve Seyidi Şerif gibi allâme tarafından şerhedilmiş bulunan bir

---

[50] Şerhi mevakıf s: 618.

kitapta da böyle deniliyor, bu da munsifâne bir surette düşünülmeli değil midir?

(22) (Mebsûti serahsî): Şemsüddini Serahsî, Be'yı bahsinde Riba hakkında olan;

اَلذَّهَبُ بِالذَّهَبِ مِثْلاً بِمِثْلٍ يَدًا بِيَدٍ وَالْفَضْلُ رِبًا

= Altın alın ile miktarları müsavi ve peşin olarak satılabilir, fazlası ribadır...) Hadisi şerifini yazdıktan sonra şöyle diyor:[51]

وَدَارَ هَذَا الْحَدِيثُ عَلَى اَرْبَعَةٍ مِنَ الصَّحَابَةِ رِضْوَانُ اللهِ عَلَيْهِمْ اَجْمَعِينَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ وَاَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ وَمُعَاوِيَةَ بْنِ اَبِي سُفْيَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ مَعَ اخْتِلاَفِ اَلْفَاظِهِمْ

Ya'ni: Bu hadisi şerif, sahabei kiramdan dört zat tarafından lâfızları biraz muhtelif olmak üzere rivayet olunmuştur. – Allah hepsinden razı olsun – onlar Ömribnilhitab, Ubadetibnissamit, ebî Saidilhudrî ve Muaviyetibni Süfyandır, Allah taalâ onlardan razı olsun.

İmam Serahsî, müctehidlik kudretini haiz, fukahai Hanefiyyeden bir zattır, otuz cild teşkil eden "Mebsuti Serahsî" adındaki eseri, pek kıymetli olup cihanşümûl bir şöhret kazanmış bulunmaktadır. (483) tarihinde vefat et-

---

[51] Elmebsut c: 12. s: 110.

miş olan hidaye sahibinden yüz on sene evvel rahmeti rahmana kavuşmuş ve onun üstadının üstadı bulunmuştur.

İşte bu zat, bu mebsut kitabında Hazreti Muaviyeyi sahabei kiramdan olarak kaydediyor, kendisinden Riba hadisinin rivayet edildiğini gösteriyor, ve kendilerine bir ibare içinde iki def'a tarziyede bulunuyor. Artık bin üç yüz şu kadar sene sonra dünyaya gelip nik-ü bedi tefriktan âciz kimselerin "acaba Muaviye – Radıyallahü anh – ashabdan mıydı, değil miydi?" diye söz söylemeleri ne kadar acınacak, şaşılacak bir haldir!

(23) (Kitabül' günye litalibî tarikil'hak): Şeyh Abdülkadiri Geylânî merhum, bu kitabında şöyle diyor: "İmam Ali Radıyallahü anhın Talha, Zübeyr, Aişe, Muaviye (Radıyallahü anhüm) ile mukatelesine gelince imam Ahmed Rahmetullah, bundan ve onların arasında münazaa, münaferet, husumet namına zuhur eden şeylerin hepsinden imsâk edilmesini tasrih etmiştir. Çünkü Allah Taalâ, bunu onların arasından kıyamet gününde izale edecektir. Nitekim Hak Celle ve alâ şöyle buyurmuştur:

وَنَزَعْنَا مَا فِى صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ اِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ

Bir de Ali Radıyallahü anh, onlar ile kitalde haklı idi. Çünkü o, kendisinin sıhhati imametine mu'tekid idi. Sahabei kiramdan erbabı hall-ü akid, onun imamet ve hilâfetinde ittifak etmişlerdi. Artık bundan sonra ona karşı çıkarak harp edecek kimse, bâgi, imamın itaatinden hâriç olacağından kıtali câiz olurdu.

Muavile, Talha, Zübeyr gibi imam Ali mukatelede bulunanlar da zulmen maktul olan halifei bilhak Osman'ın sârini, intikamını talepte bulunmuşlardı. Hazreti Osman'ı katledenler ise imam Ali'nin ordusunda bulunuyorlardı. Artık her biri, bir sahih te'vile zâhib olmuştur. İmdi bizim hallerimizin en güzeli ise bundan dilimizi tutmaktır, onları Allah Taalâya reddetmektir. – O, Ahkemülhâkimîndir, Hayrülfâsilîndir – kendi nefsimizin ayıbleriyle iştigal eylemektir, kendi kalblerimizi ana günahlardan temizlemeğe çalışmaktır.

Muaviyetibni ebi Süfyanın (Radıyallahü anhüma) hilâfeti, imam Ali Radıyallahü anhün vefatından ve Hazreti Hasenin hılâfeti Hazreti Muaviyeye teslim ettiğinden sonra sâbittir, sahihtir."

İşte eâzimi evliyadan olan bir zat da böyle şehadette bulunuyor. Hattâ: تَدُورُ رَحَى الإِسْلَامِ diye naklettiği bir hadisi şerifte Muaviye Hazretlerinin hılâfetine işaret bulunduğunu da kaydediyor [52]

(24) (Elbürhânül'müeyyed): Şeyh Ahmedirrüfan Hazretleri de şöyle demiştir: "Resuli Ekrem ve Ehram Efendimizin şerefi söhbeti seniyyeleriyle seadetyâb olan sahabei kiramın efdali Sıddıki ekber (Radıyallahü Taalâ) dır. Ba'dehu Farukı azâm (Radıyallahü Taalâ anh) dır. ba'dehu Osman (Radıyallahü Taalâ anh) dır. ba'dehu Aliyyülmürteza (Radıyallahü anh ve kereme vecheh) dir. fahrülmürselînin bütün ashabı hidayet üzeredirler. Bir hadisi şerifte: "Benim ashabım gökteki yıldızlar gibidirler,

[52] c: 1. s: 68.

her hangisine bakıp istidlâli tarik ederseniz hidayetyâb olursunuz" buyurulmuştur. Sahabei kiram hazerâtı arasında zuhur eden vukuât hususunda ıtlakı lisan hiç câiz değildir. Bu mebahiste imsaki lisan ve mekârim ve mehasinleri bahsinde irhayi inan edilip muhabbet etmeli ve medayihı lâyikalarını zikreylemelidir. (Radıyallahü Taalâ anhüm ecmaîn) bu suhubi kirama muhabbet ediniz, ahlâkı âliyeleriyle mütehallik olmağa çalışınız" [53].

İşte ecillei evliyadan olduğu herkesçe müsellem olan Rüfâî hazretleri de sahabei kiram hakkında böyle tavsiyede bulunuyor. Artık ilminin, irfanının, hakîmane nasihatlerinin meftunu bulunduğum bu gibi büyük zatların sözlerini bir rehberi hareket ittihaz etmelidir. Bunun hılâfına hareket edenler, sapıklıktan asla kurtulmazlar.

(25) (Mektubatı imamı Rebbanî): Sofiye hazaratının büyüklerinden olan Ahmedil'farukî de şöyle diyor: "Bütün ehli sünnete göre Hazreti Sıddik ile Hazreti Ömer bilcümle sahabei kiramın efdalidir. Hazreti Osman ile Hazreti Ali zamanında ihtilâf çoğalmıştı. Bunların lehinde bulunanlar olduğu gibi aleyhinde bulunanlar da vardı. Bu iki zat hakkında da muhabbet etmek, ehil sünnetten olmanın şartlarındandır.

Ehli sünnet, imam Ali'ye muhabbet hususunda ifrat ile tefrît, arasında mütavassıt bulunur. Şüphe yok ki hak da vasattadır. İfrat ile tefrît ise mezmumdur. Nitekim imam Ahmedibni Hanbel. Hazredi Ali'den şöyle rivayet etmiştir: Hazreti Ali demiştir ki, Resulüllah Sallallahü aleyhi

---

[53] Burhanı müeyyid tercümesi s: 13.

vesellem buyurdu ki: Ya Ali!.. sende İsa'dan bir nümune vardır. ona Yahudîler adavet ettiler, hattâ vâlidesine bühtana kadar vardılar, Nasranîler de onu sevdiler, onu kendisine âid olmayan bir makama kadar yükselttiler, ya'ni: Ona Allahın oğludur, dediler.

Hazreti Ali, bunu rivayetten sonra da demiştir ki: Benim hususumda iki kimse helâke maruzdur. Biri muhabbette müfrit olandır ki, bende olmayanı bana isbat etmeğe kalkışır, diğeri de bana adavet edip bu sebeple hakkımda iftirada bulunur.

Haricîlerin hali, Yahudîlerin haline, Rafizîlerin hali de Nasranîlerin haline benzetilmiştir.

Velhasıl: Resulüllahın ehli beytine muhabbet etmekle beraber onun bütün ashabına tâzîm eden, onların aralarındaki münazaatı güzel mehmillere hamleyleyen kimseler, ehli sünnet ve cemaat zümresine dahildirler, Haricîlerden, Rafizîlerden müteberridirler. Zira ehli beyti sevmemek haricîliktir. Ashabtan teberi etmek de Rafizîliktir. Ehli beyte muhabbet ile beraber bütün ashaba tâzîm ve tevkîr ise tesennündür.

Artık ehli sünnet ve cemaatin ehli beyte karşı muhabbetten hâli olduğu nasıl iddia edilebilir?. Halbuki ehli beyte muhabbet, onların yanında iman cüz'dür. Selâmti hatime, ehli beyte muhabbetteki rüsuha bağlıdır.

Ashabı kiram, aralarında münazaa zuhur ettiği zaman üç fırkaya ayrılmıştır. Bir fırka, hakkın imam Ali canibinde olduğunu delil ile, ictihad ile bilmiş, ona yardım iltizam eylemişti. Diğer bir fırka da hakkın diğer canibde olduğuna yine delil ile, ictihad ile kail bulunmuş, bu canibe mey-

letmişti. Üçüncü fırka ise tevakkuf etmiş, bir canibi diğerine delil ile tercih edememişti.

Binaenaleyh bu üç fırkadan her biri kendi ictihadına göre amel etmiş, kendi zimmetine düşen vâcibi edaya çalışmıştı. Artık bunların haklarında ta'n ve melâmet için nasıl mecal olabilir?

Şu kadar var ki cümhuri ehli sünnete göre hak, imam Ali canibinde idi. Muhalifleri ise hatâ yoluna sâlik bulunmuşlardı. Fakat bu hatâ, bir hatâyı ictihadî olduğu cihetle melâmetten, ta'ndan uzaktır, tahkirden münezzeh, teşni'den beridir. Ali Radıyallahü anh şöyle demiştir: Kardeşlerimiz bize bagy ettiler, onlar ne kâfirdirler, ne de fasiktırlar. Çünkü onların te'villeri vardır ki kendilerine küfr-ü fısıktan men' eder"[54].

"Ashabı kiram, o İslâm ekabiri nasıl met'un olabilir ki, onlardan hiç birinin, ne imam Alinin, ne de muhaliflerinden birinin rivayeti, - ulemayı islâmiye tarafından – reddedilmiştir. Sahihi Buharî ki ba'delkur'an Esahhülkütübtür. O kitabın bu meziyetini şîa da itiraf eder. O kitabta imam Ali'den hadis rivayet edildiği gibi Muaviyeden de rivayet edilmiştir. Eğer Muaviyede (Radıyallahü anh) ve onun rivayetinde bir ta'n şâibesi olsaydı imam Buharî, onun rivayetlerini kitabına asla dercetmezdi.

Sair nükkadi ehâdis bulunan selefi salihîn de hadis rivayetinde bunların aralarını ayırmamış, imam Ali'ye muhalefeti ta'n için bir menşe' kılmamıştır"[55].

---

[54] c: 1. s: 52.
[55] Mektubat c: 1. s: 52.

"Nebiyyi Ekrem Sallallahü aleyhi vesellemin bütün ashabı, uduldür. Onların taraflarından bizlere her tebliğ edilen şey haktır, doğrudur. Ali – Radıyallahü anh – zamanında vuku bulan muhalefetler, münazaalar ise hava ve heves cihetinden değildi, hubbi câh, hubbi riyaset için de değildi. Belki ictihad ve istinbat vechi üzereydi. Her ne kadar onlardan birinin ictihadında hatâ varsa da, istinbatı sevabtan uzak ise de. Ehli sünnet ve cemaat uleması arasında mukarrerdir ki, bu muharebede, bu müşacerede muhık olan Ali keremmellahü vechehdir, muhalifleri ise hatâ üzere bulunmuşlardı. Fakat bu hatânın menşei, ictihad olduğundan sahibi ta'ndan melâmetten uzak bulunmuştur. O gibi büyüklerin emsalini şerrile yadetmek, haklarında suizanda bulunmak nasıl insaftan, diyanetten olabilir?" [56].

"Şunu da bilmek gerektir ki: Hazreti Ali'nin hılâfeti umuruna aid hususların hepsinde behemehal muhık olması lâzım gelmez, bununla hükmedilemez. Muhaliflerinin de her halde hatâ üzere olduklarına hükmedilmesi lâzım gelmez. Her ne kadar muharebe hususunda hak, imam Ali'nin canıbinde bulunmuş ise de. Çünkü tabiinden ve eimmei müctehidînden olan sadri evvel uleması, hılâfet ahkâmının bir çoğunda imam Ali'nin mezhebinin gayrisini ihtiyar etmişlerdi, onun mezhebiyle hükmetmemişlerdi. Eğer hak, onun canibinde müteayyen olsaydı, onun hılâfiyle hükmetmezlerdi. Kazı Şüreyh, tabiîndan ve ictihad sahibi bir zattı. İmam Ali'nin mezhebi vechile hükmetmemiş, onun lehinde – aralarındaki übüvvet ve bünüvvet dolayısıyla – imam Hasenin şahadetini kabulde

---

[56] Mektübât c: 3. s: 36.

bulunmamıştı. Daha nice mes'elelerde imam Ali'nin reyine muhalif kavlar kabul edilmiştir. Bu hakikat, münsif olan tetebbü' erbabına hafî değildir. Artık imam Ali – kerremallahü vecheh – hazretlerine muhalefetten dolayı itiraza mahal yoktur. Artık onun muhalifleri met'un, melûm olmazlar"[57]

Evet... Bu gibi ictihadî mesâilde her müctehidin kendi ictihadına tâbi olması dinde bir esastır. Kimsenin ictihad hususunda tahakküme hakkı yoktu. Böyle bir tahakküm, islâmiyetin yüksek umdelerine muhalıftir.

Hasılı: Bir pîrirüşen zamîr olan mektubât sahibinin şu yazdığımız sözleri de hakikati araştıranlar için bir muvaffakıyet meş'alesidir. Bunda şüphe edilemez.

(26) (Tathîrül'cenan) Ahmedibni Haceril'heytiemî, ashabı kiramın ve bilhassa Hazreti Muaviyenin hakkında şu meâlde beyanatta bulunuyor: "Ey Allah Taalânın ve Resulünün muhabbetleriyle kalbi dolmuş bulunan Müslüman!: Peygamberimizin bütün ashabını sevmek ve onların hepsinin âdil olduğuna itikad etmek, senin üzerine bir vecîbedir. Nasıl ki onların âdil zatlar olduklarında selef ve halef etmemesi müttefik bulunmuşlardır. Onların haklarında hikâye edilen hefevâti ise Allah Taalâ afv-ü setr buyurmuştur. Onlar hakkındaki lisanı Kur'an ile رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ buyurulmuştur. Resuli Ekrem de onları ziyade medhetmiş, onların kadrlerini tenkisten nehy buyurmuştur. Onlardan her hangi birini bilâtefrik nakstan dolayı vaîd tertib buyurulmuştur. Hiçbir kimsenin şüphesi olamaz ki,

[57] Mektubat arabca tercümesi c: 1. s: 52.

Muaviye, Radıyallahü anh da neseben ve Resulullaha karabeten ve ilmen, hilmen ashabın büyüklerindendir. Ona muttasıf olduğu bilicma' sabit olan evsaftan dolayı muhabbet edilmesi icab etmektedir. Onun hâiz olduğu İslâm şerefi, söhbet şerefi, neseb şerefi, Resuli Ekreme cennette refakatini müstelzim olacak olan musaheret şerefi, ilm, hılm, imaret, sonra da hılâfet şerefi bu cümledendir. Bu evsaftan yalnız biri bile, kendisiyle muttasıf olan zat hakkında muhabbet edilmesini te'kid eder. Artık bunların hepsi kendisinde toplanmış olan bir zat hakkında muhabbet edilmesi, teekküt etmiş olmaz mı?. Bu, hakki isgaye kalbinde en az isti'dad olan bir kimse için bile kâfidir" [58].

Bu yüksek âlimin, bu mütefekkir, mütteki muhaddisin bu kıymetli sözlerini artık güzelce düşünmeli!.

(27) (Kitabül'ümeti vessiyase): 270 tarihinde vefat etmiş olan fakıh ibni Kuteybe merhum, bu kitabında şöyle diyor: "Hazreti Hasen, hılâfeti Hazreti Muaviyeye devretmişti. Ehli Irakın ulusu bulunan Süleyman İbni Serd, Hazreti Haseni ziyaret edip (Esselâmü aleyke ya müzillelmü'minîn!) ne için hılâfeti Muaviyeye devrettin?. Diye çıkışmak istedi, buna karşı Hazreti Hasen şöyle dedi: Babam söyler ki, Muaviye yakında emre tevelli edecektir. Vallahi ona karşı dağlar ile, ağaçlar ile yürüyecek olsaydık, şüphe yok ki o yine zahir olacaktı. Şüphe yok ki Allah Taalânın hükmünü takib, kazasını reddedecek yoktur" [59].

İşte Hazreti Hasenin hakka teslimiyeti ve Hüsni şehadeti. Evet... Resuli Ekrem Hazretleri: Hazreti

---

[58] Tathirülcenan: s: 5.

[59] Kitabül'ümme: s: 261.

Muaviyeye hitaben: اِنْ وَلِيتَ فَاَحْسِنْ buyurmuştu, diğer bir hadisi şerifte de اَلْخِلاَفَةُ بِالْمَدِينَةِ وَالْمُلْكُ بِالشَّامِ buyurulmuştu. Münavî merhumun da dediği gibi bu, âtiye aid bir mucizesi nebeviye idi. Buna Hazreti Hasen de muttali' idi. Binaenaleyh bu mucize, haber verildiği veçhile tahakkuk etmiştir. Artık bugün bu hâdiseleri behâne ederek bu yüksek zatlara dil uzatmaya mahal yoktur.

Tarihi Buharî ile camiüssagîr haşiyesi "Aziziye" ye de müracaat!.

(28) (Nakdünnesaihıl'kafiye): Cemalüddîn Kasimiyyüd Dimişkî de bu eserinde şöyle yazıyor: "Muaviyenin imareti de, sonra hilâfeti de İslâm ve müslimin üzerine yümünden hâli olmamıştır. Çünkü o, Rumlar ile muharebeler ederek cihada devam etmiş, islâmiyeti neşr için harekette bulunmuş, tevhid reyitini yükseltmek için gazalara atılmıştır. Rumlar ile her gazasında muzaffer olmuş, onun eliyle müteaddid belgeler fetholunmuştur. (23) senesinde Rumlar ile gazada bulunup "Ammuriyye" ye kadar varmıştır. (27) senesi "Kınneserîn" e gazada bulunmuştur. (28) de "Kıbrız" ı fethetmiştir. Kendisiyle beraber sahabei kiramdan Ebuzerr, Ubadetübnissamit, Ubadenin zevcesi Ümmi Haram, Ebüdderda', Şeddadibni Evs vesaire gazada bulunmuşladır. (49) senesinde de "Kostantıniyye" ye büyük bir ordu göndermiştir. Bu orduda İbni Abbas, ibni Ömer,

ibnizzübeyr, Ebu Eyyubi Ensarî gibi sahabei kiram bulunmuşlardı [60].

İşte bu kitabda Hazreti Muaviyenin mezayasını, islâmiyete olan hizmetlerini kaydetmiş bulunuyor. "Ümmi Haram" hakkındaki bir hadisi şerif ise Kıbrız gazasının nazari islâmdaki kıymetini isbata kâfidir. Bu gazvenin vukuunu ve Ümmi Haramın bu gazveye iştirakini Resuli Ekrem Efendimizin, bu mu'cize olmak üzere evvelce haber vermişti. Sahihi Buharîye müracaat.

(29) (Üsdülgabe Fimarifetissahabe) İbnül'esîr, bu meşhur kitabında şöyle yazıyor: "Ebu Süfyan Sahribni Harb, Kureyşin eşrafından idi. Hazreti Abbasın dostu bulunuyordu. Feth gecesi Müslüman oldu, Huneyn gazvesinde hazır bulundu,. Resulüllah, kendisine ganaimden yüz deve ve kırk okıyye = 1600 dirhem gümüş veya 280 miskal altın verdi. Resulullah ile beraber Taif gazvesinde de bulundu. Bu gazvede gözünün birini kaybetti, Yermûk harbinde de diğer gözünü kaybetti. Yermûk muharebesinde: (يَا نَصْرَ اللهِ اقْتَرِبْ = Ey Allahın yardımı yetiş) diye dua ediyordu. Müellefükkulüb idi, islâmı güzel oldu, Resulullah kendisini Necrana vâli ta'yin buyurmuştu. İrtihali Nebevîden sonra Mekkei Mükerremeye dönmüş, sonra Medinei Münevverede tevattun edip orada vefat etmiştir. Üzerine Hazreti Osman veya oğlu Hazreti Muaviye namaz kılmıştır."

"Muaviye Radıyallahü anh – da kendisinin de dediği veçhile – ya "Ammülkasıyye" de veya Mekkei

[60] Nakdülnesayih: s: 35.

Mükerremenin fethi esnasında müslüman olup Resuli Ekreme Müslüman olarak mülâki olmuştur. Resulullalı ile beraber Huneyn gazvesinde hâzır bulunmuştur. Müellefetülkulûbden olup islâmı güzel, kuvvetli olmuştur. Resuli Ekremin kitabetinde bulunmuştur. Hazreti Sıddik, Şama ordu gönderdiği zaman Hazreti Muaviye de kardeşi Ebu Halid Yezid ibni ebi Süfyan ile beraberdi. Yezid ibni ebi Süfyan vefat edince Hazreti Ömer tarafından Dımışk vâliliği Hazreti Muaviyeye tevcih olundu. Hazreti Osman halife olunca Şam idaresini de kendisine ilâveten tevdî etti. Hazreti Isınan'ın şehadetinden sonra da Şam'da istiklâl kazanarak Hazreti Hüseynin hılâfeti kendisine devrü teslim ettikten sonra "Emirülmü'minin" olup Ümmet arasında ihtilâf bertaraf oldu. o seneye "ammülcemaa" denildi. Yirmi sene Emîr, yirmi sene de Halife olarak kaldı" [61].

"Hadiste varid olmuştur ki, Resuli Ekrem Sallallâhü aleyhi vesellem Muaviye için şu duayı buyurmuştur:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ هَادِيًا مَهْدِيًا وَاهْدِ بِهِ

İbni Abbas demiştir ki: Muaviye fakîhitr. Ya'ni: büyük bir din âlimidir.

İbni Ömer de demiştir ki: Ben Resullüllahtan sonra Muaviyeden ulu = siyadetli bir zat görmedim. Ona: "Ya Ebubekir, Ömer, Osman, Ali" diye sorulmakla şöyle cevap vermiştir: Onlar, Vallâhi Muaviyeden daha hayırlı, daha faziletli idiler, Muaviye ise siyadetli idi.

---

[61] Üsdülgabe. C: 5. s: 21 ve c: 3. s: 12.

Ömeribnilhattab, Radıyallahüanh, Şam'a gidip Muaviyeyi gördüğünde. "Bu, sirayi Arabdır" demişti.

Hazreti Ömer, Hazreti Muaviyenin merhabetını, ihtişamını,agraya karşı gösterdiği azameti bu suretle tasvir buyurmuş. Filvaki pek sade bir tarzda yaşayan Hazreti Ömer vâlisinin Roma hududunda Romalılara karşı böyle azametli bulunmasını muvafık görmüş olduğu cihetledir ki, onu bundan men'etmemiş, onu kendisi gibi sade bir hayata davet buyurmamış. Şüphe yok ki bu, siyasî icablara bir riayet eseri bulunmuştur.

Velhasıl, müverrihi meşhur İbnil'Esir de bu kitabında Hazreti Ebu Süfyan ile Hazreti Muaviyenin islâmiyetini, sahabeden olduklarını, dini islâma hizmet ettiklerini bir lisanı hürmetle kaydediyor. Hazreti Muaviye lehindeki hadisler ile de kitabını tezyin etmiş bulunuyor.

(30) (El'isabe fi temyizissahabe): Şihabüddîn Ahmedi Askalânî, bu kitabında şöyle diyor: "Emîrülmü'minin Muaviye, bi'setden beş sene evvel doğmuştur. Vakidî hikâye etmiştir ki: O, Hüdeybiye'den sonra İslâm olup bunu feth senesine kadar saklamıştır. O, umretülkazada Müslüman bulunuyordu. İbni Sa'd da şöyle hikâye etmiştir. O derdi ki, ben umretülkazadan evvel İslâm olmuştum. Fakat Medineye çıkıp gitmeden korkardım, çünkü vâlidem: "eğer çıkar gidersen yiyeceğini keseriz" derdi.

İbni Şahîn, ibni ebi Davud'dan Hazreti Muaviyeye muttasıl bir sened ile اَلْخَيْرُ عَادَةٌ وَالشَّرُّ لَجَاجَةٌ hadisini rivayet etmiştir. İbni Davud demiştir ki, bu hadisi şerifi Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmdan yalnız Muaviye (Radıyallahü anh) rivayette bulunmuştur.

Saidibnil'as da Hazreti Muaviyeden şöyle rivayet ediyor: Hazreti Muaviye demiş ki: Abdest suyunu ihzar etmek suretiyle nezdinebevîde bulundum. Abdestini alıp bitirince bana baktı, şöyle buyurdu:

يَا مُعَاوِيَةُ اِنْ وُلِّيتَ اَمْرًا فَاتَّقِ اللّٰهَ وَاعْدِلْ

= Ey Muaviye!. Veliyyül'emir ta'yin edilirsen Allahtan kork, adalette bulun. Artık ben böyle bir amel ile müptelâ olacağımı dâima zanneder bulunmuştum."

İşte büyük muhaddis Ahmedil'askalânî de Hazreti Muaviyenin ashabı kiramdan olduğunu ve böyle bir kısım fezailini kaydetmekte bulunmuştur.

(31) (El'istiab fi ma'rifetil'ashab): Muhaddis Ebu Ömer Yusüfül'kurtubî de bu pek mu'teber kitabında Hazreti Muaviyenin bir kısım menakıbını kaydediyor ve ezcümle diyor ki: "Sahabeden bir taife ve Hicazda, Şamda, Irakta bulunan tâbiînden bir cemaat, Muaviyeden rivayette bulunmuşlardır. Evzaî demiştir ki: Muaviyenin hılâfetine Resulullah Sallallahü aleyhi vesellemin ashabından bir cemaat yetişmiş, ona itaatten el çekmemişler, cemaatten ayrılmamışlardır. Zeydibni Sabit, Muaviyeden atıyye alırdı. Muaviye için fazileti celîle vardır."

İşte 463 tarihinde vefat eden ve İbni Abdül'ber diye ma'ruf bulunan büyük âlim, muhaddis Yusüfül' Kurtubî de Hazreti Muaviyenin sahabei kiramdan olduğunu ve onun bir hayli fezailini bu vechile kaydetmiş bulunmaktadır.

(32) (Tarihüm'ümem Velmülûk); Büyük bir müctehid, büyük bir muhaddis ve müverrih olan ibni Ceriri Taberî, meşhur tarihinde şunları yazıyor:

"Ömeribnilhattab (Radıyallahü anh) Şam'a gittiğinde Muaviye Radıyallahü anh kendisini bir mevkeble = bir bölük askerî kuvvetle istikbal edip o suretle yanına gitmişti. Hazreti Ömer bunu görünce: Ya Muaviye: Böyle mevkeble sabahlıyor, akşamlıyorsun, Hane içinde duruyorsun, hacet sahibleri ise kapıda bekliyorlar, dedi. Muaviye de: Ya Emirelmüminîn! Düşman burada bizlere yakındır, onların gözcüleri, casusları vardır. ya Emirelmüminîm "Ben istedim ki onlar, islâmın izzetini görsünler. Dedi. Hazreti Ömer de dedi ki: Şüphesiz bu akıllı bir kişinin hilesi, zeki bir kimsenin hud'ası dır. Muaviye: Ya Emirelmü'minîn!: Dilediğini emret, o vechile hareket edelim, diye mukabelede bulundu. Bunun üzerine Hazreti Ömer şöyle dedi: Vah sana!. Senin için bir kusur görerek hakkında seninle münazerede bulunduğum bir şey yoktur ki, sana emr edeyim mi, yoksa seni nehy edeyim mi diye beni bilmez bir halde bırakmış olmayasın" [62]

* Ömer ibnilhattab (Radıyallahü anha) şöyle buyurmuştur: Siz Kisrayı, Kayseri ve onların dehâlarını medh-ü sena edip duruyorsunuz, halbuki, sizin aranızda Muaviye (Radiyallahü anh) var [63]

(Görülüyor ya Hazreti Ömerin bütün bu kıymetli sözleri Hazreti Muaviyeyi takdir etmektedir. Onun zekâsını, güzel siyasetini göstermektedir. Hazreti Ömer demiş olu-

---

[62] Tarihi Taberi: c: 8. s: 184. – c: 6. s: 187.

[63] Tarihi Taberî: c: 6. s: 187.

yor ki: Başka milletlerin kuvvet v satvetini, dirayet ve zekâsını takdirkârane söyleyip durmaya ne hacet!. Allah Taalâ sizin içinizden de Muaviye gibi kuvvet ve satvetle, akıl ve deha ile muttasıf zatları vücude getirmiştir. Artık kendi varlığınızı yadedip hakka müteşekkir olunuz.)

İbni Cerir merhum, şunları da tarihinde kaydediyor:

"Muaviye (Radıyallahü anh) demiştir ki: kula verilmiş şeylerin efdali akl ile hilmdir. Çünkü – kul bu sayedi – ihtar edildiği zaman hatırlar, ita edildiği zaman şükreder, mübtelâ olunca sabr eder, gazeblendiği vakit heddetini yener, kadir olduğu zaman afv eder, kötülük yapmış olunca mağfiret diler, va'd edince de yerine getirir" [64]

"Muaviye, Radıyallahü anh hastalığı esnasında biraz ifakat buldu, ehlinden yanında hazır bulunanlara: Allahü Zülcelâldan korkunuz, çünkü Allah Taalâ şüphe yok ki kendisinden korkanları vikaye eder. Allah taalâdan ittika etmeyenleri ise vikaye edecek yoktur. Dedi, sonra teslimi ruh etti."

İşte en büyük bir müverrih, ve aynı zamanda en büyük bir müctehid, Hazreti Muaviye hakkında bu takdirkârane yazıları yazmış bulunuyoruz.

(33) (Tarihi Ebilfida') Ebülfidâ merhum, tarihinde şöyle yazıyor: "Muaviye – Radıyallahü anh – babasile beraber fetih senesinde Müslüman olmuştur. Peygamber Efendimiz kendisini kâtip tayin buyurmuştu, Ömer – Radıyallahü anh – da hilâfeti zamanında on dört sene kadar Şam üzerinde vâli bulundurdu. Osman – Radıyallahü

---

[64] c: 2. s: 182.

anh – da hilâfeti zamanında ona on iki sene kadar bu vâlilikde ibka etti. Dört sene de Ali – Radıyallahü anh – ile muharip olarak tagallüben Şam'da bulundu. Hasılı kırk sene kadar Şam'da emîr ve hükümdar olarak bulunmuştur. Halîm, hazim, dâhi, mülkün siyasetine âlim idi. Hilmi kazabını kahir, sehası men'ine galib idi. Vasl ederdi, kesilmezdi – ya'ni: karabet hukukuna, sılei rehime riayetkâr idi."

İşte başka tarîhlerde her gördüğünü bir mühakemeye tabi' tutmadan tarihine nakl etmiş bulunan Ebulfida'da Hazreti Muaviyenin inkârı kabil olmayan bu mezayasını olsun kayıd etmekte bulunmuştur.

(34) (Tarîhulhülefa'): Celâlüddîn Süyûtî merhum, tarîhinde şöyle yazıyor: Hazreti Muaviye, Hüneyn gazvesinde hazır bulundu. Müellefetülkulûbden idi, sonra islâmiyeti güzel oldu. kendi Resulüllahın kâtiplerinden biri idi. Nebiyyi Alişan hazretlerinden yüz otuz üç hadisi şerif rivayet etmiştir. Kendisinden de İbni Abbas, İbni Ömer., İbnizzübeyr, Ebüdderda' Cerirülbecelî ve Numan İ.ni Beşir gibi sahabei kiram, İbnülmüseyyeb Hümeydibni Abdirahman gibi tabiîn, hadis rivayet etmişlerdir.

Dehâ ile, hilm ile mevsuf olanlardan idi. Fazlı hakkında bir çok hadisler varid olmuştur, sabit olanı azdır. Tirmizî: اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ هَادِيًا Hadisini rivayet ediyor ve bunun bir hadisi Hasen olduğunu da söylüyor. İmam Ahmed ve Müsnedinde şu hadisini rivayet etmiştir:

اَللّٰهُمَّ عَلِّمْ مُعَاوِيَةَ الْكِتَابَ

"İmam Ali'den şöyle dediği mervîdir. "Muaviyenin hükumetini kerîh görmeyiniz. Çünkü siz onu gâibederseniz elbette bir takım başların arkadan belirdiğini görürsünüz."

"İbni Ebiddünya ve Ebubekr İbni ebi Asım, Hazreti Muaviyenin Hilmi hakkında müstakillen birer eser telif etmişlerdir[65].

(35) (Hüsnül'muhazare): Yine Celâlüddîn Süyutî merhum, Mısır'a ve Kahireye dair yazmış olduğu bu kitabında Mısır kıt'asını teşrif etmiş olan ashabı kiramı Hurufi heca tertibiyle yazıyor, Hazreti Muaviyeyi de bunların arasında "Emirülmü'minin" unvaniyle zikrediyor.

İşte müfessir, muhaddis, fakıh olan ve dört yüz kadar müellefatı elleri tezyin eden imam Süyutî de Muaviye Hazretlerini böyle ashabı kiramdan tanıyor. Onu tebcil ediyor, onun lehindeki hadisler ikitablarında kaybetmiş bulunuyor.

(36) (Tarihi Kâmil): İbni Esir merhum, üsdül'gabesinde Muaviye Hazretlerinin ashabı kiramdan olduğunu kaydediyor, bunu yukarıda gördük, meşhur tarihinde de onun menakıbından bahsediyor ve ezcümle şöyle diyor: "Muaviye (Radıyallahü anh) marazı mevtinden evvel bu hutbe irad etti, cemaate hitaben dedi ki: "Üzerinize

---

[65] Tarihülhülafe. Yazma nüsha. S: 92.

imaretim uzadı, tâ ki be sizden usandım, siz de benden usandınız. Ben sizden ayrılmak temenni eder oldum, siz de benden ayrılmak temenni eder oldunuz. Benden sonra size kendisinden hayırlı olduğun kimse gelecektir. Nasıl ki benden evvelki de benden hayırlı bulunmuş idi."

"Denilmiştir ki, her kim Allahın likasını severse Allah da onun likasını sever. Allahım! Ben muhakkak senin likanı severim, artık sen de benim likamı sev ve benim için onu mubarek kıl."

"Hazreti Muaviye aradan çok bir zaman geçmeden hastalandı, vefatı yaklaşınca dedi ki: Resulüllah sallallahü aleyhi vesellem bana bir gömlek giydirmişti, onu saklamış bulunuyorum, ve bir gün mübarek tırnaklarını kesiverirken parçalarını alıp bir şişe içinde sakladım. Şimdi öldüğümde beni o gömleğe sarınız, ve o parçaları ufadıp gözlerime, ağzıma serpiniz. Umulur ki, Allah taalâ onların berekâtile bana rahmet buyurur." Sonra da Ehli beytine hitaben dedi ki: "Allah'tan ittika üzere bulununuz, çünkü Allah'tan ittika etmeyeni vikaye edecek kimse yoktur."

"Hazreti Muaviye, sonra malının yarısını beytülmale verilmek üzere vasiyette bulundu. Bununla mütebaki malının kendisine tip olmasını istemiş olmalıdır" [66].

İşte Muaviyeyi tahkir ettiği iddia edilen Tarihi kâmil sahibi İbni Esir de o zat hakkında böyle güzel bir kanatta bulunuyor, onun dünyadan müteneffir, hakka müteveccih, Resûlullah'a fevkalade meclûb bir zat olduğuna şahadet etmiş bulunuyor.

---

[66] Tarihi İbni Esir. C: 3. s: 4.

(37) (Mürûcüzzekeb): Mes'udî bu tarihinden şöyle yazıyor: "Medainî diyor ki: Muaviye (radıyallahü anh) Cemil ibni ke'bis Sa'lebiyi esir etmişti. Cemil, Rebia' kabilesinin ulularından ve hazreti Ali'nin taraftarlarından, yardımcılarından idi. Hazreti Muaviye dedi ki: Allaha Hamdolsun, seni elde etmeğe beni muvaffak kıldı. Cemel gününde şöyle diyen sen değil mi idin?.

اَصْبَحَتِ الْاُمَّةُ فِى اَمْرٍ عَجِيبٍ   وَالْمُلْكُ مَجْمُوعٌ غَدًا لِمَنْ غَلَبَ
قَدْ قُلْتُ قَوْلاً صَادِقًا غَيْرَ كَذِبٍ   اِنَّ غَدًا تُهْلَكُ اَعْلَامُ الْعَرَبِ

Meâli: Ümmet, garib bir hâdise içinde sabahladı. Mülk, yarin galib olacak kimse için toplanmış, - onun hakimiyetinde birleşmiş – olacaktır. Ben doğru, yalan olmayan bir söz söyledim, şüphe yok ki yarın Arabın birçok ayanı, meşahiri helâk olacaktır. Bunun üzerine Cemil: "söyleme, çünkü o bir müsîbettir." Demekle Hazreti Muaviye: "Bir saat içinde arkadaşlarımın kahramanlarından müteadit kimseleri öldürmüş olan bir şahsa Allah Taalânın beni muzaffer kılmasından hangi nimet daha büyüktür, şunun boynunu vurunuz." Diye emr etti. Cemil de: "Yarabbi! Şâhid ol, Muaviye beni senin yolunda, sen razı olasın diye öldürmüyor, belki beni hutamı dünya üzerine katlettirmiş oluyor, eğer öyle yaparsa ona lâyık olduğunu yap, ve eğer yapmazsa sen ona senin ehl olduğunu yap" dedi.

Muaviye hazretleri de: "Ey Cemil! Sen sebb ettin bunu son dereceye vardırdın, dua ettin onda da mubaleğa gös-

terdin" diyerek onu salıverdi, ve Numan ibni Münzirin şu beyitlerini okudu:

تَعْفُو الْمُلُوكُ عَنِ الْجَلِي(١) لِ مِنَ الْأُمُورِ بِفَضْلِهَا

وَلَقَدْ تُعَاقِبُ فِي الْيَسِي(٢) رِ وَلَيْسَ ذَاكَ لِجَهْلِهَا

الَّا لِيُعْرَفَ فَضْلُهَا وَيُخَافَ شِدَّةَ نَكَالِهَا

Ya'ni: Hükümdarlar bir takım büyük şeyleri kendi fazl ve keremlerile afv ederler. Bazan da ehemmiyetsiz şeylerden dolayı muahaze ederler. Bu, onların cehaletinden dolayı değildir, ancak onların fazılları bilinsin ve onların cezalarının şiddetinden korkulsun içindir. [1*] [2*]

"Ve yine rivayet edilmiştir ki, Hazreti Muaviye hali ihtizara geldiği sırada:

هُوَ الْمَوْتُ لَا مَنْجَى مِنَ الْمَوْتِ وَالَّذِى

تُحَاذِرُ بَعْدَ الْمَوْتِ اَدْهَى وَاَفْظَعُ

Beyitini temessülen okuduktan sonra şöyle duada bulunmuştur:

1* (١) اَلْجَلِيل

2* (٢) اَلْيَسِير

اَللّٰهُمَّ اَقِلِ الْعَثْرَةَ وَاعْفُ عَنِ الزَّلَّةِ وَجُدْ بِحِلْمِكَ عَلٰى جَـهْلِ
مَنْ لَمْ يَرْجُ غَيْرَكَ وَلَمْ يَثِقْ اِلاَّ بِكَ فَاِنَّكَ وَاسِـــعُ الْمَغْفِـرَةِ
وَلَيْسَ لِذِى خَطِيئَةٍ مَهْرَبٌ

Meâli: Bu, ölümdür, ölümden kurtulma imkânı yoktur. Fakat kaçındığın şey, ölümden sonra daha güç, daha korkunçtur: İlâhi!. Hatamı gider, sehvimi afv et, senden başkasından ümid var olmayan, senden başkasına güvenmeyen kulunun cehaletine hilmin ile lutf-ü keremde bulun. Çünkü senin mağfiretin boldur. Ve hata sahibi için kaçıp sığınacak yer yoktur.

Hazreti Muaviyenini bu duasının haber alan Said ibni Müseyyeb demiştir ki: Muaviye, kendisi gibi bir kimse hakkında teveccüh edecek bir misli daha bulunmayan bir zata teveccüh etmiş, ben ümid ederim ki, Allah Taalâ ona azab etmeyecektir" [67]

İşte tarihinde mezhebi sâikasiyle Hazreti Muaviye aleyhine bir kısım hikâyeler nakletmiş olan Mürucüzzeheb sahibi de onun hilm ve keremine, hakka ilticasına, hüsni hatimesine dair bunları yazmak insafında bulunmuştur. Hazreti muaviyenin zamanını gerek ibadete ve gerek ümmetin mesalihine ne kadar muntazam, âdilâne, müşfikane bir surette hasretmiş olduğuna da ayrıca kaydetmiştir.

---

[67] Mürûcüzzeheb c: 6. s: 126. Tarihi Kâmilin kenarında.

(38) (Mukaddimei ibni Haldun): İbni Haldun Veliyyüddinilhazremî, bu meşhur mukaddimesinde şöyle yazıyor:

"Malûm ola ki iktizayı asabiyet ile devleti islâmda vaki olan vekayii meşhureden imamı hak ve âdil Hazreti Ali ile Muaviye Radıyallahü taalâ anhüma meyanında hudus eden fitnei hailenin vuku' ve zuhuru tariki hakta ictihad ve tahirriye mebni bir manâ olup ashabi vehm ve dalâl zu'mları üzere hıkdi hasıt ya bir garazı fâsit zımnında olmadığı karar dadei ashabı tahkiktir. Belki anlar emri hilâfette mesleki ictihada sülûk ile kitab ve sünnete müracaat edip ve her birinin rey' ve ictihad âhare muhalif olmakla ihkakı hakk için harp ve kıtale tesaddi eylediler. Zira tayini hilâfette mişkâtı sadri nübuvvetten nassı ka'tî varid olmayıp ümuri ictihadiyeden olmakla Hazreti Ali rey'inde musib ve Muaviye muhtî ise de yine kasd ve garazı hakka taallûk edip ve müctehid ictihadında hatâ etmekle levme müstehik olmadığı malûmdur. Bundan maada füsuli sabıka zımnında zikir ve tafsil olunduğu üzere tabiati devlek ve mizaci saltanat dahi hüküm ve tasarrufta infirad ve istikbâli müeib olup şerîri saltanat bir vechile şirket kabuletmemekle Muaviyenin kavm ve kabilesi olan beni Ümeyye aşireti şevket ve satvette galip ve cümlesi Muaviyenin hılâfetini kalip olup dairei mülk ve devlette âharin hükm ve tasarrufuna bir vechile razı değiller idi. Ve Hazreti Muaviye dahi ictihadında isabet itikad edip ve beni Ümeyyenin kudret ve kifayetine itimat etmekle daiyei hılâfet kendinin ve kavminin dimağında cayıgir olup ve beni Ümeyye dahi lâzımei asabiyet olan gayret ve hamiyetleri muktazasınca Muaviyenin hilâfetini temhid ve

teşyid için meydanı kârzarde bezli nakdinei hayat ile ser ve canlarını feda ettiler. Şöyle ki eğer Muaviye emri hılâfette âhari nefsine isâr ve tercih edip hakkı hılâfeti Hazreti Ali'ye kasriyed ve beni Ümeyye dahi bey'at teklif edeydi cümlesi tarafı hılâfada israr etmeleriyle iftiraki kelimeye müeiddi' olup bir vechile anlardan bu emri savaba icabet ve itaat olmayacağı zahir ve mukarrer idi. Binaenaleyh Muaviye dahi şirazei cem ve telif ile mecmual nîzamı tefrikadan hıfz ve sıyanet edip beni Ümeyyenin icma'ı tabiîlerine muhalefet ile re'yi hakka muvafakat edemedi."

"Kezalik: Hulefayi emeviyenin a'del ve evsafı Ömer ibni Abdil'aziz Hazretleri daha ahfadı Sıddikten Kasım ibni Muhammed ibni Ebibekir Hazretlerini gördükte: "eer ben kılâdei hılâfeti kabule muztar olmayıp nez-u halı'yedimde olaydı bu emaneti kübrayi Kasım bin Muhammed Hazretlerine tefviz ile keffiyed ederdim" der idi. Vakıa Ömer ibni Abdilâziz Hazretleri Kasım ibni Muhammede emri hılâfeti tefviz etmek muret eyledi. Lâkin beni Ümeyyenin ayan ve eşrafından ve ekarib ve hışanından havf ve haşyet edip âharin hakkı hılâfete taarruz kavim ve kabilesinin hılâfımarzileri olmakla iftirakı kelimeye müeddi olur diyü mansıbi hılâfeti âhare sarf ve tahvile kadir olamadı"[68]

İşte en mütefekkir, hakim bir müverrih olan ibni Haldunun kanaati de bu merkezdedir. Tarihte yeni bir çığır açmış, tarihî vak'aları felsefî muhakemata tâbi tutmuş, her tarihî hadîsenin sebeplerini, kanunlarını tayine çalışmış olan bu müdakkik âlimin sözleri, elbette her bulduğunu

---

[68] Mukaddime tercemesi:c: 2. s: 20.

tarihine dercetmiş olan bir çok müverrihlerin sözlerinden daha kıymetlidir.

(39) (Ravzatül'ebrar); Abdülâziz efendi bu tarihinde şöyle yazıyor: "Hazreti Seyyid ve senedi evlâdı Adem Sallallahü aleyhi vesellem tarafı bahiruşşereflerinden Muaviye اَللَّهُمَّ مَكِّنْهُ فِى الْبِلاَدِ duayı müstecabına mazhar olmagin Yemen ve Hicaz ve Şam ve Mısır ve Mağrip ve Irak ve Ermeniyye ve Azerbaycan ve Fâris ve Horasan ve Cibal ve Deylem ve Maveraennehr, Kalemrevi fermanı olup Şukkai re'yeti hemvare bâdı nusret ile harekette idi" [69] Abdülâziz efendi merhum, tarihinde gerek Zübeyr ve Talha ve gerek Muaviye hazeratı hakkında bir İslâm âlimine pek de yakışmayacak bir lisan kullanmış, suizanda bulunmuştur. Bununla beraber Hazreti Muaviyenin duayi nebevîye mazhariyetini ve onun nihayetsiz İslâm fütuhatına nailiyetini de kaydetmiştir. Bütün bunlar, intakı hak kabilinden şeylerdir.

(40) (Kısası Enbmiya'); Cevdet paşa merhum da Hazreti Muaviye zamanında olan fütuhatı islâmiyeyi şu suretle yazmıştır:

"Cemel ve Sıffiyn vak'alarında pek çok dilâveranı İslâm zayi' ve telef olmuş ise de milleti islâmiyenin gençlik zamanı olduğundan nâs içine düşmüş olan ihtilâfı bertaraf olunca yine cihad ve gazaya kıyam olundu. Şam cihetinden dahi asakiri islâmiye, diyarı Rum'a gaza etmekte iken diğer taraftan Dağıtsana ve Diyarı sinde sefer etmekte idi-

---

[69] Ravzatül'ebrar s: 143.

ler. Şöyle ki, Mısır vâlisi Amribnil'asın teyzezadesi "Ukbetübnü Nafi" ı kırk bir senesinde bir fırkai askeriye ile Afrika üzerine sevketmişti. Ukbe, Afrika kıt'asının içerlerine gaza ederek "Gıdamis" ve "Veddan" gibi nice memaliki fethetmiş ve ba'dehu "Kayruvan" şehrini almış-tır. Kırk üç senesinde Bisribniartat, Kostantiniyyeye kadar gelmiş ve kırk dört senesinde "Kâbil" ve "Diyarıhind" den daha nice beldeler fethedilmiştir" [70]

"Muaviye (Radıyallahü anh) "Ben öldüğüm zaman Cud-ü seha dahi benimle beraber ölür ve nice nâsın atıyyeleri münkatı olur. Sâillerin elleri boş kalır" dedi ve hayatından me'yus oldukda "Zituva" nam mahalde sakin bir Kureşî olup da imaret ile meşgul olmayaydım" Deyu beyanı teessüf etti ve altmış senei hicriyesi Recebinde vefat eyledi. Radıyallahü taalâ anh."

"Dahhak ibni Kays, hemen Muaviyenin kefenlerini alıp minbere çıktı, bir hutbe okudu, ve dedi ki: "Muaviye Arabın desti, kuvvet ve kudreti idi. Allah Taalâ anınla fitneyi def'eyledi ve anı kulların üzerine hükümdar kıldı ve bir bahirde askerini yürüttü ve anınla nice beldeleri fethetti. Lâkin o da Allahın bir kulu idi. Şimdi vefat eyledi. İşte kefenleri budur.. Ani bu kefenler içine sarıp kabre koyacağız ve anı ameliyle meşiyeti ilâhiyeye terkeyleyeceğiz. Andan sonra kıyamete dek dünya hercümerçtir."

Cevdet Paşa Muaviye Hazretleri hakkında bunları kaydetmekle beraber bütün ashabı kiram hakkında ne güne hareket edilmesi lüzumunu da şöylece yazmıştır: "Kaldı ki

---

[70] Kısası Enbiya. C: 7. s: 160. c: 6. s: 432.

anların ahvalini muhakeme sonra gelenlerin haddi değildir. Kuruni islâmiyenin en hayırlısı karni sahabedir. Anlar hep hidayet yıldızlarıdır. Kur'anı kerimin tefsiri anlardan öğrenildi. Bunca ehadisi şerife anlardan iletildi. Ahkâmı diniye anlardan ahzedildi. Anlardan öğrendiğimiz kavaidi diniyeyi ele alıp da anların hareketlerini muhakeme etmek bizim haddimiz mi? Eğerçi hatâ, insanın şanındadır. Müctehidler hatâ ederler. Lâkin müctehid isabet eylerse on, hatâ eylerse bir sevaba nail olur. anlar hep erkânı şeri'attır. Beyinlerinde vukubulan ihtilâfat ve münazaalar hep mübahase ve münazarai ictihadiye kabilinden idi. İctihadça ihtilâf etseler de hak ve savabı anladıkları gibi teslim ile ittifak ve ittihad ediverirledi. Esnayi mübahasede birbirine sertçe söyleseler bile birbirinin kadrini bilirlerdi. Elhasıl: ashabı güzenin ihtilâfları hep ictihada mebni mübahasatı ilmiye kabilinden idi. Agrazı dünyeviyeden nâşi değil idi. Anların kulübi mutahharaları hubbi riyaset ve emri siyasetten âri idi" [71].

İşte Cevdet Paşa bu sözleri ayni hakikattir. Buna muhalif olan sözlerin ise hiçbir kıymeti olamaz.

(41) (El'egani): Ebülferecilısfehani, Rebi ibnizziyadın tercümei hali sonunda İbni Abbas hazretlerinden bir sened ile şöyle rivayet ediyor. "İbni Abbas (Radıyallahü anh) Ashabile beraber akşam yemeği yiyordu. Lokmasını ağzına kaldırmış olduğu bir sırada Muaviye (Radıyallahü anhın) haberi vefatı geldi. Hemen lokmasını bırakdı, bir müddet başını aşağıya eğerek düşündü, sonra da dedi ki:

---

[71] Kısası Enbiya. C: 6. s: 432.

Bir dağ parçalanmış, sonra da hey'eti mecmuasile denize yönelmiş, üzerine de bütün denizler kaplamış! Allah, Hind oğlunun mükâfatını versin, ne kadar yüzü güzel, huyu kerîm, kadri azîm idi. Ashabından birisi sözünü keserek: Onun hakkında böyle dermisiniz?. Demekle İbni Abbas, yazık sana, sen bilmezsin ki, senden kim geçip gitti, senin üzerinde kim – Hakim olarak – kaldı. Yakında anlayacaksınız. Deyip sözünü kesdi" [72].

Düşünmeli Sıffiyn muharebelerinde Abdullah ibni Abbas hazretlerile hazreti Muaviye karşı karşıya harp etmişlerdi. Buna rağmen ibni Ebbas hazretlerinin şu kadr şinaslığına bakınız! İşte "Egani" sahibi de kitabında bunu nakl ederek Hazreti Muaviyenin lehinde şehadet etmiş bulunuyor.

* Biz Egani sahibinin veya bir kısım müverrihlerin sözlerini mücerret hazreti Muaviyenin yüksek kadrini isbat için nakl etmiş bulunmuyoruz. Onun kadri zaten sâbittir. Ona yüz binlerce, milyonlarca eazimi islâmiye şahiddir. Ancak Egani gibi bir edebiyat ve muhazarat kitabında veya gelişi güzel yazılmış bir tarih mecmuasında hazreti Muaviyenin yalnız aleyhinde değil, lehine de pek çok şeyler yazılmış olduğunu göstermek için kaydetmiş bulunuyoruz.

Ashabı kiram hakkında mühim vazifemiz:

Bütün Ashabı kiram hakkında müfessirlerin, Muhaddislerin, fukahanın, bütün ehli islâmın nezîh

---

[72] El'egani. Nakdünnesaih. S: 35.

i'tikadlarını, eazimi islâmiyenin sözlerine istinaden yukarıda kaydetmiş bulunuyoruz. Bunun hilafındaki bir kanaat, bir bid'attır, bir ma'siyettir. Ahmed ibni Hanbel gibi büyük müctehidlerden bir çokları, ashab arasındaki hâdiselerden bahsedilmek istenince:

تِلْكَ اُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلاَ تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

Âyeti celîlesini okur, eslafı kiram hakkında hürmete münafi sözler söylenmesine meydan vermezlerdi.

* Bir kere düşünmeli, hazreti Yusüfün, o peygamber oğlu peygamberin kardeşleri onun nezih hayatına nasıl kasdetmişlerdi. O masûmu senelerce sevgili, muhterem babasının kudsî, müşfik nazarlarınan nasıl uzak düşürmüşlerdi. Onun mübeccel pederini de senelerce hüzün ve keder içinde, masûm yavrusundan mahcûr bırakarak mübarek gözlerine za'f arız olmasına sebebiyet vermişlerdi. Fakat vaktaki bunlar senelerden sonra tekrar birbirine kavuşup tanıştılar, hemen biribirini kucaklayıp mazideki hazîn macerayı unuttular, nezahatiyle, güzel ahlâkiyle meleklere bile imtisal nümunesi olan hazreti Yusüf, kardeşlerine karşı:

لاَ تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللهُ لَكُمْ وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

Diyerek onların haklarında ne kadar afüv-kür, ne kadar hayrhah olduğunu gösterdi.

İşte bir birinin din kardeşi olan Ashabı Güzîn ile sair eslâfı kirâm arasında da böyle yüksek bir afv-ü safhın te-

celli etmiş olduğu veya ahirette tecelli edeceği her halde pek me'muldür. Bunun hilâfı nasıl iddia edilebilir?.

* Farzedinzi ki Müslümanlardan bazıları, İmam Ali'ye muhabbet behânesile onun gibi Ashabı kiramdan ve Resuli Ekremin akrabasından olan ve islâm hakimiyetini şark ve garbde tevessüüne çok çalışmış bulunan bir zata dil uzatıp duruyor. Bazıları da o zat hakkında dillerini tutarak hürmet göstermekle beraber imam Ali hazretlerinin daha haklı, daha yüksek bulunduğuna kani' bulunuyor. Şimdi insaf etmeli, hangi tarafın hareketi daha makul, mes'uliyetden daha berî, ihtiyata daha muvafıktır?

Eslâfı kiram arasındaki maceraları, bu gün hasmâne bir lisan ile teşhir etmekde Müslümanlar için ne fâide vardır. Emeyive hanedanı bundan on üç asır evvel münkariz olmuştur. Bunlardan Hazreti Ali'nin muhterem evlâd ve ahfadı muvacehesinde hasmâne vaziyet alacak kimseler kalmamıştır. Bu gün imam Ali hazretlerini lüzumsuz yere müdafaaya kalkışanlar, belki bundan maddî bir fâide mülahazasında bulunmuş olabilirler. Fakat handanı büsbütün münkariz olmuş olan hazreti muaviyeyi müdafaa edenler hakkında böyle bir, mülahazaya, imkân yoktur. O halde bu müdafaa, Mücerret ilî, dinî, ahlâkî bir vazife icabı bulunmuştur.

Artık bu gün o geçmiş maceraları hürmete münafi bir lisan ile bahis mevzuu ederek milyonlarca Ehli islâmın kalbini rencide etmekten çekinmelidir. Bir hadisi şerifte şöyle buyrulmuştur: [73]

---

[73] Deylemî, İbnünneccar kenzül'ummal müntehabi. S: 34.

لاَ تَذْكُرُوا مَسَاوِى اَصْحَابِي فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ عَلَيْهِمْ
وَاذْكُرُوا مَحَاسِنَ اَصْحَابِي حَتَّى تَأْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ عَلَيْهِمْ

Ya'ni: Ashabımın hoş görülmeyen hallerini söylemeyiniz sonra onlara karşı kalpleriniz ihtilâfa düşer. Ashabımın güzel hallerini yadediniz ta ki onlara karşı kalplerinizde bir itilâf husule gelsin. İşte İslâm terbiyesi, İslâm menfaatı bunu icabeder.

* Zamanımızda başka milletler, hiç olmazsa maddî terakkilerini temin için gece gündüz çalışıyorlar. Kendi satvetlerini, hakimiyetlerini artırmak için yeni yeni kuvvetler elde ediyorlar, mütemadi tecrübeler neticesinde birçok şeyler keşfediyor, çeşit çeşit maddeler ihzarına muvaffak olarak insanların refahını te'mine, elemlerini teskine hizmet etmiş bulunuyorlar.

Artık revamıdır ki: Müslümanlar, ne maneviyata çalışsınlar, ne de maddiyat sahasında bir varlık göstersinler? Yalnız asırlarca evvel tahaddüs etmiş olan bir kısım elîm hadiseleri bahâne ederek bir birinin boğazına sarılsınlar. Geçmiş büyükleri hakkında lisanı edebe yakışmayan sözler söylesinler? Bunun neticesinde Müslümanların arasında manevî birlik parçalanmış veya onların arasındaki bazı parçalar yeniden yüzlerce parçaya deha ayrılmış olmaz mı?

* Bir kere düşünülsün. Böyle bir hareket revamıdır?. Bunun neticesi ne olur?. Lehülhamd bu gün İslâm âleminde bir intibah vardır?. Bu gün Müslümanlar, aralarındaki din kardaşlığının kadrini anlamaktadırlar. Lehülhamnd bugün Ehli bit'attan olmayan mezahibi islâmiye erbabı

birbirini kardeş bilip birbirinin hayrhahı bulunmaktadırlar. Artık bunların arasında bir takım bâtil mezheblerin türemesine, bunların arasına nifak ve şikak düşmesine sebebiyet verecek şeylerden sakınmalıdır.

Kudsî dinimiz, bütün Müslümanların arasında bir muhabbet, bir tesanüd bulunmasını emrediyor. Artık yüzlerce sene evvelki bir kısım müessif maceraları gömülmüş oldukları malıberelerden çıkararak bu yüzden ehli İslâm arasına yeniden adavet ve husumet düşürmek dinimizin ulvî emirlerine, tavsiyelerine muhalif olmaz mı?.

* Velhasıl, biz Müslümanlar için intibahdan, tesanüdden başka yol yoktur. Biz Müslümanlar kudsî dinimizin emirleri veçhile hareket ederek hem dünyamızı hem de ahiretimizi mamur etmeğe çalışmalıyız, geçmişdeki ihtilâfları tazeliyerek düşmanlara ümid vermekten sakınmalıyız. Hattâ bütün beşeriyet için ilmen, ahlâkan, bir imtisal nümunesi olmayı kendimize bir gaye edinmeliyiz.

Allah Taalâ Hazretlerinden, milleti islâmiye hakkında terakkiler, saadetler niyaz eder, şu nâçiz manzkumemizle bu risalemize nihayet veririz:

Ma'kesi nûrinebevîdir tamam,
Her birinin rahı hudadır izi,
Her birini dine olan hidmeti,
Cümle fezail gelerek bir yere,
Olsun ilâhi!. Tarafından müdam,

Cümleden ashabı zevil'ihtiram,
Her biridir çünkü hüda yıldızı.

Gösteriyor ondaki kudsiyyeti.
Zibi Cebîn olmuş o servetlere.
her birinin ruhuna yüzbin selâm.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى سَائِرِ الْاَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَعَلَى آلِـــهِمْ وَاَصْحَابِـــهِمْ اَجْمَعِينَ آمِينَ